

Владо Тренески, Деян Танчовски,
Ерлин Аго, Иван Николов,
Илия Стояновски, Методий Иванов,
Румен Сребранов, Спас Ташев

БЯЛА КНИГА

за езиковия спор между България
и Република Северна Македония

• ОРБЕЛ •

БЯЛА КНИГА
за
езиковия спор
между България
и Република Северна Македония

• Орбел •
2021

Настоящото издание е разработено с доброволния труд на авторски колектив в състав:

Владо Тренески – Република Северна Македония
Деян Танчовски – Република Северна Македония
Ерлин Аго – Албания
Иван Николов – Сърбия
Илия Стояновски – Република Северна Македония
Методий Иванов – България
Румен Сребранов – България
Спас Ташев – България

Рецензенти:

Проф. д-р Ана Кочева

Доц. д-р Лиляна Василева

Редактор:

Цанко Серафимов

© Владо Тренески, Деян Танчовски, Ерлин Аго, Иван Николов, Илия Стояновски, Методий Иванов, Румен Сребранов, Спас Ташев, автори, 2021

© Издателство „Орбел“, 2021

На корицата: Карикатура на видния български художник, карикатурист и фейлетонист с произход от Македония Райко Алексиев, убит през 1944 г. Оригинален текст под карикатурата: „Шовинистичният Българдъ „посърби“ и Кирила и Методия, но единъ знакъ от тѣхната азбука не може да посърби и той ще свѣти на тѣмното македонско небе и ще сгрѣва сърцето на българина“.

Владо Тренески, Деян Танчовски, Ерлин Аго,
Иван Николов, Илия Стояновски, Методий Иванов,
Румен Сребранов, Спас Ташев

БЯЛА КНИГА

**ЗА
ЕЗИКОВИЯ СПОР
МЕЖДУ БЪЛГАРИЯ
И РЕПУБЛИКА
СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА**

• Орбел •
2021

СЪДЪРЖАНИЕ

УВОД	7
------------	---

ПЪРВА ГЛАВА

БЪЛГАРСКИЯТ ЕЗИК В МИНАЛОТО И ДНЕС	19
--	----

1. Българският език по време на Първото българско царство (681 – 1018)	19
--	----

2. Българският език по време на византийското владичество (1018 – 1185) и Второто българско царство (1185 – 1396)	27
--	----

3. Състояние на българския език по време на османското владичество	33
--	----

4. Българският език по време на Възраждането (XVIII в. – 1878). Кодификация на съвременния български книжовен език чрез участието на представители, носители на различни народни говори	35
---	----

5. Унищожаването на българското възрожденско културно-историческо наследство от македонизма	49
---	----

ВТОРА ГЛАВА

КОДИФИКАЦИЯ НА „МАКЕДОНСКИЯ“ ЕЗИК	57
---	----

1. Правописната реформа в България през 1945 г. – удар на БКП върху писменото единство на българските говори	57
--	----

2. Езиковите комисии в Скопие и кодификацията на новия „македонски“ език чрез деконструкция на общобългарския	58
---	----

3. Съдбата на несъгласните с кодификацията	63
--	----

4. Съпротивата и отхвърлянето на Скопската писмена норма в Беломорска и Пиринска Македония и Албания след 1948 г.	68
--	----

5. Основни лингвистични доказателства за единството на официалните езикови норми в София и Скопие	78
---	----

ТРЕТА ГЛАВА

ПРИМЕРИ ОТ АКТУАЛНИТЕ КЪМ 2020 Г. УЧЕБНИЦИ ПРИ НАТРАПВАНЕТО НА ЛЪЖАТА ЗА ИСТОРИЧЕСКИЯ КОНТИНУИТЕТ НА „МАКЕДОНСКИЯ“ ЕЗИК. СЪПОСТАВЯНЕ НА	
---	--

ЛЪЖЛИВИТЕ ТВЪРДЕНИЯ И ФАЛШИФИКАЦИИТЕ С ОРИГИНАЛИТЕ	81
1. Йоаким Кърчовски	81
2. Кирил Пейчинович	85
3. Райко Жинзифов	87
4. Братя Миладинови	89
5. Григор Пърличев	93
6. Теодосий Синаитски	96
7. Партений Зографски	99
8. Кузман Шапкарев	101
9. Йордан Хаджиконстантинов – Джинот	104
10. Младата македонска книжовна дружина и списание „Лоза“	106
 <i>ЧЕТВЪРТА ГЛАВА</i>	
ЕЗИКОВАТА СИТУАЦИЯ В РС МАКЕДОНИЯ ДНЕС	110
1. Търсенето на истината и състоянието на правата на човека в днешната РС Македония	110
2. Съвременното общуване в българското езиково пространство	126
 ЗАКЛЮЧЕНИЕ	
ИЗБРАНА БИБЛИОГРАФИЯ	138
ПРИЛОЖЕНИЯ	140
Приложение 1. Езикови паралели – диалекти, езици, средновековни текстове	140
Приложение 2. Фалшификации на книжовни паметници	166
Приложение 3. Фалшифициране и унищожаване на каменни надписи	193
Приложение 4. Сборници с народни умотворения от македонски дейци	196
Приложение 5. Истината за ранните македонисти	208
Приложение 6. Официална статистика на Османската империя от 1902 г. за населението на някои райони, намиращи се днес на територията на РС Македония	219

УВОД

В края на 2020 г. България на няколко пъти не даде съгласие за започването на преговорния процес за присъединяване на Република Северна Македония към Европейския съюз. Като основен аргумент се изтъква, че Скопие системно не спазва Договора за приятелство между двете държави от 2017 г. Като открити проблеми София посочва масовите фалшификации на историческото минало, репресиите над лицата със съхранено българско самосъзнание и характера на официалния език на Скопие.

Партньорите на България в ЕС се съобразяват с тази позиция. На 16 декември 2020 г. посланиците на страните-членки в ЕС приеха българските изисквания по отношение на *„погрешната интерпретация на историята“* и включиха пълното име на Република Северна Македония в своите заключения. Но за незапознатите с българското минало и език, официалната позиция на София до известна степен остава неразбираема.

Слабост в българската политика е, че до този момент не е съумяла да разкрие пред външнополитическите си партньори същността и мащабите на извършеното в комунистическа Югославия езиково разделение и тоталното фалшифициране на съществуващите документи. Не е показала и как нагледно в наши дни в Скопие продължава да се извършва кражба на българското културно-историческо наследство, не е дадена гласност на системното нарушаване на човешките права, както и на физическите репресии и убийства на несъгласните с тази политика граждани. А посочените факти показват по какъв начин се утвърждават фалшификациите и потвърждават наличието на приемственост на тоталитарните практики от близкото минало като поставят много сериозни въпроси. Настоящият анализ дава отговор на тези въпроси.

Термините, използвани в изданието, са онази част от лексиката, с която се обозначават специфични явления и факти, свързани с културно-историческата, политическата и езиковата проблематика в отношенията между България и РС Македония.

Кодификацията е езиков термин, с който се обозначава регулирането на книжовния език, неговото установяване като езиков факт, който често се свързва с определена политическа промяна. Често пъти в българската история новите политически субекти, след като получат държавната власт, се опитват да кодифицират езика съобразно своите виждания, напр. промените в езиковата норма по времето на управлението на БЗНС (известни като т.нар. Омарчевски правопис от 1921 г.), както и правописът от 1945 г. (известен като Отечественофронтовски), с който си служим до ден днешен, въпреки съществуващите предложения за основен преглед на нормата на всеки 50 г.

Книжовната норма на РС Македония е установена през 1945 г. с решение на езиковата комисия, която прави първа и, естествено, политическа кодификация въз основа на централните и северните македонски диалекти със силно примесване на сръбски и латински елементи, така че дистанцията спрямо българския книжовен език да бъде възможно най-голяма. Всъщност вардарската книжовна норма почива на базата на български диалект, тъй като той споделя всички черти, характерни за целокупния български език: определителен член, който е задпоставен (в румънски задпоставен е само определителният член, докато неопределителният не е), аналитично изразяване на сравнителна и превъзходна степен, заместване на инфинитива с да-конструкция, разпад на падежната система и богатство от глаголни категории. И тук трябва да се прави разлика между книжовен език и общонационален език, тъй като отношенията между тях са видово-родови, т.е. книжовният език е част от националния език, който включва книжовната норма и диалектите (социални и териториални).

В РС Македония се прави опит да се покаже, че делото на Кирил и Методий е първата кодификация на „македонскиот език“. Но, трябва да се знае, че кодификацията включва правила, по които функционира и се официализира единният езиков стандарт. Така че освен нормирането на азбука, тя включва правила, които засягат всички нива на езиков анализ – фонетика (правоговор), морфология, синтаксис и лексикология, т.е. правопис.

За отделен „македонски“ език като политическо явление можем да говорим от фактическото му нормиране през 1945 г. Преди това от отделни дейци от Македония, напр. Димитрия (Димитър) Чуповски (Чупаров), Георгия (Георги) Пулевски, Кръсте (Кръстю) Мисирков, Стефан Дедов, под влияние и в сътрудничество със сръбските учени Ст. Новакович, Ал. Белич, Й. Цвийч и др., са правени опити за изработване на отделна азбука или дори изцяло приемане на сръбските букви. Между другото, доста спорни са т.нар. македонистки изяви на Мисирков, тъй като в своя „Дневник“ от 1916 г. (публикуван съвместно от Македонския държавен архив и Българския държавен архив) той се самоопределя като българин, а дори в края на живота си е директор на училищата в Карлово и Копривщица. Както отбелязва тогавашният директор на македонските архиви, проф. З. Тодоровски, етиката за историческата истина трябва да се търси в документите, а не в интерпретациите.

Интересно е, че Отечественофронтовският правопис и кодификацията на вардарската норма се осъществяват приблизително по едно и също време, което допълнително повдига въпроси относно преднамереността в тяхното дистанциране. Всъщност, езиковата комисия към Антифашистко събрание за народно освобождение на Македония (АСНОМ) е изпълнила поръчка на новата политическа власт с председател Л. Колишевски, която на 6 май 1945 г. нарежда кои букви трябва да се приемат.

Отношението между двете норми е отношение между два диалекта на един език, т.е. разликите им са в лексикален и фонетичен план, а в граматичен план имаме почти пълно припокриване. Всички световноизвестни слависти до 1944 г. разглеждат говорите в Македония като неразделна част от българския език. Сред тях са руснаците А. М. Селищчев, В. Григорович, П. Лавров, А. И. Соболевски, В. И. Счепкин, Т. Флорински, П. Н. Милюков и Н. С. Державин, чехите В. Вондрак, П. Шафарик и Л. Нидерле, французите А. Мазон, Л. Леже и Велон, германците Б. фон Арним и Г. Вайганд, словенците В. Облак и Ф. Миклошич, полякът А. Калина, холандецът Н. ван Вийк и много други.

Съвсем не е случаен фактът, че след 1945 г. писмените норми в България и днешната РС Македония са обособени в една подгрупа на южнославянските езици. Дори тук различието е не само между тези езици, а изобщо с всички останали славянски езици. Двете норми и днес споделят едни и същи черти, които ги отличават рязко от останалите езици от славянската група. Поради тази причина и съвременни учени като Дж. Кларк, О. Кронщайнер, Х. Щамлер, Й. Бабиньотис и др. отхвърлят тезата за съществуването на отделен от българския „македонски“ език. Водачите на автентичното македонско освободително движение в емиграция също никога не приемат обособяването на македонските български говори в отделен език.

Скопските кодификатори, опирайки се на Кр. Мисирков, стъпват на диалект, който смятат за достатъчно отдалечен от българския книжовен език и съдържащ възможно най-минимален брой общи фонетични и лексикални черти, тъй като морфологичните няма как да променят, защото нормата би станала напълно непонятна за македонските граждани. С тези доводи е избран централният велешки говор, със силно влияние на северния скопски говор. На велешки говор твори В. Марковски, който защитава в първата езикова комисия необходимостта от буква Ъ (тя се смята за български елемент, въпреки че е част от кирилицата, за която македонските учени претендират да е македонска), в спора му с Блаже Конески, който пък се опитва да наложи изцяло сръбската азбука. Още на 28 декември 1944 г. от Белград е изпратен като референт на Комисията за езика известният с просръбските си възгледи филолог Воислав Илич, който идва в Скопие, за да подкрепи Блаже Конески. Същият В. Илич по-късно установява терминологията в македонската граматика, като изцяло я заимства от сръбската.

Така се стига до втората комисия от 15 февруари 1945 г. в която има петима сръбски агенти: Бл. Конески, Воислав Илич, Лазар Мойсов (лично инквизирал бореца за независима Македония Живко Илиев през 1948 г.), Лиляна Чаловска (съпруга на Л. Колишевски) и В. Малинска. Тезисите на сръбските идеолози за изцяло налагане на сръбската азбука, прокаравани

чрез Б. Конески, също не постигат окончателен успех. Уплашен от утвърждаването на буква Ъ, тогавашният председател на правителството на НР Македония Л. Колишевски моли белградското ръководство на Югославия да съдейства за разрешаването на този проблем. В същото време Б. Конески настоява да се отложи взимането на решение. На него няма кой да възрази, защото е член на ОЗНА, предходник на УДБА.

В средата на март 1945 г. по нареждане на Милован Джилас, шеф на Титовата „Агитация и пропаганда“, в Скопие пристига неговият заместник Радован Зогович. Неговата основна задача е да укрепи позициите на Б. Конески. Р. Зогович има решаваща роля за окончателното приемане на сръбската Караджица като македонска азбука. Цялата акция по налагането на македонската караджица е проведена от Белград под ръководството на ген. Александър Ранкович, член на ЦК на ЮКП, един от най-близките сътрудници на Тито, ръководител на ОЗНА и наследилата я УДБА, и Благойе Нешкович, премиер на Югославия от 9 април 1945 г.

На 24 април 1945 г. Милован Джилас привиква в Белград Бл. Конески, В. Марковски и В. Малинска, на които с партиен диктат са наложени сръбските позиции. На срещата им с Джилас присъстват и четирима сръбски професори: Радомир Алексич, Радослав Бошкович, Михайло Стеванович и Радован Лалич, с чиято помощ окончателно се решава въпросът с македонската азбука в духа на сръбската доктрина за Македония и България. Преследваната цел е максималното отделяне на македонците и македонската кодификация от българския етноезиков континуум. Така се стига до парадокса за звук, който няма как да бъде пренебрегнат, да не се пише буква, а апостроф. Така че според взетите решения в Белград, прокарани чрез третата езикова комисия, рождената дата на македонската езикова кодификация е 3 май 1945 г. По-късно, според т.нар. „закон за македонската национална чест“, противниците на сръбската азбука и сръбското влияние се озовават в затвор или в концлагер, а трети са изолирани.

Днес скопската страна се позовава на твърдението за наличието на отделни хърватски и сръбски езици и оттук извежда

аналогията с българската и вардарската норма. Подобно разбиране не се базира на познания за историческото развитие на езиците. При хърватския език например често пъти в миналото се срещат локалните и неопределени общи названия като словински, словиенски, далматински, илирски и др., които днес се възприемат като част от хърватския език. В началото на XIX в. всички хървати биват обединени с общ език и графична система, различни от сръбската. Едва в края на XIX в., след правописната реформа на Вук Караджич в Сърбия, започват опитите за сближаване на сръбския и хърватския език и обединяването им с общо име „сърбо-хърватски“ език. Дългогодишната традиция на съществуването на хърватска книжнина е в основата на днешното наличие на самостоятелен хърватски език. За разлика от него, до 1944 г. регионалните говори в Македония никога не са разглеждани като самостоятелен език, поради което в Скопие отсъства фактора „самостоятелна македонска книжовна традиция“. Освен това самите македонски диалекти са много различни. Неврокопският диалект е много по-близък до търновския, отколкото който и да е друг околелен или друг български диалект. А знаем, че търновският лежи в основата на българския книжовен език. Т.е. неврокопският диалект, който се смята от скопските учени за македонски, е много по-близък до книжовния български език, отколкото който и да е друг диалект, освен търновския.

На практика от всеки диалект може да се обособи отделен език въз основа на политическа намеса, както и от всяка етнографска (регионална единица) може да се обособи отделен народ. Това се отнася не само до многообразието от диалекти и регионални образувания на българския език и народ, но и за всички други езици и народи. Така например една от символните личности на македонизма, Г. Пулевски, който има противоречиви прояви, пише за миячки език. Политиката на обособяване на отделни народи и езици не е само балканска черта, а нея ще видим в стремежите на Коминтерна за отделяне на малцинствени езици и народи, в плановете на хитлеристка Германия за отделянето на различна от поляците гуралска нация, а дори в обмислянето на сателитна държава Македония с оглед на

колебливата позиция и участие на България в съюза с Германия. Политическият инженеринг при роенето на нации и езици, който подклажда локален сепаратизъм, е инструмент за елиминиране на държавната и етническата консолидация на опонента.

Кодификацията на вардарската норма е естествено продължение на сръбската намеса в македонския въпрос, която се състои в системно асистиране в отделянето на език и нация от българския език и народ. Така, благодарение на тази намеса, се появява кръг от македонски дейци, които са минали образованието си в Белград, където са сътрудничили на тамошните професори и политици – от края на 19 в. до появата на македонската норма. По време на сръбската окупация от 1913 до 1941 г. системно е провеждан процес на сърбизация на населението на Вардарска Македония, която дава солидна база при налагането на отделна кодификация и идентичност на езика и народа. С политическата асистенция на югославските политически и репресивни органи е прокарана съвременната сърбизирана кодификация на македонската норма. Тази линия, която е просръбска и антибългарска, успява да създаде плеяда от учени, които я поддържат, повтаряйки сръбските тези относно т.нар. македонски език и нация.

Появата на отделна македонска идентичност, която задължително включва езика, не се осъществява за една нощ, както твърдят премиерът З. Заев и други политици в Скопие, но и български учени и политици, според които до 1944 г. е имало българи, а после станали македонци. Днешните реалности са плод на системни и целенасочени действия на сръбското доктринерство, което, следвайки своя план, прави опити за създаване не само на отделна македонска, но и на шопска нация. Тази практика е в съгласие с руските планове за обособяване на добруджанска и тракийска нации, съвпадащи със сръбските тези за отричане на българската идентичност и замяната ѝ с нови идентичности на базата на регионални форми на българския език и народ. Подобна политика започва в Белград с местна просръбска македонска асистенция и руска подкрепа (вкл. на руския консул в Битоля) от края на XIX в., минавайки през кралство СХС и Югославия, в чиито рамки е била Вардарска

Македония, до наши дни. Неслучайно най-големите бранители на македонизма се оказват не всички македонци, а руските и сръбските елити и техните протежета в РС Македония.

Спецификата на това явление се подсилва от заселването на сръбски колонисти във Вардарска Македония, които оказват сериозно влияние в политиката (вкл. в научната сфера и в журналистиката) в наши дни. Негативното руско отношение към България се забелязва още през 1870 г., когато руският дипломат граф Игнатиев протестира срещу чл. 10 от султанския ферман за създаването на Българската екзархия, който предвижда провеждането на плебисцит за присъединяване на македонските епархии към нея. Руският антибългаризъм пуска своите най-дълбоки корени след Берлинския конгрес (1878), с решенията на който руското управление драстично е намалено на 9 месеца, а по-късно по времето на управлението на Ст. Стамболов (1886 – 1894) България започва да провежда самостоятелна политика и да се противопоставя на намесата на Москва в нейните вътрешни работи. Така че сръбските и руските интереси за унищожаването на независимостта на България съвпадат от момента на появата на българското княжество.

Що се отнася до идентичността, която пряко се свързва с езика, както премиерът З. Заев отбелязва *„ние сме македонци и говорим македонски език“*, то тя стои в пряка връзка с процесите на администриране, консолидиране, надрегионално осъзнаване и диференциране от другите етноси. От трите дяла на Македония най-малко българско управление има в Егейска и Вардарска Македония, въпреки че Българската екзархия заема голяма част от Македония. От друга страна, продължителното сръбско управление на Вардарска Македония провокира обособяването на отделно съзнание, което трябва да бъде компромисно. То е резултат от алтернативата на очертаващата се пред Белград невъзможност за бързо сръбизиране на македонското население. При еманципирането на македонската идентичност от българската, тя трябва да бъде негативна относно това, което ги свързва и да настоява, че е налице отделно, различно от българското съзнание, което има свои исторически корени, които пък трябва да почиват на интерпретация на общото минало.

Всъщност, този подход не е чисто собствен македонски, виждаме го във всички изяви на сръбските учени и политици.

Така стигаме до реалността в наши дни част от македонците да определят себе си като отделен етнос, който има претенциите за говорен от него отделен език. В никакъв случай обаче появата на отделна идентичност и отделна кодификация не е станала за една вечер, а е била системен и поетапен процес, който е в резултат на няколко фактора, като най-силният от тях е сръбската последователна политика към Македония на отделянето ѝ от българския етноезиков континуум.

По времето на Титова Югославия, а днес РС Македония всячески се опитва да се представя за жертва на българския националшовинизъм и несъобразявайки се с историческите, културни и езикови факти, да настоява на своята идентичност, но не само в съвременен, но и в исторически план, който достига до средновековието, а преди Преспанския договор и до античността. В Скопие корените на „македонския“ език се търсят в ранното Средновековие, в епохата на Кирил и Методий, а дори и по-рано. За да се обоснове подобна позиция, започна системно фалшифициране, унищожаване и превратно тълкуване на съществуващите извори.

Тази политика продължи да се прилага в днешната РС Македония и след нейното отделяне от Югославия през 1991 г. Македонската академия на науките и изкуствата дори публикува поредното си официално становище, в което застъпи тезата за „пространствен и времеви континуитет на македонския език“, което е поредното директно посегателство към българското културно-историческо наследство и към диалектното многообразие на българския език. Тази масова практика намира своето място както в академичните издания, така и в учебниците в училищата, като по този начин младото поколение не само е лишено от достъп до обективна информация, но чрез използвания език на омразата продължава да се възпитава в дух на противоречие по отношение на България.

Подобно поведение е несъвместимо с принципите на устройство и функциониране на ЕС. Тревожен факт е, че наблюдаваното сред някои представители на правителството в

Скопие желание за сътрудничество с България и преодоляване на наследените проблеми, е посрещано враждебно както от контролираната от „дълбоката държава“ днешна парламентарна опозиция и близките до нея медии, така и от вътрешнопартийната опозиция. Очевидна е координираността на действията на двете групи от център, тясно свързан със стария югославски комунистически режим. Тази зависимост поражда политическа нестабилност и показва, че на този етап РС Македония не отговаря на основните критерии от Копенхаген, а именно институционална стабилност като гаранция за демократичен и правов ред, за опазването на човешките права, както и зачитането и защитата на малцинствата, възможността за поемане на задълженията на членството, включително и капацитета за ефективно прилагане на правилата, стандартите и политиките, които съставляват законодателния корпус на ЕС („достиженията на правото“), както и придържане към целите на политическия, икономическия и паричен съюз.

Именно с Преспанския договор РС Македония се опитва да наложи на България формулировка за езика, която липсва в Декларацията от 22 февруари 1999 г., подписана от тогавашните премиери Л. Георгиевски и Ив. Костов и препотвърдена със съвместен меморандум от 22 януари 2008 г. Според тези документи, които македонската страна е подписала и с които е длъжна да се съобразява, всички документи между двете страни се подписват на официалните езици съгласно техните конституции. Преспанският договор е договор между РС Македония и Гърция и в никакъв случай не засяга и не задължава България. Поради тази причина положението, фиксирано в Декларацията от 1999 г. и Меморандума от 2008 г., трябва да остане такова, каквото е установено, без да се прекрочват официализираните граници.

Президентът на РС Македония Стево Пендаровски излезе с идея да бъде посочено, че македонската кодификация е от 1945 г., без да споменава, че тази кодификация лежи на диалектна основа, която езиково е българска. Ако в някакъв двустранен документ се разглежда кодификацията на македонска норма, то ще трябва да се определи каква е диалектната база. Скопските

политици обаче, опирайки се блажеконевските тезиси, нямат никакви намерения да се съобразяват с лингвистичните факти, а с тяхната интерпретация. Ето защо положението, установено в Декларацията от 1999 г., е крайният предел, до който може да стигне компромисът от българска страна. Ред е на македонската страна да направи своя компромис, тъй като тя се опитва да наложи изцяло своите позиции, които всъщност са на сръбските идеолози, политици и учени.

Разбираемо е схващането в западните общества, че всеки има право на идентичност, на свой език и история и това е изконно право, но не и с цената на тяхната подмяна, на интерпретация, която подменя фактите. Абсурдно е да се влиза в нескончаеми интерпретации, а това трябва да се остави на отделния читател. Освен това съвременната широка аудитория с лекота ползва текстове от втората половина на XIX в. до наши дни. Това се отнася не само до историческите факти, но и за лингвистичните, тъй като в тази сфера също се правят субективни интерпретации от академични лица с претенция за обективна истина. Тези факти, разбира се, не бива да бъдат подреждани така, че да внушават определено мнение, а трябва да бъдат максимално изчерпателни и представени в оригинален вид.

Ако изброените проблеми във вътрешнополитическия живот на РС Македония не бъдат преодолени своевременно, то наследеният от тоталитарното минало и прилаган и в момента подход на разправа с всеки, който се осмели да изнесе обективно фактите от далечното и близко минало, поражда риска да бъдат поставени под въпрос поне в регионален аспект единството на ЕС, НАТО и техните универсални ценности. Отказът на Скопие да скъса с югославската зависимост намери един от най-високите си изрази в края на 2020 г., когато от страна на правителството на З. Заев и президента С. Пендаровски бе предложен полковник Зоран Секуловски за северномакедонски военен представител в НАТО. В това си действие „македонската страна ги игнорираше советите на одредени приятелски служби“, на които е известен фактът, че македонският военен има тесни контакти със Сърбия. Този пример показва как старите зависимости на Скопие с

нереформирания Белград затруднява координацията и консолидацията в южния фланг на НАТО.

Настоящото изложение има за цел да покаже пред българската и чуждестранната общественост, която не познава българския език, и пред обществото в РС Македония, което е подложено от десетилетия на изопачена представа за собствения си език, следното:

- Извършеното тотално фалшифициране и манипулативно интерпретиране в Скопие на документи, свързани с миналото на езика на територията на географската област Македония;
- Системното нарушаване на правата на човека при изграждането и утвърждаването на скопската писмена норма и съвременната македонска идентичност;
- Да разкрие днешното състояние на езиковата ситуация в РС Македония;
- Да предложи практически решения за преодоляване на езиковия спор;
- Да покаже нагледно какви са приликите и разликите както в рамките на диалектното богатство и различните писмени норми на българския език, така и спрямо други езици от славянската група.

При разглеждането на разпространяваните днес фалшификации в РС Македония и съпоставянето им с оригиналите или при представянето на други документи, удостоверяващи преследването на лица с българско самосъзнание, за по-голяма яснота в прилаганите копия, думите българин, българи и български са заградени.

Всички автори на настоящия текст по произход са свързани с географската област Македония и са пряко засегнати от историческите и съвременните процеси в нея. Трима от тях са родени и са граждани на РС Македония, трима на България, един на Албания и един на Сърбия.

І. БЪЛГАРСКИЯТ ЕЗИК В МИНАЛОТО И ДНЕС

1. Българският език по време на Първото българско царство (681 – 1018)

Със създаването на българската държава отсам Дунава през 681 г. и възникването на ускорен процес на етническа консолидация, обхващащ всички групи население на нейна територия, започва бързото развитие на българския народностен език. Приема се, че преди просветителската дейност на братята Кирил и Методий, българският език е предписмен. Според старобългарския писател Черноризец Храбър (края на ІХ – началото на Х в.), преди приемането на християнството българите „*четяха и гадаеха с черти и резки*“. Предполага се, че това са т.нар. „руни“, които са открити на много места в Североизточна България, градежите на Плиска, Преслав, както и в региона на Северното Черноморие и се свързват с дошлите след 680 г. отсам Дунав българи. Подобни „руни“ са открити и на територията на РС Македония, напр. в местността Матка, на 17 км. от Скопие, и вероятно са оставени от българите на Кубер. Историческата приемственост е била толкова силна, че езическият камък с „руните“ е вграден в построената през ХІV в. църква „Успение на Пресвета Богородица“ и това го е съхранило до наши дни.

Поради различни причини е наложено като преобладаващо мнението, че първата „славянска“ азбука – глаголицата, е създадена от Кирил и Методий за нуждите на Моравската мисия. Подобно схващане изхожда от факта, че през 862 г. от Великоморавия тръгва делегация, която преминава през България и стига до Византия, където отправя молба да бъдат изпратени християнски мисионери, които да проповядват на разбираем за населението език. Византия се съгласява и решава да изпрати братята Кирил и Методий. Наложено е мнението, че през същата година е създадена азбуката, направени са преводите и през пролетта на 863 г. братята Кирил и Методий заедно с учениците си, преминавайки през България, стигат във Великоморавия, където отнасят новата книжнина.

В науката обаче продължава да се води спор дали глаголицата наистина е създадена за нуждите на Моравската мисия или преди това. Срещу първата теза има редица аргументи. Според редица писмени източници, като „Пространното житие на Константин-Кирил“ и „Краткото житие на Константин-Кирил“, двамата братя, независимо че са византийски мисионери, са с български произход. Така например в „Краткото житие на Константин-Кирил“ пише: *„Отечеството на този преподобен наш отец Кирил беше триславния и велик град Солун, в който се и роди. Българин по род, той се роди от благоверни и благочестиви родители“*.

Анализът на фактите около Моравската мисия показва, че не е възможно за период от една година да се създаде нова азбука, да се утвърди лексиката, да се обучи необходимият брой ученици и да се преведе такъв сложен текст, какъвто са Евангелията, на език, за който в наши дни е наложено разбирането, че преди това не е съществувал в писмен вид. В същото време има документи, като „Житие и подвизи на преподобния наш отец Кирил Философ“, чийто автор е Климент Охридски или някой от другите близки ученици, в които се описва мисия сред българите преди заминаването във Великоморавия. Подобно твърдение намираме и в „Слово от Кирил Философ как покръсти българите“, в което се съобщава, че самият Кирил Философ чул от Бог думите: *„Кириле, Кириле, иди в пространната земя, където (говорещите) славянски езици се нарекоха българи, защото Господ те е определил закон да им дадеш“*.

Подобни твърдения за мисия в България преди Моравската откриваме и в „Похвално слово за Кирил от Климент Охридски“, в „Службата за Св. Методий“ от Константин Преславски, в „Пространното житие на Св. Климент“, а също така в „Моравската легенда“, „Чешката легенда“, „Италианската легенда“ и др. извори, в които се споменава за проповядване на християнството и покръстване на част от българите преди заминаването на двамата братя за Великоморавия. Така например в „Моравската легенда“ се съобщава: *„Като тръгнал (Кирил заедно с Методий, б.а.), първо пристигнал при българите, които*

с Божия помощ обърнал чрез своята проповед във вярата. Като продължил оттам, пристигнал в страната Моравия“. Значението на последните документи е изключително голямо, защото те не са съставени от българи и липсва какъвто и да било „патриотичен“ мотив за превратно тълкуване на фактите със задна дата.

патриархи илексе нрин и кистъ гла мнѣ. изъ ол-
тара глае, кыриле кыриле, иди въ земаи, пространу,
и въ язики словинскыи се рече **българе**, тебе коре-
че гъ увѣрити хъ и законъ датимъ, азъ шскръвѣхъ

Из „Слово на Кирил солунски славянин и български философ“: „Имаше глас към мен от олтара, който казваше: Кириле, Кириле, иди в пространната земя, където (говорещите) славянски езици се нарекоха българи, защото Господ те е определил закон да им дадеш“ (1856).

С оглед на темата на настоящото изложение е важен фактът, че Моравската мисия претърпява неуспех, тъй като не успява трайно да се пребори с практиката християнството да се проповядва само на трите използвани по онова време в Европа езици: латински, гръцки и еврейски. След смъртта на Кирил (869 г.) и Методий (885 г.), учениците им са преследвани и част от тях успяват да се върнат назад, като намират спасение и подкрепа в България. През пролетта на 886 г. те са посрещнати лично от княз Борис с почести в тогавашната българска столица Плиска, който им предоставя всички необходими условия да продължат дейността си. Още същата година Кирил и Методий са обявени в България за равноапостоли и велики християнски учители.

В края на 893 или началото на 894 г. в България се провежда Преславският църковно-народен събор, едно от решенията на който е славянският език* на Кирил и Методий да замени гръцкия в богослужението. През този период езикът започва да се разглежда и като български, тъй като той става

* Оригинално название на езика е словенски, като редица изследователи извеждат етимологическия му произход от думата „слово“. Названието „славянски“ е късен етноним, възникнал под руско влияние през XVII в.

официален и започва да се използва не само за нуждите на държавната администрация, но на него се пишат и литературни творби. Въпреки че в терминологично отношение този старобългарски език е пълен синоним на термина старославянски език, с който боравят някои чужди учени, старобългарският има някои характерни особености. Той е създаден въз основа на солунския български диалект и неговите фонетични характеристики са специфични само за него, не са присъщи на нито един от другите славянски езици, като например съчетанията ШТ, ЖД на мястото на праславянските tj и dj, широкият гласеж на ятовата гласна (Ѣ) и наличието на дателен притежателен падеж.

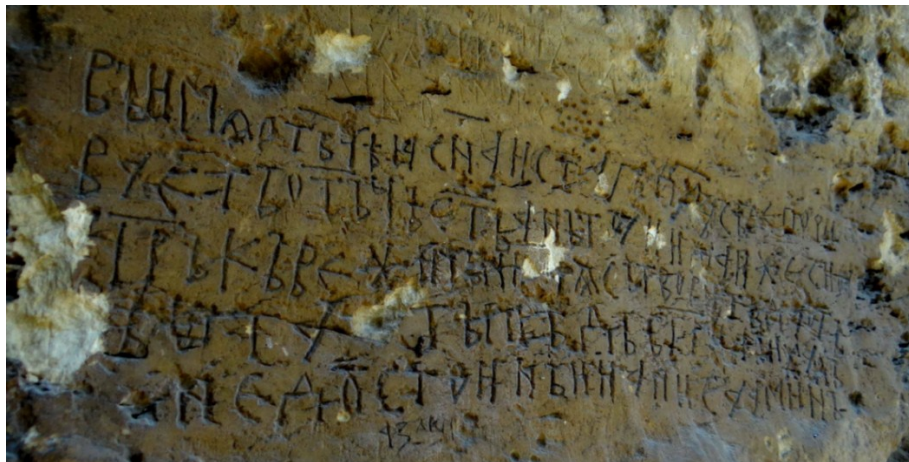
В Преславската книжовна школа в края на IX или началото на X в. по инициатива на цар Симеон се създава и нова азбука – кирилицата, която представлява по-опростена и удобна за употреба графична система. По категоричен начин е установено, че единствената използвана днес в света славянска азбука – кирилицата, е създадена в днешна Североизточна България, а не в географската област Македония (която през онзи период е в състава на българската държава). Най-старите в света запазени и днес надписи на кирилица се намират в Северна България. Така например надписът на кирилица в скалния манастир край село Крепча в област Търговище е от 921 г.

Друг кирилски надпис върху керамичен съд, открит в старата българска столица Велики Преслав, е от 931 г.

Кирилицата постепенно е въведена и във втората книжовна школа в България – Охридската, и по този начин е заменена създадената от Кирил и Методий азбука глаголица. Многобройните служители в българските скрипториуми пишат, превеждат, редактират и си разменят книги, в които се затвърждават черти от тогавашните български говори на територията на цялата страна. Така се оформя наддиалектният старобългарски книжовен език.

Този процес оказва влияние и върху политическото название на всички поданици на българския цар като името „българи“ постепенно се превръща в народностно. Употребата му е с дълбоки традиции и впоследствие се използва и през периоди,

когато липсва българска държавност. През разглеждания период в науката не са известни каквито и да било извори, в които да е споменато наличието или употребата на „македонски“ език.

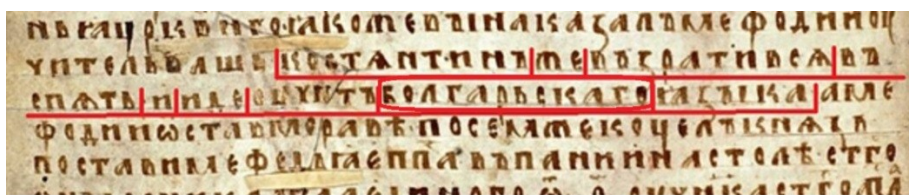
Най-старият в света съхранен до днес надпис на кирилица е в Крепчанския скален манастир в България и е от 921 г.

Трябва да се има предвид, че именно от България българската писменост (азбука и език) се разпространява в други държави, принадлежащи към славянската езикова група. Така например руският историк Василий Татищев (1686 – 1750) описва по следния начин епохата на българския цар Симеон (893 – 927) и княгиня Олга Киевска (ок. 890 – 969): „Българският цар Симеон изпрати (в Киевска Рус, б.а.) йереи, учени и книги в достатъчно количество... Тя (княгиня Олга, б.а.) е приела кръщението чрез българите и е утвърдила славянските църковни книги“. По-късно, след като руският княз Владимир приема християнството, той отправя молба до византийския император и патриарх в Константинопол за архиепископ. От Византия също са изпратени мисионери българи. Татищев пише: „Отправи Владимир до царя и патриарха в Цариград молба да му пратят митрополит, те много се зарадвали и изпратили митрополит Михаил, мъж много учен и набожен, българин, заедно с него четирима епископи и много архиереи, дякони и певци от славяните“. По този начин именно старобългарският език, а не

някакъв несъществуващ общ старославянски език, се разпространява в древна Рус и останалите славянски държави.

Разгледаните по-горе документи, твърдящи провеждането на просветителска мисия на братята Кирил и Методий в България преди заминаването им във Великоморавия, не се вписват в създадената в началото на XIX в. руската концепция за панславянството. Тази хегемонистична по своята същност идеология приема, че единственият лидер в „славянския“ свят трябва да бъде Русия, което налага необходимостта да се заличи спомена за ролята на България при формирането на славянската култура. Поради тази причина разгледаните документи са обявени за „легенди“, а други са подложени на фалшифициране. Така например в оригинала на „Повест за изминалите години“, който е първият цялостен писмен източник на информация за появата и началната история на Русия, написан от летописеца Нестор през 1117 г., се съобщава, че Методий останал във Великоморавия, а *„Константин се върна назад и отиде да учи (обучава) по български език“*.

При внимателния анализ на оригинала прави впечатление, че на някои места е правен опит да се заличават думите „българи“ и „български“. Най-вероятно това е станало през епохата на провеждане на политиката на панславизъм. Тази руска практика обаче продължава и днес. В издание на „Повест за изминалите години“ от Института за руска цивилизация в Москва през 2014 г. този текст е представен по следния начин: *„Константин се върна назад и се отправи да учи българския народ“*. Чрез подобна съвременна фалшификация, заменяща „български език“ с „български народ“, се цели да се затвърди разбирането, че по времето на Кирил и Методий българският език не е съществувал, имало е някакъв общ старославянски език, а Константин-Кирил едва след Моравската мисия е станал български просветител. Подобен траен ненаучен подход показва огромното съвременно политическо значение на делото на братята Кирил и Методий, а практиката на унищожаване или фалшифициране на документите е само една от крайностите, до които се стига при преследването на проблемни политически цели.

отвергните церковного поучения, которому наставлял вас учитель ваш Мефодий». Константин же върнулъ назадъ и отправилъ се учить болгарскыи языкъ, а Мефодий остана въ Моравии. Затем князь Коцел поставил Мефодия епископом в Паннонии* на столе святого Андрони-

Отгоре - разчитане на оригиналния текст на летописеца Нестор:

Константинъ же върнулъ назадъ и иде оучить болгарскыи языка (Константин се върна назадъ и отиде да учи по български език).

Препис от 1377 г.

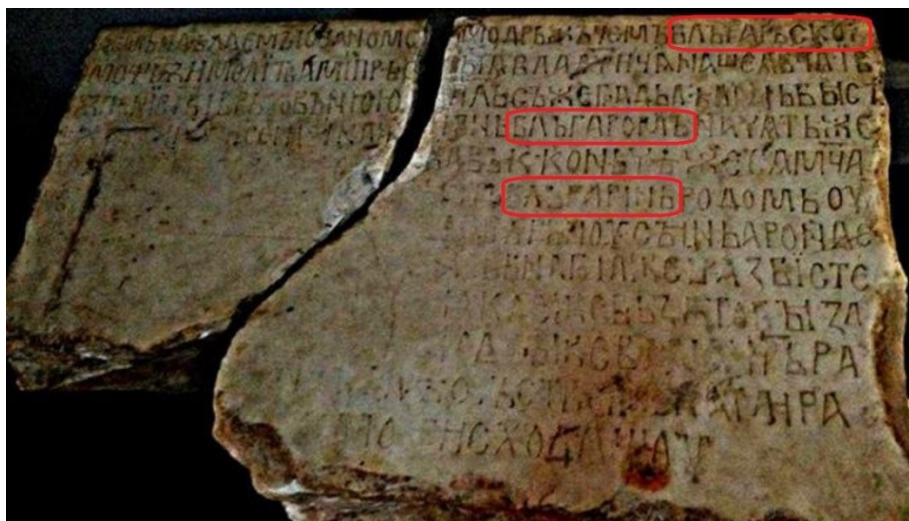
Отдолу – съвременен фалшификат на същия текст (Москва, 2014).

С оглед на историческите факти, интелигенцията на територията на днешната РС Македония дори и по време на най-силния югославски терор е разбирала водещата роля на България в славянския свят през средновековието. Така например в единственото издание, което по времето на кралска Югославия се опитва да отстоява интересите на местното население – излизащото в Скопие списание „Луч“, в неговия 5 брой от 1937 г. пише: „Българският княз Борис, като приема християнството, е начертал бъдещите насоки на целия южнославянски народ... През времето на цар Симеон България става духовно огнище за всички славяни“. Тези констатации не се вписват нито в панславизма, нито в „югославската“ идея, имаща за цел да реализира сръбска доминация в региона. Показателен е фактът, че някои от сътрудниците на списание „Луч“ след 1944 г. са репресирани или избити в Титова Югославия.

Друг пример за югославската политика в тази насока на територията на днешната РС Македония е намирането през 1956 г. в гр. Битоля на каменен надпис на старобългарски език. Местният гражданин Панде Ефтимов отива на строежа, където прави няколко снимки с фотоапарата си. Въпреки че е следен от

югославските тайни служби, той успява да отнесе непроявената лента в българското посолство в Белград. Заради това си деяние той на следващата година е осъден на 7 години затвор. Югославските служби правят опит да унищожат каменния надпис, но след като информацията за намирането му получава международна известност, това става невъзможно.

При разчитането на надписа от Битоля се оказва, че той е от последния български цар на Първото българско царство Йоан Владислав (1015 – 1018). На него пише, че „през 1015 г. ... обнови се тази крепост, зидана и правена от Йоан, самодържец български... Тази крепост бе направена за убежище и за спасение на живота на българите. Започната бе крепостта Битоля през месец октомври, в 20-и ден... Този самодържец беше българин по род, внук на Никола и на Рипсимия благоверните, син на Арон, който е брат на Самуил, царя самодържавен“.

Счупеният надпис на старобългарски език на цар Йоан Владислав от 1015 г., съхраняван днес в градския музей в Битоля. Надписът удостоверява, че Йоан Владислав е български цар, че е от български род и че поданиците му са българи.

Примерът с надписа на цар Йоан Владислав показва, че властите в Титова Югославия не само нямат никакви задръжки при унищожаването на старобългарски паметници, които

удостоверяват българското минало на географската област Македония, но и подлагат на репресии тези лица, които не са съгласни с подобна политика.

Интересна е и последвалата съдба на плочата от Битоля. Първоначално тя е изложена в местния музей, но когато новината за нея става международно известна и най-вече след разчитането на надписа, тя е поставена на двора под външното стълбище на музея. През 1968 г. български учени при посещение в музея успяват да направят копие на плочата, поради което директорът е уволнен, а надписът за дълги години е скрит в мазето. Плочата е изложена отново след разпадането на Югославия. През 2016 г. екип на Българската национална телевизия не е допуснат да я заснеме. Битолският надпис днес отново е изложен за посетители, но стои без обяснителен текст. Преди няколко години Френското консулство в Битоля отпечатва туристически каталог за града, на чиято корица слага снимка на плочата. Местните власти предизвикват скандал и спиране на каталога от печат, само заради думата „българин“ на корицата.

2. Българският език по време на византийското владичество (1018 – 1185) и Второто българско царство (1185 – 1396)

През 1018 г. България е завладяна от Византия и губи своята независимост за 167 години. След своята победа, увенчала десетилетното кърваво противоборство с българското царство, византийският император Василий II се окичва с прозвището „българоубиец“. През този период географската област Македония се намира в административната единица (тема) България, днешната Северна България е в тема Паристрион, а по-голямата част от горнотракийската низина е в тема Македония с център Адрианопол (днес Одрин или Едирне в Турция).

По време на византийското владичество е предоставена относителна църковна самостоятелност на българските земи в политическите им граници от времето на цар Самуил. Съществуващата дотогава Българска Патриаршия е понижена в ранг и е обявена за Българска автокефална архиепископия със

седалище в Охрид - последната столица на Първото българско царство и седалище на неговия последен български патриарх.

Дιοцез на Българска автокефална архиепископия със седалище в Охрид през 1020 г. (карта на Димитър Ризов. Берлин, 1917).

Първоначално официалната титла на охридските архиепископи е Архиепископ на цяла България (Архиеπίσκοπος της πάσης Βουλγαρίας), а от средата на XII век се ползва и Архиепископ на Първа Юстиниана и цяла България (Архиеπίσκοπος της πρώτης Ἰουστινιανῆς και πάσης Βουλγαρίας).

Охрид се намира в западната част на географската област Македония (а също така в западната част на днешната РС Македония), което е предпоставка за водещата роля на тези земи при съхраняването на българския език и култура. Българската държавна традиция именно там и в съседните райони е

изключително силна и там се организират едни от най-сериозните опити за възстановяване на българската държавност.

През 1040 г. избухва въстанието на Петър Делян срещу византийското владичество. Самият П. Делян се обявява за потомък на цар Самуил и е коронясан от въстаниците за български цар. Въстанието е толкова масово, че за няколко месеца разбунтувалите се българи установяват контрол над Западна България, Поморавието, Македония, Тесалия, Епир и почти цялата територия на днешна Албания. Показателен за размера на въстанието е фактът, че в района на гр. Драч въстаниците са 40 хил. и успяват да освободят града. През 1041 г. Византия потушава въстанието, като във военните действия привлича норманите като наемни съюзници, командвани от бъдещия крал на Норвегия Харалд Хардроде. В сага от 1065 г. той е описан като „разорител на българите“.

Петър Делян (ὁ Δελεάνος), Тихомир (ὁ Τειχομηρός) и българите (Βούλγαροι). Миниатюра от Мадридския препис на Хрониката на Йоан Скилица (XII в.)

През 1072 г. е направен нов опит за възстановяване на българската държава. Поредното въстание срещу Византия е подготвено от български велможи от Скопие, начело с болярина Георги Войтех. Организаторите избират за свой водач Константин Бодин, също обявил се за потомък на цар Самуил. През есента на 1072 г. К. Бодин е провъзгласен за цар на

българите под името Петър III, а на югозапад въстаниците завладяват Охрид и Девол в Южна Албания. В края на същата година бунтът е потушен.

Съхранената държавна памет и духовна самостоятелност на по-голямата част от българските земи води до съхранение и на старобългарския език. Независимо че повечето от охридските архиепископи са етнически гърци, назначени от Византия, те ползват документи на старобългарски език като източник на информация. Архиепископите Теофилакт Охридски (1055 – 1107) и Димитър Хоматиан (1216 – 1234) имат съществен принос за съхраняването и развитието на българската книжовна традиция. Първият е автор на „Пространното житие на Климент Охридски“, а вторият на „Краткото житие на Климент Охридски“ и на „Служба за свети Климент Охридски“.

В „Пространното житие на Климент Охридски“, Теофилакт Охридски пише: *„Този (български княз, б.а.) Борис изобищо бил с много здрав ум и бил склонен към доброто. При него българският народ започнал да се удостоява с божественото кръщение и да се християнизира. Когато тези светци, имам предвид Кирил и Методий, видели, че има много вярващи и че много деца на Бога се раждат чрез вода и дух, но че те напълно са лишени от духовна храна, те създали азбуката, както казвахме, и превели писанията на български език, за да имат новородените деца божии достатъчно божествена храна и да достигнат до духовен растеж и до мярката на Христовата възраст. Така българският народ, от скитското заблуждение, познал истинския и най-правия път – Христа“.*

Подобно твърдение намираме и при Димитър Хоматиан. В „Краткото житие на Климент Охридски“ той пише: *„(Климент, б.а.) заедно с божествения Наум, Ангеларий и Горазд усърдно изучил Свещеното Писание, преведено с божествено съдействие на тукашния български диалект от Кирил, истински богомъдър и равноапостолен отец, и още в началото бил с Методий, известния учител на мизийския народ (народа в Мизия, днешна Северна България) на благочестие и православна вяра“.* За произхода на Климент Охридски Д. Хоматиан казва: *„Този велик наш отец (Климент Охридски, б.а.) и светилник на България бил*

по род от европейските мизи, които народът обикновено знае и като *българи*". Д. Хоматиан използва и понятието „мизийски език“ като синоним на българския.

Теофилакт Охридски и Димитър Хоматиан са гърци, поради което при тях също отсъства „патриотичен“ мотив да побългаряват делото на Кирил и Методий, а по скоро се придържат към оригиналните извори, които ползват.

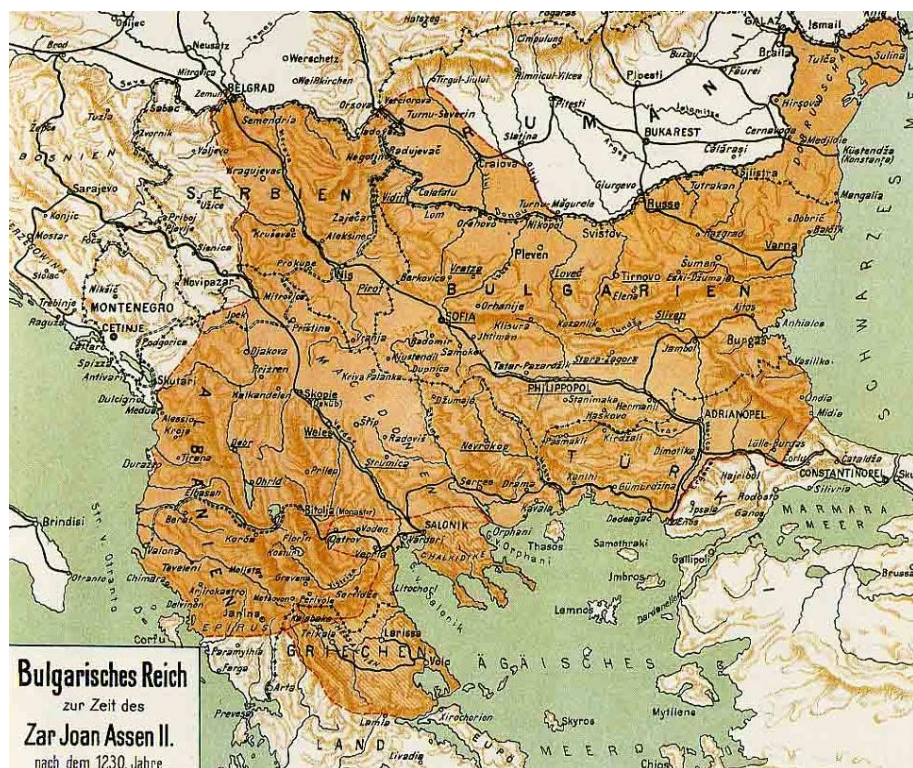
По време на византийското владичество старобългарският език се използва главно за писане на религиозни творби. Той вече не е език на държавната администрация и поради по-ограничената му употреба и наблюдаваните през периода вътрешни закономерности в развитието се стига до промени в неговия строеж.

Следващият етап в неговия исторически развой е среднобългарският, когато започва да се извършва и плавният преход от синтетизъм към аналитизъм и отпадане на падежната система. Среднобългарският език става официален във възстановената през 1185 г. българска държава, като се използва на цялата нейна територия.

Във Второто българско царство продължава да съществува Българската автокефална архиепископия със седалище в Охрид, която запазва своята самостоятелност, но признава старшинството на Българската патриаршия в столицата Търново. Наличието на две български църковни институции през този период по никакъв начин не пречи на духовното единство на българския народ.

По-голямата част от днешната географска област Македония е част от Второто българско царство до края на XIII в. През 1282 г. Сърбия успява да завладее Северна Македония (днешната РС Македония). Навсякъде в документите сръбските монарси споменават, че са владетели на България и българи. През XIV в. сръбският крал Стефан Душан успява да завладее цялата географска област Македония за период от 25 години. Той също продължава практиката да се титулува „*цар на сърби и българи*“, а Печките патриарси се наричат „*отци и учители на сърбите и българите*“. През разглеждания период, когато Сърбия владее части или цялата географска област Македония и има стремеж да

се прояви като империя, владееща повече народи, сръбските крале никога не се титлуват като владеещи Македония или някакво македонско население.

България по времето на цар Иван Асен II към 1230 г.

Към края на съществуването на Второто българско царство, последният български патриарх Евтимий Търновски (1325 – 1403) през втората половина на 14 в. прави правописна и езикова реформа на среднобългарския книжовен език. Правилата, изработени от Евтимий, се прилагат както при превод, така и при създаването на нови оригинални произведения. Реформата първо е приложена от дейците на Търновската книжовна школа, но впоследствие митрополит Киприан пренася среднобългарския в Киевска Рус, където окончателно е стандартизиран. Оттам, благодарение на книгопечатането, е разпространен като език на богослужението в православните църкви в други славянски държави, в които и днес е общ църковен език.

През посочения период на науката не са известни исторически извори, в които да е споменато наличието или употребата на „македонски“ език.

3. Състояние на българския език по време на османското владичество

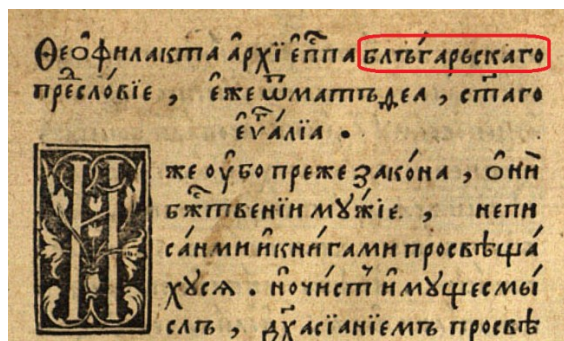
България е завладяна окончателно от Османската империя през 1396 г., (според някои изследователи през 1422). Българската патриаршия в Търново престава да съществува, но Българската автокефална архиепископия със седалище в Охрид е съхранена до 1767 г. Това е една от причините споменът за българската държавност да е по-добре запазен в югозападните български земи, в т.ч. и в географската област Македония.

Печат на музея на Архиепископия Охридска на Първа Юстиниана и на цяла България от 1516 г. Във вътрешния кръг от лявата страна ясно се четат думите πάσης Βουλγαρίας – цяла България.

През периода до XVII в. за църковни нужди продължава да се използва среднобългарският език, който играе и ролята на общ книжовен език за южните и източните славяни. Този език е и официален в османската султанска канцелария в княжествата Влахия и Молдова, а също така и в Русия до писмените реформи на Петър I.

През този период се извършват и преводи на някои от творбите на охридските архиепископи. Така например в Острожката библия (1581) и в Елисаветинската библия (1751) са включени текстове от Теофилакт Охридски, посочен в тези издания като „български архиепископ“.

Увод към Евангелието на Матей от Теофилакт Охридски, архиепископ български (архиепископ)на българскаго). Острожка библия (1581).

Религиозните коментари и тълкувания на Теофилакт Охридски се смятат за величина на византийската теология и са признати както в православната църква, така и в католическата. Поради тази причина техни преводи на латински език се правят и в Западна Европа. Първият превод под истинското име на автора е издаден в Базел през 1524 г. След това следват множество нови издания и преиздания в цяла Европа. В средата на XVI в. професорът от Кьолнския университет Сифанус прави нови латински преводи, считани за най-добрите. Тази издателска дейност популяризира в Европа фактите за принадлежността на географската област Македония по история, език и население към българското социокултурно пространство.

Тъй като през този период среднобългарският език по българските земи се използва основно за църковни потребности, започва постепенното откъсване на българските народни говори от него и това дава силен тласък на развитието на българския народен език. Този процес особено силно се задълбочава след унищожаването на Българската автокефална архиепископия в Охрид. От XV до XVIII в. е периодът на поява и развитие на ранния новобългарски език.

Издание на латински език на Коментарите на Писмата на апостол Павел от Теофилакт Охридски, архиепископ български (Антверпен, 1564).

4. Българският език по време на Възраждането (XVIII в. – 1878). Кодификация на съвременния български книжовен език чрез участието на представители, носители на различни народни говори

Първата „История на България“ е написана от Петър Богдан през 1667 г. Тъй като тя е на латински език, нейната поява оставя по-значими последици сред българите католици. През 1762 г. Паисий Хилендарски, роден в географската област Македония, написва на български език своята „История славянобългарска“. В зависимост от документите, които използва

като източници, в текста се преплитат славянобългарската, черковнославянската и новобългарската традиции. Подобна езикова практика и взаимодействие между отделните форми на българския език се наблюдава малко по-късно и при други книжовни дейци. По този начин постепенно се определя основата и посоката на развитие на новобългарския език, който трябва да се превърне в книжовен. Налага се разбирането в основата на националния език да залегне живата реч, а неговата структура да бъде опростявана в определени граници. Общият морфологично-синтактичен строеж на говорите в Мизия, Тракия и Македония поражда процеси на еднопосочно развитие на езика. Особено важен е фактът, че този процес протича по едно и също време и по един и същи начин на днешната територия на България и РС Македония. Спецификата в развитието води до това, че от всички езици от славянската група, само българският придобива една характерна особеност – от синтетичен еволюира в аналитичен, отпадат падежите.

Едни от първите, а по-късно и някои от най-ярките изяви на българското Възраждане, възникват най-напред в Македония. При изграждането на новобългарския книжовен език се включват книжовници от всички краища на българското землище. Сред тези, които са родени на днешната територия на РС Македония се открояват Йоаким Кърчовски (1750 – 1820) от с. Осломей, Кичевско, Теодосий Синаитски (XVIII в. – 1843) от Дойран, Кирил Пейчинович (1770 – 1845) от с. Теарце, Тетовско, Йордан Хаджиконстантинов – Джинот (1818 – 1882) и Райко Жинзифов (1839 – 1877) от Велес, братята Димитър (1810 – 1862) и Константин (1830 – 1862) Миладинови от Струга, Партений Зографски (1818 – 1876) от с. Галичник, Григор Пърличев (1830 – 1893) и Кузман Шапкарев (1834 – 1909) от Охрид, Марко Цепенков (1829 – 1920) от Прилеп и др.

Всички посочени лица се самоопределят като българи. Автори са на десетки книги, фолклорни сборници, буквари, читанки и други учебници. Броят на техните статии във възрожденския периодичен печат е още по-голям. В първоначалния период на процеса на формиране на новобългарския книжовен език те пишат на родния си диалект,

който те самите наричат български. Голяма част от тези творби се публикуват в общобългарски издания и се четат без проблем в цялото българско езиково пространство, като по този начин участват в процеса на оформяне на новобългарския книжовен език. По този начин при своето развитие той приема общобългарска, наддиалектна форма.*

Някои от разгледаните възрожденци, повлияни от съхранените писмени извори от средновековието, не разглеждат родния си край като част от Македония, а като долна Мизия или дори само като долната земя на България. Така например Т. Синаитски при подготовката на предговора към книгата на Кирил Пейчинович „Утешение на грешните“ (в оригинала „Утешение грешним“), пише, че тя е написана *„на прости язык болгарский Долния Мисию, Скопский и Тетовский, да я четат и простию народ да ублажают на таков православний учител“*. Йордан Хаджиконстантинов също пише: *„Аз съм Болгарин, плачем за нашите изгубени болгаре, които са во долна Мисия, затова сдолжни сме да ся жертвуваме за браќята наши пресладки болгари“*.

Въпреки безспорния факт на диалектно взаимодействие, се смята, че в основата на новобългарския книжовен език залягат централните балкански и североизточни говори, а говорите в Македония са по-отдалечени от новоформиращата се писмена норма. Подобно разбиране е само частично вярно и се отнася най-вече за членните форми за мъжки род. В граматично и лексикално отношение, народните говори по това време и новобългарският книжовен език са идентични.

Изключително важен от ортографична гледна точка е фактът, че в използваната в новобългарския книжовен език кирилица са съхранени две характерни за нея букви: Ъ (ят) и Ж

* Това бързо развитие на новобългарския език в много отношения изпреварва някои западноевропейски езици. Така например, въпреки че френският език е отдавна кодифициран, известни френски писатели като Фредерик Мистрал (1830 – 1914) творят на провансалски (южнофренски) диалект. На него са писали и други френски поети и писатели по това време. Подобни писмени практики са наблюдавани и при диалекти на германския език, но никой, въпреки различията им с книжовните езици, не ги е обявил за отделни.

(юс или голяма носовка). В новобългарския език различните рефлексии на Ъ оформят така наречения „ятов изогласен пояс“, който разделя съвременните български диалекти на два вида: западни и източни говори. На запад от ятовата граница на мястото на старобългарската гласна Ъ днес почти винаги има звук Е, докато на изток от нея при определени условия, а при някои диалекти дори винаги, Ъ е наследен от А, предхождана от мека съгласна, представен с графемата Я. Територията на днешната РС Македония заема само част от българските говори на запад от ятовата граница. В същото време части от географската област Македония като Неврокопско (днес района около гр. Гоце Делчев в България), Драмско, Сярско и земите източно от Солун (днес в Северна Гърция) попадат на изток от ятовата граница. Влияние на източните български говори има и в Беровско и отчасти в Струмишко (днес в РС Македония). В крайния български езиков югозапад около Корчанско (днес в Албания) се пазят следи от стария широк гласеж на Ъ.

Чрез употребата на буквата Ж се обединяват българските А-, Ъ-, О- и У-говори. Поради тази причина новобългарският книжовен език се явява обединителен за различните български диалекти в географската област Македония.

Когато през 1893 г. се създава Вътрешната Македоно-Одринска революционна организация, цялата нейна документация, кореспонденция и печатни издания са на новобългарски книжовен език. Днес историци и политици в Скопие твърдят, че през този период „македонският“ език е съществувал, но тъй като не е бил кодифициран, той не се е използвал писмено. Подобно твърдение е несъстоятелно. Разбира се, че македонските говори са съществували, но те са били смятани от носителите им за български.

На базата на огромната по обем българска възрожденска литература може да се направи изводът, че новобългарският книжовен език еволюционно се „самокодифицира“ в основната си част през последното десетилетие преди възстановяването на българската държава през 1878 г., в условията на османско владичество. Абсолютно същите са условията в Македония по това време, но няма каквито и да било опити за утвърждаване на

„македонски“ език. От първата половина на 19-ти век до края на Втората Балканска война през 1913 г. в Македония, макар и под османска власт, има добре развита мрежа от български училища и населението масово ползва български книжовен език.

След 1913 г. в завладените от Сърбия и Гърция части на географската област Македония българските училища са забранени и книжовният български език не само, че не се изучава, но е и подложен на преследване. Между двете световни войни българският език в Югославия е подложен на изкореняване, като най-големи са били репресиите в районите до българската граница. Сръбският просветен министър Св. Прибичевич предлага през 1922 г. сред учениците *„да се утвърждава убедеността, че техните родители и техните предци нямат нищо общо с формирането и живота на българския народ“*. Започва издирване и масово унищожаване на български учебници и книги, останали от времето преди 1913 г. Учениците в Македония не знаят сръбски език и не разбират уроците, които им се преподават. През 1923 г. само 16% от записаните ученици в Скопие успяват да завършат. Сръбските учители често прибегват до физическо насилие над тях, довело и до няколко смъртни случаи. Пробългарски настроените родители не са склонни да изпращат децата си в югославските държавни училища, а просветните власти са безсилни да влияят на местното население.

Въпреки тази ситуация, ВМРО до нейната забрана през 1934 г. във всички свои документи, в т.ч. и в нелегалната кореспонденция, продължава да използва само книжовен български език, което показва, че той не е чужд на населението. Емигрантите от Македония в САЩ, Канада и други държави използват тази форма на книжовния новобългарски език за нуждите на своите печатни издания и кореспонденция дори и в началото на ХХI в.

Днес в РС Македония, освен отричането на принадлежността на местните диалекти към българския език, се твърди, че в Македония никога не е имало и българи, а такива са регистрирани в резултат на пропагандата на създадената през 1870 г. Българска екзархия. Заявява се, че употребяваното в

документите название „българи“ всъщност не значело българи, а единствено принадлежащи към Българската екзархия. Поради тази причина навсякъде етнонимът „българи“ се заменя с „македонци“.

Подобно становище и произтичаща от него практика на тотална подмяна на етническите характеристики е в противоречие с наличните факти. По-голямата част от дейността на българските възрожденци от Македония е преди 1870 г. Поради тази причина може да се приеме, че като последица от българското възраждане в Македония се създава Българската екзархия, а обратното твърдение е пропагандна лъжа. Създаването на самата екзархия е базирано на искането, което за първи път е изпратено до Високата порта от скопските първенци през 1829 г., които пожелават да имат собствена, българска църква. Освен това, когато се основава Екзархията, само една част от Македония – Велешката и част от Кюстендилската епархии влизат в нейния диоцез. Но член 10 от султанския ферман за създаването на Българска екзархия разрешава и други епархии да бъдат признати за български, ако най-малко 2/3 от християнското население в тях го желае. Съобразно този параграф, в останалите части на Македония се извършва плебисцит (истилиям) под контрола на османските власти и Вселенската патриаршия. По този начин след успешното провеждане на референдума възникват Скопската, Охридската и Битолската епархии на Българската екзархия. Това е първият и единствен плебисцит на днешната територия на РС Македония до 1991 г.*

Несъстоятелността на съвременните скопски твърдения за идентичността между църковно-институционалната и етническата принадлежност личи и от факта, че лица от други вероизповедни групи също са се декларирали като българи. Такъв

* Едва през 1991 г. се провежда вторият по ред референдум на територията на днешната РС Македония. Формулировката на неговия въпрос е парадоксална и задълго определя лутането в политическото развитие на Скопие през последвалия период. Със ЗА или ПРОТИВ гражданите трябва да отговорят на въпроса *„Дали сте за суверенна и независима държава Македония, с право на влизане в бъдещ съюз на суверените държави на Югославия“*.

е например Гоце Делчев, който не е роден в екзархийско, а в униатско семейство. Самото униатско движение в родния му град Кукуш започва през 1857 г. поради недостойното поведение на гръцкото духовенство и неговите престъпления. Преди да се сключи унията, кукушани искат от папата не само да ги защитава пред турските власти и Цариградската патриаршия, но и да се въведе употребата на български език в училищата и черквите, както и да се назначи самостоятелен български владика. Независимо от униатското си минало, както Гоце Делчев, така и неговите родители, братя и сестри, сами са се декларирали като българи. Като се игнорират тези факти, днес в РС Македония Гоце Делчев е обявяван за „македонец“.*

Значително по-късно, когато на територията на географската област Македония започва сръбската пропаганда, се появяват няколко книжовни дейци сепаратисти като Георги Пулевски, Темко Попов, Коста Групчев, Диаманди Мишайков и др. Те се намират частично или изцяло под влиянието на разработената в Белград идеология на македонизма. Неин автор е сръбският политик Стоян Новакович, който през 1888 г. пише: *„Тъй като българската идея, както е известно на всички, е пуснала дълбоки корени в Македония, аз мисля, че е невъзможно да бъде разколебана съвсем, противопоставяйки ѝ само сръбската идея. Тази идея, страхувам се, не би била в състояние като чиста и гола противоположност да изтласка българската идея и по тази причина на сръбската идея ще ѝ бъде необходим някакъв съюзник, който би бил твърдо срещу българизма и който би съдържал в себе си елементи, които могат да привлекат към него народа и народните чувства, отцепвайки го от българизма. Този съюзник аз виждам в македонизма... Като не можем да ги*

* След подписването на Договора за приятелство между София и Скопие от 2017 г. и създаването на смесената историческа комисия, в хода на разговорите се констатира, че Гоце Делчев сам се е декларирал като българин. В резултат на това в РС Македония бе обявено, че Г. Делчев е „етнически българин и политически македонец“, тъй като се борил за Македония. Подобно твърдение също не е вярно. Политическата цел на ВМОРО до 1912 г. е обща териториална автономия на върнатите под османска власт Македония и Одринска Тракия, каквато се е предвиждала в чл. 23 на Берлинския договор от 1878 г.

посърбим, нека поне на първо време да откъснем това население от българския народ, създавайки му илюзията, че то е една отделна нация. Ако това стане, тя ще бъде малка и слаба, и ако в бъдеще влезе в границите на Сърбия, лесно може да бъде посърбена... Не бива да противопоставяме на българщината сърбизма. Това няма да донесе нищо. По-добре ще бъде тя да се измести с „македонизма“.

От този документ е видно, че македонизмът не е автохтонна идея, зародила се в Македония, а е внедрен отвън. Поради тази причина неговите носители са лица с объркана идеология. Съществуват данни, че част от текстовете, излезли от тяхно име, са писани от сръбските пропагандатори в Македония. Така например Георги Пулевски е участвал в Първата българска легия на Раковски през 1862 г., но през 1875 г. в Белград е отпечатана книга, приписвана на него, в която пише, че *„нашето отечество се казва Македония и ние се наричаме македонци“*. Две години по-късно обаче Г. Пулевски се записва за български опълченец и се сражава за освобождението на България, а след нейното разделяне на Берлинския конгрес участва в Кресненско-разложкото въстание. Г. Пулевски дори пише стихотворение, в което жали за неосъщественото обединение на Македония с България и за разделянето на македонците от техните еднородни братя българи. От много свои съвременници, които са го познавали (сред които и Кузман Шапкарев), Г. Пулевски е смятан за *„македонски българин от Дебърското село Галичник“*.

Интересна е историята на последния неиздаден ръкопис на Г. Пулевски, съхраняван в Националната библиотека в София. Озаглавен е *„Язичница. Содържающая староболгарски язык, а уредена ем исправена за да се учат болгарски и македонски синове и керки“*. Неизвестен извършител видимо е задраскал първата дума „болгарски“ и написала „македонски“, за да стане „старомакедонски язык“, а при втората дума „болгарски“ са задраскани буквите ОЛ и заменени с У, за да стане „бугарски“, както е днес по скопската писмена норма. От този документ е видно, че Г. Пулевски е смятал езика си за български, но тези факти се премълчават в Скопие.

Дейността на всички гореспоменати „ранни македонисти“ се развива извън самата Македония и е подпомагана финансово от сръбската държава. В биографията им има факти, които са несъвместими със стремежите на населението на Македония през този период. Така например Темко Попов променя фамилното си име на Попович. Той е син на предателя на Димитър Миладинов и е агент на сръбското националистическо дружество „Св. Сава“, което има за цел провеждането на посърбването на населението в Македония. Коста Групчев е сръбски и руски шпионин, служител в сръбското посолство в Цариград, учител в сръбската гимназия и ръководител на сръбската книжарница в Цариград, издател на сръбския печатен орган „Цариградски гласник“. Те, заедно с Наум Евров, опитват да организират в София кръжок под името „Таен македонски комитет“, който да пропагандира отделна македонска народност. След неуспеха на това начинание те работят със сръбското правителство в Белград и под водачеството на Новакович създават „Дружество на сърбомакедонците“, със седалище в Цариград, което издава планирания от него „Македонски буквар“. Целите им са отказване на македонските българи от Българската екзархия, вдъхване на просръбски дух и омраза към българите, изгонване на българските духовници и учители от Македония, създаването на отделен „македонски“ език, премахването на всички български изрази от говоримия език и заместването им със сръбски.

В 1889 г. Ст. Новакович обнародва „изследване“ върху македонските диалекти, в което се стреми да докаже, че те уж стоят по-близо до сръбския език. Това изследване се посрещна критично от всички най-известни слависти. Н. С. Державин, занимавал се дълго с македонския въпрос и българо-сръбските отношения, пише следното: *„В интерес на пълнотата на предложената работа аз лично прегледах грижливо македонските текстове на Новакович и намерих в тях цялостна система на български език с всички фонетични и морфологични особености, характерни само за този език“*.

Българското население в Македония не проявява интерес към идеите на ранните македонисти. Видни общественици от Македония като Кузман Шапкарев, Атанас Шопов, Христо

Шалдев и др. подлагат на унищожителна критика дейността им. След краткотрайна 2-годишна дейност, Новакович обявява продължаване на идеята за сърбизация на населението в Македония чрез издаването на учебници директно на сръбски език, поради липсата на интерес към тези на македонски диалект. Тази идея е широко приложена на практика след сръбската окупация през 1913 г., когато новите поданици на Кралството са обявени за „южни сърби“.

През 1902 г. в Белград от сръбските възпитаници и платеници Стефан Дедов и Диаманди Мишайков е учреден „Македонски клуб“. Той започва да издава вестник „Балкански гласник“, който пропагандира идеята за национален сепаратизъм сред македонските българи – че те са народ, различен от българите, че са жертва на чуждите пропаганди (българска, сръбска, гръцка), че говорят отделен език, че трябва да бъде прогонена Българската Екзархия от Македония. Същата година Стоян Новакович инициира създаването на „Славяно-македонско научно и литературно дружество“, докато е посланик в Санкт Петербург. Сред неговите членове са различни бивши стипендианти на „Св. Сава“ и ранни македонисти - Димитър Чуповски, Кръсте Мисирков, Стефан Дедов, Диаманди Мишайков и др., които Сърбия щедро спонсорира. Продължител на идеите на Новакович е сърбинът Йован Цвиич, според който македонското славяноезично население няма развито народностно чувство и е предразположено да се превърне в сърби или българи, според конюнктурата. Той счита Македония и Шоплука за изконни сръбски земи, а българите на изток от тях – за татари. Тази реторика е на въоръжение сред македонистите в РС Македония и днес.*

* През последните няколко години в Скопие се прави опит да се замени названието „бугарин“, както е съгласно скопската писмена норма, с „бугар“, като често пъти до него се поставя и „татар“. Тази поредна промяна се прави, за да могат двете думи да звучат по-близо и допълнително да се насажда усещането, че българите са татари. Етнонимът „българин“ е най-често променяната дума на територията на РС Македония: българин → болгарин → бугарин → бугар.

Друг идеолог на македонизма е Милутин Гарашанин - министър-председател на Сърбия, син на сръбския национален идеолог Илия Гарашанин. Той е инициаторът на сръбската пропаганда в Македония, която според него освен на македонизма, трябва да разчита и на сътрудничеството с турците и гърците срещу българския дух на населението. Негови сподвижници са Милош Милоевич, Никола Пашич, Панта Сречкович, Йован Ристич, Спиридон Гопчевич и други сръбски шовинисти, които работят за разпространяването на сръбска учебна литература и за привличане на деца от Македония за обучение в сръбски училища, които след това да бъдат използвани за цели на сръбската пропаганда.

Въпреки целенасочената политика на Сърбия към асимилиране на западните българи, в творбите на някои сръбски шовинисти понякога се откриват и безпристрастни констатации. Така например през 1913 г. сръбският езиковед Александър Белич пише: *„Що се отнася до езика, известно е, че в Южна Македония се намира люлката на църковнославянския език, на който са преведени първите книги на Светото писание през времето на Братята просветители. Тоя език заедно с езика на Източна България представлявал единен български праезик“*.

Оръдие на македонизма в определени периоди от своя живот е и Кръсте Мисирков (1874 – 1926), обявен за „македонецот на 20-ти век“. Той е сръбски възпитаник, стипендиант на дружеството „Св. Сава“ и на Новакович, който изкупува голям дял от тиража на неговото основно произведение „За македонските работи“ (написано в Русия и финансирано от нея). Неуравновесен във възгледите си, все пак през по-голямата част от живота си той е на пробългарски позиции и активно работи за българската идея от Русия, Бесарабия и България, като подлага на критика сръбската и руската политика за отродяване на македонските българи. Кр. Мисирков е първият български учен филолог, който не е възпрепятстван от сръбските власти и успява на място да изследва моравското наречие и събира изворов материал за него. В своите филоложки заключения той разглежда говорите по река Морава в Сърбия като краен западнобългарски диалект, граничещ със сръбския език. За тази

патриотична българска дейност на Кр. Мисирков в РС Македония упорито се мълчи, сякаш не е съществувала.

През 1917 г. Кръсте Мисирков е избран за народен представител в българския блок в парламента на независимата по онова време Молдовска демократична република, известен като „Сфатул църий“ (Съвет на страната^{*}). В анкетния лист Кр. Мисирков сам е написал, че е българин от Македония, че е от фракцията на националните малцинства и е член на Българската национална партия в Молдова, избран от българите и гагаузите в гр. Кишинев. В края на анкетния лист Кр. Мисирков собственооръчно е положил своя подпис.

В началото на миналия век спорадичните становища на Кръсте Мисирков като ранен македонист не намират отзвук сред населението в Македония. Той е преоткрит десетилетия след това от македонистите, които след решението на Коминтерна от 1934 г. за подкрепа на тяхната идеология, започват да търсят историческа обосновка за своята доктрина.

На фона на тези факти звучат като политическа пропаганда думите на руския посланик в Скопие Сергей Баздникин, който в началото на януари 2021 г. заявява пред медиите: *„Македонският е отделен език... Нашите нации (руската и македонската, б.а.) са свързани с дълбоки исторически традиции. Не става дума само за езикова, културна и духовна близост. Русия винаги е подкрепяла балканските народи в тяхната борба за самоопределение. Тук са учили и работили Константин Миладинов, Кръсте Мисирков“*. Документите ясно показват, че нито К. Миладинов, нито Кр. Мисирков са се смятали за македонци. Ако думите на руския посланик в Скопие не са негова лична позиция, съвременното участие на Русия във фалшифицирането на делото на К. Миладинов и едностранчивото представяне на Кр. Мисирков поражда тревога относно принципите, методите и целите на Москва на Балканите.

^{*} Сфатул църий съществува до 27 март 1918 г.

АНКЕТНИЙ ЛИСТЪ

000074

Члена „СФАТУЛ ЦЭРИЙ“.

1. Фамилія Мисиркова
2. Имя Кръсто
3. Отчество Петковича
4. Возраст 43 года
5. Национальность Болгарин
6. Откуда родомъ Македония, Салоникский уезд, Егунта
(губернія, уездъ, городъ, деревня) Пардурская кааза, Е. Новоселы
7. Образование Окончил среднее образование в гимназии
8. Родъ занятій Преподаватель в гимназии
9. Къ какой политической партіи принадлежить Българската национална партия
10. Какой фракціи въ СФАТУЛ ЦЭРИЙ Фракція националистически малцинства
11. Въ какихъ состоятъ организацияхъ Българската национална партия и в состав учащихся в гимназии
12. Отъ кого избранъ въ СФАТУЛ ЦЭРИЙ От болгарите и гагаузите в гр. Кишинев
13. Адресъ въ Кишиневѣ Генцеровка 16; жилищни адрес: средна гимназия - Кишинев
14. Адресъ въ мѣстѣ постоянного жительства _____
15. Собственноручная подпись Кръсто Мисирков

19—17 годъ

Собственноручно написан и подписан от Кръсто Мисирков анкетен лист в качеството му на народен представител в българския блок в „Сфатул цэрий“ в независима Молдова. В документа удостоверява, че е българин от Македония, че е от фракцията на националните малцинства и е член на Българската национална партия в Молдова, избран от българите и гагаузите в гр. Кишинев (1917).

До Втората световна война, доктрината на македонизма, част от която е идеята за съществуването на „македонски“ език, различен от българския, не намира последователи вътре в Македония, а Сърбия официално третира славянското население не като македонско, а като сръбско.

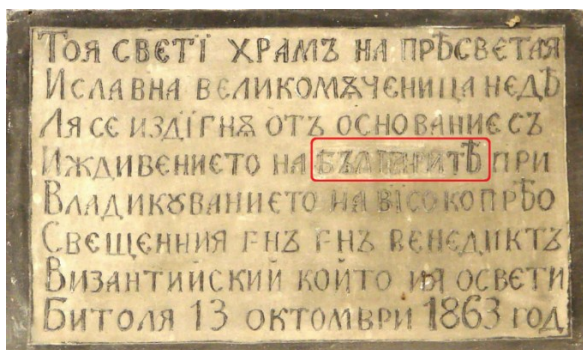
Никой от писателите македонисти през този период не оставя дълбоки следи. Те са неизвестни за мнозинството от народа в Македония, творбите им са единични и са „преоткрити“ по политически причини в Титова Югославия като са извадени от архивите в Белград. Дори на прословутото събрание на АСНОМ през август 1944 г., на което се решава създаването на независима македонска държава, водачите-комунисти заявяват, че са продължители на делото на илинденци и ВМОРО, а не на ранните македонисти.

Тази констатация се осъзнава от казионната наука в Скопие, поради което при разработването на учебната програма за училищата в РС Македония на писателите македонисти от периода на късното Възраждане практически не се отделя внимание, а в същото време се извършва тотално фалшифициране на делото на българските възрожденци от Македония като се отрича българската им принадлежност и биват обявявани за „македонци“.

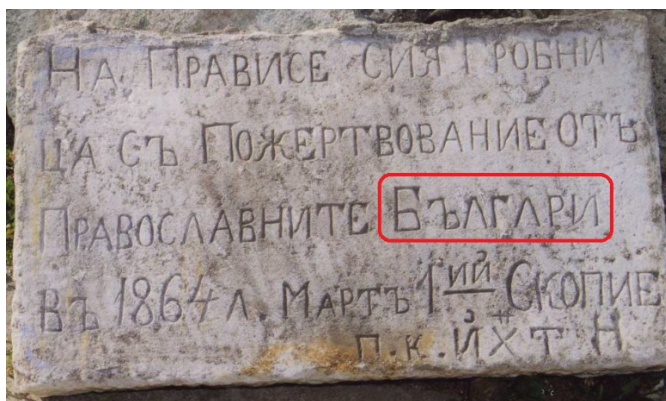
През разглеждания период на науката не са известни исторически извори, в които да е споменато наличието или употребата на „македонски“ език. За такъв първи започват да говорят едва т. нар. „ранни македонисти“ в края на 19-ти век. Преди тях в славистиката и кирилометодиевистиката не се среща понятието „македонски език“. Например, в издадения през 1822 г. във Виена от видния сръбски езиковед Вук Караджич „Додатък към Санктпетербургските сравнителни речници на всички езици и наречия, с особен оглед към български език“, който се смята за начало на научната българистика, славянските езици и наречия са изброени така, като негов принос е да се добавят изпуснатите балкански езици, сред които е и българският, сведения за който той е почерпил от района на Разлог, Македония.

5. Унищожаването на българското възрожденско културно-историческо наследство от македонизма

Съществуването на българските надписи от епохата на Възраждането на територията на днешната РС Македония винаги е било проблематично за югославските власти преди 1941 и след 1944 г. Поради тази причина редица надписи са подложени на унищожение или фалшифициране. Като пример може да бъде посочен мраморният надпис на построената през 1863 г. църква „Света Неделя“ в Битоля, който гласи: „Тоя светї храмъ на Прѣсветая и славна великомжченица Недѣля се издигнѣ отъ основание съ иждивението на българитѣ“. От страна на югославските власти е правен опит за заличаване на думата „българите“.

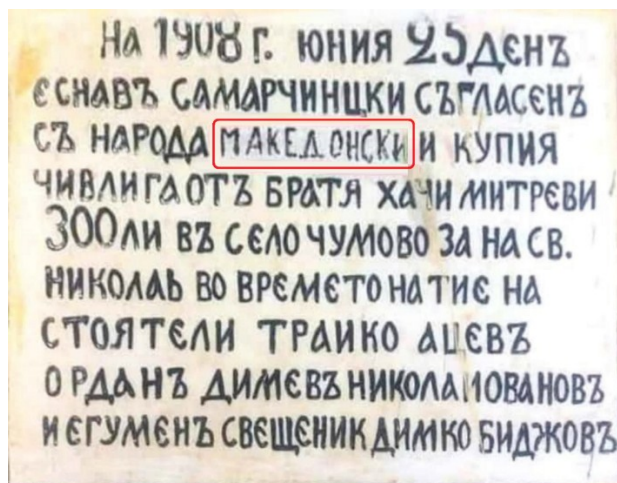
Надпис в църквата „Света Неделя“ в Битоля, на който лични направеният опит за заличаване на думата „българите“.

Демонтираната от югославската власт през 1963 г. плоча с надпис, удостоверяващ, че гробницата към църквата „Св. Димитър“ е построена от българите.

Интересна е съдбата на надписа на гробницата при църквата „Св. Димитър“ в Скопие, който е поставен през 1864 г. Неговият текст е: *„Направи се сия гробница съ пожертвование отъ православните българи въ 1864 л. мартъ 1-ий Скопие“*.

Плочата е свалена от югославските власти през 1963 г. и е захвърлена в двора с лице надолу, за да не се чете надписът. Намерена е от местните граждани Благой (Блаже) Велиновски и Иван (Йован) Стояновски през 2000 г. и те я пренасят в България, където се съхранява в Националния исторически музей в София. Двата откриватели на плочата дълго време са преследвани от югославските, а след това от македонските власти, заради откритото демонстриране на българско национално съзнание.*

Фалшифицираният надпис в църквата в с. Прилепец, при който думата „български“ е заличена и на нейно място е изписано „македонски“. Фалшификацията е видима и с просто око.

* Според македонския журналист В. Канзуров, имената и на двамата са сменени от югославските власти. *„Родените в македонския град Кочани братя Раде и Блаже Велинови, носят различни фамилни имена именно поради политическата конюнктура“*. Фамилното име на по-стария му брат е Велинов, докато на Благой фамилното име е променено на Велиновски. До навършването на 18-годишна възраст Йован Стояновски се е казвал Иван Стоянов, но при изваждането на документи за самоличност органите на милицията променят името му. През 2006 г. Й. Стояновски лежи 6 месеца в затвора в Скопие за това, че през 2000 г. се е защитил от лице, което хвърля бомба при учредяването на българското сдружение „Радко“.

Изключително фрапираща е фалшификацията, извършена в РС Македония върху надписа на църквата в село Прилепец до град Прилеп. Той информира, че църквата е построена през 1908 г. от самарджийския еснаф в съгласие с „народа български“. Югославските власти не само са заличили думата „български“, но върху нея е написано „македонски“, като тази фалшификация е видима и с просто око.

В с. Робово, Струмишко, частично е заличен надписът на гроба на свещеник Илия Габровалиев, починал 1911 г.

*Надгробна плоча на свещеник Илия Габровалиев, починал 1911 г.
Думите „за българщината“ са заличени.*

Текстът на паметната плоча, написан на книжовен български език, гласи: „Тукъ почива свещеникъ Илия Ивановъ Габровалиевъ, родомъ отъ с. Богданци, Гевгелиско, Единъ отъ първите борци за българщината въ Струмишко, починалъ на 11 ноемврий 1911 година“. Думите „за българщината“ са заличени.

Днес в двора на храма „Св. Димитър“ в Битоля се намира счупена и захвърлена паметна плоча с надпис на български и гръцки, който гласи: „Мѣстото за възди[гането на ...ца-та] (българска – изтрито) църква тука, на Параклисътъ на (изтрито) и на [мъжкы] и дѣвическы училища на свещарницата и на книгопродавницата [чи]то зданія-та сж народны, купиго съ свои [па]ры приснопаметныйтъ докторъ Константинъ Мишайковъ, отъ село Пътеле, Македония, и го поради на

(българския – изтрито) въ Битоля народ [който приз]нава духовно БЪЛГАРСКОТО ЕКЗАРХИЯ. За въ[чна негова] и на домочадието му паметъ въздигна се тази плоча [при екзархуването на] блаженѣйшаго Антима I-го. Битоля 25 Мартъ 1876“.

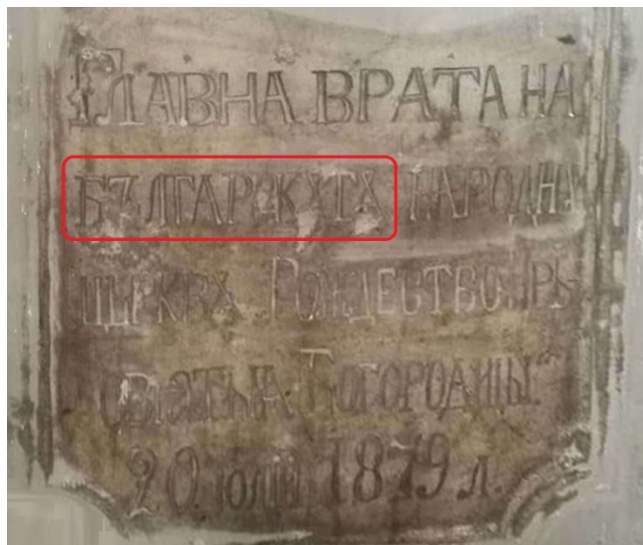
Снимка на възпоменателната плоча от 1876 г. с надпис на български език, счупена и захвърлена в двора на храма „Св. Димитър“ в Битоля.

Плочата навремето е била поставена на фасадата на църквата „Рождество на Пресвета Богородица“ (известна като „Св. Богородица“). Инициативата за изграждането на тази църква в Битоля води началото си от 1869 г. Инициатори са Битолската българска община, начело с Димитър Робев от Охрид и д-р Константин Мишайков от с. Пътеле, Леринско, Егейска Македония. Църквата е изградена в 1870 г., а осветена в 1876 г., като на плочата е споменат д-р Мишайков, който купува мястото за нейния строеж.

През 2018 г. в храма „Рождество на Пресвета Богородица“ в Скопие е открита скрита плоча с надпис: „*Главна врата на Българската Народна Църква Рождество Пресвятия Богородици, 20 юлий 1879 л(ето)*“.

След откритието говорителят на македонското министерство на културата обещава, че плочата ще бъде запазена и съхранена. Към днешно време няма информация къде се намира

тя. През януари 2021 г. представители на авторския екип потърсиха плочата в Скопие, но не успяха да я намерят.

Откритият през 2018 г. надпис на български език в храма „Рождество на Пресвета Богородица“ в Скопие, удостоверяващ, че това е главната врата на „Българската Народна Църква“.

В РС Македония се унищожават дори и надгробни паметници с цел да се заличи българската принадлежност на починалите. Така например надгробната плоча на загиналите през 1904 г. революционери Никола Каранджулов, Найдо Пещалеев и Димитър Робев, написана на книжовен български език, е унищожена и заменена с нова, с надпис на скопската писмена норма. На него пише, че са се борили за македонска държава. Вече бе констатирано, че подобно твърдение не е вярно, защото до 1912 г. ВМОРО се бори за обща автономия на Македония и Одринска Тракия. Това противоречие личи и от запазения оригинален надгробен кръст с надпис на български, където убитите са наречени „М(акедоно) О(дринските) Р(еволюционни) борци“.

Запазен оригинален надгробен кръст с надпис на български и унищожена и заменена с надпис на „македонски“ език плоча на загиналите през 1904 г. македоно-одрински революционни борци Никола Каранджулов, Найдо Пещалеев и Димитър Робев.

След отделянето на днешната РС Македония от Югославия през 1991 г., бе унищожена оригиналната надгробна плоча с надпис на български език на изтъкнатия революционер и масон* Мише Развигоров, загинал през 1907 г.

Унищожената в РС Македония надгробна плоча на български език на изтъкнатия революционер и масон Мише Развигоров, загинал 1907 г.

* Регулярното масонство в България е инсталирано през 1880 г., но след 5 години се саморазпуска, за да не се допусне намесата му в политическите междуособици. През последвалия период българи членуват в масонски ложи в Македония. Както пише Иван Михайлов, характерно за тази епоха е, че „често се повтаряха пред по-будните слушатели сцени от френската революция, епизоди от карбонарското движение в Италия, от борбите на Гарибалди и Маццини“. Именно италианските масони гарибалдейци са образец на подражание и вдъхновение за българските революционери. Регулярното масонство в България е възстановено през 1917 г., като членът на ЦК на ВМРО Александър Протогеров става пръв Велик майстор на Великата ложа на България. От наличните документи е видно, че сред основните ѝ дейности е защитата на правата на българските малцинства зад граница и най-вече в Македония.

На фалшификации са подложени и самите произведения на възрожденците, родени в географската област Македония. Така например книгата на братя Миладинови „Български народни песни“ (1861) се преиздава в Титова Югославия със заглавие „Зборник за народни песни“ (1968). Книгата на Стефан Веркович „Народне песме македонски бугара“ (1860) в Скопие е издадена като „Македонски народни песни“ (1961) и т.н.

За да се опишат всички подобни фалшификации, едва ли ще стигнат и няколко хиляди страници. В III глава ще бъдат разгледани само тези, които са залегнали в актуалната училищна програма и с разпространението на които се насаждат лъжи сред подрастващото поколение в РС Македония. Множество примери за фалшификации от различен характер са поместени в приложенията към настоящата книга.

II. КОДИФИКАЦИЯ НА „МАКЕДОНСКИЯ“ ЕЗИК

1. Правописната реформа в България през 1945 г. – удар на БКП върху писменото единство на българските говори

През 1934 година е приета резолюция на Коминтерна, в която за първи път в комунистическите среди се говори за съществуването на отделна „македонска“ нация и „македонски“ език. Тази резолюция е използвана активно от Москва и югославските комунисти след 1944 г. и нейните схващания са наложени във всички балкански държави или техни части, където е силно влиянието на комунистическите партии.

През септември 1944 г. България е окупирана от съветска Русия, а новата власт е доминирана от Българската комунистическа партия. По нейно настояване през 1945 г. се прави правописна реформа на българския език, която копира извършената от Ленин през 1918 г. реформа на руския език и реформата на българския правопис от 1921 г., наложена от правителството на БЗНС.

Според БКП буквите Ъ и Ж са символ на консерватизъм и великобългарски шовинизъм. За разлика от руския и останалите езици от славянската група обаче, единствено в българския език тези две букви имат смислена роля: обединяват ортографически различните му диалекти.

Въпреки този важен факт, веднага след преврата през септември 1944 г. новото марионетно българско правителство назначава комисия, която „да разгледа възможностите за опростяване на българския правопис“. Независимо от силната съпротива на български общественици и писатели, включително и членове на самата комисия, през 1945 г. е публикувана наредба-закон за промените в правописа. Освен отпадането на крайните ерове, които нямат звукова стойност, са премахнати и буквите Ъ и Ж.

Извършената правописна реформа в България на практика създава разграничителна линия между написаното до и след 1944 г. Скъсани са голяма част от живите връзки между новобългарския книжовен език и старобългарската писменост.

Освен това с политическото решение на българското правителство се създават условия за ортографично разделение на източните и западните български говори.

2. Езиковите комисии в Скопие и кодификацията на новия „македонски“ език чрез деконструкция на общобългарския

След политическите промени през септември 1944 г. в администрираната* преди това от България територия на днешната РС Македония, по инициатива на завърналата се югославска власт, се пристъпва към изграждането на ново македонско самосъзнание. В Белград ясно си дават сметка, че именно българите са мнозинството от населението и те определят неговия социо-културен облик, поради което новото съзнание се изгражда само сред тях, но не и сред останалите етнически групи, населяващи територията на днешната РС Македония. Само българите са подложени на процес на етническа трансформация, другите общности запазват своите стари характеристики. Този факт по категоричен начин доказва употребата на целенасочено политическо въздействие за протичането на такъв процес. Резултатът от него е формирането на новата „македонска нация“, която е политическа, а не етническа по своя характер и начин на създаване.

* На 6 април 1941 г. Германия напада Югославия, а на 11 април във военните действия се присъединяват и Италия и Унгария. Независимо че България е член на Трестранния пакт, нейни войски не участват в югославската кампания. Капитулацията на Югославия е подписана на 17 април пред германското командване и с този акт Германия става върховен военновременен суверен. В това си качество на 24 април тя предоставя по-голямата част от Вардарска Македония за гражданско администриране от България, но запазва за себе си югославската държавна собственост, функционирането на германските военни комендатури и пребиваването на германски войски. Българската администрация се установява на 26 април, като 60% от състава ѝ са местни лица. Българската културно-просветна политика се характеризира с разкриването на 800 основни училища, 17 гимназии, 1 университет и голямо количество обществени библиотеки. Българската администрация се изтегля в началото на септември 1944 г. В района до средата на ноември 1944 г. продължава да съществува германската военновременна администрация, след което се възстановява югославската власт. Една от първите ѝ прояви е унищожаването на българските книги чрез публичното им изгаряне на клади.

За да се даде тласък на изграждането на македонско самосъзнание, се пристъпва и към създаването на нов „македонски“ език. Инструкциите в тази насока се получават от Москва, където съветският проф. Бернщайн още на 12 септември 1944 г. пише доклад, в който се заявява, че създалата се ситуация *„изисква намирането на решение на поредица от задачи, най-важната от които е създаването на македонски литературен език. Преобладаващото мнозинство от македонците ползва български език, малка част – сръбски. Пред строителите на новата национална култура на Балканите стои задачата да създадат нов литературен език“*.

През ноември 1944 г. в Скопие се създава Комисия за език и правопис, която трябва да направи предложение за азбука и правопис на създаваната писмена норма. Езиковата комисия заседава от 27 ноември до 4 декември 1944 г., като предлага за основата на „македонския“ език да се вземат диалектите от района на Велес, Прилеп и Битоля, обявени за централно наречие. Един от членовете на комисията - Георги Киселинов, предлага „македонския“ език да използва букви само от българската азбука, като правописът е фонетичен. Друг член на комисията – поетът Венко Марковски, в своята поема „Робии“, издадена както е посочено в „Слободна Македония“ и написана на местния говор, също използва българската азбука (Й, Ъ, Ь, Ю, Я, ДЖ). На тази практика яростно се противопоставя бъдещият югославски академик, един от „бащите“ на съвременната македонска езикова норма Блаже Конески.*

От друго изказване на Г. Киселинов става ясно, че процесът на създаване на „македонския“ език е изцяло политически: *„денеска ако сакаме да земеме едно наречие од нашиот јазик како литературен јазик, немаме време да чекаме да се прави тој јазик. Ние сме изправени пред вопросот да имаме*

* Роден като Благой Конев в сърбоманско семейство, прописал стихове на сръбски език в гимназията, изучавал медицина и сръбски език в Белградския университет и право в Софийския, без да успее да завърши нито една от дисциплините. Това не му е попречило след 1944 г. да вземе участие в стандартизирането на новия книжовен език, да стане ректор на скопския университет и да направи кариера в МАНИ.

литературен език, а нямаме време и не можем да чекаме той език да го направат поети, книжовници и журналисти“.

Първата езикова комисиия в Скопие и приетата от нея азбука на 27 ноември 1944 г. На предпоследния и последния ред на азбуката най-вдясно се виждат буквите Ъ и ъ.

В крайна сметка комисиията прави и конкретно предложение за азбука, включващо буквата Ъ. Срещу това отново възразява Б. Конески, който я напуска и престава да бъде неин

член, но въпреки това настоява за директно използване на сръбската азбука. В крайна сметка единодушно е приет компромисен вариант, като по настояване на Венко Марковски и др. в бъдещата азбука остава буквата Ъ, която от всички езици от славянската езикова група е характерна само за българския.

Срещу одобрената от Комисията за език и правопис азбука отново възразява Б. Конески, който налага решението за назначаване на втора езикова комисия. Тя работи през март 1945 г., като политическите решения в нея се спускат директно от Белград чрез Радован Загович и Милован Джилас. На комисията е поставена задачата да се приеме сръбската азбука. За целта югославското правителство търси подкрепа от Москва.

Решенията на втората езикова комисия пораждат силно недоволство сред населението на Вардарска Македония. Това налага свикването на трета езикова комисия, което става през април 1945 г. с решение на Пропагандния отдел на Централния комитет на Югославската комунистическа партия. От Скопие в Белград са извикани македонски активисти по езиковия въпрос, които трябва да постигнат компромисно решение за азбуката. При гласуване за запазване или премахване на буквата Ъ се стига до равен брой гласове, но въпреки това тя е отхвърлена. В същото време са приети няколко сръбски букви.

На 3 май 1945 г. третата комисия представя предложенията си пред министерството на просветата, което ги одобрява и същия ден те са публикувани в официоза „Нова Македония“. На 5 май 1945 г. са публикувани в „Служебен вестник“ в Скопие предложенията на комисията за азбука, която в РС Македония се използва до днес.

За основа на „македонския“ език декларативно са възприети скопско-велешките говори, но предимство е дадено на първите, т.е. на периферните северни македонски говори. В тази говорна област е разположен административният център, а поради географската близост и политическо влияние на Сърбия след 1913 г., в нея се наблюдават най-много заемки от сръбския език.

При създаването на „македонския“ език през 1945 г. е възприета практиката на деконструкция на общия за цялото

българско землище новобългарски език. За целта македонските говори са „извадени“ от новобългарския. Това става чрез извършените по едно и също време правописна реформа в България и кодификация на „македонския“ език в Титова Югославия. Двете мероприятия се ръководят от един и същи политически център.

От стенографските протоколи на първата езикова комисия е видно, че нейните членове общуват по между си на местния български диалект (с произнасяне на Ъ като Е и Ж като А), като често използват елементи на книжовния български език. Използваната първоначално азбука за запис е българската. Независимо от политиката за отдалечаване, двете писмени норми в България и РС Македония остават еднограматични. Доколкото в македонския литературен език има черти, които не се срещат в книжовния български език, по-голямата част от тези различия са типични и за редица съвременни български говори. Поради тази причина отдалечаването на скопската писмена норма от книжовния български се осъществява главно чрез вмъкването на чуждици, най-вече сърбизми. С подобна политика се цели сближаването на езиците в Титова Югославия.

Опит за граматическо сближаване със сръбския език е направен през 1946 г. от Крум Кепески, написал първата „Македонска граматика“. Като изхожда от разбирането, че *„нашият език... по-рано имал надежи, ...но днес... е в процес на тяхното изгубване“*, авторът прави опит да реактивира употребата на някои архаични падежни форми, за да може македонският литературен език да се доближи още повече до сръбския. Подобен регрес на езика обаче се оказва неуспешен и следващи действия в тази насока не са правени.

За да подпомогне усилията си да наложи на своите граждани кодифицирания македонски език, властите в РС Македония приемат специален Закон за македонския език, чиято последна актуализация е през 2017 г. В него се предвижда всички *„текстове на законодателната, изпълнителната и съдебната власт, местното самоуправление, учебниците, емисиите, печата, преводите и другите текстове... , които се публикуват, задължително да се лекторират на македонски език.*

Лекторирането може да извършва лице с положен изпит за лектор с получен лекторски лиценз... Лекторски лиценз издава Министерството за култура след положен изпит“. На практика ролята на въпросните „лицензирани лектори“ е да провеждат езикова цензура, при която всички несъответствия с кодифицирания македонски език се преработват. Ако подобен подход е частично оправдан при някои преводни творби, то промяната на текстовете на местни автори е вид ограничаване на тяхната творческа свобода и разкрива практиката на тотален езиков контрол.

3. Съдбата на несъгласните с кодификацията

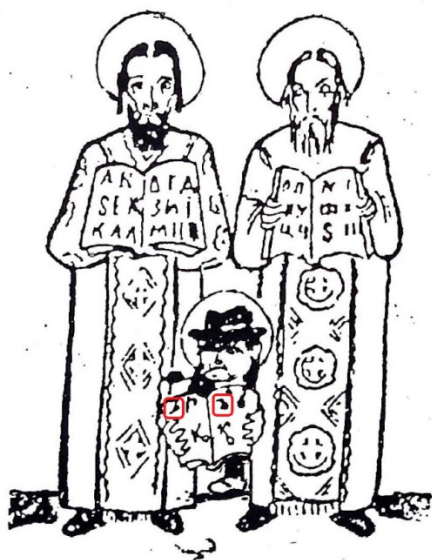
Сред македонските общественици, критикуващи новата азбука като несъответстваща на „македонския“ език и традиции са Венко Марковски, Георги Шоптраянов, Васил Ивановски, Павел Шатев, Панко Брашнаров и др.

Георги Шоптраянов е изтъкнат филолог, който през 1932 г. получава стипендия от френското правителство да специализира френски език и литература в градове като Дижон, Женева и Париж. По време на българската администрация на Вардарска Македония е пръв директор на новооснованата Народна библиотека в Скопие (юли 1942). По-късно е назначен за доцент в новосъздадения Скопски държавен университет „Цар Борис III – Обединител“. Член е на първата езикова комисия през ноември 1944 г. Неговите позиции са близки до тези на Венко Марковски и Георги Киселинов, поради което се обявява против опитите в азбуката да се използват някои сръбски букви. След като тази позиция е отхвърлена от югославската власт, Шоптраянов изпада в политическа изолация.

Много по-тежка е съдбата на Георги Киселинов, който преди Втората световна война е издател на скопското списание „Луч“. В своя статия от онзи период Г. Киселинов критикува сръбската теза, че македонският диалект е сръбски и отстоява позицията за „негови органически особености, чрез които той от синтетичен е станал аналитичен, както това е с българския език“. По време на българската администрация на Вардарска

Македония е директор на женската (1941 – 1943) и учител в мъжката гимназия в Скопие (1943 – 1944). Председател на местното Македонско дружество, награден е с медал със зелена лента за участието си в Първата световна война. Член на Македонския научен институт от 1942 г. По това време издава спомени за участието си в Македоно-Одринското опълчение, в които декларира българската си етническа принадлежност. Заради неговото българско минало и заеманите позиции против сърбизирането на македонската езикова норма, той е задържан от новите югославски власти в Скопския централен затвор.

СВ. СВ. СВ. РАВНОАПОСТО-
ЛИ АЗБУКОПОЛОЖИТЕЛИ
КИРИЛ И МЕТОДИ И ГЕОР-
ГИ НОВИ

Георги Киселинов: — Се мушнава и
јас во светците! Господи, поможи...

Карикатура срещу Г.
Киселинов в сп. „Остен“
(Скопие, 1 януари 1945).
Отгоре текстът гласи:
„Св. Св. Св. Равноапостоли
азбукоположители Кирил и
Методи и Георги Нови“.
Отдолу „Георги Киселинов:
Се мушнава и јас во
светците. Господи
поможи...“.
В средата Г. Киселинов
държи разтворена книга, на
която се вижда
българската буква Ъ.

По време на престоя на Г. Киселинов в затвора в Скопие, в сп. „Остен“ е поместена карикатура срещу. На нея той е поставен между Кирил и Методий и държи разтворена книга, в която се вижда българската буква Ъ. До края на живота му през 1961 г. на Г. Киселинов не е позволено да заема академични постове, въпреки образованието му и безспорния авторитет, които притежава.

Друг репресиран е Венко Марковски, член на трите езикови комисии и смятан по това време за най-талантливия поет на НР Македония. Въпреки че от 1945 до 1949 г. е народен представител в Скупщината в Белград и пратеник в Народното събрание на НР Македония, заради неговите опити да съхрани българската буква Ъ изпада в немилост. През февруари 1956 г. е разкрит като автор на издадената преди това нелегално в Загреб поема „Съвременни парадокси“, за което е осъден. Книгата е преведена на хърватски от изтъкнатия македонски композитор Кирил Ташков, който споделя неговите възгледи. По време на съдебния процес в Скопие, на 16 март 1956 г. В. Марковски няколко пъти декларира, че е *„българин от Македония и като такъв е против режима“*. Документирано е, че след тези негови думи самият съдия избухва и заявява: *„Да, в Македония има и българи, и сърби, но всички си мълчат. Ти какво искаш, ти за какво се бунтуваш“?* За своята дейност В. Марковски е изпратен в концлагера „Голи оток“, където полага тежък каторжен труд до 1961 г.

Огромна е и съпротивата на редица културни дейци и общественици. Така например първият главен редактор на в. „Нова Македония“ Васил Ивановски, макар и от македонистки позиции, се противопоставя на просръбската и антибългарска политиката на Лазар Колишевски.* Той на 1 декември 1945 г.

* Лазар Колишевски е роден в Македония, но като сирак му е предоставена от югославските власти държавна стипендия за обучение в Крагуевац, където през 1935 г. става член на ЮКП. В средата на 1941 г. ЦК на ЮКП го изпраща във Вардарска Македония, но местните македонски комунисти отказват да работят с него и присъединяват комунистическата организация в Македония към БКП. През ноември 1941 г. Колишевски е заловен от българската администрация и осъден на смърт. През декември с.г. Л. Колишевски в молба за помилване до цар Борис III пише: *„Син съм на родители българи,*

изпраща писмо до българския премиер Георги Димитров и неговия съратник Васил Коларов, в което съобщава за антибългарската политика на югославските власти при въвеждането на новата азбука на новия литературен език. В този документ В. Ивановски изразява тревога от насилствените методи, с които се създава македонската нация, от преследването на всичко българско и на функционери, изявили съмнение или несъгласие със сърбизацията на обществения живот, на езика и културата. В писмото си пише: „...и Д. Влахов, и ген. Апостолски^{*}, и председателят Ченто^{**}, и В. Марковски поискаха да... ви осведомя за това, що става там. Ченто дори ме задължи да предам, че „по причини на някои отговорни фактори, ние в Македония не можем да си изпълним делото така както трябваше“. Заради тази своя позиция В. Ивановски е изгонен от Югославия.

Друг общественик, който реагира остро срещу провежданата на територията на днешната РС Македония

чувствувал съм се и осещам се българин, въпреки страшното робство - запазил съм си и бит, и език, и нрави български“. След Втората световна война Л. Колишевски става един от най-влиятелните хора в СР Македония, като лично ръководи антибългарските репресии.

* Ген. Михайло Апостолски (през периода 1941 – 1944 г. Михаил Апостолов) е майор в кралската югославска армия. По време на нацисткото нападение над Югославия през април 1941 г. е пленен и отведен в лагер. На 23 юни 1941 г. баща му Мите Апостолов изпраща молба до българския военен министър да бъдат направени постъпки за освобождаването на сина му, с мотива, че Михаил е българин, роден от български родители в Щип. Молбата е удовлетворена на 2 юли 1941 г. През ноември с.г. Михаил Апостолов подава молба да постъпи като офицер в българската армия като му се запази чина от югославската армия. Предложено му е по-ниско военно звание – капитан, което го отблъсква. Съществуват данни, че в края на 1944 г. Михайло Апостолски развива пробългарска дейност. Окончателното му пречупване е в началото на 1945 г.

** Методи Андонов – Ченто е първият председател на НР Македония в състава на Титова Югославия. Макар и с леви убеждения, той сътрудничи с българските дейци във Вардарска Македония. След 1944 г. се противопоставя на антибългарските репресии, публично ги осъжда и изпраща протест до Върховния съд в Скопие. Поради тези си действия е принуден в началото на 1946 г. да подаде оставка. Поради опита му да посети Парижката мирна конференция, където да апелира за отделянето на НР Македония от Югославия, е арестуван и през ноември 1946 г. е изправен пред съда. Осъден е на 11 години затвор.

политика, е Павел Шатов. Той е министър на правосъдието в първото македонско правителство (1945) и негов заместник председател (1946). През есента на 1946 година П. Шатов пише жалба до българското посолство в Белград, в която съобщава, че „македонският“ език се сърбизира, прогонва се българският език и настоява за намесата на България.

През 1948 г. Павел Шатов и Панко Брашнаров пишат изложение за положението в НР Македония. В него те разкриват картината на терор и се обявяват против политиката на ЮКП в намеса във вътрешните работи на Скопие и проявите на краен сръбски национализъм. Като пример посочват, че азбуката на „македонския“ език нарочно се доближава до сръбската караджика, а лексиката насилствено се сърбизира. В писмото си пишат също така, че е масова практика „... да се ругае всичко българско, макар и да е исторически факт, че илинденците (участниците в Илинденско-Преображенското въстание от 1903 г., б.а.) са се чувствали и са действали всякога и навсякъде като хора с българско съзнание... наложените от Белград лидери се стремят да смажат всичко българско, без да подбират средства за това. Онези, които проявяват някакво несъгласие с политиката на ЮКП, биват смятани за „несъзнателни и българофили“.

През септември 1948 година П. Шатов заявява, че смята за грешка текста в Резолюцията на 16-тия пленум на ЦК на БКП, в която се говори за българско малцинство в Македония, тъй като „народът в голямата си част се чувства български“.

През 1949 г. П. Шатов е арестуван като неприятел на Югославия. Държан е в затвора в Скопие 11 месеца, а след това е интерниран под домашен арест в Битоля до все още неизяснената му смърт. На 30 януари 1951 г. той е намерен мъртъв на битолското сметище.

Другият подписал писмото – Панко Брашнаров, е арестуван през 1950 г. Изпратен е в концентрационния лагер Голи Оток, където умира на 13 юли 1951 г.

За мащабите на терора на територията на днешната РС Македония през онзи период говори една статия на издавания от македоно-българската емиграция в САЩ и Канада вестник

„Македонска Трибуна“ от 13 октомври 1960 г.:
„Сърбокомунистите избили във кжсо време следъ заграбването на властта надъ 5,000 мирни граждани и селяни. Хората говорятъ, че тия избивания правили по предварително изработени списъци на лицата, които сж познати като отлични македонски българи и съ заслуги въ миналото къмъ освободителното македонско движение. Такива лица сж предимно избититъ. Сърбокомунистите сж направили и истински кланета въ Кумановско, Гевгели, Врановци, Велесъ, Щипъ, Групчинъ и пр. Всеки денъ въ Групчинъ сж избивали отъ 30 до 40 души. А колко много други имало изчезнали, за които сърбокомунистите не казватъ, че сж ги погубили.

Вънъ отъ това отъ септемврий 1944 г. до края на 1945 г. били осждени на смъртъ или на доживотенъ затворъ надъ 5,500 души въ Вардарска Македония. Тия осждени сж били затворени главно въ два затвора — въ голъмия затворъ Идризово и въ централния затворъ въ Скопйе. Следъ това само въ затвора Идризово всъка година сж влизали нови 2,000 души осждени. Смгта се, че само презъ вратитъ на затвора Идризово сж влезнали надъ 30,000 затворници въ последнитъ 15 години. А освенъ тоя и централния затворъ въ Скопйе, по всички градовъ въ Македония има затвори. Всички затвори и концентрационни лагери сж били претгпкани съ затворени...

Броятъ на психически тормозенитъ и телесно изтезаванитъ, на затваряните по нгколко дни или седмици по разнитъ затвори въ Македония е грамаденъ. Говори се, че 35 на сто отъ населението е било така измжчвано... Има райони, въ които надъ 60 на сто отъ населението въ селата им сж минали презъ затворитъ“.

4. Съпротивата и отхвърлянето на Скопската писмена норма в Беломорска и Пиринска Македония и Албания след 1948 г.

Създаденият през 1945 г. „македонски“ език е използван като основен инструмент за политическа експанзия на македонизма и за поглъщане от Югославия на съседни части от

държави (Пиринска Македония в България и Егейска Македония в Гърция) или цели държави (Албания).

Първите, които реагират срещу подобна политика и най-вече създаването на новия „македонски“ език, са представителите на македоно-българската емиграция в Северна Америка, Южна Америка, Австралия и Западна Европа. Те отхвърлят всички езикови промени след 1945 г.* В броя на в. „Македонска трибуна“ от 22 март 1945 г. се декларира: *„Нашиятъ езикъ, езика на който пишемъ вестницитъ и на който говоримъ тукъ, така и въ стария край, е български езикъ... Вънъ отъ всъки споръ е, че езикътъ на македонскитъ славяни е български... Напоследъкъ обаче се заговори, че въ Македония е почналь да излиза вестникъ, писанъ на „македонски“ езикъ. Видѣхме единъ образецъ отъ този вестникъ и го прегледахме внимателно... Но езикътъ, на който се пише той, е злополученъ... Ако това е подсказано отъ политически съображения, злото не е толкова голѣмо, но ако се настоява да се твърди, че това е „македонски“ езикъ, тогава ние имаме работа съ невежи по езиковедението. Преди всичко „македонски“ език нѣма. Славянската филология чрезъ трудоветъ на най-добритъ си представители е зарегистрирала македонски диалектъ на българския езикъ... Въ споменатия вестникъ „Нова Македония“ забелѣзваме, че Ъ, Ь, Ъ, Й, Ж – твърде много характерни букви за нашата кирилица не съществуватъ. Въместо буквите Я и Й поставена е сръбската буква ј. А и диалекта, на който се пише вестника, не е единъ и същъ. Той е примѣсенъ съ сърбизми... Въ една отъ статиитъ, тая на Венко Марковски, личи явно влиянието въ постройката на фразата отъ българския литературенъ езикъ... Езикътъ, на който се пише в. „Нова Македония“ не е „македонски“, а*

* Днес в България е прието при предаването на текстове, написани преди 1945 г., да се осъвременява правописа им. След 1945 г. обаче от страна на македоно-българската емиграция в САЩ, Канада и други държави се издава огромно количество литература на стария правопис, тъй като авторите не приемат натрапения отечественофронтовски правопис от 1945 г. Поради тази причина подобно „осъвременяване“ е очевидно против волята им. С оглед на този факт, в настоящата публикация текстове на книжовен български език, изписани с правописа до 1945 г., се цитират в оригинал съобразно авторската практика или воля.

смѣсица отъ нѣколко македонски диалекта на българския езикъ, примѣсени съ сѣрбизми“.

Когато в свободния свят достига информацията за масовите репресии над българите в Македония, реакциите на македоно-българската емиграция стават много по-остри. Така например в приетото през 1948 г. от Македонските патриотични организации обръщение до населението в НР Македония се заявява: *„Опититѣ на сѣрбоманитѣ да унищожатъ националната ви гордостъ чрезъ сжздаването на „македонски“ езикъ, ние дълбоко вѣрваме, че ще се разбиятъ въ гранитната съпротива на всички ви. Върни на идеалитѣ на Гоце, Даме и Тодоръ, отбивайте по всѣкакъвъ начинъ отровнитѣ стрели на предателството, олицетворявано от Влаховъ и Колишевски“.*

Декларации в подобен дух са приемани на почти всички конгреси на Македонските патриотични организации до 1991 г. Дори и в наши дни в своите печатни издания те продължават да използват българския книжовен език с неговия правопис преди 1945 г.

Значително по-сложна е ситуацията на Балканите, където комунистическите партии установяват диктатура. През есента на 1945 г., за началото на учебната година, от Югославия са изпратени учители по „македонски“ език в другите части на географската област Македония в Албания, България и Гърция. По този начин започва налагането на употребата на новосъздадената писмена норма върху 100% от географската област Македония.

Далечната цел на Белград е териториалното присъединяване на тези райони към Югославия: Пиринска и Беломорска Македония трябва да станат част от НР Македония, а останалата част от България и Албания да бъдат поредните югославски републики. Това е периода на най-голямо геополитическо настъпление на македонизма.

През лятото на 1946 г. на обща българо-югославска среща в Москва, Сталин изисква от България много по-интензивно да изгражда „македонско съзнание“ сред българите в Пиринския край, заявявайки: *„Че нямало развито още македонско съзнание у населението, това нищо не значи. И в Белорусия нямахме такова*

съзнание, когато я обявихме за съветска република. А сетне се оказа, че действително има беларуски народ“. По същият начин, с решения на Коминтерна през годините са правени опити да бъдат създадени „добруджанска“ и „тракийска“ нации и езици (неуспешен), „молдовски“ език (частично успешен, днес в процес на завръщане към румънския език) и др. ЮКП копира коминтерновския опит и създава „черногорска“ нация (успешен), „босненска“ нация (частично успешен).

ДО ПОРОБЕНОТО НАСЕЛЕНИЕ ВЪ МАКЕДОНИЯ
(Резолюция единодушно приета на 30 ред. конгресъ на МПО)

Представителитѣ на родолюбивата македонска емиграция въ Съединенитѣ щати и Канада събрали въ гр. Колумбусъ, Охайо на 30-иятъ годишенъ юбилеенъ конгресъ на МПО на 2, 3 и 4 септемврий 1951 год. ви изпращатъ своитѣ най-горещи братски и сестрински привети. До насъ ежедневно долитатъ вашитѣ стенания отъ непоносимиятъ тероръ на поробителитѣ на нашата мила Родина — титовитѣ сърбокомунисти, фанатизиранитѣ гръцки бурандари и софийскитѣ слуги на Москва.

Конгресътъ е твърдо убеденъ че този тежъкъ тормозъ нито ще сломи борческия ви духъ, нито пъкъ ще убие въ васъ кристалното съзнание на корави **македонски българи** колкото и да се желае то отъ скопскитѣ лакеи на Тито, които измислиха срамната теория за «македонска нация» и «македонски» езикъ. Духътъ на Дамьянъ Груевъ, Гоце Дѣлчевъ и Тодоръ Александровъ, духътъ на борцитѣ отъ славното Илинденско възстание, което се води за цѣлокупна свободна и независима Македония не ще престане да витае надъ нашата мила и скъпа Родина и той ще напомнимъ и на грядущитѣ поколѣния за правото на македонскитѣ народъ да живѣе свободно и независимо въ границитѣ на своята Родина.

Както въ миналото, така и сега, драги братя и сестри, нашата кръвна връзка съ васъ ще крепне и ще се засилва — нашитѣ сърдца винаги ще туптятъ задружно съ вашитѣ, вашитѣ болки и страдания ще бждатъ и наши, вашата борба ще бжде и наша борба. Да живѣе борческиятъ македонски народъ! Да живѣе свобода и независима цѣлокупна Македония!

Обръщение до поробеното население в Македония, прието на 30-тия конгрес на Македонските патриотични организации през 1951 г. В него се заявява: „Този тежъкъ тормозъ нито ще сломи борческия ви духъ, нито пъкъ ще убие въ васъ кристалното съзнание на корави македонски българи, колкото и да се желае то отъ скопскитѣ лакеи

на Тито, които измислиха срамната теория за „македонска нация“ и „македонски език“.

През август 1947 година Георги Димитров подписва Бледската спогодба, която реално дава възможност за присъединяването на Пиринска Македония към тогавашната НР Македония в рамките на Югославия. Местните комунистически структури спазват директивите на Коминтерна и със сила налагат новия политически курс.

Съществува огромна документация, която разкрива съпротивата срещу изучаването на скопската писмена норма в тези предвидени за анексиране от Югославия територии на географската област Македония. Въпреки че през този период комунистическата власт в България официално признава съществуването на „македонска нация“ и „македонски език“, мнозинството от жителите на Пиринска Македония продължават да се самоопределят за етнически българи. През декември 1946 г. е проведено преброяване на населението. Властта дава указания местното население в Пиринско да бъде административно записвано като „македонско“, но това среща трудности. Например, в доклад на партийната организация на БКП в с. Петрово се констатира, че *„въпросът за присъединяване на Пиринска към Вардарска Македония се посреща с голямо недоумение от населението, а от партийната маса – с негодование“*. В училищата, където се преподават така наречените „македонски език и история“ често се стига до конфликти между ученици и югославските учители, а самите курсове са слабо посещавани.

Отказващите да приемат новата идентичност биват преследвани от официалната власт. Изявени общественици, бивши революционери, войводи на ВМРО и други, които отказват да се подпишат на преброяването като македонци, са репресирани, като общият им брой надхвърля 40 000 души. Част от тях са насилствено изселени в Югославия, други са пратени в лагери, а голяма част са просто избити. Заради засилването на политическия терор и насилствената македонизация, много от жителите на Пиринска Македония минават в нелегалност и се включват в съпротивителното Горянско движение.

Ситуацията се променя на 28 юни 1948 г., когато от Информбюро е приета резолюция, с която ръководството на комунистическата партия на Югославия е остро осъдено за прояви на национализъм и ревизионизъм. Това слага начало на разрива на отношенията на комунистическите власти в Белград с комунистическите партии в съседните държави. Югославските емисари, в т.ч. и учителите по „македонски“ език, са изгонени от Албания, България и Гърция.

В Пиринска Македония, която представлява около 11% от цялата територия на географската област Македония, остава единствено употребата на българския книжовен език в правописната му форма след 1945 г.

В Беломорска Македония, съставляваща около 50% от територията на географската област Македония, също започва ограничаване на скопската писмена норма. Още тогава се заражда идеята на базата на костурско-леринско-преспанските български говори да се създава местен региолект, изписван с българската азбука. След разгрома на комунистическата съпротива в Гърция през 1949 г. по-голямата част от населението на Егейска Македония е заставено да емигрира. През 1951 г. в Букурещ сред бежанци от този регион се установява Атанас Пейков от костурското село Бабчор. Той работи в македонския отдел на издателството „Неа Елада“ при ЦК на КПГ и чрез списваната от него македонска страница на гръцкия емигрантски вестник „Неа Зои“ утвърждава новия региолект. Той създава граматика и учебник на тази писмена норма, която е значително по-близка до българския книжовен език, отколкото скопската. На този региолект през 50-те, 60-те и началото на 70-те години на XX в. са отпечатани редица вестници, списания и книги.

Сравнително идентична е и езиковата ситуация в Мала Преспа в Албания, където региолектът е въз основа на местния преспански български говор, като първият такъв буквар, в който за правопис се използва българската азбука, е отпечатан в ограничен тираж на циклостил през 1952 г. В издадените впоследствие граматики и учебници на този региолект отсъстват сърбизмите, характерни за скопската писмена норма и той е много близък до българския книжовен език. В Албания

преспанският български региолект се използва официално в държавната образователна система до 80-те години.

В лексикално отношение над 98% от речников фонд на региолектите на населението в Егейска Македония и Мала Преспа са български думи в тяхната западна диалектна форма (рефлекс на Ъ в Е).

Езикова ситуация отчасти се променя през и след 1954 г., когато започва затопляне на отношенията между СССР и Югославия. В края на май и началото на юни 1955 г. съветският лидер Н. С. Хрущов посещава Белград и Скопие и се подписва известната Белградска декларация. През 1956 г. Й. Б. Тито връща визитата и подкрепя влизането на войските на Варшавския договор в Унгария. В замяна на това сближаване Москва оказва натиск върху България за връщане към политиката на Георги Димитров по македонския въпрос, а върху Албания и емиграцията от Егейска Македония в Източна и Централна Европа за изхвърляне от употреба на българския региолект и възстановяване на употребата на скопската писмена норма извън територията на НР Македония.

Първата съпротива срещу подобна политика се наблюдава в Албания. В Тирана постепенно си дават сметка, че поради настъпващите промени в съветския блок, върху Албания ще продължи да се оказва натиск за сближаване с Югославия, а евентуално повторно въвеждане на скопската писмена норма би увеличило възможностите за нарастване на югославското влияние.

Поради тази причина албанското правителство решава да подкрепи усилията на населението в Мала Преспа да съхрани своя традиционен език и правопис. На 1 ноември 1955 г. Министерството на образованието на Албания възлага на Борис Мале да подготви учебници за местните училища, като за целта му дава срок до 15 януари 1956 г. Въведеното обучение на местния български диалект, изписван по правилата на българския правопис, е одобрено официално от Министерството на образованието в Албания и през 1956 г. са издадени читанка, сметанка и други учебни помагала.

От освободителната борба през Илинденското въстание во лерински революционен район

—Очерки и епизоди—

(продължение от вчера)

Доволни на следния ден се приготвиме да напушим Невеска и еден дел от нашия отред со войводите заминаа за участоците си. Бевме готови да търгваме и ние со останалите чети от нашия бойни отред кога от разузнавателните команди во селата на неретскио учасок получивме тревожни соопшенија со указание да се сплотваме: многобројни аскер обкржвал и претресвал сите села и места во горите придвижвајќи се към Невеска и т.н.

Изменивме маршруто си и заедно со отредот на Н. Андреев се отправивме за прибежище към върво на планината Върбица, ка

ко стратегическа база и продоволствен лагер из костурските востанически отреди, от дека ни се даваше и единствената возможность да заминиме во своите райони. При върво на Върбица, наречен „Лоджав камен“, не пречекаа и горските началници на костурската околия, кои се прибраа за почивка во укрепенио си со каменја ятак. При совещанието ни со нив се установи, дека и тие имат доста неблагоприятни сведенија.

Заприжени за положението изобшчо, още немавме приклучено беседата и совещанието, кога охранителните постови алармираа за пресуствието на войски, кои шо се јавия во

подножието на Върбица от Невеска и Врачанското езеро и настъиваа към върво. Решивме да напушим Върбица. Обшчо беше недоумението, оти не сме получили никакво соопшение от шабо на востанието. По нашите и нивните сведенија, шо ги имавме за положението, нашето заключение беше еднородно — Султан Хамид получил согласието на великите сили да се разправи како шо знае за потушаването на востанието. Сметавме нашето положение доста критично.

Напушивме Върбица, со оглед да запазиме нашите сили свекој во својо район, како шо можиме, со надеждата, оти ќе

Статия на в. „Демократис“ от 1956 г. на костурско-лерински диалект, изписван с българската азбука.

Съпротива срещу новия курс се наблюдава и сред бежанците от Беломорска Македония. На 30 ноември 1956 г. част от членовете на организацията „Илинден“ под съветски и югославски натиск правят предложение за възстановяване на употребата и сред беломорските бежанци в Източна Европа на скопската писмена норма. По-голямата част от членовете обаче не откликват. Като репресивна мярка организацията „Илинден“ е разпусната, а възникналият проблем се решава на заседание на 4 – 5 август 1957 г. в полското градче Бардо. Новият политически курс е спуснат директно от Москва чрез присъствалия полски министър на образованието. На тази среща представителите на групата на Атанас Пейков ясно заявяват, че „македонският“ език

е идентичен с българския. Като компромисно решение е прието да се сложи край на антититовата пропаганда сред беломорските бежанци в Източна Европа, но категорично е отказано повторното въвеждане на скопската писмена норма. Поради тази причина излизалите до 1977 г. печатни издания на бежанците от Беломорска Македония в Източна Европа, като вестниците „Демокритис“ и „Народна борба“, списанията „Илинден“ и „Македонски живот“ и др., продължават да се списват на местния български региолект с българска азбука.

Интересни са и процесите в Егейска Македония след падането на Берлинската стена. През 1993 г. група местни граждани, част от които са с българско самосъзнание, а други се намират под силното влияние на Скопие, започват да издават в. „Зора“. В неговия брой от октомври 1993 г. е публикувана азбука, обявена за „македонска“, но в която са включени българските букви Й и Ъ и буквените съчетания ДЖ и ДЗ. Това е направено, за да могат да бъдат дадени примери за изписване на думи като бързо, мъка, път, ръка, фърлам, цървен и др., които не съответстват на скопската норма и не могат да бъдат изписани с нея.

Публикуваната азбука поражда огромно недоволство сред държавното ръководство в Скопие, а издателите на вестника са извикани за инструкции, като им е наложено да променят азбуката и да преминат на коневница.* За да излязат от създалата се ситуация, в броя на в. „Зора“ от февруари 1994 г. издателите са принудени да публикуват кратко „пояснение“ относно коневницата, като подчертават, че това е „официалната македонска азбука в Република Македония“.

Разгледаният пример показва съвременната агресивност на Скопие при опитите му да наложи скопската писмена норма извън територията на РС Македония. Процесите в географската област Македония след 1948 г. обаче ясно показват, че в 63% от нейната територия и сред голяма част от емиграцията от този район, населението само отхвърля нейната употребата и тя остава

* Писмена информация от част от лицата от групата, извикана на инструкции в Скопие, е предоставена на авторския екип на настоящото издание.

официална единствено за РС Македония, където броят на нейните носители непрекъснато намалява.

ΤΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟ ΑΛΦΑΒΗΤΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑΤΑ		ΑΛΦΑΒΗΤΟ ΑΖΒУКА	ΑΠΟΔΩΣΗ ΤΩΝ ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ *	ΦΘΟΓΓΩΝ
1.	А а	Арно, ако	(άρνο, άκο)	α
2.	Б б	Баба, Бързо	(μπάμπα, μπρζο)	μπ
3.	В в	Врата, върне	(βράττα, β'рνε)	β
4.	Г г	Голем, гърне	(γκόλεμ, γκ'ρνε)	γκ
5.	Д д	Де До, ден	(ντέντο, ντέν)	ντ
6.	Е е	Еден	(έντεν)	ε
7.	Ж ж	Жена, жаба	(ζένα, ζάμπα)	Ζ (παχύ)
8.	З з	Зора, зелено	(ζόρα, ζελέно)	ζ
9.	И и	Игла	(ιγκла)	ι
10.	Й й	Йован, йагне	(χιόβαν, χιάγκνε)	χ(ι)
11.	К к	Капен, куче	(κάπεν, коύτσε)	κ
12.	Л л	Лоза	(λόζα)	λ
13.	Ль љ	Льубов	(λιούμπο)	λ(ι)
14.	М м	Мајка, мака - мъка	(μάϊка, μάκα, м'ка)	μ
15.	Н н	Нива, нема	(νίβα, νέμα)	ν
16.	Нь њ	Ньујорк	(νιούχ'орк)	ν(ι)
17.	О о	Обетка, око	(ομπέтка, όκο)	ο
18.	П п	Пена, пат - пѣт	(пéна, пát, п'т)	π
19.	Р р	Река, рака - ръка	(рэка, ráка, р'ка)	ρ
20.	С с	Стап, сено	(στάп, сэно)	σ
21.	Т т	Татко, търло	(тátко, т'рло)	τ
22.	У у	Утре, ум	(оутре, оум)	ου
23.	Ф ф	Фишек, Фърлам	(φίшек, φ'рлам)	φ
24.	Х х	Храна	(χράна)	χ
25.	Ц ц	Цел, цар, цървен	(τσéл, τσár, τσ'рвен)	τσ
26.	Ч ч	Човек, чешма	(τςόβек, τςέσма)	τς (παχύ)
27.	Ш ш	Шанка	(шáнка)	ς (παχύ)
28.	Ъ ъ	Ърх ърга διηλθ' σύμφωνα:	(ъ ρχ, ъ ρχ'га)	ημ(φωно μεταξύ α και ε
1.	ДЗ дз	ДЗвер, дзиркам	(τζβέρ, τζ(ркаμ)	τζ
2.	ДЖ дж	ДЖам, джавакам	(τζάμ, τζβáкам)	τζ (παχύ)

* Η απόδοση στην ελληνική δεν είναι απόλυτα σωστή, γιατί είναι ιδιαίτερα δύσκολο με τα γράμματα μίας να αποδώσουν οι φθόγγοι άλλης γλώσσας.

Броят от октомври 1993 г. на излизалия в Лерин, Гърция, в. „Зора“ с „македонската“ азбука, съдържаща българските букви Й и Ъ и буквените съчетания ДЖ и ДЗ.

5. Основни лингвистични доказателства за единството на официалните езикови норми в София и Скопие

Въпреки политическото решение на властта в Скопие за насилствено отдалечаване на местната норма от българския книжовен език, не са постигнати очакваните резултати. Промените се изразяват главно във въвеждането в употреба на много сърбизми и други чуждици, променени окончания и форми, както и са възродени някои архаизми и редки диалектни форми. Но въпреки това, в основната си част речниковият фонд е идентичен. Това е констатирано от известния славист проф. Джеймс Ф. Кларк, който е определил издадения в Скопие чак 23 години след кодификацията – в 1968 г. „Македонско-български“ речник като „Българо-български“, заради тъй очевидното съвпадение на по-голямата част от съдържанието в двете колонки на речника.

Основният белег за даден език е не толкова лексиката (която може в кратко време да се повлияе изкуствено чрез множество чуждици), а граматиката. Днешните анализи на различни образци на говоримия и писмения език в РС Македония показват, че в зависимост от степента на образование на носителите му се използват около 5-7% сърбизми и 1-2% други чуждици. Делът на специфичните македонски диалектизми, които не се използват в книжовния или говоримия език в България, са около 1%. Посочените лексикални различия обаче в никакъв случай не водят до появата и утвърждаването на нов език.*

* Насилственото вмъкване на чуждици в езика е една от политиките за разделение и асимилация на народите. Така например след 1920 г. в използвания в СССР арменски език са вмъкнати над 23% русизми, които не се използват от арменците зад граница. Този опит за лексикално разделение обаче не води до формирането на два арменски езика. Обратен е примерът с албанския език. До 1972 г. съществуват две негови книжовни норми, базиращи се на гега и тоска говорите. Дори в Югославия, по аналогия с „македонския“ език, се прави опит да се създаде и „косовски“ език. Никой сериозен изследовател обаче не е разглеждал гега и тоска книжовните норми като два отделни езика.

В същото време, по отношение на граматиката, разлика в говорите няма. Нещо повече – общата граматика е основната разлика между българската и македонската норма, от една страна, и всички останали славянски езици. Тя се явява ключ към разбирането за единството на езика.

Съществуването на скопската писмена норма е безспорен факт, който никой не отрича. Без значение дали властите в Скопие ще приемат или не българската позиция, че официалният език в РС Македония е свързан с еволюцията на българския език и неговите наречия във Вардарска Македония след кодифицирането им след 1944 г., той ще продължи да бъде конституционно обусловена политическа реалност.

Това положение не променя факта, че в резултат на специфичното историческо развитие днес българският език е плурицентричен – има няколко утвърдени книжовни норми и няколко в процес на разработване. Най-рано е възникнал българският палкенски език, който окончателно е кодифициран през 1866 г. в областта Банат в някогашна Австро-Унгария, а днес се използва в Румъния и Сърбия. 15-тина години по-късно е кодифициран българският книжовен език, а през 1945 г. скопската писмена норма. Освен това в днешна Сърбия се правят опити на базата на най-западните български говори да се създадат „торлашки“ и „шопски“ езици, а в Гърция на базата на южнородопските български говори се създава „помашки“ език.

Днес в класификацията на славянските езици книжовният български език, българският палкенски език и македонският литературен език попадат в източната група на южните славянски езици. Примерът с българския палкенски език показва, че независимо от неговата различна книжовна норма от тази в България, той продължава да бъде разглеждан като български.

Кодифицираните диалектни особености на писмената норма в РС Македония са присъщи и на други български диалекти, поради което не са доказателство за наличието на отделен език. Граматичната структура на писмените норми в България и РС Македония, която е гръбнакът на всеки език, остава непроменена. В това отношение между двете писмени норми няма нито една съществена разлика, а всички посочени по-

долу особености са характерни за цялата българска езикова територия, обхващаща Мизия, Тракия и Македония.

Тези типологични особености на българския език го отличават от всички останали славянски езици, които имат запазена надежна система. Българският език е единственият аналитичен сред тях. Той се характеризира с:

– аналитичен характер на именната система (изразяване на отношенията чрез предлози – *чашата на Петър, отидох при Иван*);

– наличие на член при имената (*мъжът почива, жените дойдоха, децата играят, червената шапка*);

– наличие на удвоено допълнение при имената (*него го видяха, на нея ѝ казаха*);

– аналитично изразяване на сравнителна и превъзходна степен при имена, глаголи и наречия (*по-красив, най-красив; по-високо, най-високо; по обичам, най обичам*);

– аналитично изразяване на инфинитива с да-конструкции (*трябва да работя, да изляза*);

– наличие на богата глаголна система с множество форми за минали и бъдещи времена (*ходих, ходех, ходил съм, бях ходил..., ще ходя, ще съм ходил, щях да ходя, щях да съм ходил*);

– аналитично изразяване на формите за бъдеще време с помощта на частици (*ще ходя, ще работя*);

– наличие на преизказни глаголни форми (*ходил, щял да ходи; правил, бил съм правил*).

Изброените звукови, граматични и лексикални явления още веднъж потвърждават единството на българския език на диалектно равнище, тъй като не се откриват различия в българските говори на цялата българска езикова територия, обхващаща Мизия, Тракия и Македония.

С оглед на тези езикови реалности, днес в България официално е възприета позицията, че „езиковата норма, обявена за конституционен език в Република Северна Македония, е свързана с еволюцията на българския език и неговите наречия в някогашната югославска република след кодифицирането им след 1944 г. Никой документ/изявление в процеса на присъединяване не може да се разглежда като признание от българска страна на съществуването на т.нар. „македонски език“, отделен от българския“.

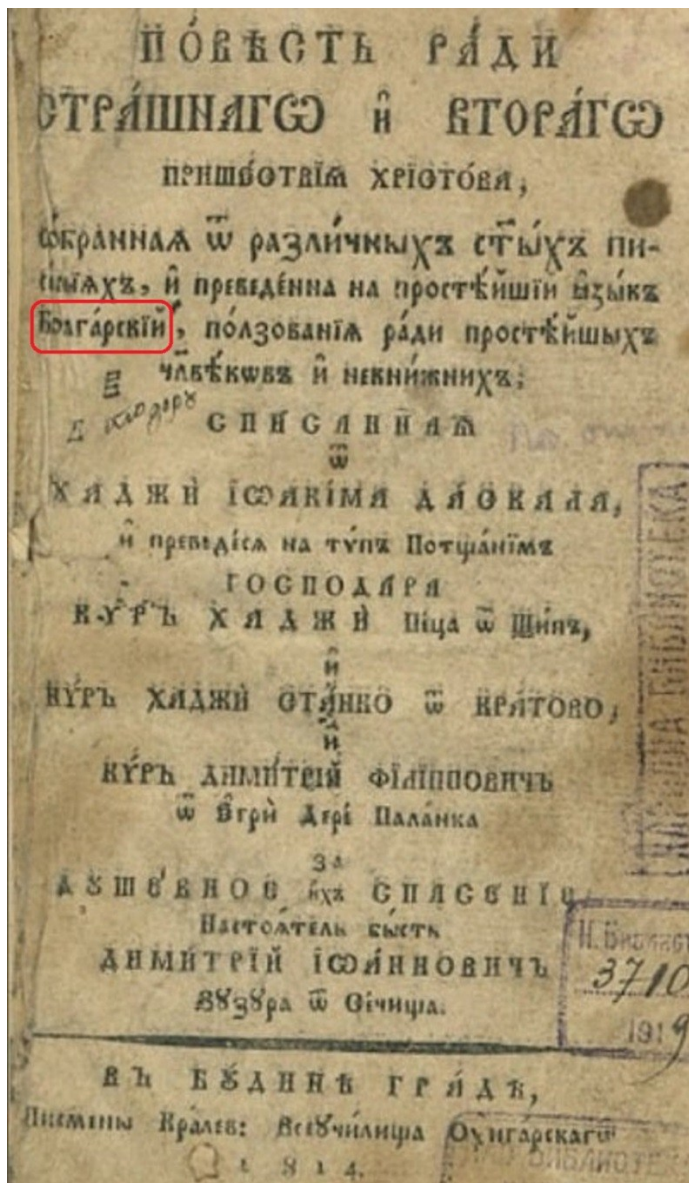
III. ПРИМЕРИ ОТ АКТУАЛНИТЕ КЪМ 2020 Г. УЧЕБНИЦИ ПРИ НАТРАПВАНЕТО НА ЛЪЖАТА ЗА ИСТОРИЧЕСКИЯ КОНТИНУИТЕТ НА „МАКЕДОНСКИЯ“ ЕЗИК. СЪПОСТАВЯНЕ НА ЛЪЖЛИВИТЕ ТВЪРДЕНИЯ И ФАЛШИФИКАЦИИТЕ С ОРИГИНАЛИТЕ

1. Йоаким Кърчовски

Йоаким Кърчовски е български възрожденски духовник, книжовник, просветен деец и учител, родоначалник на българската печатна книжнина. В просветната си дейност Й. Кърчовски търси нови форми за разпространение на словото и разбира необходимостта от печатните книги. През последното десетилетие на живота си издава пет книги. Те са широко разпространени в географската област Македония, за което съдим от списъка на спомоществателите: Щип, Кратово, Струмица, Радовиш, Велес, Битоля, Скопие и др.

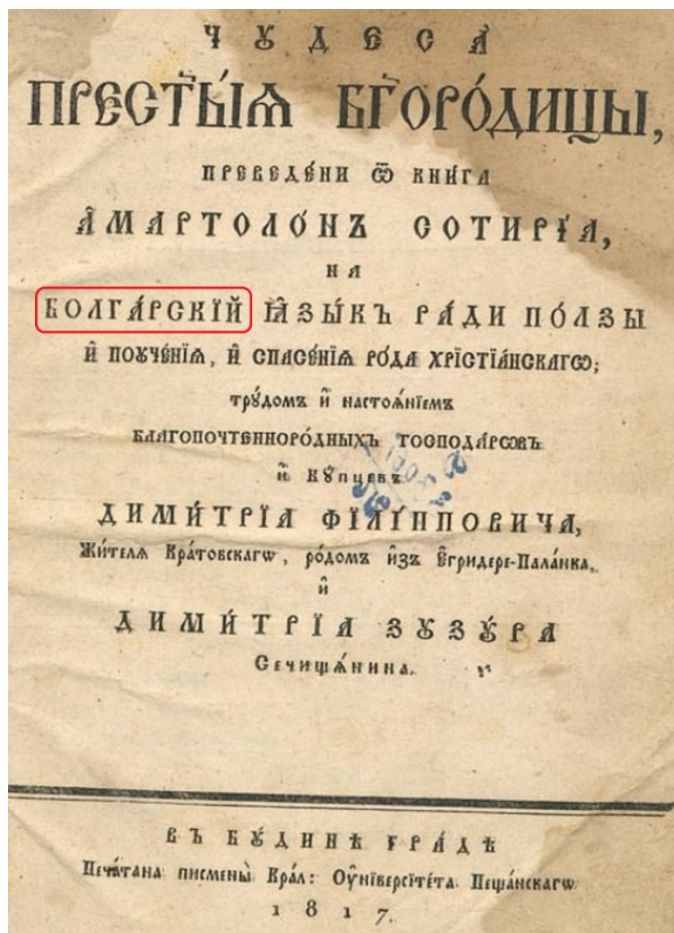
В учебника по „Македонски език“ за 8-мо отделение на училищата в РС Македония (Скопие, 2020), за Йоаким Кърчовски се твърди, че той има заслуги *„за разпространението на първите печатни македонски книги“*. В неговите творби се намалявала употребата на църковнославянския език като език на писмеността и литературата и *„тази роля я поема македонския народен език“*. В същия учебник се твърди, че Й. Кърчовски, заедно с други възрожденци, *„са писатели със своя цел: искат да поучат и да просветят македонския народ... Те имат твърда задача: македонският народ да разбере и приеме тяхното литературно дело. За да осъществят това, имат ясна позиция: въвеждат македонския народен език в литературата... По този начин, македонският народен език в техните книги получава по-широка основа, а техните книги стават по-разбираеми за по-широк кръг македонски читатели... Основното средство в македонската литература, а и в писменото общуване между македонците, става македонския народен език. Постепенно македонският народен език се утвърждава като език на търговията, на църквата и на образованието в Македония“*.

Подобно твърдение е абсолютно невярно. Така например в своята книга „Повест за страшното и второ пришествие на Христос“ (1814) Йоаким Кърчовски пише, че е „преведена на прост (народен, б.а.) български език“.

Факсимиле от заглавната страница на книгата на Йоаким Кърчовски „Повест за страшното и второ пришествие на Христос“, „преведена на прост (народен, б.а.) български език“ (1814).

Подобен текст намираме в книгата на Й. Кърчовски „Чудесата на Пресвета Богородица“ (1817). В нея той споменава, че е преведена на „български език“.

Факсимиле от заглавната страница на книгата на Йоаким Кърчовски „Чудесата на Пресвета Богородица“. За нея днес в Скопие се твърди, че е преведена на „македонски“ език, но в оригинала изрично е посочено, че преводът е на български език (1817).

Идентична е ситуацията и при книгата на Й. Кърчовски „Митарства“ (1860). В оригиналното издание отново е записано, че е „преведена от славянски на български език“.

КНИГА

наръцаема

МЫТАРСТВА

преведена отъ славенски на **болгарскій**
языкъ отъ житіе-то на святаго Василіа
новаго за двадесетъ-те мытарства кои
то е преминала стъ Феодора.

ИЗДАНИЕ ТРЕТО.

ВЪ БЪЛГРАДЪ.

Въ правителственна-та книгопечатна.

1860.

*Факсимиле от
заглавната
страница на
книгата на
Йоаким
Кърчовски
„Митарства“
, ,преведена
от славянски
на български
език“ (1860).*

Посочените примери нагледно показват как днес в РС Македония безцеремонно чрез разпространяването на неверни твърдения се ограбва българското културно наследство, а младото поколение е лишено от достъп до обективна информация.

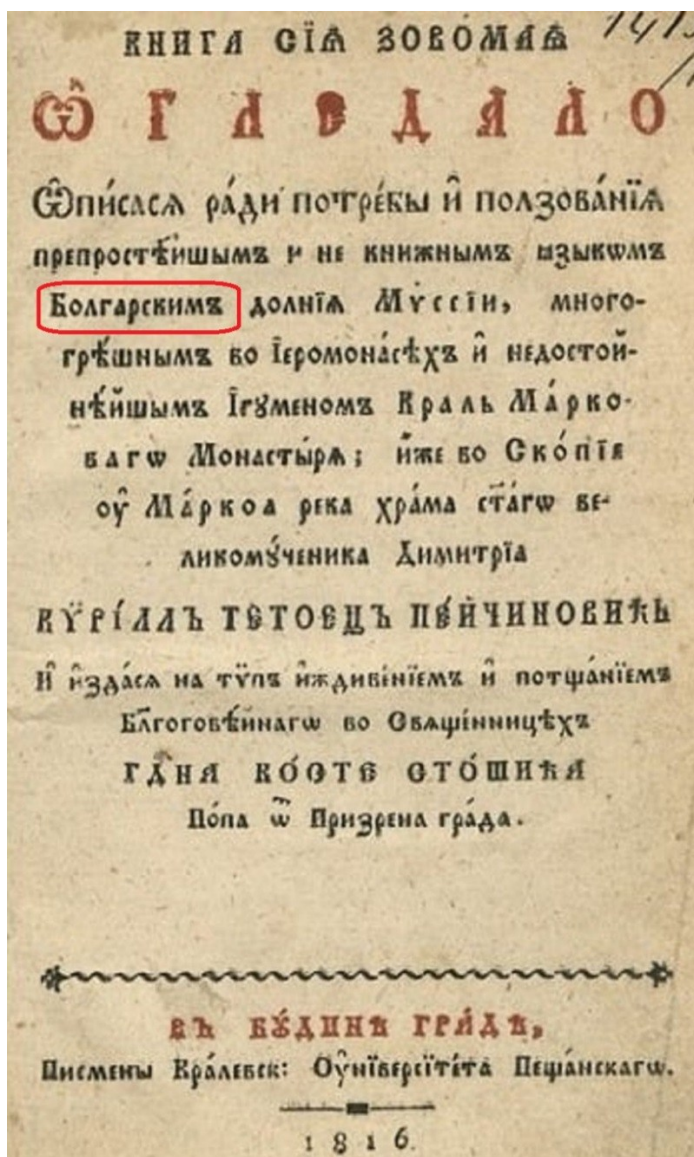
2. Кирил Пейчинович

Кирил Пейчинович също е български възрожденец, чието дело е подложено на тотално фалшифициране и ограбване в РС Македония. В учебника по „Македонски език“ за 7-мо отделение на основните училища за него пише, че той е един от „*първите македонски автори*“, който печатал „*книги на народен македонски език*“. Обявен е за един от „*първите учители и просветители в Македония*“, който „*своите две книги „Огледало“ и „Утешение на грешните“ написал на народен говор, по-точно на тетовски говор*“.

Сè повеќе се поставувало прашањето за **посебен литературен македонски јазик**. Се појавиле првите македонски автори, **Јоаким Крчовски** и **Кирил Пејчинович**. Тие печателе **книги на народен македонски јазик** кои биле наменети да ја пренесуваат христијанската религија. Значи, нивните книги имале **религиозен (црковен) карактер** и содржеле **упатства** за народот од областа на религијата. Бидејќи биле напишани на народен јазик, книгите им биле разбирливи на читателите.

Факсимиле от 5 с. на учебника по „Македонски език“ за 7-мо отделение на основните училища в РС Македония. За Кирил Пейчинович се тврди, че се појавил като автор, „след като все повече се поставял въпроса за отделен литературен македонски език“, а издавал своите книги на „народен македонски език“ (факсимилето е от актуалния към 2020 г. учебник по „Македонски език“ за 7-мо отделение. Годината на издаване не е посочена).

Изнесените в учебника твърдения за Кирил Пейчинович не отговарят на истината. В своята книга „Огледало“ (1816) той пише, че е „*написана за потребностите и ползването на народния и некнижовен български език на долна Мизия*“. К. Пейчинович не само определя своя език като български, но и не идентифицира родното си място с географската област Македония. Ползвайки изворите от средновековието, за него този район е долна Мизия.

Факсимиле от заглавната страница на книгата „Огледало“ на Кирил Пейчинович. Той пише, че е „написана за потребностите и ползването на народния и некнижовен български език на долна Мизия“ (1816).

Оригиналните надгробни плочи на Кирил Пейчинович в Лешочкия манастир край Тетово също са унищожени и са заменени с надписи на създадения през 1945 г. „македонски“ език.

3. Райко Жинзифов

Друг български възрожденец от географската област Македония, чието дело е подложено на фалшифициране и ограбване, е Райко Жинзифов. За него в учебника по „Македонски език“ за 8-мо отделение на училищата в РС Македония (Скопие, 2020) е записано, че е сред „македонските писатели – възрожденци, (които) чувстват потребността от литературен език, на който ще напишат своите литературни дела. Те издигат македонския език на равнището на художествената литература“.

Потсетете се од македонската историја!
Македонскиот народ во XIX век сè уште е поробен. Исто така, засилено е влијанието од соседните земји, пред сè, во црквата и во образованието.
Македонските писатели – преродбеници (Райко Жинзифов, браќата Димитрија и Константин Миладинови, Григор Прличев, Ѓорѓија Пулевски и други) ја чувствуваат потребата од литературен јазик на кој ќе ги пишуваат своите литературни дела. Тие го издигнуваат македонскиот јазик на рамниште на јазик на уметничката литература.
Повеќето македонски писатели – преродбеници стекнале образование на други јазици (грчки, српски, бугарски, руски). Тие дури и пишувале на овие јазици или, пак, во своите литературни дела внесувале особености од тие јазици. За да ги објават своите дела, тие честопати ги користеле и имињата на соседните земји и јазици, но во својата душа и срце се чувствуваале само како Македонци и како родени зборуваачи на македонскиот јазик. Тие постепено ја разоткриле политиката на соседните земји

Райко Жинзифов

Димитар Миладинов

Факсимиле от с. 7 на учебника по „Македонски език“ за 8-мо отделение на училищата в РС Македония. Тврди се, че Райко Жинзифов, братјата Димитър и Константин Миладинови и Григор Прличев са „македонските писатели – възрожденци, (които) чувстват потребността от литературен език, на който ще напишат своите литературни дела. Те издигат македонския език на равнището на художествената литература“ (2020).

С Л О В О
ЗА ПЪЛКЪ-ТЪ ИГОРЕВЪ,
ИГОРЯ
СЫНА СВАТЪСЛАВЛЯ, ВНУКА
ОЛЬГОВА.

ПРЕВЕДЕ ОТЪ СТАРО-РУССІЙ ЯЗЫКЪ

Р. Жинзифовъ.

1863. Москва.

повѣрно и порамно. А заради нашій переводъ, мые слагаме
запотребно де речиме слѣдно-то: Мые, за Българскій языкъ
бройме, той языкъ, кой ся говоритъ по цѣлж Македоніж,
Тракіж и Българіж, между говоры-те на кой има малу
много разлика, но мые, както и секой Българинъ не кж-
согледъ, не можиме да речиме, що слово-то рѣка или вода
іе Македонско или Тракійско, а рѣка, вода іе Българско,
защото нема Македонцы, нема Тракійцы като отдѣлны на-
роди, я има само Славяне-Българе, кои-то живѣять по ре-
ченны-те мѣста, инена-та на кой, може бы, имають си
право въ зѣмлеписаніе-то, а не въ народность-тж, накжсо да
речиме, има единъ цѣлень, народъ Българскій и единъ
языкъ Българскій, кой-то какъ и секой кой му драго дру-
гій языкъ ся дѣлятъ на нарѣчія... И така мые мыслиме,

Факсимиле от с. 5 и с. 15 на „Новобългарска сбирка“ с предговора и превода на Райко Жинзифов на „Слово за полка на Игор“. В него изрично заявява, че „за български език броим този език, който се говори по цяла Македония, Тракия и България“ (1863).

Подобно твърдение в северномакедонските учебници не отговаря на истината. Райко Жинзифов през 1863 г. издава книгата си „Новобългарска сбирка“, в която са включени оригинални и преводни стихотворения. Като емигрант в Русия живее в средата на младата българска емиграция в Москва и заедно с Любен Каравелов, Нешо Бончев, Константин Миладинов, Константин Станишев, Васил Попович и др. издава списание „Братски труд“. Р. Жинзифов развива мащабна публицистична дейност в руския печат за запознаването на местната общественост с тежкото положение на българския народ. Сътрудничи и на българските вестници „Дунавска зора“, „Македония“, „Свобода“, „Българска пчела“, „Век“, „Време“, а също така в българските списания „Читалище“, „Периодическо списание“, „Български книжици“ и др. В тях публикува статии, стихотворения, народни песни и разкази. Във всички свои произведения Р. Жинзифов се декларира като българин и нарича езика си български.

Така например в „Новобългарска сбирка“ от 1863 г. Р. Жинзифов прави превод на древноруския текст „Слово за полка на Игор“. В предговора към него Р. Жинзифов казва: *„А за нашия превод ние смятаме за потребно да кажем следното: Ние за български език броим този език, който се говори по цяла Македония, Тракия и България, между говорите на които има малко (или) много разлика... Няма македонци, няма тракийци като отделни народи, има само славяни българи, които живеят по споменатите места, имената на които може би си имат място в земеописанието, но не и в народността. Накратко да кажем, има един единен народ български и един език български, който, както всеки друг подобен език, се дели на наречия“*. Никъде в своето творчество Р. Жинзифов не говори за „македонски“ език, както е записано в съвременните учебници в Скопие.

4. Братя Миладинови

Следвайки описания вече модел на фалшифициране и кражба на българското културно наследство, в учебника по

„Македонски език и литература“ за третата година на гимназиалното образование в училищата на РС Македония (2018) се заявява, че *„гледницето за отделен македонски език следва македонската писмена традиция, в която църковнославянската основа постепенно била заменена с народния език. Употребата на македонския народен език се налага в различни области на общуването, особено в търговията, в църквата, в образованието и в печата и в художествената литература. Също така тя има значима подкрепа в народното творчество. От тази гледна точка, централно място заема Сборникът с народни песни на братя Миладинови“*.

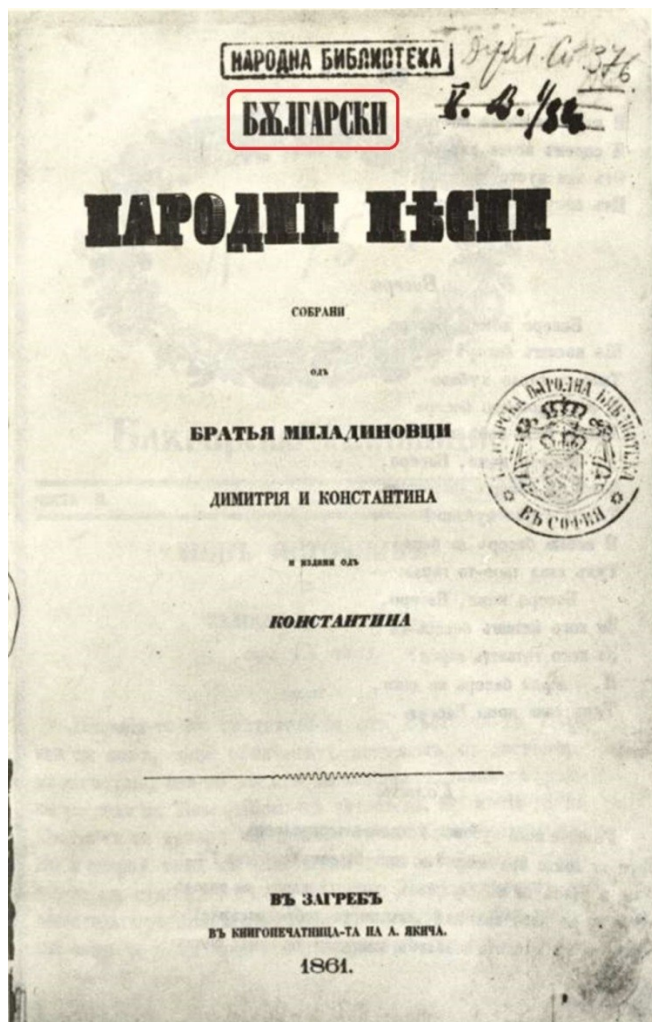
Написаното твърдение е напълно произволно. Никъде братя Миладинови не са се декларирали като „македонци“, нито пък езика си като „македонски“. Освен това оригиналното заглавие на споменатия сборник с народни песни е *„Български народни песни“* (1861).*

В своята дейност братя Миладинови винаги са се изявявали като българи и са работили за развитието на българския език. Когато са използвали понятието „македонски“, то е за да покажат единствено регионалния аспект на българското.

По-големият брат Димитър Миладинов е автор на редица дописки в „Цариградски вестник“ (1860). Той обикаля селищата на Македония, за да събира помощи за строежа на българския храм „Свети Стефан“ в Цариград. В бр. 476 на „Цариградски вестник“ от 26 март 1860 г. Димитър Миладинов пише: „В

* В някои академични издания в Скопие с ограничен тираж се признава, че заглавието на книгата на братя Миладинови е „Български народни песни“, но това се обяснява с твърдението, че в сборника били включени няколко песни от района на Панагюрище (днес в Южна България). Подобно „обяснение“ е абсолютно произволно. В книгата има редица песни от географската област Македония, в които местното население само се декларира като българско: „Мария бела Бугарка“ (песен 76), „Аз съм чисто българче“ (песен 76), „турци избиха млади българи“ (песен 87), „Гино, премладо българче“ (песен 95), „Кротко ми играй ой бугарино“ (песен 150 от Прилеп), „Велико, дьулбер бугарко“ (песен 356), „Мошне ми се мили бугарските моми“ (песен 474), „Скарале се, скарале три девойки убави. Една беше вла'ина, друга беше гъркина, трека беше бугарка“ (песни 431, 465). „Три девойки бугарки“ (песен 504) и др.

светото Охридско окръжие няма нито една гръцка фамилия освен три-четири сега влашки, а всички други са чисто българско племе... Тук казахме, в Струга непрестанно и във взаимоучилището* вътре се учат и по гръцки, и по български... И в гръцкото училище горе, и там учениците преподават от гръцки на български, и от български на гръцки, но още нямат на старобългарски с граматика...

Факсимиле от
 заглавната
 страница на
 книгата на братя
 Миладинови
 „Български
 народни песни“

* Взаимното училище е светско начално училище през периода на българското възрождане, в което се прилага Бел-Ланкастърски метод на обучение. При него някои от по-напредналите ученици обучават част от своите съученици.

А по селата се опитват владиката да им даде позволение да пеят в църквата по български. И всички българи, които слушат, се радват, защото разбират български език и едни от радост плачат“.

ГОДИНА 10. СЪББОТА, 26 МАРТА 1860. № 476.

16 РАМАЗАНЪ 1276 (по Турски)

ЦАРЕГРАДСКІЙ
ВЪСТНИКЪ.

7 АПРИЛИ 1860 (по Европейски)

Извадени от църквата:
Въ свята оубржїя Охридска нематъ ни една фамилія гърцка освенъ три четири сега Влашки, а свите други су чисто Болгарско име.

Овде кажуваме во Струга непрестано и во заемноучилище-то нѣтре се учать и по гърцки и по Болгарски при учителъотъ Господинъ Георгія попъ Христовъ. И на Еллинското училище горе, и тамо ученицыте преводватъ отъ гърцко на Болгарско, и отъ Болгарско на гърцко но уще нематъ на староболгарско сосъ грамматика. Дай ни Боже!

алтаръ и вонка по славянски, а по селата ни отитувать, или даватъ изанъ (дозволеніе) Владыка, за да се пѣитъ въ църква по Болгарски! и си-те що слушатъ Болгарите се радуватъ защо разумѣватъ Болгарскиотъ языкъ, и едни отъ радости плачатъ.

Част от дописка на Димитър Миладинов в „Цариградски вестник“ от 26 март 1860 г. за въвеждането на българския език в образованието и богослужението в Охрид и Струга.

По-малкият брат Константин Миладинов е бил български учител в Македония, а през 1856 г. заминава за Русия, където се сближава с други български емигранти като Любен Каравелов, Нешо Бончев, Васил Попович, Райко Жинзифов, Константин Станишев, Сава Филаретов и др. Автор е на редица статии в списание „Български книжици“ и други български издания като „Братски труд“ и вестник „Дунавски лебед“.

5. Григор Пърличев

Григор Пърличев е не само един от най-дейните участници в борбите за въвеждане на български език в училищата и черквите в Охрид и други селища на Македония през 60-те години на XIX в., но по-късно е и български екзархийски учител в Битоля (1880 – 1882), Охрид (1882 – 1883) и Солун (1883 – 1889). За него в учебника по „Македонски език и литература“ за третата година на гимназиалното образование в училищата на РС Македония (2018) пише, че се опитвал да твори *„на свой език, който отговарял на един общославянски език. Всъщност, той се съобразявал и приемал идеите за едно своеобразно славянско есперанто, което би се употребявало като език на науката и художествената литература на славянските народи... Макар че пише своята Автобиография на език, който е близък до българския, но с голям брой църковнославянизми и русизми, Пърличев пише диалозите между македонците на македонски народен език“*.

Трудно е подобно твърдение в училищен учебник да бъде квалифицирано като научно, то е по-скоро историко-псевдонаучна фантастика. Тъй като Г. Пърличев като ученик е учил в гръцко училище и е владеел гръцки език, за ранния период на живота му в науката има спор дали се е чувствал грък или българин. Но в своята автобиография пише, че още по време на обучението му в Атина (1849 – 1850) се чувства българин. За

такъв го смятат и съучениците му: „те (съучениците му, б.а.), ако и да се надграбваха вси над ръкописите ми, за да си препишат, но заради българското ми произношение и заради бедността на дрехите ми, постъпваха почти презрително с мене“.

Откако добил образование на грчки јазик и ги напишал на грчки јазик поемите *Сердарош* и *Скендербеџ*, **Григор Прличев** се обидел да ги препее на свој јазик, што одговарал на еден заеднички општословенски јазик. Всушност, тој се сообразувал и ги прифаќал идеите за еден вид словенско есперанто што би се употребувало како јазик на науката и на уметничката литература на словенските народи. Во остварувањето на оваа замисла, тој тргнува од својот роден охридски говор и од западномакедонските јазични особености, како и од црковнословенскиот јазик. Прличев беспрекорно го употребува охридскиот говор во повеќе јавни настапи пред охридани по разни поводи. Иако ја пишува својата Автобиографија на јазик што е близок до бугарскиот, но со голем број црковнословенизми и русизми, Прличев ги пишува дијалозите меѓу Македонците на македонски народен јазик.

Факсимиле от с. 21 на учебника по „Македонски език и литература“ за третата година на гимназиалното образование в училищата на РС Македонија. На учениците се внушава, че Григор Пърличев искал да създаде общославянски език, но в творбите му диалозите между македонците били на македонски народен език (2018).

След като се заврща в Охрид, Гр. Пърличев първоначално е учител в местното гръцко училище, но по време на годишните испити през 1866 г. произнася реч на местния охридски български говор, която е отпечатана в три поредни броя от 6 до 17 август 1866 г. на цариградския български вестник „Время“. Преди да публикува речта му, редакцията на вестника съобщава, че словото му „е говорено на македонско наречие“. Вестникът се чете по цялото българско землище и речта на Пърличев навсякъде е сочена като пример за проява на български патриотизъм.

При издаването на фермана за учредяване на Българската екзархия Григор Пърличев произнася прочувствена реч пред всички граждани на Охрид. Както е известно, този край на географската област Македонија не попада в границите на Българската екзархия, а за него се предвижда да се проведе допитване до населението. В резултат на агитацијата на Гр. Пърличев и неговите сѐратници, от всичките 9526 имащи право

на глас в Охрид, 9387 гласуват за Българската екзархия и едва 139 души остават към Цариградската патриаршия.

СЛОВО, произнесено въ Охридско-то еллинско училище отъ учитель-тъ Г. Григорія Парличева.

Чувайся себе си.

Вистина е що-то съ святой духъ е написано священно-то писаніе; вистина е щото мъдростъ-та божиа ся нахождатъ въ священно-то писаніе и щото самъ Богъ говоритъ въ него. Сичкы-тъ Божественны закони ся нахождатъ въ църковны-тъ книги . Сичкы-тъ обаче Богъ ги събра въ една рѣчь “чувайсе себе си” . Отъ тука можиме да разбериме щото Божія-та мъдростъ е глубока безъ дно. Защото лесно е, отъ една рѣчь да извадятъ човѣкъ многу рѣчове, обаче многу рѣчове да ги съберетъ въ една рѣчь, това е мъчно , това е божиа мъдростъ.

Кога го създаде Богъ чловѣка, му даде с-денъ законъ, и му рече “чувайсе себе си” . Вистина овай законъ не го написа Богъ на книгъ

Началото на речта на Григор Пърличев, публикувана на 6 август 1866 г. в цариградския български вестник „Время“.

Българският език на автора е представян днес пред учениците в РС Македония за „македонски народен език“.

да вкусѣ: Останѣ ястието непоѣтижко. Послѣ отидохъ у Рагависъ и му явихъ че съмъ съчинитель тѣ на „Аристотѣс“ Онъ ме пріе много ласкаво и съ тържественъ гласъ новыка госпожтѣ си и ме прѣпорѣча. — Вы посвятихте половинѣтъ на награждѣ на каквото и да е благочестиво дѣло. — Да! тѣй писахъ и не се отрицамъ. — Тая щедростъ много вы прѣпорѣча; а другѣтъ половинѣ?... Тоя страненъ въпросъ ме учуди. — За другѣтъ половинѣ, прибави Онъ, Вы не писахте ничто. — Другата половина трѣба за мѣнь: не съмъ богатъ. Видно бѣше че отговоръ тѣ не му се ареса и Онъ замѣлча... — Чухте ли каквы похвалы азъ Ви сплетохъ? — Да! Вамъ нито можно е да говорите противъ съвѣтъ тѣ си... Тутаки Онъ узна суровость тѣ на отговора. — Отъ каквѣ сте възрастъ? — 30 годишенъ. — Отъ каквѣ сте народностьъ? — Българинъ. — Не е можно Българинъ да има чърны косы и чърны очи. На това не отговорихъ; но приковахъ очитѣ си въ неговитѣ; Онъ наведе своитѣ. — Не ли Вы сами отъ амвона казахте, че отъ произношеніето на една само думѣ можете да познаете всекого дали е Еллинъ или не; а азъ нито думѣтъ Еллинъ не могъ да произнесѣ както Вы ѣ произнасате.

С. 366 на „Сборник за народни умотворения и книжнина“, където е публикувана автобиографията на Григор Пърличев, в която заявява, че

е българин
(1894).

В издадената през 1894 г. своя автобиография Григор Пърличев пише, че сам се е декларирал като българин пред гръцките преподаватели.

Въпреки че днес в РС Македония Григор Пърличев е обявяван за „македонец“, той никога не се е декларирал като такъв, нито пък е наричал своя майчин език „македонски“.

6. Теодосий Синаитски

Теодосий Синаитски е един от основоположниците на българското книгопечатане. Той подпомага отварянето на българска печатница в село Ваташа, Тиквешко (днес в РС Македония). По-късно към църквата „Свети Мина“ в Солун създава българска печатница, в която се използва печатарската преса от печатницата във Ваташа. Въпреки неговата патриотична българска дейност, днес в РС Македония Теодосий Синаитски е обявен за „македонец“, а езикът и делото му за „македонски“. Ето какво пише за него в учебника по „Македонски език“ за 8-мо отделение, издаден 2020 г.: *„Първите македонски печатни книги били приети от македонските читатели от това време. Ето какво казва за македонския народен език Теодосий Синаитски, собственик на първата македонска печатница в Солун... Теодосий Синаитски нарича македонския народен език ключ от желязо и стомана“.*

3. Първите македонски печатени книги биле прифатени од македонските читатели од тоа време. Еве што вели за македонскиот народен јазик Теодосија Синаитски, сопственикот на првата македонска печатница во Солун:

Еве клуч чиио ошворуеиј сердцеијо ваше, не клуч оиј златио или сребро, но клуч од жезезо и чилик.

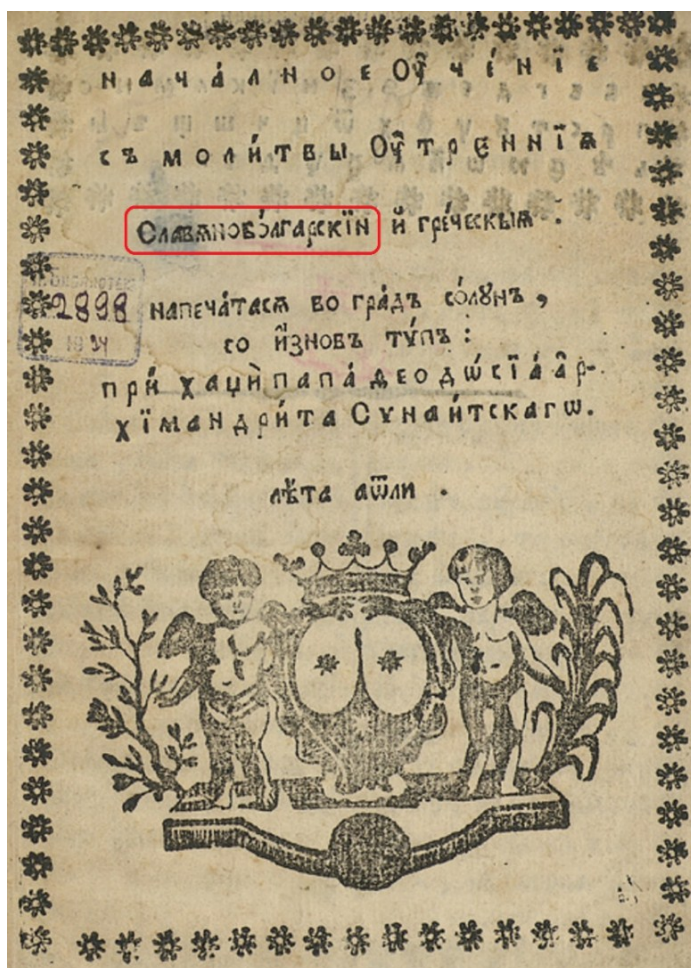
Теодосија Синаитски го нарекува македонскиот народен јазик клуч од жезезо и чилик, а другите јазичи (какви што биле црковнословенскиот, грчкиот и други) клуч од златио или сребро. Што мислиш, зошто? Како ја објаснуваш неговата споредба?

Факсимиле от с. 8 на учебника по „Македонски език“ за осмо отделение на основното образование в училищата на РС Македония.

Напълно е фалшифицирано делото му и на учениците се внушава лъжливото твърдение, че Теодосий Синаитски направил първата

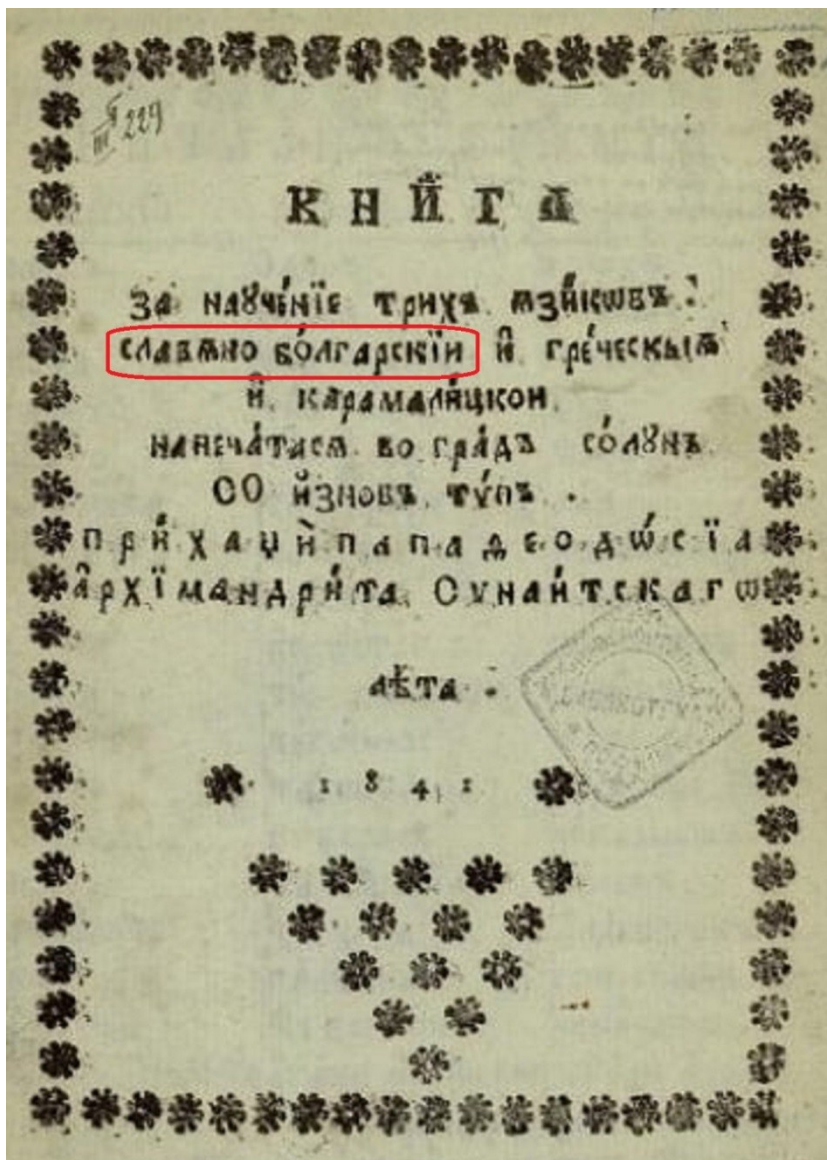
„македонска“ печатница, която печатала книги на „македонски“ народен език за „македонските“ читатели (2020).

Разпространяваните днес сред учениците в РС Македония твърдения за делото на Теодосий Синаитски не отговарят на истината. В своята печатница през 1838 г. той отпечатва „Началное учение с молитви утрениа славяноболгарский и греческия“. През 1840 г. той отпечатва книгата на Кирил Пейчинович „Утешение грешним“, в чийто предговора се съобщава, че е написана „народен български език от Долна Мизия“.

Факсимиле от заглавната страница на отпечатаната от Теодосий Синаитски книга „Начално учение с утринна молитва на славянобългарски и и гръцки“ (1838).

През 1841 г. Т. Синаитски печата „Книга за научение трих языков славяноболгарский и греческия и карамалицкой (турски, б.а.)“.

Факсимиле от заглавната страница на отпечатаната от Теодосий Синаитски книга „Книга за научение трих языков славяноболгарский и греческия и карамалицкой“ (1841).

Всички налични данни сочат, че Т. Синаитски е работил за българското възраждане и никога не е употребявал названието „македонски“ език.

7. Партений Зографски

Партений Зографски е изтъкнат български възрожденец и духовник, един от първите български филолози и фолклористи. В учебника по „Македонски език и литература“ за третата година на гимназиалното образование в училищата на РС Македония за него е записано, че ясно изтъкнал *„своите възгледи за мястото на македонския език в образованието“*.

Първите македонските учебникари, Партений Зографски и Кузман Шапкарев, ясно ги истакнале своите погледи за местото на македонскиот јазик во образованието. Во услови на туѓи образовни пропаганди, цврсто застанале зад ставот дека образованието на децата треба да започне на мајчиниот јазик.

Факсимиле от с. 19 на учебника по „Македонски език и литература“ за третата година на гимназиалното образование в РС Македония с фалшиви твърдения за делото на П. Зографски и К. Шапкарев.

П. Зографски никога не е употребявал понятието „македонски“ език. През 1859 г. той оглавява българската църковна борба в района на Кукуш, като разширява употребата на църковнославянски в богослужението и съдейства за отварянето на български училища. След 1863 г. се установява в Цариград, където сътрудничи на в. „Македония“ и други български вестници, като „Съветник“ и „Цариградски вестник“ и списание „Български книжици“. През 1870 г. митрополит П. Зографски обикаля южните българските земи, където служи и ръкополага свещеници. В района на Пловдив митрополит Партений ръкополага 84 български свещеници. След създаването на Българската екзархия в 1870 г. П. Зографски е екзархийски митрополит в Пирот до октомври 1874 г.

МИСЛИ

ЗА

БОЛГАРСКИН-ОТЪ ЯЗИКЪ.

И дръгїи потъ сме кажалє. пакъ сега кажѣваме, що за да можеть да се составитъ еденъ общїи писменнїи языкъ първо е потребно да излезатъ на ябе си-те местни наречїа и идїотизми на языкъ-отъ ни, върхѣ кон-то общїи-отъ языкъ иматъ да се видятъ: догде се не направитъ тоа нещо, никої не можеть и нематъ право да сѣдитъ и да редитъ за общїи писменнїи языкъ, основѣващи се на едно толко, коє и да е оно, наречїє; и секоє подобно сѣденїє и реденїє, како не полно, тѣа е съветно и безопасно.

Нашїи-отъ языкъ, како що е познато, се дѣлитъ на две главни наречїа, отъ кон-то едно-то се говоритъ во Болгарїа и Тракиа, а пакъ дръго-то во Македонїа. Първо-то отъ нїихъ бекѣе е семъ известно; защо се что се писало до сега на нашъ їезикъ се на него се писало, а на дръго-то ни гри: по тая причина, что възражденїє-то на наша-та писменностъ се почна осгера на долѣ. Оваа е причина-та, что не толко иностранни-те сла-

*Факсимиле от първата страница на статията на П. Зографски
„Мисли за българскиот язык“ (1858).*

П. Зографски е безспорен български патриот. През 1858 г. в статията си „Мисли за българскиот язык“ той поставя въпроса

за ролята на народните говори при формирането на книжовния български език. Той смята, че „за да *може* да се *состави* еден *общий писменний* езикъ, първо е *потребно* да *излезат* на *яве* сите *местни наречия* и *идиотизми* на *языкот* ни, *върху* които *общият* езикъ *имат* да се *зиздат*: *догде* не се *направит* *тоа* нещo, *никoй* не *може*т и *неимат* право да *судит* и да *редит* за *общий писменний* език... *Нашийот* език, *како* *що* е *познато*, се *делит* на *две* *главни* *наречия*, *отъ* които *едното* се *говорит* во *Болгария* и *Тракия*, а *пак* *другото* во *Македония*“.

Видно е, че за Партений Зографски народният език в географската област Македония е български, а не както твърдят днес в РС Македония, че е народен „македонски“ език.

8. Кузман Шапкарев

Кузман Шапкарев също е изтъкната личност от българското възраждане, чието дело днес се фалшифицира в Скопие. За него в учебника по „Македонски език и литература“ за третата година на гимназиалното образование в училищата на РС Македония е записано, че „*е автор на повече читанки и на други учебници..., написани на македонски народен език... Учителската и учебникарската дейност... на Шапкарев на македонски народен език се развива в контекста на църковно-училищната борба на македонския народ*“.

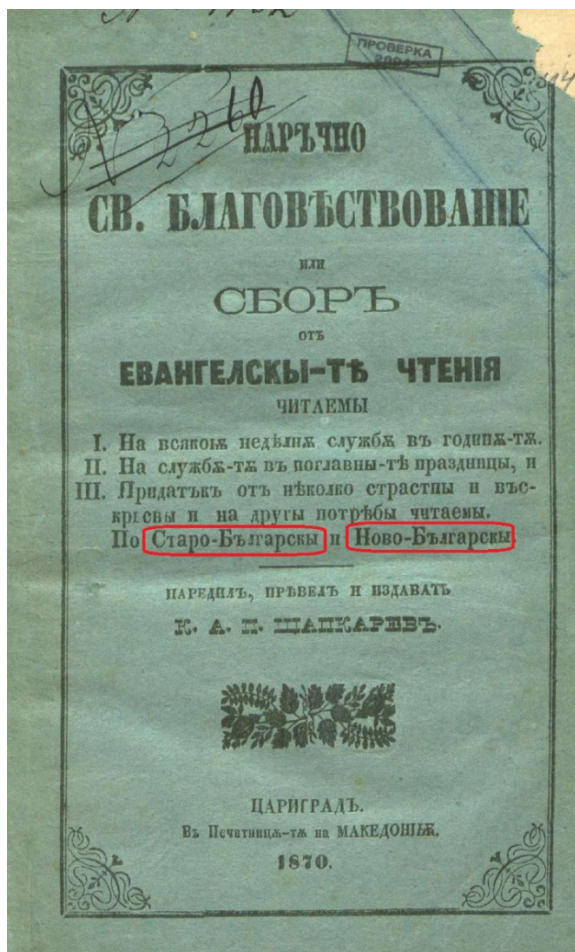
Кузман Шапкарев, исто така, е автор на повеќе читанки и на други учебници со црковна содржина (евангелиски и апостолски текстови) напишани на македонски народен јазик врз основа на охридскиот говор.

Учителската и учебникарската дејност на Зографски и на Шапкарев на македонски народен јазик се одвива во контекстот на црковноучилишната борба на македонскиот народ.

Факсимиле от с. 19 на учебника по „Македонски език и литература“ за третата година на гимназиалното образование в училищата на РС Македония с неверни твърдения за делото на Кузман Шапкарев (2018).

Написаното в съвременните северномакедонски учебници за Кузман Шапкарев не отговаря на истината. Той през 1854 г. открива частно училище. Работи като учител по гръцки и

български език в Струга (1856 – 1859), Охрид (1859 – 1860), Прилеп (1861 – 1865, 1872 – 1873), Кукуш (1865 – 1872, 1881 – 1882), Битоля (1873 – 1874).

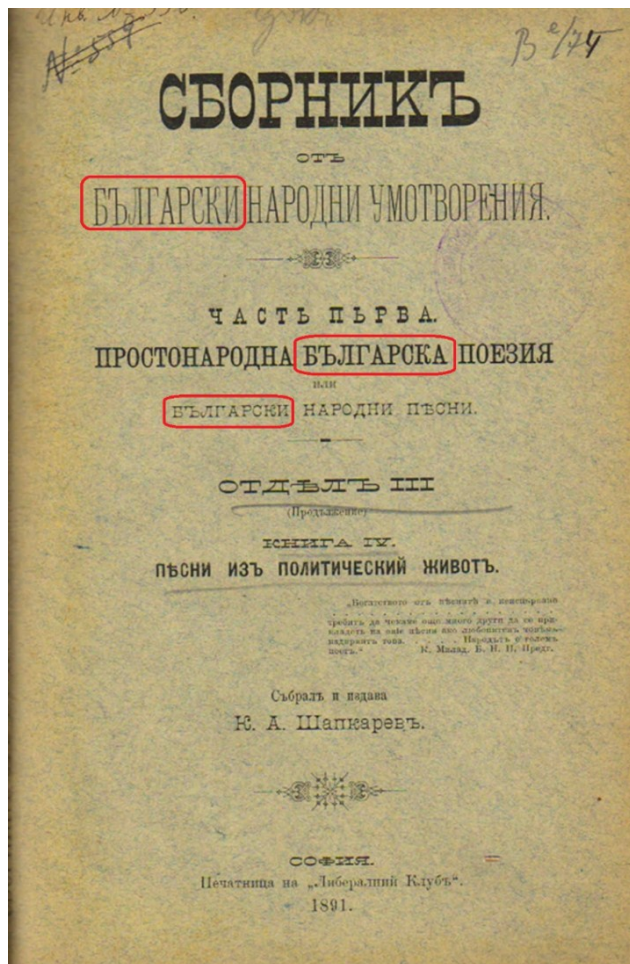

Факсимиле от заглавната страница на книгата на Кузман Шапкарев „Наръчно свето благовествование“, в която църковнославянският език е наречен старобългарски и който успоредно е представен в адаптиран вариант на новобългарски (1870).

След Руско-турската война от 1877 – 1878 г. К. Шапкарев напуска Македония и се преселва в Пловдив, столицата на автономната Източна Румелия.* Българският Екзарх Йосиф I

* Източна Румелия е автономна област с християнски управител, създадена през 1878 г. с решенията на Берлинския конгрес. През 1885 г. тя успява да се

успява да го убеди да се завърне в Македония и през 1880 г. му предлага учителското място в Солун, където К. Шапкарев участва в основаването на мъжката и девическата българска гимназия.

Факсимиле от заглавната страница от първата част на „Сборник от български народни умотворения“ от К. Шапкарев (1891).

К. Шапкарев е автор на „Голяма българска читанка на наречие по-вразумително за македонските българи“ (1868),

обедини с Княжество България. Примерът с Източна Румелия заляга като модел и в политическата програма на ВМОРО за автономия на Македония и Одринска Тракия.

„Наръчно свето благовествование“ (1870), „Материали за историята на възраждането българщината в Македония от 1854 до 1884 г.“ (1884) и др. Книгата му за благовествованието съдържа текстове на евангелски четения в два варианта: на разпространявания по това време църковно-славянски език, който за автора е безспорно старобългарски, и огледален адаптиран вариант на новобългарски.

Най-значителният му труд е „Сборник от български народни умотворения“ (ч. I – III, 1891 – 1894). Това издание съдържа 1300 песни, 280 приказки, описания на народни обичаи и облекла от Македония, които К. Шапкарев навсякъде нарича български.

Никъде в своите произведения К. Шапкарев не се е декларирал като етнически „македонец“. Когато издава своята „Голяма българска читанка на наречие по-вразумително за македонските българи“, той посочва, че е написана от „един македонец“, явно визирайки регионалното значение на това название. Никъде К. Шапкарев не нарича езика си „македонски“. За него македонското наречие е неразделна част от говоримия български език.

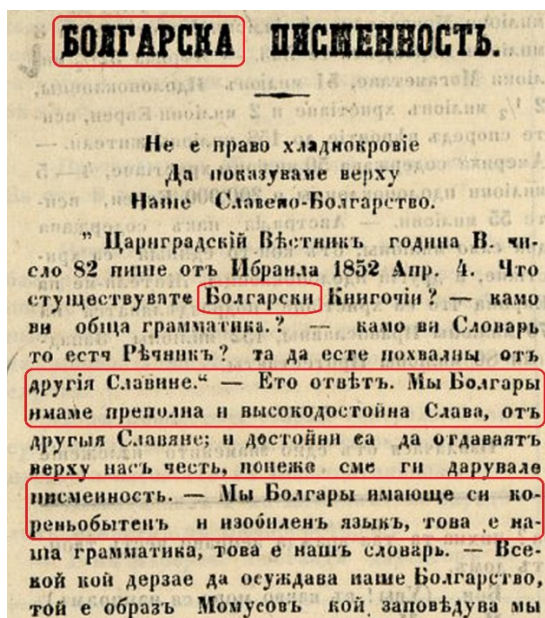
9. Йордан Хаджиконстантинов – Джинот

Йордан Хаджиконстантинов – Джинот е изтъкнат български възрожденски просветен деец и книжовник в Македония. Неговата дейност също е обект на тотално фалшифициране в РС Македония. За него в учебника по „Македонски език и литература“ за третата година на гимназиалното образование в училищата на РС Македония се внушава на учениците, че искал „македонският писмен език да достигне равнището на по-развитите славянски езици“.

турни пројави. Така, Јордан Хаџи Константинов-Џинот во оваа идеја гледал можност македонскиот писмен јазик да го достигне рамништето на поразвиените словенски јазици, па во својот јазик вклучувал зборови кои биле својствени за соседните словенски јазици, српскиот и бугарскиот. Тој свесно се оддалечувал од својот роден велешки говор и пишувал на јазик кој одговарал на северно-македонската и западнобугарската дијалектна основа.

Факсимиле от с. 17 на учебника по „Македонски език и литература“ за третата година на гимназиалното образование в училищата на РС Македония с неверни твърдения за делото на Йордан Хаджиконстантинов – Джинот (2018).

През периода 1848 – 1861 г. Йордан Хаджиконстантинов е учител в различни български училища в Македония. Наклеветен е, че съхранява в библиотеката си книги и вестници, издавани от българския революционер Георги Раковски. Заточен е в Мала Азия, като при изтезанията по пътя изгубва едното си око. Освободен е след застъпничеството на цариградските български първенци и се завръща в Македония, където до 1870 г. отново е български учител.

Факсимиле от началото на статията на Йордан Хаджиконстантинов „Болгарска писменост“ (1852).

Още през 50-те години на XIX в. Йордан Хаджиконстантинов извършва огромна издирвателна дейност в Македония на старобългарски документи и публикува в Белград през 1855 г. летопис, наречен „Разказ за възстановяването на Българската патриаршия през 1235 година“, който до онзи момент изобщо не е познат на науката. Също така открива и публикува за пръв път през 1856 г. неизвестното дотогава

старобългарско произведение от XII в. „Солунска легенда“ (или „Слово на Кирил Философ как покръсти българите“). По-късно сътрудничи на „Български книжици“ (1859) и на вестник „Македония“ (1869). Неговите публикации в „Цариградски вестник“ съдържат най-разнообразна информация за историята, фолклора и географията на Македония и за църковно-просветното дело на македонските българи.

В своите творби Й. Хаджиконстантинов навсякъде се изявява като българин и нарича езика си български. На 19 юли 1852 г. в „Цариградски вестник“ той публикува своята статия „Българска писменост“, в която сам определя себе си за българин. В нея той пише: *„Ние българите имаме пълна и високодостойна слава спрямо другите славяни. И достойни са да отдават върху нас чест, понеже сме ги дарили с писменост. Ние българите имаме самобитен и изобилен език, това е нашата граматика, това е нашия речник. Всеки, който дръзне да осъжда нашата българщина, той е образ Мамусов“.*

10. Младата македонска книжовна дружина и списание „Лоза“

Освен фалшифицирането на идеите и дейността на отделни изявени просветни дейци от миналото, в РС Македония се подлага на подмяна и дейността на цели организации. Такъв е случая със съществуващата в България Млада македонска книжовна дружина. За нея в учебника по „Македонски език и литература“ за третата година на гимназиалното образование е записано, че нейните членове са най-активните македонисти и че те *„приемат и поддържат идеите за отделен македонски народ със собствен македонски литературен език... Тези македонисти, според името на списанието си, са познати под името лозари. Те придонасят за заякването на македонския език в печата и за значително опростяване на македонския правопис“.*

Подобни твърдения, с които чрез образователната система се индоктринира подрастващото поколение в РС Македония, не отговарят на истината. Младата македонска книжовна дружина е легално съществувало българско просветно и благотворително

дружество на преселили се в България емигранти от Македония. То функционира от края на 1891 или началото на 1892 до 1894 г. Дружеството издава списание „Лоза“, в което се стреми не толкова към разширяване на основата на българския книжовен език в посока западните български говори, а към по-опростен фонетичен български правопис, който да се научава по-лесно.

Дејноста на македонистите се остварува преку повеќе групи на истакнати Македонци кои ги прифаќаат и ги поддржуваат идеите за одделен македонски народ со сопствен македонски литературен јазик. Меѓу нив, како најактивни се истакнуваат членовите на Младата македонска книжевна дружина, која во Софија го издавала списанието „Лоза“.

Овие македонисти, според името на списанието, се познати под името **лозари**. Тие придонесуваат за зацврстување на македонскиот јазик во печатот и за значително упростување на македонскиот правопис.

Факсимиле от с. 18 на учебника по „Македонски език и литература“ за третата година на гимназиалното образование в училищата на РС Македония с неверни твѣрдения за Младата македонска книжовна дружина и издаваното от нея списание „Лоза“ (2018).

Това јасно е записано в статијата „Едно кратко објаснение“, публикувана в број 2 от 1892 г. на списание „Лоза“, кјдето се казва: *„Наше големо желание бе, да отблѣснем сека тенденциозност, която биха подозрели у нас – че искаме со своята новост на литературното поле, да правим преврат в българския правопис и че приетиот от нас правопис, поради своята простота, ни се виждаше и ни се вижда толкова лесен и јасен за бързо усвојаване, щото не се нуждае от особени коментари... Ще забележим само на бързо, че една измена в правописа не носи зад себе си измена и в езика. Никой от нас не е мислил, че езикот на списанието ни е „македонски“ поради неколкото македонски думи, които сме допуснали в него... Нашето убеждение е, че македонските наречия никогаш нема да представят почва за образование одделен, самостојтелен, литературен език от владејущия днес „источно-български“ и то главно по тези две причини, че:*

1. За да могат да образуват македонските наречия особен литературен от българския, треба да притежават, от една страна, голема близост помежду си, от друга – да имат

некакви специални отличия от днешния литературен български език. Нито едното, нито другото имаме: между многото македонски говори съществуват такива разлики, щото едва ли са по-малки от тие разлики, които стоят изобщо между македонските и източнобългарските говори. Тук ще забележим мимоходом, че често употребяваното название „македонско наречие“, под което разбират езикот на сичките македонци, е съвсем неверно, защото в действителност такова нещо не съществува...

2. ...Голема част от разпространението си в Македония българският литературен език дължи именно на онова различие измежду македонските говори – литературният език се явява като един вид примирител измежду враждуващи страни.

И така, единството на българския литературен език естествено е осигурено...“.

Нашето убеждение е, че македонските наречия никога нима да представят почва за образуване отделен, самостоятелен, литературен език от владеещия днес „източно-български“ и то, главно, по тези две причини, че :

1) За да могат да образуват македонските наречия особен литер. език от българския, треба да притежават от една страна, голема близост по между си, от друга — да имат некакви специални отличия от днешния литературен бъл. език. Нито едното нито другото имаме: между многото македонски говори съществуват такива разлики, щото едва ли са по малки от тие разлики, които стоят изобщо измежду македонските и източно-българските говори. Тук ще забележим мимоходом, че често употребяваното название „македонско наречие“ под което почти разбират езикот на сичките македонци, е съвсем неверно, защото в действителност такова нещо не съществува. Езикот на Братия Миладинови, Жинзифов и некои други, не е македонски — в широк смисъл на думата, по охридско-прилепски говор, па и то не може да се каже, защото Братия Миладинови и Жинзифов зимат за основа литер. източно бъл. наречие. —

2) Български литературен език в последните неколку десетолетна си е пзвоилвал такъво влияние в езикот на македонците, щото нищо не ще бъде в сила да го отпъди, то е фанал вече іаки коревіе, които нищо не може да искорени. Разбира се, че народните говори упоретвуват тук, но този отпор е слаб, така щото литературни бъл. език лесно се промъква. Ще кажем още, че голема част от разпространението си в Македония бъл. литер. език дължи именно на онова различие измежду македонските говори — литературни език се явява като един вид примирител измежду враждущи страни.

И така единството на българския литер. език естествено е осигурено. Но по нашето мнение само едното единство на

Част от статията на Младата македонска книжовна дружина „Едно кратко обяснение“, публикувана в списание „Лоза“ (1892). Написана е на език, който авторите сами наричат „български“ и заявяват, че никога не може да съществува отделен македонски език. Въпреки това днес в РС Македония българският език на сп. „Лоза“ е обявен за „македонски литературен език“.

Както се вижда, членовете на Младата македонска книжовна дружина не само, че смятат езика си за български, но и отхвърлят възможността за създаване на някакъв самостоятелен „македонски“ език. Въпреки тази ясна позиция, днес в Скопие твърдят точно обратното и приписват на Младата македонска книжовна дружина идеи, които никога не са имали.

IV. ЕЗИКОВАТА СИТУАЦИЯ В РС МАКЕДОНИЯ ДНЕС

1. Търсенето на истината и състоянието на правата на човека в днешната РС Македония

Независимо че българският книжовен език е преследван след 1944 г. на територията на днешната РС Македония, една голяма част от лицата, които са получили образованието си преди периода на изграждане и утвърждаване на „македонския“ език, продължават в семейното общуване да ползват книжовен български. При подготовката на настоящото издание гражданин на РС Македония ни написа следното: *„Аз българска писменост научих от баба ми... Пишеше и четеше само на български, по македонски не беше описменена, а сръбския не го понасяше. Лятото на далечната 1954 г., аз бях на летен лагер на Преспанското езеро, тя ми написа картичка на български, но аз я върнах в плик... Друго писмо... не получих, но затова пък баба ми ме чакаше с автобуса с деца от Преспа... Заведе ме у дома, изкъпа ме и сутринта извади някакъв стар български буквар и някаква христоматия на български и обучението започна. За една седмица усвоих всички правила за четене, а лексиката веднага я научих, дори и някои по-неясни думи, кои и българите (в България, б.а.) сега не ги знаят“.* Този пример ясно показва, че в Титова Югославия дори и в семейна среда е било възпрепятствано изучаването на книжовния български език.

Разгледаните репресии през втората половина на 40-те, 50-те и 60-те години продължават с многобройни съдебни процеси и през 70-те и 80-те години. Югославски граждани от тогавашната СР Македония са преследвани само за това, че са се осмелили да внесат от България български книги. Така например през 1970 г. е арестувана студентката в Софийския университет Плиска Манасиева от Щип. Един от мотивите за ареста е, че тя пренася български книги. Осъдена е на 1,6 години затвор, а нейният баща Тодор Манасиев на 4,6 години. През 1972 г. се провежда съдебен процес срещу югославския гражданин Петър Захаров. Заради това, че *„оспорва съществуването на македонска нация, култура и език“* е осъден на 8 години затвор. През 1977 г. се провежда

съдебният процес срещу Лазар Крайничанец и Ангел Митрев. Обвинени са за това, че са чели на книжовен български език книгата „Ранни спомени“ на Симеон Радев* и брошурата на Българската академия на науките „Македонският въпрос – историко-политическа справка“. За тази им „вина“ 82-годишният Л. Крайничанец е осъден на 5,6 години затвор, а А. Митрев на 5 години.

Ако това са отделни съдебни решения, особено яростно е посрещната в Титова Югославия излязлата през 1975 г. в България книга на Цола Драгойчева „Победата“, в която се разглеждат противоречията между българската и югославската комунистически партии по македонския въпрос в периода от 1943 г. до средата на 70-те години. Със специална заповед на съюзния секретар за вътрешни работи в Белград е забранено под заплахата от 3 години затвор внасянето, четенето и разпространяването на тази книга в Югославия. През 80-те години между София и Белград все още съществува желязна завеса, като югославските служби преследват дори всеки опит за пренасяне на каквито и да било издания на книжовен български език.

Тази политика продължи и през 90-те години след отделянето на днешната РС Македония от Югославия. Така например на 18 март 1992 г. полицията прави обиск в дома на Ангел Митрев в Скопие. Според издадения протокол му са иззети *„броеве от вестник „Македония“, печатан на български език, броеве от вестник „Зора“, печатан на български език, ...един брой на вестник „Македонска трибуна“, една книга „ВМРО“ от Иван Михайлов**“* и др. Изрично в полицейския протокол е

* Симеон Радев (1879 – 1967) е виден български революционер, писател, публицист, дипломат и историк, роден в гр. Ресен (днес в РС Македония). Автор на многотомния труд „Строителите на съвременна България“.

** Иван Михайлов (1896 – 1990) е член на ЦК на ВМРО от 1925 г. до нейното разформироване през 1934 г. Той утвърждава идеята за независима Македония. След 1934 г. живее в емиграция и до смъртта си води непрестанна борба за защита правата на българите в Македония. Написаните от него и от ръководените от него Македонски патриотични организации в САЩ и Канада документи след 1945 г. са ценен източник на информация за борбата и репресиите върху населението в Македония. В голяма част от присъдите на

*Потвърждение от Секретариата за вътрешни работи на РС
Македония за иззета литература на български език от Ангел Митрев
на 18 март 1992 г.*

Възмутен от подобен полицейски произвол, Ангел Митрев внася писмено възражение пред правителството в Скопие срещу конфискацията на неговите книги и вестници. Съгласно решение № 28/11-409/1-92 неговата жалба е отхвърлена с аргумента, че „по неговите думи цял да раздаде (книгите, б.а.) на свои приятели“. Разгледаният случай ясно илюстрира от една страна факта, че притежаването на книги на български книжовен език в РС Македония продължава да бъде престъпление, а от друга страна страхът на властите в Скопие тези книги да не се разпространяват сред населението.

Особено голямо внимание се проявява от македонските власти при осъществяването на граничния контрол. В случай, че в личния багаж на гражданите се открият български книги или дори малки текстове на същия, те биват конфискувани. Конфискации на книги на книжовен български език са правени и на някои от авторите на това издание.

Особено големи затруднения при преминаването през територията на днешната РС Македония изпитват гражданите на Албания от български произход. Въпреки че преминават транзитно, македонските власти не им позволяват да пренасят за свои лични нужди книги на книжовен български език. Така например на 26 януари 1996 г. при преминаване през македонска територия, полицейските органи откриват в багажа на албанският гражданин Андрей Щика от Тирана албума „Кюстендил и освободителните борби на Македония“. Тъй като под всяка фотография има кратки описания на български език, изданието е конфискувано.

Показателен е случаят с Димитър Делевски от Скопие, на когото на 26 март 1993 г. при проверка на ГКПП „Деве баир“ са открити два календара с надпис „100 години ВМРО“, а под него е поместена снимка от първото име и устав на тази организация, което е „Български Македоно-Одрински Революционни Комитети“. Именно този аргумент е посочен и в протокола за конфискация на календарите.

РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
МИНИСТЕРСТВО ЗА ВНАТРЕШНИ РАБОТИ
СЛУЖБА ЗА ЈАВНА БЕЗБЕДНОСТ

Управа за внатрешни работи Куманово
Одделение за внатрешни работи _____
Полициска станица за КПДГ-Деве Баир
Бр. 71-01/127 КУ бр. _____
26.03. 1993 199 година
Деве Баир

Врз основа на член 211 став 5, а во врска со член 151, 152, 154, 184,196 и 210 од ЗКП, односно член 47 од ЗП и член _____ од Правилникот за правилата за вршење на работите на СЈБ („Службен весник на СРМ“ бр. 29/85) ПС за КПДГ Деве Баир
(назив на организационата единица)
на лицето Делевски Димитар, МБ ПИ 0030745
роден-а 1.11. 1968 година, во Скопје р Македонија
_____, со постојано место на живеење во Скопје
ул. Манчу Матак бр. 37 му се издала:

ПОТВРДА

за привремено одземен предмет

Овластеното службено лице Сребре Бабаноски на ден 26.03. 1993 година, во _____ часот, привремено ги одзеде следните предмети (број, вид, големина, особина и слично):

1. Два Календари со натпис 100 години ВМРО, на кој се илустрирани
2. револуционери и во кои е испишан уставот на Бугарско-Македонио-
3. Одрински Револуционерен комитет на ВМРО.
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____
10. _____

Заклучно со реден број 1 (еден).

Наведените предмети се предмети на кривично дело – прекршок со кој е оштетен _____ од _____.

Предметите се одземен од:

Делевски Димитар

Сребре Бабаноски

(овластено службено лице)

Протокол за изземване от македонския гражданин Димитър Делевски
на 2 календара на български език (1993).

За репресиите върху Димитър Делевски на 26 януари 1996 г. информация дава пребитият македонски журналист Стефан Шаровски: *„Бих искал да спомена и Димитър Делевски, който беше кореспондент на българския вестник „Македония“ ... Факт е, че и на него му беше станало невъзможно да информира от Македония. Делевски в Охрид по същия начин (като Ст. Шаровски, б.а.) бе пребит“.*

Освен това от страна на службите за сигурност в днешната РС Македония са създавани списъци на лица, които отстояват историческата истина, следи се тяхното движение и се контролират контактите им. Част от авторите на тази публикация също са жертви на подобна политика, ограничаваща човешките им права и достойнство. Така например Владо Тренески през 1994 г. е собственик на радио „Аз“ в Охрид. Радиото излъчва народна музика не само от Македония, но и от други български музикално-фолклорни области като Шоплука, Тракия, Родопите и др. Тъй като чрез подобни емисии слушателите сами достигат до извода за единството на българския фолклор и на използвания в него език в различните му диалектни форми, македонските служби започват да следят всички действия на Вл. Тренески, което се установява от неговото полицейско досие. Издирени са рекламодателите на радиото и върху тях е оказан натиск да прекратят своите реклами, вследствие на което то фалира. През последвалия период в дома на Вл. Тренески в Охрид целенасочено са изпращани агенти на македонските служби да събират информация. В служебна бележка от 1998 г., прикрепена в неговото досие е записано от какво те са се интересували: *„За неговите твърдения, че той е македонски българин и че всички ние сме българи, аз знаех отпреди известно време... Забелязах в неговия дом, че неговата дъщеря гледа анимационен филм в превод на български език. Попитах го защо, а той сериозно ми отговори, за да го научи майчиния език“.*

Очевидно е, че за тайните служби на днешната РС Македония изявата на българско самосъзнание и желанието за овладяване на книжовния български език продължава да бъде престъпление. Самият В. Тренески многократно е подлаган на репресии заради желанието си да съхрани и да предаде на своите

наследници своето българско самосъзнание. Последният обиск в неговия дом е извършен от служители на МВР на РС Македония през 2019 г.

8 2638

МВР на Р.МАКЕДОНИЈА ДБК - СКОПЈЕ УДБК - ОХРИД ОУДБК - ОХРИД Инспектор: [REDACTED] Ев.бр.235 28.04.1998 г. О х р и д	ДРЖАВНА ТАЈНА СТРОГО ДОВЕРЛИВО
	СЕКТОР: ЗАШТИТА НА УСТАВНИОТ ПОРЕДОК ЛИНИЈА: ПОЛИТИЧКО НАСИЛСТВО И ТЕРОРИЗАМ
	ПРЕДМЕТ: ОО "ФИЛОЗОФ"

СЛУЖБЕНА БЕЛЕШКА

За обавен разговор

I. На ден 13.04.1998 година во кафе бар "БАСС" Охрид, од 01,00 до 02,00 часот, обавен е разговор со [REDACTED] ро-ден [REDACTED] во Охрид, каде и живее, [REDACTED] работ-ник, [REDACTED] државјанин на Р.Македонија, [REDACTED]

Разговорот ео-бавен на негова иницијарива
Направени трошоци нема.
Службената белешка се поднесува на 28.04.1998 година.

II. Разговорот се однесува на активностите и однесуваеето на ОО "Филозоф".

III. а. Во разговорот [REDACTED] не извести за следното:

"Пред извесно време, ОО "Филозоф" ме распрашуваше дали ти (лично обраќање) си зборувал нешто за него, после вашиот долг отворен разговор, обавен во кафе бар "БАСС", во врска со него-вите активности (н.з. разговорот со ОО "Филозоф" беше обавен без присуство на [REDACTED] на 13.03.1998 година [REDACTED].

При тоа, ОО "Филозоф" истакна дека, после тој разговор, во кој тој, отворено ти објаснил со што се занимава, ти уште повеќе си го ценел и си му бил-станал поголем пријател.

За неговите ваќања дека тој е "Македонски бугарин" и дека ние сите сме биле Бугари, јас незнаев до пред извесно време, кога тој почна отворено да зборува, а истото го забележав и во дру-ги прилики. На пример, забележав дека во неговиот дом, него-вата ќерка гледа цртан филм на бугарски превод-јазик. Го прашав зошто, тој сериозно ми одговори, за да го научи мајчиниот ја-зик.

Потоа, за набавка на столица за кафе барот, отид [REDACTED] ОО "Филозоф" во Р.Бугарија. На границата [REDACTED] дочека некој си музич-чар од Р.Бугарија, негов пријател, кој [REDACTED] одведе директно во фа-бриката од каде што купивме столица.

*Част от
секретното
досие на Владо
Тренески, един
от авторите
на тази книга.
Следен е за
това, че смята
себе си за
македонски
българин и че
неговото дете
гледа
анимационни
филми в превод
на български,
за да научи
мајчиния си
език (1998).*

Особено голяма бруталност се наблюдава в поведението на властите в Скопие към македонски политически емигранти, които живеят в страни от ЕС или Америка и там издават литература на български език, посветена на македонския въпрос. Въпреки че повечето от тези емигранти са чужди граждани, при

посещенията им в родните им места са следени, задържани и дори им са конфискувани чуждите документи за самоличност.

РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
МИНИСТЕРСТВО ЗА ВНАТРЕШНИ РАБОТИ
СЛУЖБА ЗА ЈАВНА БЕЗБЕДНОСТ

Уреда за внатрешни работи СТРУМИЦА
Одделение за внатрешни работи
Полициска станица за КРАЈ „Н. Село“
Бр. 3 КУ Бр. _____
17.05 1996 година
СТРУМИЦА

Врз основа на член 211 став 5, а во врска со член 151, 152, 154, 184, и 210 од ЗКП, односно член 47 од ЗП и член _____ од Правилникот за правилата за вршење на работите на СЈБ („Службен весник на СРМ“ бр. 29/85) _____ ПС за КРАЈ „Н. Село“
(назив на организационата единица)
на лицето СТОЈМЕНОВ АЛЕКСАНДАР ПАСОШ U359342
роден-а 16.02.1927 година во с. ВЕЉУСА, СТРУМИЦА
Р Македонија, со постојано место на живеење во БЕЛГИЈА
ул. ОПШТИНА ВАТЕРЛОД бр. _____, му се издава оваа

ПОТВРДА

за привремено одземен предмет

Овластеното службено лице ТРАЖКОВ ВОЈАН на ден 17.05.1996 година, во 12.00 часот, привремено ги одземе следните предмети (број, вид, големина, особини и слично):

1. БЕЛГИСКИ ПАСОШ БР. U359342
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____
10. _____

Заклучно со реден број 1 со букви еден.

Наведените предмети се спремат на кривичното дело – прекршок со кој е оштетен _____ од _____

Предметите се одземен од:

А. Стојменов
(потпис)

Т. Тражков
(овластено службено лице)

*Потвръждени
е на
Службата за
обществена
безопасност
при МВР на
днешната РС
Македонија за
временно
отнемане на
белгийския
паспорт на
Александър
Стойменов
(1996).*

На 17 май 1996 г. Службата за обществена безопасност при МВР на днешната РС Македонија временно отнема белгийския паспорт на родения в с. Велюса, Струмишко, Александър Стойменов. Подобно арогантно поведение е

проявявано и към Методи Димов от Битоля, също белгийски гражданин. Двата са членове на Македонската патриотична организация „Тодор Александров“ в Брюксел и съдействат за отпечатването на част от книгите на Иван Михайлов, които са на български език.

Изключително тежки са репресиите върху тези граждани на днешната РС Македония, които са роднини на македонските политически емигранти. Така например на 6 октомври 1995 г. в Скопие е арестувана Мария Стойменова и нейният съпруг Георги Стойменов. Поводът за ареста са роднинските им връзки с Александър Стойменов. М. Стойменова е една от малкото македонски граждани, която се е осмелила пред член на авторския екип на настоящата публикация да опише мъченията си по време на ареста: *„Отидох до тоалетната и в този момент жената (от полицията, б.а.) влезе заедно с мен и докато вършех най-интимната нужда – физиологическа потребност, тя стоеше до мен“*. Ето как М. Стойменова описва своя разпит: *„Почнаха с една заплаха, с което ми даваха да разбере, че аз каквото и да кажа, а трябва всичко да кажа по-назад от първото идване на Алекса(ндър) Стойменов, да се сетя кога е дошъл, с кой е дошъл, за какво, на коя граница е влязъл, с кой се е видял, какво е говорил, колко време е оставал в Македония, на кой е телефонирал, с какви идеи е, с каква цел е в Македония, защо идва при нас, къде се движи из Македония, а ако това не го кажа... с мен е свършено... и 20 години ще лежа в затвор. Започна разпитът: Хайде кажи ни кога за пръв път дойде Алекса(андър) Стойменов в Скопие, с кои хора се срещна в Скопие, какво говореше?... Аз къде ходя, какво работя,... колко пъти съм била в България, какво нося от България в Македония?“*.

А ето и описанията на самите физически мъчения: *„Единият от инспекторите ми каза: „Ами щом не искаш да признаеш с добро, че ти си извършила атентата върху Киро Глигоров, ще го направиш с лошо“ и че няма нерви с мен да се разправя. Излезе и след 5 минути се върна с полицейска палка, започна да се хвали, първо започна да удря по стената, след това по бюрото и да ми вика: „Виждаш ли какво ще ти се*

случи“? Започна да ме бута с ръка към стената и когато стигнах до нея, започна да ме блъска в стената с думите: „Ти си много яка, по-яка от стената, хайде да видим дали и от полицейската палка си по-яка“?... Това, което се случваше с мен, както аз бях малтретирана и унижавана, същото беше правено и на мъжа ми, с тази разлика, че той беше бит без милост... На шестия ден (от ареста, б.а.) колабирах от глад и безсъние“.

и ако не припомним факта, че аз съм го
майка на семейството и като татко
со мене е като, че ли мислели че
ми го сменял и след 20 год. не можам
заговор.

То зна разговори, аз не казвам кога
като казвам факта Алекса Сивоченов во
Скопје и со кој мислели се среќава во Скопје
и мислели заборавање, одговориле ми дека
како мислели дека, мислели мислели ме дека
заговорни, че ќе се среќава мајка
мислели, и ќе ме среќава; аз каже
одом, мислели работам, во кои се среќава
земји мислели одом, ками ками сум дека
во Скопје, мислели одом од Скопје мислели
носено за македонски одом мислели
Алекса ми мислели работам за македонски
во Скопје, каже се во македонски се
мислели дважено и мислели, мислели
денот мислели, мислели мислели се мислели
ваз ма мислели 1 час или 2 г. во то 2-3
мислели во мислели време, мислели
е мислели мислели денот мислели, а
аз веќе мислели за мислели мислели

Част от писмените описания на Мария Стойменова на мъченията си
по време на ареста в Скопие през 1996 г.

През разглеждания период на територията на днешната РС Македония са забранени две политически партии: Партията за човешки права и ВМРО – Татковинска партия. Мотивът за това е, че се борят за правата на местните граждани със съхранено българско самосъзнание.

Показателен е случаят с Димитър Църномаров от Битоля, председател на ВМРО – Татковинска партия. Той е арестуван на 8 март 1995 г. и е задържан за повече от три денонощия. При обиска му е иззета цялата документация на партията и всичката му литература на книжовен български език. Конфискуван е и задграничният му паспорт. По време на ареста му е бил разпитван за неговите контакти с различни обществени среди в България. Удрян е с приклад от автоматично оръжие по главата, в резултат на което му е причинено временно увреждане на зрението. По същото време или по-късно са извършвани арести и на други членове на ВМРО – Татковинска партия. Например на 6 март 1996 г. в Струмица е задържан 25-годишният Траян Годев. Под конвой е отведен в неговия дом, където е направен обиск. Конфискувана му е литература на книжовен български език.

Подобна репресивна практика по отношение на българския книжовен език и лицата със съхранено българско самосъзнание се наблюдава и днес. В решение от 30 ноември 2020 г. на Основния съд в Струмица, РС Македония, е констатиран фактът, че Александар Барабановски, който работи като охрана при Вице Заев (брат на сегашния премиер на РС Македония Зоран Заев) на 21.10.2018 г. е ударил с юмрук в лицето и ухото Митко Георгиев от Струмица и отправил към него следните обидни и заканаелни думи: *„н*чка ти майчина бугарска, престани да ги напагяш Заеви оти ке те утепаме или исели се от Македония“*.

Според наши източници по време на посещения в Струмица, А. Барабановски охранява и З. Заев. Преди да стане премиер, З. Заев бе кмет на Струмица и по време на предизборната му кампания през 2013 г. той изработи и постави агитационен транспарант на фасадата на търговския център „Глобал“ на градския площад, съдържащ език на омразата: *„Ова е Струмица, не е Благоевград* (главният град на Пиринска

Македонија в Българија, б.а.)“.

За тази си постъпка З. Заев сам се похвали в своя профил във Фейсбук на 20 март 2013 г. Тези примери показват, че дори и семейството на сегашния премиер на РС Македонија, въпреки неговите твърдения, че желае да провежда приятелска политика към Българија, е пряко ангажирано в режисирането на антибългарската кампания.

✓ буџетските средства, согласно чл.126 ст.1 ал.6 од ЗП (Сл.вешник бр.124 од 23.07.2015г).

Оштетениот Митко Георгиев од Струмица, за остварување на својо оштетно побарување, се упатува на граѓански спор, согласно чл.114 од ЗКП в.в. со чл.2 ст.1 од ЗП.

ОБРАЗЛОЖЕНИЕ

МВР СВР, Полициска станица од општа надлежност Струмица со поднесеното Барање под Уп.бр.33.5.1-27/4 од 15.01.2019 година пред Основниот суд Струмица иницира прекршочна постапка против обвинетиот Александар Барабановски од Струмица, за прекршок казнив по чл.12 ст.1 од Законот за прекршоците против јавниот ред и мир.

Преку изведените докази во текот на доказната постапка и тоа: распит на сведокот Митко Георгиев, матријалните докази: Интерспецјалистички упат бр.6716 од 21.10.2018 година од д-р Никола Пачоов со Извештај на специјалист, увид во фотодокументација бр.1181-18 од 21.10.2018 година и презентирана ЦД снимка од видео надзор на маркет „Здравец“ од 21.10.2018г во 11,00 часот, судот ја утврди следната фактичка состојба:

На ден 21.10.2018 година околу 11 часот, оштетениот Митко влегол во маркетот „Здравец“ и на влезот го здогледал обвинетиот Александар Барабановски, кој пиел кафе а оштетениот го познавал од порано дека работел како обезбедување на братот на премиерот - Вице Заев. По излегување од маркетот, оштетениот продолжил да се движи по тротоарот пред маркетот покрај ул.“Балканска“ а обвинетиот Александар, го нарушил јавниот ред и мир на начин што му се приближил од позади на оштетениот Митко Георгиев од Струмица и со тупаница го удрил во пределот на лицето и увото, при што кога оштетениот Митко се свртел према него, обвинетиот повторно замавнал кон оштетениот удирајќи го во пределот на лицето. Притоа му упатил на оштетениот заканувачки и омаловажувачки зборови “пичка ти мајчина бугарска, престани да ги напаѓаш Заеви оти ќе те утепаме или исели се од Македонија”. Од ударите оштетениот Митко се здобил со телесни повреди - ексоријации на десната лицева регија и контузија на десното уво.

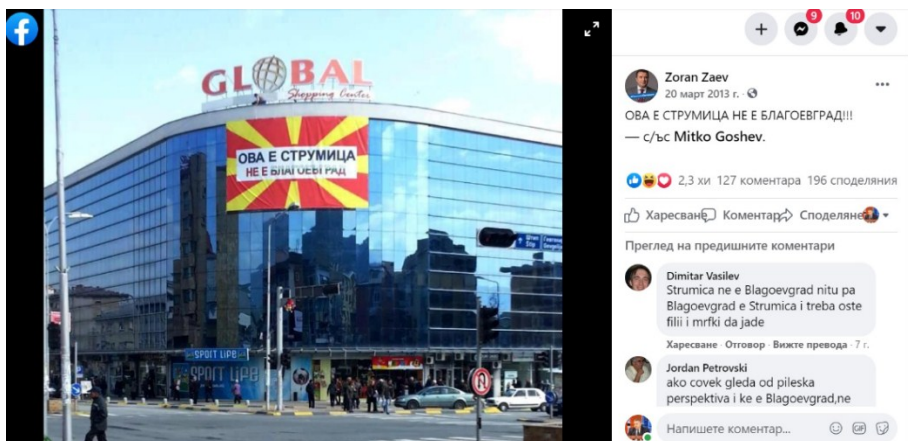
Имајќи ја во предвид вака утврдената фактичка состојба судот заклучи дека со своите дејствија обвинетиот Александар Барабановски сторил прекршок казнив по чл.12 ст.1 од Законот за прекршоците против јавниот ред и мир.

Горната фактичка состојба судот ја утврди прифаќајќи го исказот на оштетениот Митко распрашан како седок како веродостоен. Имено, описот на настанот даде од оштетениот во целост се поклопува од снимката на видео надзорот од маркетот „Здравец“ на кој е видно како оштетениот е ударан од обвинетиот. Дека се здобил со телесни повреди и нивниот вид, судот утврди од цитираниот специјалистички извештај.

При одлучувањето за видот и висината на прекршочната санкција, судот го примени поблагиот закон за обвинетиот односно Законот за прекршоци бр.96 од 17.05.2019 година.

Согласно чл.18 од ЗП, како олеснителна околност се ценеше само досегашната неказнуваност на обвинетиот. Како отежнителна околност

С. 2 от решение от 30 ноември 2020 г. на Основниот суд в Струмица, според което Вице Заев, брат на сегашниот премиер на РС Македонија, се заканва на местен българин, че ќе го убие или трябва да се изсели от държавата.

Скрин шот от личния профил на Зоран Заев във Фейсбук с качена от него снимка на предизборния му агитационен транспарант в Струмица, съдържащ език на омразата: „Ова е Струмица, не е Благоевград“ (20 март 2013).

Лице, пожелало анонимност, но известно на авторския екип на това издание, през декември 2020 г. споделя: „Аз съм минал през полицейските участъци по времето на 90-та, 91-ва, когато се формираше първото ВМРО. За нас това беше надежда, че ще се върне старата българска азбука, че ще се сбlijжим с България и че отношенията ни ще бъдат много по-близки, защото премахваме Югославската федерация. Винаги, когато сме ходили на различни митинги, прояви по площадите, тези, които сме били с българско самосъзнание и които си пазехме родовата памет, бяхме привиквани в полицейските участъци да ни разпитват какво правим там. Били сме и заплашвани... Имало е и бой. Моят син преди две седмици е заплашван с бой. Не му е приятно да го наричат татарин. Той също е с българско самосъзнание. Сам е осъзнал, че е българин и това го проявява винаги. Също и на моята кола преди три седмици сложиха някакво химическо вещество, някаква течност. След това трябваше да се пребоядисва колата в сервис. Това го направиха, защото колата е с български номера. Имаше и случки, когато отиват хора да се тестват за коронавируса. Такива, за които знаят, че са с българско самосъзнание, им се

казваше да отидат в София и там да се тестват. Това е много нехуманно“.

В резултат на продължаването на тази репресивна политика и невъзможността за личностно развитие при открита изява на българско самосъзнание, днес сред някои среди е възприето виждането, че извършваната след 1944 г. етническа трансформация на българския дял от населението на днешната РС Македония е необратим процес. Факт е, че дори и в наши дни могат да се посочат случаи на лица, които след отделянето на РС Македония от Югославия през 1991 г. са се чувствали българи, но главно под влияние на политическата конюнктура и нуждата от кариерно развитие впоследствие се изявяват като македонци с вербална агресия към всичко българско.

Такъв например е случаят с Антонио Милошоски – министър на външните работи в първото и второто правителство на Никола Груевски (2006 – 2011) и понастоящем член на Изпълнителния комитет на ВМРО-ДПМНЕ. През предходния период 1995 – 1997 г. той е член на Изпълнителния комитет на Съюза на младите сили на ВМРО-ДПМНЕ, а през 1997 – 1998 г. е негов зам.-председател. През този период Милошоски често идва в България, води младежки делегации, поддържа контакти с български патриотични формации и според бившия лидер на ВМРО-ДПМНЕ Любчо Георгиевски, през този период „се декларираше за чист българин“. Именно като такъв той е познат и на част от авторите на настоящото издание, с които е поддържал контакти и за което има публикации в медиите на РС Македония.

Подобна метаморфоза претърпява и Никола Димитров – бивш министър на външните работи на РС Македония в първото правителство на Зоран Заев (2017 – 2020), а в момента вицепремиер, отговарящ за европейските въпроси на РС Македония във второто правителство на Зоран Заев. На няколко пъти в свои публични изказвания Н. Димитров отправя обвинения към България, че поставяла под въпрос съвременната македонска идентичност, въпреки че той самият е много добре запознат с фактите и тяхното фалшифициране. Н. Димитров е син на Димитър Димитров, бивш министър на образованието в

първото правителство на днешната РС Македония след отделянето и от Югославия (1991 – 1992) и е министър на културата и образованието в правителството на Любчо Георгиевски (1998 – 1999). През 1999 г. той издава книгата „Името и ума“, в която пише: *„Най-големият грях на македонците беше, че те бяха българи и че Европа, чрез Гърция и Сърбия, не им позволяваше да продължат да бъдат такива. Дали трябва да се предадат? ...нацията кърви и е разпъвана, как може да избягат от този грях, който представлява вашата същност, онова, което сте? Ние, македонската нация, сборът и съвременният продукт на тази драма, няма защо да се срамуваме от себе си, от дванадесетвековната етнобиография под името българи. Срамът е на Европа, ... учейки (народа, б.а.) „да мрази своето име и семейство“.*

В същото време в РС Македония текат и обратните процеси. Не са редки случаите когато граждани на днешната РС Македония с македонско самосъзнание, след запознаване с обективните историческите факти, започват да застъпват български позиции и дори стават активисти на български организации. Такива явления се наблюдават през 80-те години на ХХ в. главно сред пребиваващи на Запад югославски граждани от РС Македония и в началото на 90-те години при наченките на демократични процеси при разпадането на Югославия. Подобно явление се наблюдава и днес с нарастването на ролята на социалните мрежи като основна възможност за достъп до обективна информация.

Всичко това показва, че можем да говорим за процес, но не и за еднократен еднопосочен акт на етническа трансформация на територията на днешната РС Македония. Този процес протича при определени политически условия и при тяхната промяна в посока на реална демократизация може да се допусне и появата на по-благоприятни възможности за съхраняване и популяризиране на фактите, характерни за периода преди установяването на комунистическия режим в РС Македония.

В резултат на описания процес, днес сред представителите на едни и същи родове, дори и в рамките на едни и същи семейства в РС Македония има лица с българско и с македонско

самосъзнание. Между тези две „крайности“ има и преходни групи от лица с многопластово самосъзнание, в т.ч. и двойствено. В тези случаи едни и същи лица пред обществото се изявяват с тяхното регионално съзнание като македонци, но в семейна среда или пред българи от България се декларират като българи, което не води до вътрешноличностен конфликт. Описаните групи имат еднакви културни традиции, пеят едни и същи народни песни, играят едни и същи народни танци. Между тях няма никакви етнокултурни различия, няма нищо специфично, което да ги обособява едни от други. Единствената разлика е в себевъзприемането. От тази гледна точка лицата, изявяващи се днес като българи в РС Македония, не могат да бъдат разглеждани като национално малцинство, а по-скоро като социокултурна група. Политическата последица от това е, че изявата днес на българско самосъзнание в РС Македония не фрагментира допълнително обществото по етнически принцип, а политическото напрежение, което поражда, е свързано с декомунизацията и деюгославизацията.

С оглед на езиковата ситуация в РС Македония трябва да се отчете фактът, че лицата със съхранено българско самосъзнание и днес продължават да наричат езика си български, а тези с македонско – македонски. И двете групи на практика говорят един и същи език, но го наричат с две различни имена. Като се изхожда от разбирането, че правото на етническо самоопределение на отделната личност е основно и неотменимо, то никой не може да ограничи правото на лицата, чувстващи се днес като етнически македонци, да наричат езика си македонски. Това универсално човешко право обаче трябва да важи и за тези граждани на РС Македония, които въпреки репресиите продължават да съхраняват българското си самосъзнание и да наричат езика си български. Още повече, че този език, освен известните лексикални различия, като структура не се различава от езика на българските възрожденци от Македония.

2. Съвременното общуване в българското езиково пространство

Съществуващото многообразие на писмените норми в рамките на българското езиково пространство поражда въпроса за начина на общонационалното общуване, като този проблем е най-остър в РС Македония с оглед на най-многобройната историческа общност там на лица от български произход.

Въпреки дългогодишните усилия на Белград и Скопие да отдалечат езика в РС Македония и да възпрепятстват контактите с населението на България, те не са довели до постигането на преследваните цели. Красноречив пример за режисирана от държавата антибългарска кампания е отстраняването през 1999 г. на директора на международния фестивал Охридско лето Владо Тренески, който е част от авторския екип на тази книга. Атаката срещу него е проведена заради това, че той е поканил като участници изтъкнатите български изпълнители Валя Балканска и Теодосий Спасов, а самият фестивал е открит не от тогавашния македонски президент Киро Глигоров, а от българския вицепрезидент Тодор Кавалджиев. За тези си действия Владо Тренески е обявен за „главен българизатор на македонската култура“, а срещу него в местните медии за една седмица са публикувани над 100 статии и карикатури.

Въпреки тази политика на Скопие за свеждане до минимум на културното сътрудничество с България, за населението живеещо в другите републики на бившето югославско пространство, езикът на РС Македония продължава да се възприема като български. Показателен е случаят с новинарската емисия от 22 февруари 2019 г. на Скопска телевизия „Канал 5“ за детето на сръбския премиер Ана Бърнабич. В Сърбия емисията бе възприета като българска, т.е. официалният език на РС Македония в Сърбия бе разпознат като български, въпреки използването на различни писмени форми. Често срещано явление е когато граждани на РС Македония преминават през Сърбия или другите бивши югорепублики, да бъдат бъркани с българи.

Аналогично е езиковото възприятие и в съседна Гърция. Особено показателен е случаят на 15 юни 2018 г., когато от трибуната на гръцкия парламент депутатът Йоргос Урсузидис направи обръщение към гражданите на РС Македония, говорейки на чист български език, който обяви за македонски. В своята реч на гръцки език Й. Урсузидис заявява: *„Като се обръщам към северните съседи, искам да предам послание на техния език - на южнославянския, както ясно се посочва в споразумението“*, след което продължава на книжовен български: *„Скъпи съседи, приятели от Република Северна Македония, както се разбрахме, време е да оставим назад всичко, което ни разделя и да видим напред това, което е взаимното разбиращане и сътрудничеството и любовта“*.

Въпреки нежеланието на Скопие, развитието на информационните технологии, глобализацията и неизбежните процеси на демократизация създават възможност за възникването на един все по-интензивен диалог от двете страни на границата с България. Особено голямо е значението на социалните мрежи, в които има различни българо-македонски дискуссионни групи и форуми. В този диалог участват както българи от България, така и граждани на РС Македония, някои от които със съхранено българско самосъзнание, а други с македонско.

В това общуване като правило гражданите на РС Македония използват скопската писмена норма, а гражданите на България книжовния български език. Употребата на двете норми не се явява пречка за взаимното им разбиране.

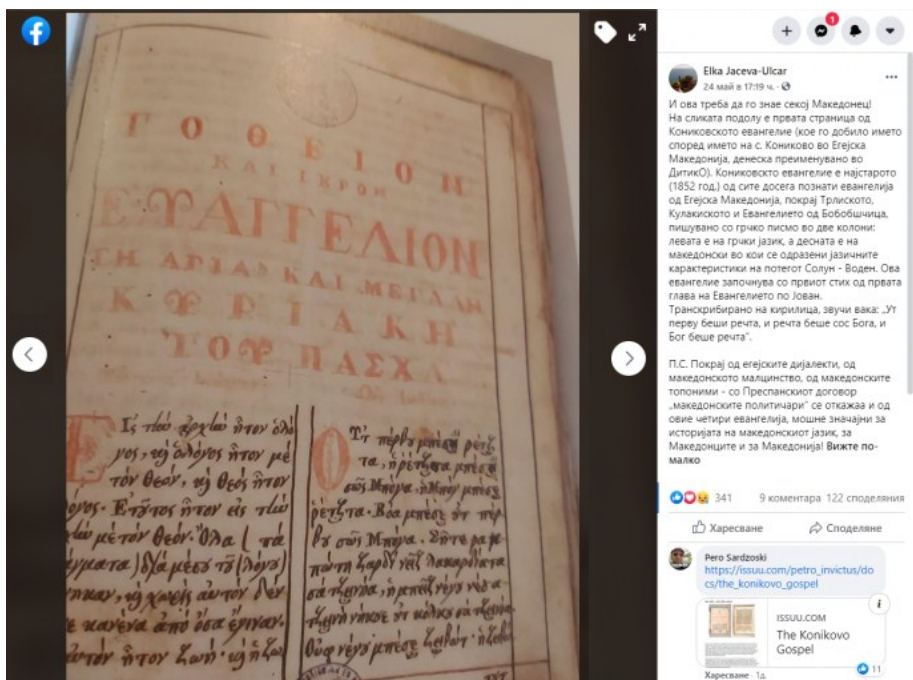
Интерес представлява начинът на изразяване в тези форуми на гражданите на РС Македония с българско самосъзнание. Част от тях използват скопската норма, други пишат на местния македонски говор, изписван с българска азбука, а трети са овладели частично или цялостно книжовния български език.

Наблюдаваните писмени практики по категоричен начин показват, че езиковият процес в РС Македония не е застинал, а и в момента там протичат сложни взаимодействия. От една страна независимо от опитите за отдалечаване на писмените норми в България и РС Македония, гражданите на двете държави общуват

без проблеми. В същото време се наблюдава процес на сближаване на говорите и писмените практики между гражданите на България и тези на РС Македония с българско самосъзнание. Част от тези процеси следват вече утвърдения във времето модел в Албания и сред емиграцията от Егейска Македония на отхвърляне на сърбизмите и сърбизираната македонска азбука и сближаване с книжовния български език, в т.ч. и употреба на българската азбука.

За да се ограничи влиянието на социалните мрежи, очевидно със знанието на властите в Скопие, в тях се разпространяват нарочно създадени фалшиви „документи“, които не могат да бъдат открити в нито един архив или научно издание, фалшиви новини или манипулации с антибългарска насоченост. Така например на 24 май 2020 г., който в България се отбелязва като ден на Св. Св. Кирил и Методий и българската писменост и култура, македонският професор Елка Ячева-Улчар публикува в своя профил във Фейсбук становище, което *„треба да го знае секоя македонец!“*: *„На снимката по-долу е първата страница от Кониковското евангелие (което е получило името си от с. Кониково в Егейска Македония, днес преименувано на Дитико). Кониковското евангелие е най-старото (1852 год.) от всички досега познати евангелия от Егейска Македония, заедно с Търлиското, Кулакийското и Евангелието от Бобобица, написано с гръцка азбука в две колони: лявата е на гръцки език, а дясната е на македонски, в които са отразени езиковите характеристики на района Солун – Воден. П.С. Освен от егейските диалекти, от македонското малцинство, от македонските топоними – с Преспанския договор „македонските политици“ се отказаха и от тези четири евангелия, с огромно значение за историята на македонския език, за македонците и за Македония“!*

Написаното от македонския професор Елка Ячева-Улчар през 2020 г. е откровена лъжа и поредното ограбване на българското културно-историческо наследство.

Скријн шот от личния профил на проф. Елка Ячева-Улчар във Фейсбук с неверни твърдения, че Кониовското евангелие е написано на „македонски“ език“ (24 май 2020).

Проф. Елка Ячева-Улчар всъщност не публикува първа страница от Кониовското евангелие. Причината за това е, че на нея, макар и с гръцки букви, е записано, че е на български език: ΤΥΠΟΣΑΝΟ ΝΑ ΜΠΟΓΑΡΣΚΟΙ ΓΕΖΙΚ (с кирилична транскрипция: типосано на богарской език). Лъжите на проф. Е. Ячева – Улчар не спират дотук. Нейното твърдение, че и Кулакийското евангелие от 1863 г. е написано на „македонски“ език също не е вярно. На неговата първа страница пише: Ισκάρενο να πουκαρτσκο ζίκ τουβάσνο ζλόρ (с кирилична транскрипция: искарено на бугарско изик тувашно збор).

Фотокопия от оригиналните заглавни страници на Кониковското (1852) и Кулакийското (1863) евангелия. И за двете е посочено, че са написани на български език, който днес в РС Македония е обявен за „македонски“.

С оглед на тази масова практика на разпространение на лъжи, през декември 2020 г. Европейският парламент публикува изследването „Картирание на фалшиви новини и дезинформация в Западните Балкани и определяне на начини за ефективно противодействие“. В него относно РС Македония се констатира, че политиката на страната осигурява възможности за развитие на дезинформацията. Кампаниите за дезинформация, каталогизирани в това проучване, изострят вътрешните конфликти и увреждат международните отношения на Скопие с България, Гърция и ЕС или нарушават и изкривяват критичните изборни процеси, което е с видими последици за по-нататъшната европейска интеграция на страната. Съществена характеристика на кампаниите за дезинформация в РС Македония е, че се

съсредоточават изключително много върху въпросите за идентичността.

Напоследък в Скопие се прибегва до използването на тролове, които освен чрез споменатите механизми, прибегват и до употребата на изключително вулгарен език на омразата по отношение на всичко, свързано с България. Дейността на по-активните българи от РС Македония в социалните мрежи се следи и се съставят публични списъци с техните имена и призови за физическа саморазправа с тях, в т.ч. и изселването им.

Със съжаление можем да отбележим, че освен интернет троловете, редица официални лица, представители на научните среди и цели институции участват в разпространяването на фалшиви новини и информация (македонските учени Кюлявкова, Улчар, Ристески, МПЦ, МАНУ, Държавен архив на РСМ, различни медии и др.), като примери за тяхната активност са събрани и представени в Приложенията към настоящата книга.

Важен факт за осъществявания контрол върху модерните средства за комуникация е, че в края на 2020 г. само подбрани 12 души имат правата на администратори в северномакедонската Уикипедия. Така например създадената от техен представител страница за Гоце Делчев е заключена безсрочно и ключът за отключване на страницата се държи само от него. Тази практика противоречи на самата концепция за уеб базирана енциклопедия със свободно съдържание, позволяваща на всеки човек с достъп до интернет да участва в редактирането ѝ. По този начин не се допуска качване на копия на оригинални документи и друга независима информация, противоречаща на официалната концепция на македонизма.

Независимо от политиката на ограничаване на контактите и противопоставяне, фактите по категоричен начин показват, че гражданите на РС Македония изключително лесно усвояват книжовния български език. Така например от 1992 до 2020 г. във висшите учебни заведения в България са се записали като студенти, докторанти и специализанти 5 327 души, като повечето от тях сами са декларирали българска етническа принадлежност. Част от тях започват директно обучението си в българските университети, а други преминават през едномесечен курс, по

време на който усвояват правилата на българския правопис. Подобно явление не може да бъде наблюдавано, ако за въпросните студенти от РС Македония майчиният език не е български.

Важен е и фактът, че от 1 януари 2010 г. до 22 октомври 2020 г. 77 829 граждани на РС Македония са подали молби за получаване на българско гражданство, като всички те са декларирали български произход. От тях 65 675 души вече са придобили българско гражданство с указ на вицепрезидента на Република България. Цялата документация и провежданите интервюта при придобиването на българско гражданство са на български език и това очевидно не е проблем за гражданите на РС Македония.

С оглед на изнесените факти е очевидно, че македонската езикова проблематика не е застинала и най-вероятно тя ще търпи развитие при евентуално демократизиране на страната. Докъде ще стигне този процес ще зависи единствено от волята на гражданите на РС Македония, неразделна част от които са и тези с все още съхранено българско самосъзнание.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Прикриването и фалшифицирането на фактите от по-далечното и от близкото минало на географската област Македония е извършвано в Белград и Скопие с ясното съзнание, че по този начин по-лесно се изгражда македонската идентичност. Това става възможно благодарение на специфичната геополитическа ситуация в региона след Втората световна война. След 1948 г. Титова Югославия успява до известна степен да се откъсне от съветския блок и макар и да остава с управление под формата на комунистическа диктатура, започва да играе ролята на буферна зона между двата противопоставящи се лагера. Рухването на желязната завеса през 1989 г. и процеса на демократизация на Източна Европа обаче доведе до обезсмисляне на тази роля на Югославия и в крайна сметка престъпленията на комунистическия режим в Белград доведоха до нейното разпадане.

Под натиска на новите реалности, Скопие бе принудено плахо и с нежелание да тръгне по пътя към своята самостоятелност, като и днес не е скъсало с порочните практики от тоталитарния период. Оказа се, че Берлинската стена все още не е разрушена в някои части на Балканите.

Ако до 1989 г. стремежът на Москва да върне Белград в своята сфера на влияние водеше до натиск върху България да приема с мълчание антибългарската политика в Югославия, променените впоследствие условия дадоха възможност на София да започне да отстоява своите национални интереси. Спорът между България и днешната РС Македония, неразделна част от който е и въпросът за характера на официалния език в Скопие, започна да добива по-широка международна известност. Оказа се, че 45-годишният съветски натиск, осъществяван чрез комунистическия режим, не е успял да притъпи българската обществена чувствителност към Македония.

За разлика от България, която под влияние на външнополитическата конюнктура е имала непоследователна политика към Македония, а и не само към нея, но и към цялата диаспора, прави силно впечатление сръбската консолидирана и

последователна доктрина без оглед на управляващите режими – кралски или комунистически. Това дава отражение върху съвременното състояние на ситуацията в РС Македония и нейните отношения със съседните ѝ страни. Така че повече от необходимо е да се изработи цялостна концепция за българската диаспора, която да не сменя целите си независимо от видовете управления на България, като тя трябва да съчетае прагматизма с патриотизма в една консолидираща, ясна, логическа и конкретна рамка. По отношение на РС Македония България трябва да минимализира последствията от сръбската доктрина на отделяне и противопоставяне в държавната политика на югозападната ни съседка чрез по-голямо сътрудничество и по-голямо присъствие на локална основа, вкл. създаването на смесени образувания от типа на Асоциация на българо-македонските общини или общи професионални сдружения. За да няма непоследователни действия от българска страна, те трябва предварително да се обсъждат и съгласуват, така че да имат максимално плодотворни резултати.

Подобен подход в съвременната българска политика е силно желан и от българското общество. Според проучване на „Алфа рисърч“ от октомври 2020 г., 19% от българските граждани или всеки 5-ти от тях, е декларирал, че има в рода си хора с произход от географската област Македония. Това означава, че 1,31 млн. български граждани са кръвно свързани с Македония. Приблизително толкова или дори по-малък е броят на лицата, регистрирани днес като македонци в РС Македония.

Тези данни са предпоставка за постоянен силен обществен интерес в България към Македония и свързаните с нея проблеми, който няма как да бъде пренебрегнат нито във вътрешнополитически, нито във външнополитически аспект. Днес 45,5% от българските граждани смятат, че София не трябва да признава съществуването на отделен македонски език. В същото време 42,4% заявяват, че съществуването на македонски език трябва да се признае, но само при условие ако РС Македония заяви, че той е започнал да се създава през 1944 г. на база на западните български диалекти. Ако в подобна позиция има известни нюанси, то 84% от българите заявяват, че началото

на преговорите за членство на РС Македония в ЕС може да бъде само след като Скопие преустанови практиките на фалшифициране и нарушаване на човешките права.

Гражданинът на РС Македония Горан Серафимов заяви през декември 2020 г. пред представител на авторския екип следното: *„И аз съм българин от Македония, и аз публично казвам кой съм и що съм... Но кога погледнам назад нищо не ни се случва на нас българите случайно тук в Македония. Досега съм извадил късмет, па не съм физически нападат за това, че съм българин, освен при опита за основането на здружение "Радко" в далечната 2000 г.... Българите в Македония са под постоянен натиск и той става се по-голем и по-голем и всички българи, които живеем тук и не обръщаме внимание на какъвто и да е натиск и говор на омраза, треба да знаем, че работите ще стават по-зле и по-зле... Ако си мислите, че това, което ви го прави полицията, локалните криминални банди по местата, в които живеете, това, което ви го правят в болниците, в институциите, банките, съдовете, частните съдебни изпълнители и така нататак не е натиск, тогава мисля, че и ние българите в Македония се правим, че сме многу силни, а такова наше поведение води до още по-големи проблеми“.*

На базата на изнесените тук данни с основание може да се направи изводът, че едва ли днес има друга европейска държава като РС Македония, в която тотално се премълчават или фалшифицират документите и систематично се обработва общественото съзнание срещу една съседна държава, член на ЕС, каквата е България, за да се обоснове опитът за извършване на подмяна на идентичността на нейното население. Чрез насаждането чрез образователната система на създаваните фалшификации младото поколение в РС Македония е лишено от какъвто и да било достъп до обективна информация.

В десетки демократични държави хората нямат комплекс да кажат, че говорят език, произхождащ от друга държава и нация. В някои от тях, като Австрия например, освен това нямат и проблем да признаят, че по произход са етнически немци, въпреки че поради историческите обстоятелства днес живеят в отделна държава и се чувстват австрийци. Целият свят разбира

тези реалности и никой не ги поставя под въпрос, но и никой не си измисля обосновка за тях назад във времето.

На практика, днес не съществува обективна пречка пред македонците да признаят, че това, което говорят, е произлязло от българския език, без да посягат на личности, книги и документи от българската история, и че с политическо решение той нарочно е бил откъснат и отдалечен от литературния български, както и че към настоящия момент, въпреки проведените езиково разделение и кодификация, има минимални разлики с него. И едва след това да пожелаят да го обявят за нов, отделен език и да работят за неговото бъдещо развитие. Само че, те нямат желанието и смелостта да признаят реалностите, защото е изключително тежко и болезнено да се скъсат оковите на десетилетните заблуди. Да се смени цялата обществена парадигма, цялата основа на македонската идентичност, налагана на няколко поколения наред. Проблемът не е в истината – всички добре знаем, че това е нормалният път пред всеки един език и нация и сме склонни да го разберем и приемем, стига да не е съпроводен с фалшификации, целящи ограбване на културно-историческото ни наследство.

Проблемът е морален и се корени във факта, че създаването на македонския литературен език е станало, както отбелязахме по-горе, не еволюционно, а чрез лъжи и насилие. И ако това бъде признато публично, обикновените македонски граждани ще бъдат в пълното си право да се разгневят, да се почувстват измамани и да пожелаят да потърсят сметка на тези, които са ги лъгали през годините. И точно от това е страхът на македонистите – че ще загубят своята харизма на верни водачи на своя народ, от която произтича и политическото право да го управляват. Освен това, обременяването на младите поколения с наследените исторически фалшификации, възпитаващи вражески антибългарски настроения с цел създаване на проюгославска/просръбска идентичност, може да се окаже изключително опасно не само за мира и сигурността на Западните Балкани но и за отношенията между европейските държави.

Именно поради тази причина и изхождайки от критериите от Копенхаген, РС Македония трябва преди започването на преговорния процес да осигури институционална рамка и ефикасни правни механизми за защита на личната свобода, сигурност и човешките права на тези македонски граждани, които, въпреки репресиите, са съхранили своето българско самосъзнание и днес продължават да се декларират като българи. Необходимо е да бъде санкциониран езикът на омразата срещу българите и да престанат преследванията и медийните кампании срещу тях.

От особена важност е да бъде публично призната истината за фалшификациите и манипулациите, извършвани от страна на югославската наука и продължаващи и до днес от страна на скопската наука спрямо българското културно-историческо наследство на територията на географска област Македония от ранното Средновековие до средата на 20-ти век. Тези фалшификации и откровени лъжи са били извършени с политическата санкция на комунистическата власт и са били насилствено въведени в обществено-културния живот на македонското общество, като всеки най-малък опит за противопоставяне и отстояване на историческите факти е срещал жесток отговор в лицето на репресивния апарат на титовите тайни служби. Недопустимо е тази тоталитарна практика да продължава да бъде толерирана в 21-ви век в най-прогресивната общност на свободни демократични нации, която познава човечеството – Европейския съюз.

Като изхожда от тази потребност, настоящата Бяла книга за езиковия спор между България и РС Македония ще е изпълнила мисията си, ако след запознаването с нея всеки политик, дипломат, журналист или общественик на базата на изнесените факти направи своя информиран избор и подкрепи пътя към истината, справедливостта и спазването на човешките права като необходими условия за бъдещо членство на РС Македония в ЕС с цел гарантиране на едно по-добро бъдеще на Балканския регион.

ИЗБРАНА БИБЛИОГРАФИЯ

- Антонова-Василева, Л., Василева, Л., Керемидчиева, Сл., Кочева-Лефеджиева, А.** Карта на диалектната делитба на българския език. София: Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, 2016.
- Антонова-Василева, Л., Василева, Л., Керемидчиева, Сл., Кочева-Лефеджиева, А.** Дигитална карта на диалектната делитба на българския език. 2014. ISBN 978-954-322-763-1. https://ibl.bas.bg/bulgarian_dialects/
- БАН.** За официалния език на Република Северна Македония. София, 2020. с. 63.
- БАН. Институт за български език.** Единството на българския език в миналото и днес. Отделен отпечатък от сп. Български език, год. XXVIII. Кн. 1. София, 1978. с. 43.
- Бојковска, С., Минова – Ѓуркова, Л., Пандев, Д., Цветковски, Ж., Тодоровски, Г., Аврамовска, Н.** Македонски јазик и литература за III година за реформираното гимназиско образование. Скопје, 2018. с. 392.
- Български диалектен атлас.** Обобщаващ том. Ч. I–III. Фонетика. Акцентология. Лексика. КИК „Труд“, София, 2001, с. 539.
- Български диалектен атлас.** Обобщаващ том. Ч. IV. Морфология. Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, София, 2016, с. 248.
- Велковска, С., Јовановска, С.** Македонски јазик за VII одделение за основно образование. Скопје, (годината на издавање не е посочена). с. 129.
- Главно управление на архивите при Министерскиот совет.** Македонскиот въпрос во българо-југославските одношения (1944 – 1952). София, 2004. с. 607.
- Гочкова, К., Бојковска, С. Алексова, Г. Пандев, Д.** Македонски јазик за VIII одделение за деветгодишно основно образование. Скопје, 2020. с. 192.
- Даштевски, Ал., Петровски, Ф.** Црните страници на УДБА: Дел 3. Елиминацијата на ВМРО по 1945 година. Том 1. Скопје, 2017. с. 2130.
- Димитров, Д.** Името и умот. Скопје, 1999. (Българското издание е „Името и умът“, София, 1999, с. 268).
- Драгнев, Д.** Скопската икона Блаже Конески. Македонски лингвист или србски политработник. София, 1998. с. 56.
- Кенанов, Д.** Библија и старобългарска литература. Пловдив, 2006, с. 155.
- Кепески, К.** Македонска граматика. Скопје, 1946. с. 78.
- Константиновъ, I. X.** Слово Курила Славенца Солунскагѡ Філософа Бугарскагѡ. Гласникъ друштва србске словесности. Свесзка VIII. У Београду, 1856, с. 146 – 147.
- Кочев, И., А. Кочева.** За прекодификациите и плурицентризма на книжовниот български език. В: Списание на Българската академия на науките, 2018, кн. 1, с. 21-28.
- Кочев, И., А. Кочева.** За прекодификациите на книжовниот български език във Вардарска и Егейска Македония (върху документални съпоставки). – В: Български език. 1. 2018. ISSN 0005-4283. с. 99-116.

- Кочева-Лефеджиева, А.** За народната основа на старобългарския език. София, 2012. 200 с.
- Лингвистични студии за Македония.** Македонски научен институт. София, 1996. с. 592.
- Луч.** Скопље, 5, 1937.
- Македонска трибуна.** Indianapolis, 14.09.1944; 22.03.1945; 13.10.1960;
- Михайловъ, Ив.** Нашата 1903 година. Илинденъ 1903-1953. Indianapolis, 1953. с. 7 – 26.
- Мисирков, Кр.** Дневник (05.VII. – 30.VIII.1913). София - Скопје, 2008. с. 416.
- Нестор.** Повесть временных лет. Москва, 2014. с. 72.
- Огнянов, М.** Македония – преживяна съдба. София, 2002, 273 с.
- Остен.** Скопје. 1 јануари 1945.
- Охридски, Т.** Житие на Климент Охридски. София, 1955. с. 104.
- Политика.** Београд, 31 октобар 1972.
- Проблеми на българския език в Македония.** Македонски научен институт. София, 1993. с. 300.
- Рамкова позиция относно разширяване на ЕС и процеса на стабилизиране и асоцииране: Република Северна Македония и Албания.** 09.10.2019. <https://www.gov.bg/bg/prestentor/novini/ramkova-pozitsia>
- Ризовъ, Д.** Българитъ въ тѣхнитѣ исторически, етнографически и политически граници. 679 – 1917. Berlin, 1917.
- Ристески, С.** Создавањето на современиот македонски литературен јазик. Скопје, 1988. с. 503.
- Татишчев, В.** Исторія Россійская, т. I, ч. I, Москва, 1768. с. 38, 76; т. I, ч. II, Москва, 1769. с. 497.
- Тъпкова-Заимова, В.** Как Ѓордан Заимов възстанови Битолският надпис на Иван Владислав? Факел, 3 декември 2013.
- Църнушанов, К.** Македонизмът и съпротивата на Македония срещу него. София, 1992. с. 499.
- Шклифов, Б.** За разширението на диалектната основа на българския книжовен език и неговото обновление. София, 2003. с. 25.
- Belić, A.** Srbi i Bugari u balkanskom savezu i u međusobnom ratu (sa pet karata u tekstu). BEOGRAD, 1913. s. 202.
- Clarke, J. F.** Macedonia from S. S. Cyril and Methodius to Horace Lunt and Blazhe Koneski. Language and Nationality. Indianapolis, Indiana, 1982.
- Corpus Poeticum Boreale.** The Poetry of the Old Northern Tongue. From the Earliest Times to the Thirteenth Century. Vol. II. 2010, 724 p.
- Kronsteiner, O.** Der Zerfall Jugoslawiens und die Zukunft der makedonischen Literatursprache : Der späte Fall von Glottotomie? Die slawischen Sprachen 29 (1992). 142-171.
- Miljković, D.** Pečat muzeja Ohridske arhiepiskopije iz 1516 godine. Iz muzejske prakse/From the museum practice. 1989, 3-4, p. 58-60.

ПРИЛОЖЕНИЯ

ПРИЛОЖЕНИЕ 1

ЕЗИКОВИ ПАРАЛЕЛИ – ДИАЛЕКТИ, ЕЗИЦИ, СРЕДНОВЕКОВНИ ТЕКСТОВЕ

Тук са представени примери от различни диалекти на българския език, съпоставени с книжовния български език, регионалната книжовна норма на Скопие и два други славянски езика – сръбски и руски. Могат да се видят какви са приликите между тях, кои са общите или близки техни черти, както и какви са разликите на самите диалекти с официално приетите литературни норми.

Всяка езикова кодификация отдалечава езика от живите народни говори и прави възприемането и общуването между различните техни носители по-трудно. Когато обаче то се осъществява на неформална основа, при която всеки индивид ползва своя майчин език, се постига далеч по-добро взаимно разбиране, което се основава на общия корен на отделните диалекти от голямото езиково семейство. Както се вижда, шопският, костурският, банският и преспанският говор са много по-близки помежду си, отколкото с официалните книжовни норми, а от друга страна са далеч по-близки до тях, отколкото до други славянски езици. Представени са и извадки от средновековни текстове, отново съпоставени със съвременните книжовни норми, за да се проследи еволюцията на различните славянски езици и тяхната близост от днешна гледна точка до първообраза.*

* В книжното тяло са представени само по два примера за всеки диалект. Всички останали примери са налични в електронния вариант на Бялата книга.

ПРИМЕР №1 за граматичните особености на българския език (Бг) и неговата регионална македонска норма (Мк), от една страна, и сръбски (Ср) и руски (Р), от друга.

Бг: Кризата на *идентичността* се дефинира като период на несигурност или *объркване*, в който личното чувство за идентификация става несигурно, обикновено поради промяна в очакваните цели или *роля* в обществото.

Мк: Криза на *идентитетот* се дефинира како период на несигурност или *конфузија* во која личното чувство за идентификација станува несигурно, обично поради промена во очекуваните цели или *улога* во општеството.

Ср: Криза *идентитета* се дефинира као период несигурности или *конфузије* у коме лични *осећај* идентификације *постаје* несигуран, обично *услед* промене очекиваних *циљева* или *улоге* у *друштву*.

Р: Кризис *идентичности* *определяется* как период *незащищенности* или *замешательства*, когда личное чувство *идентификации* становится несигурным, *обычно из-за изменения ожидаемых* целей или *ролей* в обществе.

ПРИМЕР №2 за граматичните особености на българския език и неговата регионална македонска норма, от една страна, и сръбски и руски езици.

Бг: Македонците трябва да изградят една стабилна национална *идентичност* на здрави основи и да бъдат уверени в нея.

Мк: Македонците треба да изградат еден стабилен национален идентитет на здрави основи и да бидат *самоуверени* во него.

Ср: Македонци треба да на *стабилној* основи изграде *стабилен* национални идентитет и *буду сигурни* у њега.

Р: Македонцы *должны строить прочную* национальную *идентичность* на *прочных* основах и *быть* в ней *уверены*.

ПРИМЕРИ ОТ РАЗЛИЧНИ ДИАЛЕКТИ (ГОВОРИ), СЪПОСТАВЕНИ С ОФИЦИАЛНИТЕ КНИЖОВНИ НОРМИ НА БЪЛГАРИЯ, РС МАКЕДОНИЯ И ДРУГИ СЛАВЯНСКИ ЕЗИЦИ

„Заемки в отделни случаи не накърняват принадлежността на един говор към определен език, както и самобитните му отклонения не могат да се смятат като признак на отчуждаване от голямото и прастаро езиково единство.“

Проф. Михаил Арnaudов - български фолклорист, литературен историк, етнограф, член на БАН, на Украинската академия на науките, Литературна академия „Петьофи“, доктор Хонорис кауза на университетите в Хайделберг и Мюнстер.

Първата фраза от всеки пример е на посочения диалект, а под нея са представени варианти на книжовен български, скопската писмена норма, сръбски и руски език.

ПРИМЕРИ ОТ ШОПСКИ ДИАЛЕКТ (Софийско, България)

Бъш жените требе да си ручаме повечко, оти мешината ни йе празна, нели деца носиме у неа.

Бг: Точно жените трябва да ядем повече, защото коремът ни е празен, нали носим деца в него.

Мк: Токму жените треба да јадеме повеќе затоа што стомакот ни е празен, нели носиме деца во него.

Ср: Баш жене треба да једу више јер су нам стомаци празни, у њима носимо децу.

Р: Это женщинам нужно больше есть, потому что желудки у нас пусты, в них мы носим детей.

Разбираш ли шо сакам да ти речем?

Бг: Дали ме разбираш какво искам да ти кажа?

Мк: Дали ме разбираш што сакам да ти кажам?

Ср: Да ли разумеш шта хоћу да кажем?

Р: Ты понимаешь что я хочу тебе сказать?

Знаете ли, шо сам работила цела заран?

Бг: Знаете ли, какво съм работила цяла сутрин?

Мк: Дали знаете што работев целото утро?

Ср: Знате ли шта сам радио цело јутро?

Р: Вы знаете, чем я занимался все утро?

Па я млого ги обичам. У недела, нали току бееме заклали прасето, изпржих мрвки, па разсуках баница, и като наточииме от винцето, дека си го правиме есенес – ела да видиш! Као си апнаа као шо си требе, я приседнах въз них и казах на воньо сос окардиано: - Досьга, момче, я ви слушах, па съга виа мене че ми посвирите и че попеете.

Бг: Пък аз много ги обичам. В недела, нали точно бяхме заклали прасето, изпържих мрвџки, пък разточих баница, и като наляхме от винцето, което си го направихме наесен . ела да видиш! Като си хапнаха както си трябва, аз приседнах при тях и казах на онзи с акордеона: - Досега, момче, аз ви слушах, а сега вие ще ми посвирите и ще попеете.

Мк: И јас многу ги сакам. Во неделата, нели току бевме ја заклали свињата, пржев трошки, валав пита и истурив од винзата што ја направивме на есен - дојди да видиш! Кога се најадоа како што треба, јас седнав со нив и му реков на оној со хармониката: „Досега, момче, те слушав, а сега ќе ми свирите и ќе пеете“.

Ср: И ја их јако волим. У недељу смо управо заклали свињу, испекао сам мрвице, смотао питу и наточио из винце коју смо направили на јесен - посетити! Како су се правилно хранили, сео сам с њима и рекао оном са хармоником: „До сада сам те слушао, дечко, а сада ћеш ми свирати и певати“

Р: И я их очень люблю. В воскресенье мы только что закололи свињу, поджарили крошки, раскатали пирог и налили из винзы, которую сделали осенью - приходите посмотреть! Пока они ели как следует, я села с ними и сказала тому, кто держал аккордеон: «До сих пор, мальчик, я слушала тебя, а теперь вы будете играть и петь мне».

Кой си ѝе раждал деца, нек он си ги чува, я сам си отчувала моите.

Бг: Който си е раждал деца, да си ги гледа, аз съм си отгледала моите.

Мк: Тој што родил деца, да си ги чува, јас ги пораснав моите.

Ср: Ко је родио децу, да их чува, ја сам своје одгајила.

Р: Тот, кто родил детей, чтобы заботиться о них, я вырастил своих.

Донеси ѝоше ракиа, я черпавам!

Бг: Донеси още ракия, аз черпя!

Мк: Донесе повеќе ракија, јас частим!

Ср: Донеси још ракије, ја частим!

Р: Принеси еще бренди, я угощаю!

Времето за коцкарување когај мине... шо остае на таквиа као назе – саде крчмата.

Бг: Времето за коцкаруване като мине, какво остава на такива като нас – само крчмата.

Мк: Кога се времето за коцкање заврши, што останува за луѓето како нас - само пабот

Ср: Време за коцкање је прошло, оно што је остало за луѓе попут нас - само паб.

Р: Когда время жить свободно прошло, что осталось людям вроде нас - только таверна.

- Раните ли пцето? – Да го раним ли? Оно да не ѝе свињка да го гоим, ея!

Бг: - Храните ли кучето? – Да го храня ли? То да не е свиня, та да го угоявам!

Мк: - Дали го храните кучето? - Да го хранам? Тоа не е свиња, да я здебелијвам!

Ср: Да ли храните пса? - Да га храним? То није свиња, да се гоје!

Р: Вы кормите собаку? - Я должен кормить его? Это не свињя, чтобы откормить его!

Она ти ље добра невеста, че те пушти дома, а моето венчанье па че ме остае да спим воз овците.

Бг: Добра ти е невестата, ще те пусне у дома, а моето венчило пак ще ме остави да спя при овците.

Мк: Ти е добра невестата, таа ке те пушти дома, мојата свадба повторно ќе ме остави да спијам со овците.

Ср: Ваша невеста је добра, пуштиће вас кући, а мој венац ќе ме и даље пустити да спавам с овцама.

Р: Твоя невеста хороша, она отпустит тебја домой, а мой венoк будет еше мне спать с овцами.

За леп ли си пошла, моме? Стой да одим сос тебека, оти ич ме не бива, откай си троших ногата. Оно да ти не дойде доглава, та да видиш тогај шо-е зор. Боли ти каем, као когај огин са сипале воз неа... та току фанем да кривим.

Бг: За хляб ли си тръгнала, девојко? Стой, да дойда с теб, зашто хич не ме бива, откакто си счупих крака. Да не ти дойде на главата, че да видиш тогава какво е зор. Боли ти казвам, като огън да са сложили върху него... та току хвана да кривя.

Мк: За леб ли ке одиш, девојче? Чекај, и јаз да дојда со тебе, бидејќи воопшто не сум добар откако ја скршив ногата. Да не ти дойде на глава, да видиш каква мака е тогаш. Јас ти велама дека ме боли, како да са љ сипале оган, па јас само што почнав да се наведнувам.

Ср: Јеси ли ишла по хлеб, девојко? Чекај, пушти ме да пођем са тобом, јер уопште нисам добар откако сам сломио ногу. Да не ти долази до глава, да видиш шта је онда невоља. Кажем вам да боли, као да су запалили ватру, па сам тек почео да се савијам.

Р: Ты пошла за хлебом, девочка? Подожди, позволь мне пойти с тобой, потому что я совсем не в порядке, так как сломал ногу. Не дайте ему прийти в голову, чтобы увидеш тогда, что такое рассвет.. Говорю тебја, что это больно, как если бы они поставили огонь на него, так что я только начал сгибать.

А ка нема да се сетим, нели минувам покрај нойната порта, когај идем за леп.

Бг: Как да не се сетя, нали минавам покрај нейната порта, кога то ходя за хляб.

Мк: Како не се сеќавам, поминувам покрај нејзината порта кога одам по леб.

Ср: Како да се не сетим, пролазим поред њене капије кад идем по хлеб.

Р: Как тут не вспомнить, прохожу мимо ее ворот, когда иду за хлебом.

По цел ден си седи под орео, турнал вестник под капата да му пази сенькя, и когај некој мине, че го заговори.

Бг: По цял ден си седи под ореха, сложил вестник под капата да му пази сянка, и кога то някој мине, ще го заговори.

Мк: Тој си седи под оревот цел ден, ставајќи весник под капачето за да го држи во сенка, и кога некој ќе помине покрај него, ќе разговара со него.

Ср: По цео дан седи под орахом, стављајући новине под капу да га задржи у хладу, а кад неко прође, разговараће с њим.

Р: Он весь день сидит под ореховым деревом, подложив под шапку газету, чтобы оставаться в тени, и, когда кто-то проходит мимо, разговаривает с ним.

Лелее, да знаеш колко сам се радвала, когај видох шрџколите да виат гнездо на вашио комин... на берекет ѝе, че знаеш, за твојо дом, па и за целата маала.

Бг: Леле, да знаеш колко се зарадвах, кога то видях шџркелите да виат гнездо на вашия комин... на берекет е, ще знаеш, за твоя дом, пџк и за цялата махала.

Мк: Леле, знаеш колку бев среќен кога видов како шџрковите градат гнездо на вашиот оџак – тоа е благослов, за вашиот дом и за целата населба.

Ср: Вау, знате како сам била срећна када сам видела како роде граде гнездо на вашем димњаку – то ѝете знати, благослов за ваш дом и за цео комшилук.

Р: Вау, ты же знаешь, как я был счастлив, когда увидел, как аисты строят гнездо на твоей трубе – это благословение для твоего дома и для всего района.

Влезни за малкочка, оти бѣш се чудех кой да окнем да носи на майкя ти яйца. Она ми сторила абер да и от двоим пресни, ама я сам се фанала да бием масло, та ич не моем да мрднем – ела да ти ги дадем, а и мѣтеница че ти отлеем.

Бг: Влез за малко, защото точно се чудех кого да повикам да занесе на майка ти яйца. Тя ми поръча да и отделя пресни, но съм се хванала да бия масло, та хи(не мога да мръдна – ела да ти ги дам, а и мѣтеница ще ти наляя.

Мк: Влези некое време, бидејќи јас само се прашував кого да се јавам да и донесам јајца на мајка ти. Ми нареди да и дадам свежи, но јас почнав да тепам путер, така што не можам да мрднам воопшто – дојди, ќе ти ги дадам, а и ќе ти истурам матеница.

Ср: Уђи мало, јер сам се само питала кога да позовем да донесе мајци твоја јаја. Наредила ми је да јој дам свеже, али почео сам да тучем маслац, па се уопште не могу кретати – дођи, даћу ти их, а ја ћу вам наточити млаћеницу.

Р: Заходи ненадолго, потому что мне было интересно, кому позвонить, чтобы принести твоей матери яйца. Она велела дать ей свежее, но я начал взбивать масло, поэтому я вообще не могу пошевелиться – подойди и я отдам их тебе, а я тебе налью пахты.

ПРИМЕРИ ОТ БАНСКИ ДИАЛЕКТ (Пиринска Македонија, Бугарија)

Ага сте в гората се вардете оти падаа фного бечи.

Бг: Когато сте в гората се пазете, защото падат много шишарки.

Мк: Кога сте во гората, пазете се, затоа што паѓаат многу шишарки.

Ср: Када сте у шуми, припазите, јер падне много шишарки.

Р: Когда вы находитесь в лесу, будьте осторожны, потому что многие шишки падают.

- Шче бре нашия, че направаш? – Че се метам, да се кортулисам от то живот!

Бг: - Какво става, бе човек, какво ще правиш? - Ще се хвърля, да се отърва от тоя живот!

Мк: - Што се случува, човеку, што ќе правиш? - Ќе се фрлам, да се ослободам од овој живот!

Ср: - Шта се дешава, човече, шта ћеш да радиш? - Бацићу се да се решим овог живота!

Р: - Что происходит, человек, что ты собираешься делать? Я брошусь, чтобы избавиться от этой жизни!

Мачно се живеее, сенга га се подам на пенджуро се мериса на друпка и чюфтета и ми иде да ида и да си отапна от еден резен друпка и да ми потече забела по брѣндзите

Бг: Трудно се живее, винаги когато се покажа на прозореца мирише на печена сланина и чюфтета и ми идва да отида да си отхапа един резен сланина, та да ми потече мазнина по устата.

Мк: Тешко е да се живее, секогаш кога ќе се појавам на прозорецот мириса на печена сланина и кофтиња и ми доаѓа да гризнам парче сланина за да ми тече маснотија низ устата.

Ср: Тешко је живети, сваки пут кад се појавим на прозору, мирише на печену сланину и полпете и осећам се као да ћу прегрести кришку сланине тако да ми маст цури низ уста.

Р: Тяжело жить, каждый раз, когда я появляюсь у окна, там пахнет жареным беконом и фрикадельками, и мне хочется откусить кусок бекона, чтобы жир стекал по моему рту.

Варди да не се просопнеш на некој басамак оти може да се напореш на некоа рѣждјасала шачья

Бг: Внимавай да не се спњнеш на някое стѣпало, защото може да се набодеш на рѣждјасал пирон.

Мк: Внимавај да не се сопнуваш на ниту еден чекор, бидејќи може да се прободеш со 'рѓосан шајка.

Ср: Пазите да се не спотакнете ни на једном кораку, јер се можете убости зарѣјалим ноктом.

Р: Бидете осторожни, чтобы не споткнуться о ступеньки, так как вы можете порезаться ржавым гвоздем.

Шибнашь се в дзидо и ми излезе дудуна

Бг: Ударих се в зида и ми излезе цицина.

Мк: Се удрив во сидот и ми излезе грутка

Ср: Ударил сам у зид и изашла је риба

Р: Ја ударил се о стену и вышла цыпочка

От црно гуде бела друпка јал ле си?

Бг: От черно прасе бяла сланина јал ли си?

Мк: Дали имаш јадено бела сланина од црно прасе?

Ср: Јесте ли јели белу сланину од црне свиње?

Р: Вы ели белый бекон от черной свињи?

Една снаа ага сретнала свекрвата по одаите и чардако и се викала: "Добър вечер". Еднаж свекрвата се запрела и ја питала: - Оти, снао, се га ме сретнеш, ми викаш: "Добър вечер"?- Мии, ка а ти викам другојаче, като по секо време ага те вида - ми се стевнува...

Бг: Когато една снаха се сретнала със свекрвата си по стаите и по балкона, винаги казвала „Добър вечер“. Веднаж свекрвата спряла и ја попитала: Защо винаги, когато ме сретнеш, ми казваш „Добър вечер“? – Ами, как иначе да ти казвам, като по всяко време, когато те вида, ми притъмнява.

Мк: Една снаа, кога ќе се сретне со свекрвата во собите и на балконот, таа секогаш и велеше „Добро вечер“. Еднаш свекрвата застава и ја праша: Зошто секогаш ми велиш „Добра вечер“ кога ќе ме сретнеш? „Па, како поинаку да ти кажам, секогаш кога ќе те видам, од тоа ми се помрачува.

Ср: Кад је снаја срела свекрву у собама и на балкону, увек је говорила „Добро вече“. Једном је свекрва застава и питала је: Зашто ми увек кажете „Добро вече“ кад ме сретнете? „Па, како да вам другојаче кажем, кад ме сваки пут кад вас видим, затамни“.

Р: Когда невестка встречалась со свекровью в комнатах и на балконе, она всегда говорила „Добрый вечер“. Однажды свекровь остановилась и спросила ее: Почему ты всегда говоришь мне

„Добрий вечер“, когато встречаешся со мной? „Ну, как еще я могу тебе сказать, каждый раз, когда я тебя вижу, меня омрачает“.

Я па се врашчам от вадене, ама таквия ядове собраш тоа ден - не ти е работа! Ексек чье е и ваденето, и чудото...та се сдавийме с куцо и сакато. Апа накрее Конде ачик-ачик ми зе водата и вечеь пошуреш. Та като го почна, шо ле не рукаш по него.

Бг: Аз пък се връщам от поливане, ама такива проблеми имах този ден – не ти е работа. Да му се не види и поливането, и чудото.... чак се сдавихме куцо и сакато. А пък накрая Конде съвсем ми взе водата и вече полудях. Та като го почнах, какво ли не виках по него.

Мк: Се враќам од наводнување, но тој ден имах такви нервози - не ти е гајле. По ѓаволите и наводнување и чудо... се боревме куци и осакатени. И на крајот, Конде ми ја зеде водата целосно и веќе полудував. Кога го започнав, што ли не му викнав.

Ср: Враќам се са заливања, али тај дан сам имао таквих проблема - није вас брига. Да не видим његово заливање и њено чудо... ми смо се само утапали хроми и осакаћени. И на крају, Конде ми је потпуно узео воду и већ сам био луд. Кад сам започео, што ли нисам викао на њега.

Р: Возвращаюсь с полива, а у меня в тот день были такие проблемы - тебе все равно. Не видеть его полива и ее чуда... мы просто утонули, хромые и искалеченные. И в конце концов Конде взял мою воду полностью, и я уже сходил с ума. Когда я начал, чего я ему не кричал.

Сакам да умре на комшията кравата, на друзия комшия кравата, да умре и моята крава. - Е оти и твоята, бе? - Оти да нема от дека а си купаа млеко.

Бг: Искам да умре на съседа кравата, на другия съсед кравата, да умре и моята крава. – Е зашто и твоята, бе? – За да няма откъде да си купят мляко.

Мк: Сакам кравата на соседот да умре, кравата на другиот сосед да умре и мојата крава да умре. „Па зошто и твоје? - Така што тие немаат каде да се купат млеко.

Ср: Желим да комшијина крава умре, крава другог комшије и моја крава. "Па зашто и твоја?" - Тако да немају где да купе млеко.

Р: Я хочу, чтобы корова соседа умерла, корова другого соседа умерла, и моя корова умерла. "Так почему твоя тоже?" - Чтобы им негде было молоко купить.

ПРИМЕРИ ОТ КОСТУРСКИ ДИАЛЕКТ (Егейска Македонија, Гърция)

Јз застанах на вратата да го чекам да излезе. Реших да ропна на вратата и излезе жена му.

Бг: Застанах на вратата да го чакам да излезе. Реших да тропна на вратата и излезе съпругата му.

Мк: Застанав пред вратата и чекав да излезе. Решив да тропнам на вратата и неговата сопруга излезе.

Ср: Стајао сам на вратима чекајући да изађе. Одлучио сам да покуцам на врата и изашла је негова сопруга.

Р: Я стояла у двери и ждала, когда он выйдет. Я решил постучать в дверь и вышла его сопруга.

Со това му го плени срцето и му ги фати очите.

Бг: С това му плени срцето и му хвана очите.

Мк: Со ова му го плени срцето и му ги фати очите.

Ср: Со ово му је заробила срце и запела за око.

Р: С этим она пленила его сердце и поймала его взгляд.

Чешмата летно време секнуваше. Сакаше да се покосят ливадите и та да секне. Сетне камо септември, кога фащаше да вѐрне дожд, течеше отново. Сега людете во селото дип малко останаха, ама имат рахат со водата. Сега свеки си има дома вода.

Бг: Чешмата лятно време пресъхваше. Искаше да се окосят ливадите, и тя да спре.

После към септември, когато почнеш да вали дъжд, потичаше отново. Сега хората в селото, макар и да са малко останали, нямат проблем с водата. Сега всеки си има вода у дома.

Мк: Фонтаната пресушуваше летото. Сакаше да ги коси ливадите и таа ќе застане. Потоа во септември, кога започна да врне, повторно течеше. Сега луѓето во селото, иако малкумина останаа, немаат проблем со вода. Сега секој има вода дома.

Ср: Фонтана се лети сушила. Хтео је да покоси ливаде, а она би стала. Онда је у септембру, када је почела киша, поново тећи. Сада људи у селу, иако је мало нѝх остало, немају проблема са водом. Сад код куће сви имају воду.

Р: Летом фонтан пересыхал. Он хотел косить луга, и она остановилась. Затем в сентябре, когда пошел дождь, он снова потек. Теперь у жителей села, хоть и осталось немного, нет проблем с водой. Теперь у всех дома есть вода.

Велеха „хрема е, ке ѝ мине“. Минаха три месеци и огњено дин не кутна, а кашлицата нито минута не заставаше. Защо не ја донесе по-рано, чупата има воден плеврит и куртолија нема. Јазък за такава хубава девојка.

Бг: Казваха „хрема е, ще ѝ мине“. Минаха три месеца и огњят сѝвсем не намалја, а кашлицата нито за минута не спираше. Защо не ја доведе по-рано, момичето има воден плеврит и спасение няма. Жалко за такава хубава девојка.

Мк: Рекоа: „Таа има настинка, ќе помине“. Поминаа три месеци и пожарот воопшто не стивна, а кашлицата не застапа ниту една минута. Зошто да не ја донесе порано, девојчето има воден плеврит и нема спас. Штета за толку убава девојка.

Ср: Рекли су: „Прехлађена је, проћи ће“. Прошла су три месеца и ватра се уопште није стишала, а кашаљ није престао ни на минут. Зашто је не довести раније, девојчица има водени плеурис и нема спаса. Штета за тако лепу девојку.

Р: Они сказали: «У нее простуда, пройдет». Прошло три месяца, а огонь совсем не утих, и кашель не прекращался ни на минуту. Почему бы и раньше не привести, у девочки водянистый плеврит и спасения нет. Жалко для такой красивой девушки.

Тая, што сакаше да купи млеко, излеговаше на вратата со котленце. Стопанката да ја измълзи козата, да го мери млекото и да го тури во котлето. По тој начин продаваха и во центъро на градо. Една жена викай от едино край „млеко“, държешем за въже козата, вързана за роговете, друга от друг край. Такава работа ние немахме видено и затоа ни беше смешно.

Бг: Тази, която искаше да купи мляко, излизаше на вратата с котленце. Стопанката да издои козата, да премери млякото и да го сложи в котлето. По тоя начин продаваха и в центъра на града. Една жена вика от единый край „мляко“, държейки за въже козата, вързана за рогата, друга от другия край. Такава работа не бяхме виждали и затоа ни беше смешно.

Мк: Оваа што сакаше да купи млеко излезе од вратата со котелче. Газдарицата ја измолзи козата, да го измери млекото и да го стави во казанот. На овој начин тие продаваа и во центарот на градот. Едната жена вика „млеко“ од едниот крај, држејќи коза врзана за роговите со јаже, другата од другиот крај. Никогаш не сме виделе такво нешто, па тоа беше смешно.

Ср: Онај који је желео да купи млеко изашао је с казаном на врата. Газдарица помузе јарца, одмери млеко и стави га у котао. На овај начин су продавали у центру града. Једна жена с једног краја виче „млеко“, држећи коза конопом привезана за рогове, друга с другог краја. Никада нисмо видели тако нешто, па је било смешно.

Р: Тот, кто хотел купить молока, вышел с казаном. Хозяйка доит козу, меряет молоко и кладет в казан. Таким способом они продавались в центре города. Одна женщина кричит «молоко» с одного конца, держа козу, привязанную к рогам на веревке, другой с другого конца. Мы такого никогда не видели, так что это было забавно.

Ако се карате, ке го зевам и мойо дел и на чужди люде ке го дам. Што беше, беше, отсега натам обидете мили. Ако не беше той да ги стегне, со бълтии сакаха да се заколят.

Бг: Ако се карате, ще взема моя дял и ще го дам на чужди хора. Каквото било, било, отсега нататък бъдете мили. Ако не беше той да ги стегне, искаха със секири да се колят.

Мк: Ако се борите, ќе го земам мојот дел и ќе им го дадам на странци. Што и да е, бидете љубезни од сега па натаму. Да не беше тој што ги стегаше, тие сакаа да се заколат со секири.

Ср: Ако се борите, узећу свој део и даћу га странцима. Шта год да је, од сада будите љубазни. Да их није затезао, хтели су да се закољу секирама.

Р: Если ты будешь драться, я возьму свою долю и отдам незнакомцам. Как бы то ни было, с этого момента будьте добры. Если бы он их не затягивал, они хотели бы зарезать себя топорами.

За да му го зева умо, фати да му вели, що има брачеда, тоски рожба и барат домазет. Неколку пѣти му го повторваше ово нешто во главата, да ја лапне мухата. Чупата се вели Дана. Имаше брат, ама сам се отепа, пишчолата му се испушчи. Имаат хубави ниви и ливади, дзегвар имаат, кон имаат и харна кѣща. Ти си сираче без мајка, токо за тебе е тамо. Цел живот ќе ме молитваш.

Бг: За да му земе ума, захвана да му приказма, че има братовчедка, само дете и си тѣрсят зет. Няколку пѣти му повтарјаше тоа на главата, да лапне мухата. - Момичето се казва Дана. Имаше брат, но сам се уби, пиштолетът му изгѣрмя. Имаат хубави ниви и ливади, впряг имаат, кон имаат и добра кѣща. Ти си сираче без мајка, тѣкмо за теб е там. Цял живот ще ме благославяш.

Мк: За да му го земе умот, тоа почна да му кажува дека има братучедка, самохрано дете и дека бараат зет. Неколку пати ова му го велеше на главата, за да ја фати мувата. „Девојчето се вика Дана“. Таа имаше брат, но се самоуби, пиштолот експлодираше. Тие имаат убави полиња и ливади, имаат тим, имаат коњ и добра куќа. Сираче си без мајка, тоа е таму само за тебе. Ќе ме благословиш цел живот.

Ср: Да му се сети, почел је да му говори да има рођака, самохрано дете и да траже зета. То му је понављала неколико пута у главу, да ухвати муву. „Девојчица се зове Дана. Имао је брата, али се

убио, пушка му је експлодирала. Имају лепе њиве и ливаде, имају тим, имају коња и добру кућу. Сироче си без мајке, ту је само за тебе. Благосиљаћеш ме целог живота.

Р: Чтобы успокоить его, он начала говорить ему, что у него есть двоюродный брат, одинокий ребенок и что они ищут зятя. Он повторил это несколько раз на его голове, чтобы поймать муху. «Девочку зовут Дана». У него был брат, но он покончил с собой, взорвав пистолет. У них красивые поля и луга, у них есть команда, у них есть лошадь и хороший дом. Ты сирота без матери, это только для тебя. Ты будешь благословлять меня на всю жизнь.

Комитите беа разделени по къщи ношем да го чуват селото. Най-много имаше во Зековата къща, тя беше нешто като крепост. Тя беше на два ката на отворено и височко место, каменна като свички къщи, со добър изглед към околностите на селото. Там беа кладени картечниците – тежка и лека. Во долната махала най-много комити беа на стража во нашата къща.

Бг: Комитите бяха разделени по къщите, за да пазят ношем селото. Най-много имаше в Зековата къща, тя беше нешто като крепост. Тя беше на два етажа на открито и високо място, каменна като всички къщи, с добър изглед към околностите на селото. Там бяха поставени картечниците – тежка и лека. В долната махала най-много комити бяха на стража в нашата къща.

Мк: Комитите беа поделени во куќи за да го чуваат селото ноќе. Претежно беа во Зековата куќа, таа беше нешто како тврдина. Беше на два ката на отворено и високо место, камен како и сите куќи, со добар поглед кон околината на селото. Митралезите беа поставени таму - тешки и лесни. Во долниот кварт повеќето комити чуваа стража во нашата куќа.

Ср: Комити су били подељени у куће да би ноћу чували село. Било је то углавном у Кунићу зечева, било је нешто попут тврђаве. Била је на два спрата на отвореном и високом месту, камена као и све куће, са добрим погледом на околину села. Тамо су били постављени митраљеви - тешки и лаки. У доњем суседству већина комита била је на стражи у нашој кући.

Р: Комиты были разделены на дома для ночной охраны села. В основном это было в Зековьем Доме, что-то вроде крепости. Он был на двух этажах на открытом и высоком месте, каменном, как все дома, с хорошим видом на окрестности села. Там разместили пулеметы - тяжелые и легкие. В нижнем районе в нашем доме на страже стояло большинство комитов.

ПРИМЕРИ ОТ ПРЕСПАНСКИ ДИАЛЕКТ (Егейска Македония, Гърция и РС Македония)

Яйца цървени имамеф, тогаа беше после Веливден.

Бг: Имахме червени яйца, тогава беше след Великден.

Мк: Имавме црвени јајца, тогаш беше после Велигден.

Ср: Имали смо црвена јаја, било је то после Ускрса.

Р: Были красные яйца, потом было после Пасхи.

Бабата, макар и да не сборва гърчки, разберва шо му веле.

Бг: Бабата, макар и да не говори гръчки, разбра какво му каза.

Мк: Бабата, иако не говореше/зборуваше грчки, разбра што му рече.

Ср: Бака, иако није говорила грчки, разумела је шта му је рекла.

Р: Бабушка, хотя и не говорила по-гречески, поняла то, что сказала ему.

Стрико Доне имаше неколку дечина и едно чупе – Йоанка. Ние во кукъата беме многу дечина. Стрико Стефо имаше два синой – Никола и Наки. Кога беф мал, ма пуштија на богарцко училиште во селото Лубойно, три саати по*т далеку од нашето село.

Бг: Чичо Доне имаше неколку деца и едно момиче – Йоанка. Ние в къщи бяхме много деца. Чичо Стефо имаше два сина – Никола и Наке. Когато бях малък, ме пратиха в българското училище в село Любойно, отдалечено на три часа път от нашето село.

Мк: Вујко Доне имаше неколку деца и девојче Јоанка. Бевме многу деца дома. Чичко Стефо имаше два сина, Никола и Наки. Кога бев мал, ме испратија во бугарското училиште во селото Лубојно, на три часа од нашето село.

Ср: Ујак Донне имао је неколико деце и девојчицу Јоанку. Било нам је много деце код куће. Ујак Стефо је имао два сина, Николу и Накија. Кад сам био мали, послат сам у бугарску школу у селу Љубојно, удаљеном три сата од нашег села.

Р: У дяди Донна било неколико детей и девојка Джоанка. У нас дома било много детей. У дяди Стефо било два сина, Никола и Наки. Кога ја бих малим, мене отпустили у болгарску школу у селу Любојно, у три часа езде од нашег деревни.

Само Павле ет жиф и се наожва во Скопје.

Бг: Само Павел е жив и се намира во Скопие.

Мк: Само Павле е жив и е во Скопје.

Ср: Само је Павле жив и то у Скопљу.

Р: Жив только Павел и в Скопье.

Мене ма носеше еден чоек, рибар од нашето село. И ма кладе на самаро меѓу кошките и ми рече: „Тука са тие, опраните од татка ти, да не а вртиш главата, ами само очите, да и видиш гробките на опраните“. Турците праеа многу зулуми на богарите и људите са оплакаа на неа, войвода на преспанската чета.

Бг: Мен ме возеше еден човек, рибар од нашето село. Сложи ме на самара меѓу кошовите и ми каза: „Тук са тези, оправените од татко ти, но да не си вртиш главата, ами само очите, да ги видиш гробовите на оправените“. Турците правеха многу пакости на българите и хората се оплакаха на него, войвода на преспанската чета.

Мк: Ме возеше еден човек, рибар од нашето село. Ме стави на седлото меѓу корпите и ми рече: „Еве тиа ги поправи татко ти, но не сврти ја главата, само очите, види ги гробовите на поправените“. Турците им направија многу зло на Бугарите и луѓето се жалеа на него, водачот на преспанската чета.

Ср: Возио ме човек, рибар из нашег села. Ставио ме је на седло измеѓу корпи и рекао ми: „Ево оних које је поправио твој отац, али не окрећи главу, само очи, види гробове утврђених“. Турци су многу неваљали Бугарима и народ се жалио њему, вођи Преспанског одреда.

Р: Меня возил мужчина, рыбак из нашей деревни. Он посадил меня на седло между корзинами и сказал мне: «Вот те, которые починил твой отец, но не поворачивай головы, только глаза, смотри могилы закрепленных». Турки причинили болгарам много вреда, и народ пожаловался на него, лидера отряда Преспы.

Кога стигнаме во Орит, ойдоме во еден ан и таму ручафме, и си тро*гнаме за дома. Алиштето го забораимеф во ано. Тие се вро*наа назат, а йас тро*гнаф со пазарджийте. Тие не ме познаваа, беа од други села, камо двајсетина души со кони и магаринья. Вро*вефме, шо вро*вефме и йас капнаф. И почнаф да останвам назат неколку чекарой. Еден арнаутин дойде при мене и ма пита: „Дека ойш, на кого си бре?“ Иас са уплашиф, са растро*чаф и влегоф во пазарджийте. И вечерта ойдоф во кукјата на попо, како ми рекоа дечината. По два-три сати се стемна.

Бг: Когато стигнахме в Охрид, отидохме в един хан и там хапнахме, и си тръгнахме за вкъщи. Халището го забравихме в хана. Те се върнаха назад, а аз тръгнах с търговците. Те не ме познаваха, бяха от други села, към двајсет души на коне и магарета. Вървахме, каквото вървахме, и аз капнах. И почнах да изоставам назад няколко стъпки. Един албанец дойде при мен и ме попита: „Къде ходиш, на кого си, бе?“. Аз се изплаших, разтърчах се и влязох при търговците. И вечерта отидох в къщата на попа, както ми казаха децата. След два-три часа се стъмни.

Мк: Кога пристигнавме во Охрид, отидовме во една гостилница и јадевме таму, и заминавме за дома. Го забравивме тепихот во гостилницата. Тие се вратија назад, а јас со трговците. Не ме познаваа, беа од други села, дваесетина луѓе на коњи и магаринья. Одевме додека одевме, а јас капев. И, почнав да заостанувам неколку чекори. Еден Албанец дојде кај мене и ме праша: "Каде одиш, кој си ти?" Се исплашив, побегнав и отидов кај трговците. И навечер отидов во свештеничката куќа, како што ми рекоа децата. По два-три часа се стемни.

Ср: Кад смо стигли у Охрид, отишли смо у једну гостионицу и тамо јели и кренули кући. Забравили смо тепих у гостионици.

Они су се вратили, а ја сам отишао са трговцима. Нису ме познавали, били су из других села, двадесетак људи на коњима и магарцима. Ходали смо док смо ходали, а ја сам капао. И почео сам да заостајем за неколико корака. Дошао ми је Албанац и питао ме: "Где идеш, ко си?" Уплашио сам се, побегао и отишао трговцима. А увече сам отишао до свештеничке куће, како су ми деца рекла. После два-три сата смрачило се.

Р: Когда мы приехали в Охрид, мы пошли в гостиницу, поели там и уехали домой. Мы забыли ковер в гостинице. Они вернулись, а я пошел с купцами. Они меня не знали, они были из других деревень, человек двадцать на лошадях и ослах. Мы шли, как шли, и я капал. И я стал отставать на несколько шагов. Ко мне подошел албанец и спросил: «Куда ты идешь, кто ты?» Я испугался, убежал и пошел к купцам. А вечером я пошел в дом священника, как мне сказали дети. Через два-три часа стемнело.

Мачоро влезе во готварницата преку оджако и све изеде.

Бг: Котаракът влезе в кухнята през комина и изяде всичко.

Мк: Мачката влезе во кујната преку оцакот и јаде сè.

Ср: Мачка је ушла у кухињу кроз димњак и појела све.

Р: Кот вошел в кухню через дымоход и все съел.

Прет племните растеа големи вѐрби и тополи.

Бг: Пред плевните растяха големи вѐрби и тополи.

Мк: Големи вѐрби и тополи растеа пред шталите.

Ср: Пред шталама су расле велике вѐрбе и тополе.

Р: Перед амбарами росли большие ивы и тополя.

Отиде, најде настред зима некојо си слива.

Бг: Отиде и намери настред зима една слива.

Мк: Отиде и се најде една слива среде зима.

Ср: Отишао је и усред зиме нашао шљиву.

Р: Он пошел и нашел сливу в середине зимы.

И другьо ден со чунка тро*гнаме от селото Нивици и минафме кро*з езерото покрай острово Град во Големото Преспенчко езеро. Кумитите поминаа, без да и забележе турците.

Бг: На другия ден тръгнахме с лодка от село Нивици и минахме през езерото покрай острова Град в Голямото Преспанско езеро. Комитите минаха, без да ги забележат турците.

Мк: Следниот ден тргнавме со брод од селото Нивици и поминавме преку езерото покрај островот Град во Големото Преспанско Езеро. Комитетите поминаа без Турците да ги забележат.

Ср: Сутрадан смо бродом кренули из села Нивитси и прошли кроз језеро поред острва Град у Великом Преспанском језеру. Комити су пролазили а да их Турци нису приметили.

Р: На следующий день мы вышли на лодке из села Нивицы и прошли через озеро мимо острова Град в озере Большое Преспа. Комиты прошли так, что турки их не заметили.

Ако беф здрава, ке одеф да налейа вода.

Бг: Ако бях здрава, щях да отида да налея вода.

Мк: Да бев здрава, ќе одев и ќе полеев вода.

Ср: Да сам био здрава, отишао бих и наточио воду.

Р: Если бы я была здорова, я бы пошла и налила воды.

Мори жено, кога ке ойме да жниеме нивата, оти ке окапи.

Бг: Море жено, кога ще идем да жънем нивата, зашто ще окапе.

Мк: Жена море, кога ќе одиме да ги жнееме нивите, бидејќи ќе падне.

Ср: Море жена, кад ћемо да жањемо поља, јер ће пасти.

Р: Ну женщина, когда мы будем собирать урожай на полях, потому что она упадет.

Ѓа да видиме како ке стани таа работа. Ѓа нака дой майка ти, со неја ке са разбериме.

Бг: Я да видим как ще стане тая работа. Я нека да дойде майка ти, с нея ще се разберем.

Мк: Ајде да видиме како ќе се врши оваа работа. Ајде нека дојде

мајка ти, ќе се сложиме со неа.

Ср: Да видимо како ќе се овај посао обавити. Пусти твоју мајку, ми ќемо се слагати с њом.

Р: Посмотрим, как будет проделана эта работа. Пусть приедет твоя мама, мы с ней поладим.

ДОПЪЛНЕНИЕ - ПРИМЕРИ ОТ СТАРОБЪЛГАРСКИ ЕЗИК

Първата фраза от всеки пример е на оригиналният език, на който е написана, а под нея са представени варианти на книжовен български и на скопската писмена норма.

Обща Служба за пророк, написана от св. Климент Охридски

Прэсвэтьлами зарэми боугодъхновене съ выше озаримь эо свэтьлое слъньце мыслъныма очима боуга прозърэвъ въсэмъ проповэдалъ еси. Своего приимъши съдэтэлэ эо самъ въсхотэ из бесэменьна чрэва паче ума въплъщаема чистаэ тварьмъ въ истина эви с воулдчице.*

Бг: Озарен свише от пресветли зари, боговдъхновени, като светло слънце, Бога прозря с вътрешен взор и на всички Го проповяда. Ти прие, почитана, своя създател, както Той пожела, от утробата ти безсеменно въплътен, Той наистина се яви на творението си, владичице!

Мк: Осветлен одозгора со светли зори, инспирирани од Бога, како светло сонце, тој го видел Бог со поглед одвнатре и им го проповедал на сите. Ти го прифати, почитувана, твојот творец, како што тој посака, од твојота матка бесплодно воплотен, тој навистина му се појави на Неговото создание, господарке моја!

Служба за мъченица, написана от св. Климент Охридски

* За по-голямо удобство на читателите, текстът е представен със съвременна българска азбука и правопис. По този начин се губят някои от характерните особености на старобългарския език, като носовите гласни, но се добива представа за неговата близост с новобългарския.

**Въ девъство прѣчистѣ страсти въсиѣ экосльньце бѣсовскы
жрътвыи льсть въс посрамльши течение притъ сето добрѣ
съконъчавъши въ лицѣ нынѣ беспльтньныхъ прѣдъстоиши.
Житие врѣменно и слава оставльши девъство свое прѣдасть
велдцѣ и боугу страстьми узвльши мъчителева дръзость
възиде на высота вѣньци прославлѣема.**

БГ: В пречисто девство възсия със страдание като слънце,
бесовските жертви и всяка лъжа посрами. Животът ти бе свят и
красива кончината ти, а днес стоиш в лика на безплътните.
Временния живот и слава остави, своето девство предаде на
владиката и Бога, със страдания унищожи дързостта на мъчителя,
въздигна се във висоти, увенчана и прославяна.

МК: Во чиста невиност сјај со страдање како сонце, демонски
жртви и секоја лага засрами. Животот ти беше свет и смртта ти е
прекрасна, а денес во лицето на бестелесните. Го остави
привремениот живот и слава, ја предаде својата невиност на
епископот и Бог, со страдање ја уништи дрскоста на мачителот,
се искачи на височини, крунисана и славена.

Молитвата „ОТЧЕ НАШ“, X век

**Отъче нашъ, иже ѳси на небесѣхъ, да сватитъ сѧ има Твоѳ,
да придеть цѣсарьствиѳ Твоѳ, да бждеть вола Тво ѧ
іѧкѡ на небеси, и на земли.**

**Хлѣбъ нашъ насъщныи даждь намъ дньсь
и отпоусти намъ длѣгжги наша,
іѧкѡ и мы отъпоущаѳмъ длѣжьникомъ нашимъ,
и не въведи насъ въ искушениѳ, нъ избави ни отъ
неприѣзни, іѧкѡ твоѳ ѳсть цѣсарьствиѳ и сила, и слава въ
вѣкѣ вѣкомъ. Аминь!**

Бг: Отче наш, Който си на небесата! Да се свети Твоето име,
да дойде Твоето Царство, да бѣде Твојата воля,
както на небето, тѣй и на земята.

Насъщния ни хляб дай ни днес и прости нам дълговете ни,
както и ние прощаваме на нашите дължници,
и не въведи нас в изкушение, но избави ни от лукавия,
защото твое е царството, и силата, и славата во веки веков. Амин!

Мк: Оче наш, кој си на небесата, да се свети името Твое,

да дојде царството Твое, да биде волјата Твоја,
како на небото, така и на земјата.
Лебот наш насушен дај ни го денес и прости ни ги долговите
наши,
како и ние што им ги проштеваме на нашите должници,
и не нè воведувај во искушение, но избави нè од лукавиот. Амин!
РУ: Отец наш, Сушый на небесах! да святитя имя Твоё;
да придёт Царствие Твоё; да будет воля Твоя
и на земле, как на небе;
хлеб наш насущный подавай нам на каждый день; и прости нам
грехи наши,
как и мы прощаем всякому должнику нашему;
и не введи нас в искушение, но избавь нас от лукавого.
Ибо Твое есть Царство и сила и слава во веки веков. Аминь!

Пространно Климентово житие от Теофилакт Български

Превод от 1858 г. на Епископ Партений Зографски, родом от Галичник, РС Македонија:

„Тога Кирил и Методий пощо видоа да се умножает верните и да се раждаат много чеда водою и духом, кои несомнено имае нужда от духовна пища, изнајдоа, како що предрекохме, писмена и предложна книгите на български јозик, за да имаат достатъчно божествена храна новородените чеда Божии и тако да достигнет в духовно съвършенство в меру возрастта Христова.”

Превод от 1885 г. на Димитър Матов, родом от Велес, РС Македонија:

„Видеши, че мнозина са повярвали и много чада се раждат водою и духом, а пък си нямат съвсем духовна храна, изнамериха писмената, както казах по-горе, и преведоха Писанията на български език, за да имат новородените божии чада доста божия храна, та да растат духовно и достигнат в меру возрастта Христова.”

Бг: Когато тези светци, имам предвид Кирил и Методий, видели, че има много вярвачи и че много деца на бога се раждат чрез вода и дух, но че те напълно са лишени от духовна храна, те изнамерили азбуката, както казвахме, и превели писанията на

български език, за да имат новородените деца божии достатъчно божествена храна и да достигнат до духовен растеж и до мярката на Христовата възраст (Александър Милев)

Мк: Кога овие светци, мислам на Кирил и Методиј, видоа дека има многу верници и дека многу деца Божји се раѓаат од вода и од дух, но дека се целосно лишени од духовна храна, тие ја измислија азбуката, како што рековме, и ги преведоа списите на Бугарски јазик за новородените Божји деца да имаат доволно божествена храна и да достигнат духовен раст и мерка на Христовата возраст.

Примери от издадения през 1822 г. във Виена от видния сръбски езиковед Вук Караджич „Додатък към Санктпетербургските сравнителни речници на всички езици и наречия, с особен оглед към български език“.

Този речник се смята за начало на научната българистика. Приносът на сръбския учен към оригиналното издание е в добавянето на изпуснатите балкански езици, сред които е и българският (сведения за който той е почерпил от българин от Разлог, Пиринска Македонија, България). Отдясно сме добавили колонка с думите от речника, преведени на днешната македонската регионална книжовна норма, която не е съществувала по времето на Вук Караджич.

Руски. (по сравнителном словару).	Илиријски.	Српски.	Српски. (поправљено).	Бугарски.
101) Волни.	Валъ.	Волни.	Таласи.	Волни, Таласи.
102) Песокъ.	Парчина, Чалъ.	Песокъ, Песакъ.	Пијесак.	Пѣсокъ.
103) Глина.	Гнила.	Глина, Смолница.	Иловача, Смонница, Гъила.	Цловица.
104) Пыль.	Пра.	Пракъ.	Пра.	Прак.
105) Грязь.	Калъ. Глибъ.	Блато.	Као, Блато, Глиб.	Кал.
106) Гора.	Гора, Бардо, Планина.	Гора, Бардо.	Бардо.	Гора.
107) Берегъ.	Краи.	Брегъ.	Бријег, Обала.	Брегъ.
108) Холмъ.	Главица, Бордаче.	Бердашце, Умка.	Брежуљак, Главица.	Бардо.

Македонски

бранови
песок
глина
прашина
кал
планина
брег
рид

31

Руски. (по сравнителном словару).	Илиријски.	Српски.	Српски. (поправљено).	Бугарски.
259) Нѣтъ.	Не.	Нѣтъ, Нѣ, Нема.	Не, Није, Нема.	Не.
260) Гдѣ.	Гди, Гдино.	Гдѣ.	Гђе, (ѣе).	Дѣка, ѣе
261) Здѣсь.	Овди.	Овдѣ.	Овђе.	Тува, Тука.
262) Тамъ.	Таммо, Онаммо.	Тамъ, Тамо.	Тамо.	Там.
263) Подъ.	Подъ.	Подъ.	Под.	Под, Одбле.
264) Надъ, (На).	На, Надъ, Гори.	Надъ.	Над.	Над, Од горе.
265) Во (въ).	У.	У.	У.	В.
266) Когда.	Када, Кадъ.	Когла, Када.	Када. Када.	Когѣ. <i>Када</i>
267) Теперь, (Нынѣ).	Сада, Садаръ.	Сада, Сад.	Сад, Јако.	Сега.
268) Прежде.	Пре, Парво.	Прежде, Предъ.	Прије, Пређе.	Прел, Напредъ.
269) После.	Послѣ, Накомъ.	Послѣ.	Послије, По ; Наком.	По, Напокон.
270) Какъ.	Какко, Коо, Якно.	Како.	Како.	Ка, Какво.

Македонски

Не
Каде
Тука
Таму
Под
Над
Во
Кога
Сега
Пред
После
Како

ПРИЛОЖЕНИЕ 2

ФАЛШИФИКАЦИИ НА КНИЖОВНИ ПАМЕТНИЦИ

Признания на съвременни учени от РС Македония: един учен-историк и двама политици, за извършваните манипулации.

Проф. Драги Георгиев, историк, директор на Института за национална история, член на Академията на науките и изкуствата на РС Македония и съпредседател на Съвместната мултидисциплинарна комисия между България и Северна Македония.

“В Македония историографията беше функция на изграждането на нацията. Никой в Македония не опонираше на позициите на нашите историци. А те имаха друга мисия. И сега ние трябва по-смело да погледнем на историята, ако го направим, ще увеличим доверието помежду си. Да, това е пътят, по който е изградена нашата нация и ние не трябва да се страхуваме от това. Да, тази нация е изградена, да, в миналото ѝ има неща, които не отговарят на академичната наука – някои неща са били прикривани, други разглеждани селективно. Трябва да признаем, че е имало и фалшифициране на документи, вместо “българин” са писали “македонец”, и това трябва да се признае”.

Проф. д-р Мирослав Гърчев, политик и архитект, автор на дизайна на знамето на РС Македония.

„Македонската държава в края на Втората световна война буквално е измислена в рамките на Югославия, основана за първи път и в нея е еманципирана и македонската нация, и македонската култура, македонският език, всички македонски символи, всички македонски художествени постижения“.

Проф. Денко Малески, политик, анализатор и пръв министър на външните работи на Република Македония (1991 – 1993) и постоянен представител на Република Македония в ООН (1993 – 1997), син на автора на текста на македонския химн.

„Мина времето, когато македонската историография бе защитавана от мощната Югославска федерация и можеше, без никакъв натиск, избирателно да избира градивните елементи на

македонската нация и можеше да зачеркне от текстовете „български“ и вместо това напише „македонски“. Сега можете да кликнете в интернет, да влезете в архива на „New York Times“ и да прочетете текст от техния дописник, изпратен в 1903 г., за въстанието на българското население в Крушево на Илинден. Трябва да се приспособим към историческата истина, че в миналото сме били част от един и същи народ“.

В наситената с говор на омраза и противоречиви изказвания обществена атмосфера на Северна Македония подобни мнения все още са рядкост, макар и броят им да се увеличава, политическата система, научните среди и цялото общество традиционно продължават да се нахвърлят с нападки, обиди и закани върху онези, които имат смелостта да повдигнат булото от обективната историческа истина. И докато тя бавно си пробива път в пост-югославската действителност, нека видим една поредица от примери за груби фалшификации, манипулации и откровени лъжи за факти от миналото, свързани с употребата на българския език в географска област Македония.

Фалшификация 1. Македонският академик Катица Кулавакова в статия под заглавие *„Научно неосновано е да се твърди дека македонскиот јазик е „писмено-регионална норма на бугарскиот јазик“ от 2020г.* манипулира със следното:

„Во 19 век имало одредени обиди за создавање заеднички словенски јазик врз основата на македонското и бугарското наречје. Тogaш македонскиот учен полиглот Партениј Зографски предложил основата на тој заеднички јазик да бидат југозападните македонски говори, затоа што – смета тој – се поубави од бугарските. Таа иницијатива не била прифатена од бугарските филолози, за што подоцна има полемики меѓу нив.“

Кулавакова тврди, че Партениј Зографски искал да създаде *„заеднички словенски јазик врз основата на македонското и бугарското наречје“*. Това е лъжа. Това, което Партениј Зографски иска да направи, е да вкара повече елементи на македонските говори в стандартизиращия се по негово време български език. За Партениј Зографски македонското наречие е

част от българския език. Той не говори за две отделни наречия – българско и македонско, както твърди Кулавкова, а пък още по-малко пък си измисля някакъв „среден словенски (славянски)“ В статията на Зографски, в която според нея той твърдял, че „македонски говори се поубави од бугарските“ се казва “Мисли за Болгарски-от Язык” и е публикувана в сп. “Български книжици“, Цариград, 1858 година, се казва дословно:

*“И другий пот сме кажале, пак сега кажуваме, що за да может да се составит еден общий писмений язык първо е потребно да излезат на яве си-те местни наречия и идиотизми на язык-от ни, върху кои-то общий-от язык имат да се зиздат. Догде се не направит тоа нещo, никой не может и неимат право да судит и да редит за общий писмений язык, основуваещи се на едно толко, кое и да е оно, наречие; и секое подобно суденье и реденье, како не полно, тѣй е суетно и бесплодно....**Македонско-то наречие не толко не требет и не может да бидет исклученно от общий-от писменний язык, но добро тѣа беше ако оно ся приймаше за главна негова основа; по тая причина что оно е по пълнозвучно, по плавно и по стройно, и в много отношения по пълно и по богато. Представители на тоа наречие се югозападни-те страни на Македония.**”*

Както виждаме, Зографски се бори за създаване на един общ език с по-голяма роля на македонското наречие. За македонца Партений Зографски този общ език е българския, а македонското наречие е част от този български език.

Нашій-отъ азикъ, како що е познато, се дѣлитъ на две главни наречіа, отъ кои-то едно-то се говорятъ во Болгаріа и Тракіа, а пакъ друго-то во Македоніа. Първо-то отъ нихъ бекъ е геме извесно: зашто се што се пише за река на наше тѣши
„Нашій-отъ азикъ, како що е познато, се дѣлитъ на две главни наречіа, отъ кои-то едно-то се говорятъ во Болгаріа и Тракіа, а пакъ друго-то во Македоніа.“

Ето още малко разсъждения от Партений Зографски, за да изясним докрай неговото мнение по въпроса за езика:

“Нашио язык, како и всекой друг, искат много местни наречия, нали говори; всякоя почти епархия (област) и свои говори, но подобни разности в язык за незамечателната разлика, не можат собствено да се наречат наречия. Според нашето знание, нашио язык се разделяват на две главни наречия, на горно-Болгарско и долно-Болгарско; първото се говорят в България, в Тракия и некои части в Македония; а пък другото в Македония въобще, или стара България; а пък тие две си имат своите поднаречия.”

Източник: *“Следующата статия много е важна и побуждаваме Читателите с внимание да я прочитет“*, публикувано във в-к *“Цариградски вестник“*, Цариград, 1857 година.

Фалшификация 2. Македонският професор Елка Ячева-

Улчар, на 24 май (денят на Св.Св. Кирил и Методий и българската писменост и култура) във Фейсбук тя публикува нещо, което *„треба да го знае секој Македонец!“*

(снимки и информация за тази фалшификация са поместени на стр.129-130).

Фалшификация 3. В поста си в своя профил гореспоменатата проф. Елка Улчар споменава и за Кулакийското евангелие, което също според нея било *“мошне значајни за историјата на македонскиот јазик, за Македонците и за Македонија!”*

(снимки и информация за тази фалшификация са поместени на стр.130).

На корицата с гръцки букви на местния солунски диалект пише:

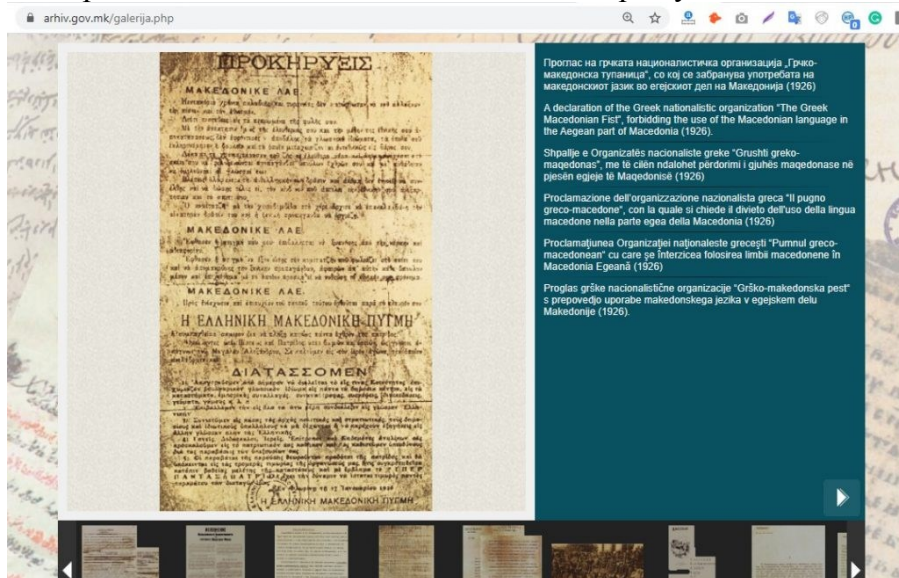
*“Господново ι σφέταγο ευαγγέλιο να πόγα νάσαγο γολέμα τσρίκφα христιάνοφ. **Искарено на поугарцско изик** τουβάσνο ζπόρ να Вардарία ζα ουφ венτέлите сάτι ζα γкуδίνата ι ζα сάти πράζνιτσι γолέмите ζα тσέла γодίνα ζα λειτουργίαта. Са πίσало ουт Евστάθιο Κυπριάδη ουφ Σέλοτο Колакία. На 30 Νοέμβριο μέσιτς, 1863.”*

Или предадено на Кирилица:

*“Господново и сфетаго евангелио на бога нашаго голема црикфа християноф. **Искарено на бугарцко изик** тувашино збор на Вардариа за уф неделите сати за гудината и за сати*

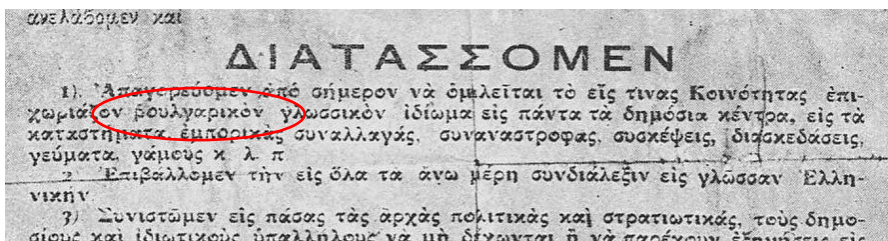
празниците големите за цела година за литургиата. Са писало ут Евстатιο Киприади уф селото Колакиа на 30 ноемврио месци 1863.”

Фалшификация 4. На сайта на **“Државен архив на Република Северна Македонија”** е публикуван документ в секция **„МАКЕДОНИЈА НИЗ ВЕКОВИТЕ. Изложба на документи и фотографии“**, отнасящ се до **„Възвание към македонския народ“**, издадено през 1926г. в Лерин, Гърция, от **„Гръцки македонски юмрук“** - паравоенна гръцка организация, която се бори против българите в Егейска Македония и най-вече срещу ВМРО.

В обяснението към документа пише следното:
„Проглас на грчката националистичка организация „Гръко-македонска тупаница“, со кој се забранува употребата на македонскиот јазик во егејскиот дел на Македонија (1926)“

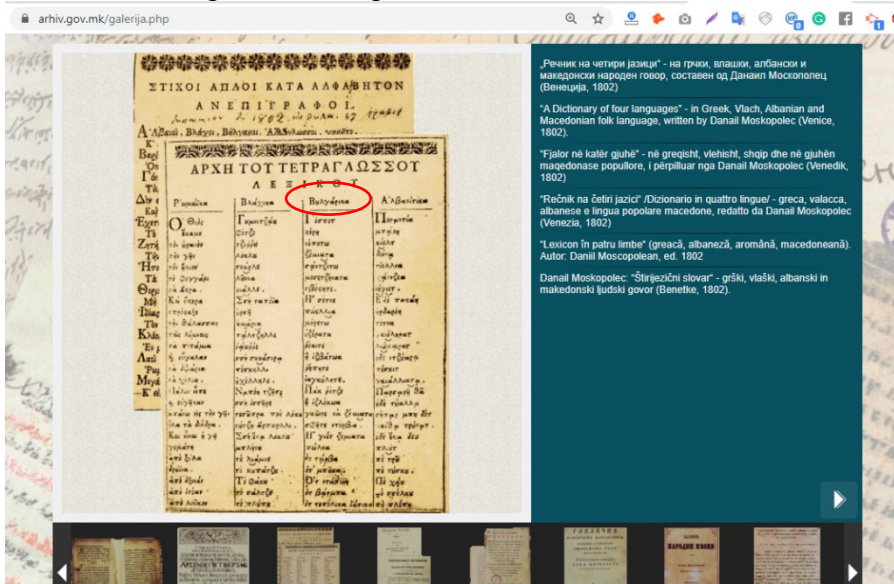
В оригинала на документа обаче ясно се вижда, че те забраняват на местното славянско македонско население да говори на **български** език и нареждат да се говори само на гръцки.

„ЗАПОВЯДВАМЕ

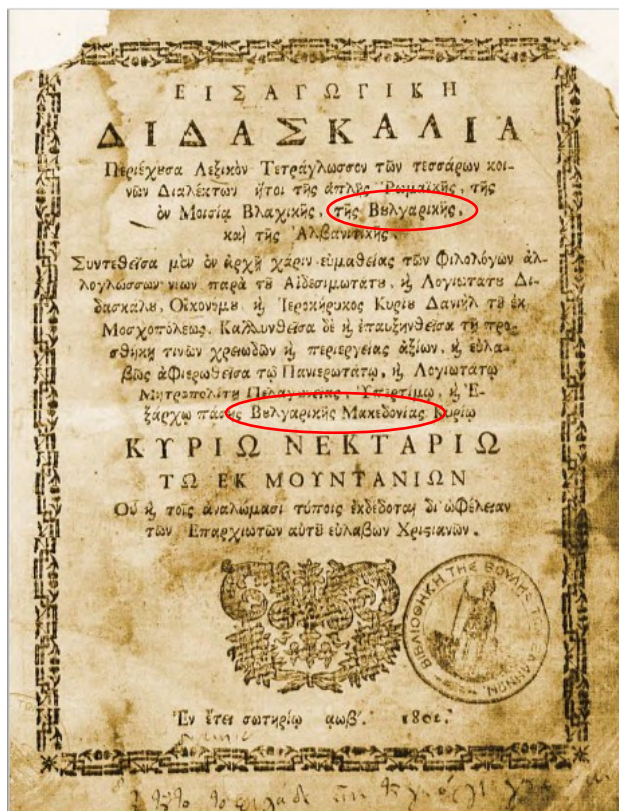
- 1) *Забранява се от днес да се говори **български език** във всички обществени места, заведения, търговските сношения, срещите и събранията, увеселенията, обедите, сватбите и пр.*
- 2) *Налагаме на горните да говорят **гръцки език**.*“

Фалшификация 5. Сайта на Държавния архив на Р. Северна Македония. В секцията със снимки може да се намери речника на Даниил Москополец - гръцки учен с аромънски корени, роден през 1754 година в албанския град Москополе. Остава в историята със своя четириезичен речник, наречен „Уводно обучение“ – „Εισαγωγική διδασκαλία“, издаден през 1794 година в Москополе и преиздаден през 1802 година във Венеция.

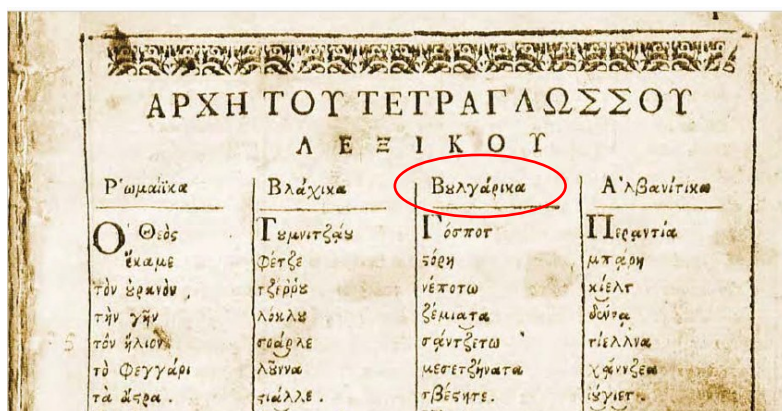

Според текста виждаме на снимката „„Речник на четири јазици“ – на грчки, влашки, албански и македонски народен говор, составен од Данаил Москополец (Венеција, 1802)“

Истината е, че книгата е издадена с помошта на митрополит Нектариј Пелагонийски, којто на корицата се титулува като „Пелагонийски митрополит, ипертим и екзарх на цјала Българска Македонија“ – „Μητροπολίτης Πελαγονίας, Υπέρτιμος καί Έξαρχος πάσης Βουλγαρικής Μακεδονίας“

Речникът е на четирите християнски езика, говорени в Македонија – гръцки, влашки, български и албански. Според Москополец и речникът му езиците са:
ρωμαϊκά – ромейски (гръцки);
Вλαχικά – влашки;
βουλγαρικά – български;
αλβανιτικά – арванитски (албански).

Същата фалшификация е широко тиражирана в Северна Македонија, например Валентина Христовска от „Институт за македонска литература – Скопје“ в сборника „ИСТОРИЈА“, 2012 г. издание на „Здружение на историчарите на Република Македонија“ публикува статия: „МАКЕДОНСКИОТ ИДЕНТИТЕТ И ИДЕНТИТЕТИТЕ НА БАЛКАНОТ“, в която заявјува: „За македонската културна историја од особено значење е Четиријазичниот речник или Речникот од четири јазици (1802, Венеција) од Даниил Москополец напишан на грчки, албански, влашки и македонски јазик, кој е „основата на денешниот современ македонски литературен јазик“ и „има сериозни претпоставки да биде важен објект на балканското јазикознание“.

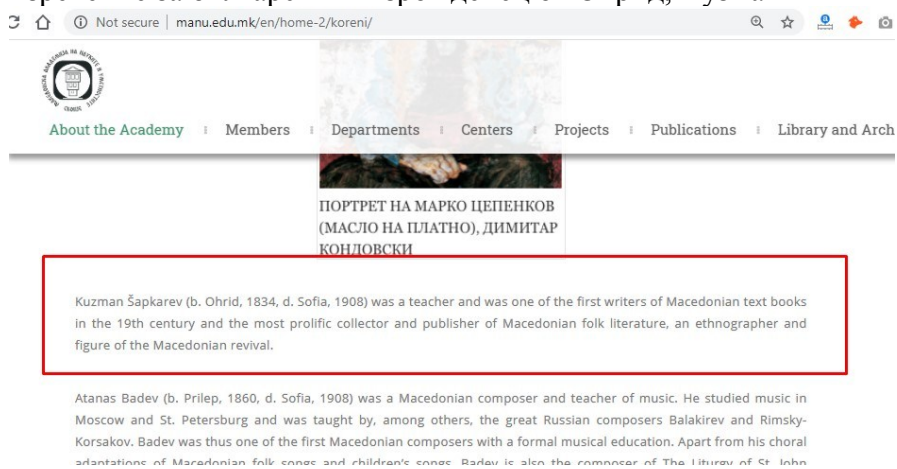
јазик. Со тоа биле поставени темелите на лингвистиката, компаративистиката и на балканологијата. За македонската културна историја од особено значење е Четиријазичниот речник

или Речникот од четири јазици (1802, Венеција) од Даниил Москополец напишан на грчки, албански, влашки и македонски јазик, кој е „основата на денешниот современ македонски литературен јазик“ и „има сериозни претпоставки да биде важен објект на балканското јазикознание“².

² За Балканот е карактеристично што за 10 век бил најголем

Фалшификация 6. Македонската академија на науките и уметностите – МАНУ, е една от най-дейните и големи македонски институции. Създадена е през 1967 година с цел да затвърди македонизма сред македонското население и отговорна за десетки фалшификации и тенденциозно манипулиране на историята на българите от Македония.

Ще дадем само един пример за лъжите на МАНУ – **в едно изречение вмъкват цели три лъжи**. Става въпрос за следното изречение за българския възрожденец от Охрид, Кузман

The screenshot shows the website of the Academy of Sciences and Arts of North Macedonia (MANU). The page features a navigation menu with items like 'About the Academy', 'Members', 'Departments', 'Centers', 'Projects', 'Publications', and 'Library and Arch'. Below the menu is a section titled 'ПОРТРЕТ НА МАРКО ЦЕПЕНКОВ (МАСЛО НА ПЛАТНО), ДИМИТАР КОНДОВСКИ'. A red box highlights a text block that contains a false English translation of a biographical entry for Kuzman Šapkarev. Below this, a partial entry for Atanas Badev is visible.

Portret na Marko Cepenkov (maslo na platno), Dimitar Kondovski

Kuzman Šapkarev (b. Ohrid, 1834, d. Sofia, 1908) was a teacher and was one of the first writers of Macedonian text books in the 19th century and the most prolific collector and publisher of Macedonian folk literature, an ethnographer and figure of the Macedonian revival.

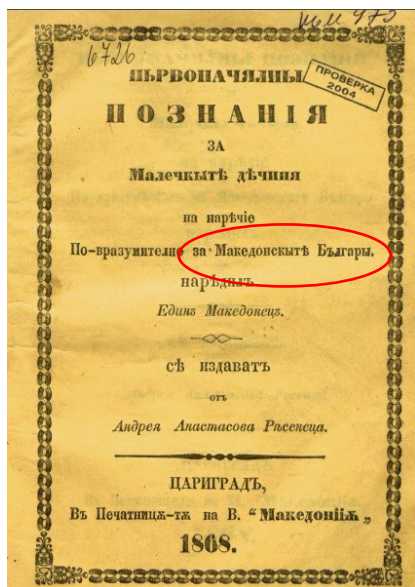
Atanas Badev (b. Prilep, 1860, d. Sofia, 1908) was a Macedonian composer and teacher of music. He studied music in Moscow and St. Petersburg and was taught by, among others, the great Russian composers Balakirev and Rimsky-Korsakov. Badev was thus one of the first Macedonian composers with a formal musical education. Apart from his choral adaptations of Macedonian folk songs and children's songs, Badev is also the composer of The Liturgy of St. John.

„Kuzman Šapkarev (b. Ohrid, 1834, d. Sofia, 1908) was a teacher and was one of the first writers of Macedonian text books in the 19th century and the most prolific collector and publisher of Macedonian folk literature, an ethnographer and figure of the Macedonian revival.“

В превод:

„Кузман Шапкарев (р. Охрид, 1834, п. София, 1908) бил учител и един от първите създатели на македонски учебници през 19-ти век и най-големият събирач и издавач на македонска народна литература, етнограф и (основна) фигура в македонското възраждане.“

Лъжа 1) Кузман Шапкарев бил „един от първите създатели на македонски учебници през 19-ти век“. Фактите обаче говорят съвсем друго - само през 1868 година Шапкарев издава цели 3 буквара и ето как сам ги нарича:

1) “Първоначални познания за малечките дечиня по наречие по-вразумително за **Македонските Българи**“

В него авторът помества следните диалози по отношение на езика и славянските народи:

“П. Ние кой език говориме?”

О. Ние говориме Българският език, що е произлегол от

Славянските; за това и ние, Българите, се викаме и Славяни.

П. Дали само ние Българите сме Славяни?

О. Не; Славяни са: Русите,

Поляците, Чехите, Сърбите, Словаците и Хърватите.“

Ето и кое е общото Отечество на децата от Македония според Шапкарев:

“П. Що се велит народ?”

От едно племе люде, кои що говорят един език, живеат задружно и са навикнали на еднакви обичаи, се велят народ. Местото, къде що живеит един народ, е неговото отечество. Така ние Българите сме един народ, а нашето отечество се велит България.“

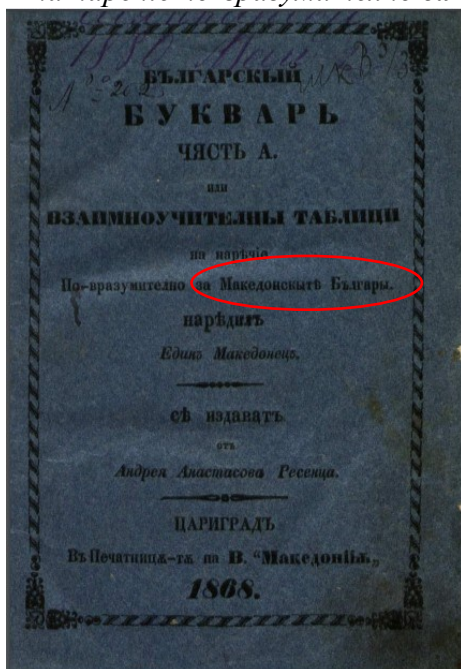
“П. Що се велит отечество и кое е наше отечество?”

О. Местото, къде що се раждат и се отхранват некой, се велит негово отечество или татковина; и така наше отечество е Македонска България.“

П. А имат ли таки люде, що да се отричат от народността си?

О. Имат многу! А най-повике в наша Македонска България, що си остават своята българска народност за да се чинат Гърци или друго нещо таквите люде се имат от светът за предатели и нечестни.“

2) *“Българскій букварь часть А или взаимноучителны таблицы на наречіе по-вразумително за Македонскіте Българи”*

В него намираме следният диалог, насочен към обучението на децата:

П. А по народност, що си?

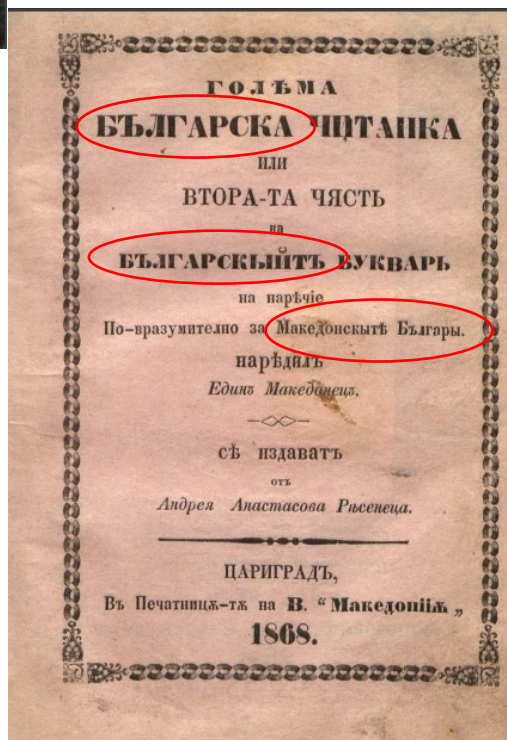
О. По народност съм Българин.

П. Защо?

О. Защо съм роден от татко и майка Българе и говорам (зборувам) Българскі.

3) *„Голема българска читанка или втора част на българският буквар на наречие по-вразумително за македонските българи“*

Ето на какво учи Шапкарев малките македонски деца чрез същия този буквар:
“Овие два братя, сир. Кирил и св. Методий се слават от цел славянски свет за славянски просветители; защо тие първи измислили Българо-Славянската азбука и просветили Българите с евангелска истина, а чрез Българите после и всите други Славянски племена.”

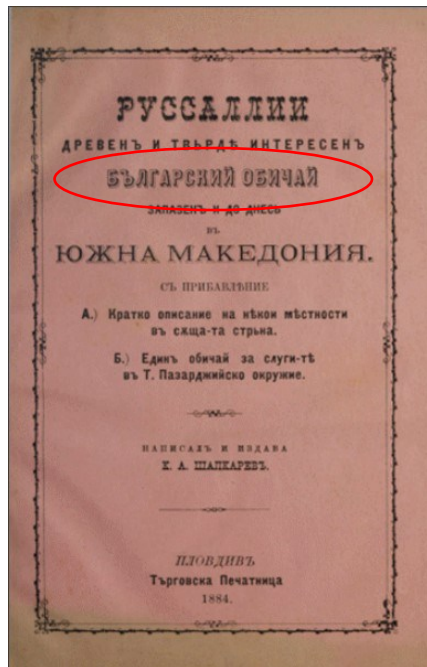
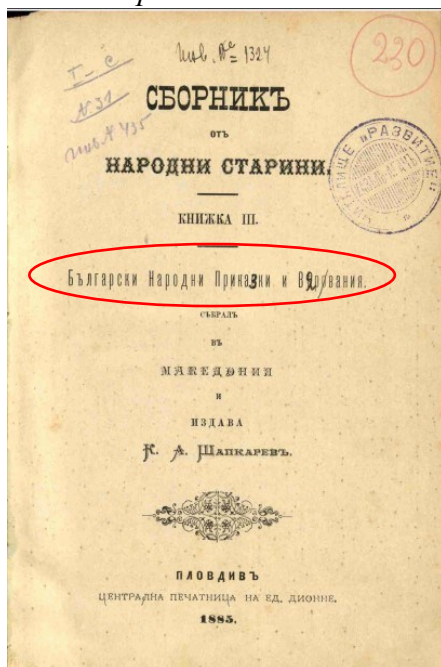
Лъжа 2) Според МАНУ Кузман Шапкарев бил „най-големият събирач и издавач на македонска народна литература“. Нека видим какви книги всъщност е издавал този виден възрожденец:

1) **“Сборник от български народни умотворения. Част първа. Простонародна българска поезия или български народни песни.”** – факсимиле на корицата вижте на стр.103

Това е един изключителен сборник с български народни умотворения от Македония, а Шапкарев сам казва в предговора му:

“...богатството на българските песни в Македония е неисцърпимо, а особито по селата и по-малките градове е изворът не само на песните, но и на всекакъв вид народни умотворения, приказки, н. п., пословици, гатанки, игри, обичаи, суеверия и пр., които вкуп очертават народния ни бит и живот, а най-осезателно характеризират и определяват националността на населението, у което се намират.”

2) **“Сборник от народни старини. Книжка III. Български народни приказки и верования. Събрал в Македония и издава К. А. Шапкарев”**

3) Шапкарев е документирал и публикувал и обичаи на българите от Македония:

„Руссаллии, древен и твърде интересен български обичай, запазен и до днес в Южна Македония“

Лъжа 3) Според МАНУ, Шапкарев бил „етнограф и (основна) фигура в македонското възраждане“. Да, точно Шапкарев, който живо се е интересувал от възраждането на Българщината в Македония, е писал и множество статии по темата, като например тази:

“Неколко критически бележки върху обнародваните до сега материали по историята за възраждането на българщината в Македония“.

Неколко критически бележки върху обнародваните до сега материали по историята за възраждането на българщината в Македония. 1)

III.

„Към историята на възраждането на градъ Охридъ.“

Фалшификация 7. Народната приказка „Силян щърка“, записана от известният български фолклорист Марко Цепенков, родом от Прилеп. През 2012г. на сайта loza.mk публикуват приказката, но с две явни манипулации на оригиналния текст:

Манипулация 1)

web.archive.org/web/20170702190534/http://loza.mk/2012/12/siljan-shtrkot/

треба да има луѓе, чунки гледам како да има ливаге и нивје .

Со надеж Силјан да најде луѓе, тргна да оди од планината в поле. И до кај десет саатот дошол во крајот од полето и видел еден пат кај што оделе луѓе. – „Ете ми трага од луѓе, си рекол сам со себе Силјан; арно, ами што знам што луѓе ќе бидат? Ако се Македонци, арно, – ќе се разберам; ами ако се Турци или Власи или Арнаути, како ќе се разбирам за да зборувам?“ Така си мислел Силјан и си патувал по патчето што го нашол. Патчето било низ едни ливаѓе и во ливаѓето имало киселица, та Силјан си набрал и се изнајал од неа. Близу пол саат што одел, и кога дошол до една тумбичка, се качил на неа и чул

„Ете ми трага од луѓе, си рекол сам со себе Силјан; арно, ами

*што знам што луѓе ќе бидат? Ако се **Македонци**, арно, – ќе се разберам; ами ако се Турци или Власи или Арнаути, како ќе се разбираам за да зборувам?“*

Оригиналот обаче, којто можем да видим в изданието на приказката от издателска књаца “НИК ЛИСТ – Македонија“, 2001 г. е следниот:

*„Еве ми трага од луѓе,“ си рекол сам во себе Силјан. „Арно, ама, што знам што луѓе ќе бидат? Ако се **Бугари**, арно, – ќе се разберам; ами ако се Турци или Власи или Арнаути, како ќе се разбираам за да зборувам?“*

Со надеж Силјан да најде луѓе тргнал да оди, велејќи си во себе: „Дали на Крушево се наоѓам овде, на крај поле“, и видел еден пат по кој врвело луѓе.

„Еве трага од луѓе,“ си рекол сам во себе Силјан. „Арно, ама, што знам што луѓе ќе бидат? Ако се Бугари, арно – ќе се разберам, ами ако се Турци или Власи или Арнаути, како ќе се разбираам и ќе зборувам?“

Така си мислел Силјан и си одел по патчето што беше го нашол. Патчето врвело низ едни ливади и во нив имало киселица, та Силјан си набрал и се изнајал од неа. Близу полчас одел и кога дошол до една тумбичка, се качил на неа и чул зборови од некои луѓе. Арно

Јавно в Прилепско според народната приказка живеели българи, турци, власи и арнаути. И јавно Силјан е говорел само български език, тѣј като само с българите е щял да се разбере.

Манипулация 2)

„– Море што не проговориш, бре Силјане, да речеш добровечер, му рекол мажот, или помози Бог? Дали онеме нешто од морето што си пливал, дали што?“

– „Сакав, стрико, да проговорам, арно ама чинев оти не знаете по мојот јазик. Вие еве сте знаеле и по македонски и сте го знаеле дури и името мое, рекол Силјан; ...“

Силјан сам со себе, по мојот јазик, за да им речам доорвечер . И едно се приближил пред нив, им се поклонил со рацете на градите и ја наведил главата пред нив без да им рече добровечер. – „Море што не проговориш, бре Силјане, да речеш добровечер, му рекол мажот, или помози Бог? Дали онеме нешто од морето што си пливал, дали што?“ – „Сакав, стрико, да проговорам, арно ама чинев оти не знаете по мојот јазик. Вие еве сте знаеле и по македонски и сте го знаеле дури и името мое, рекол Силјан; ви се молам, стриколце, од кај ме познавате мене што ми рековте на име? Јас вас до денеска не сум ве видел ни во некое село ни пак во некој град; летоово јас со еден духовник го шетавам сиот наш вилает и по села и по градови; арно ама

Ето и оригиналът на текста от **изданието на „ЛИСТ“**:

„– Море што не проговориш, Силјане, што не речеш “Добра вечер” – му рекол мажот – или “Помози Бог”? Дали онеме од тоа што в море си пливал, дали од друго нешто?“

– „Сакав, стрико, да проговорам, ама чинев не разбирате по мојот јазик бугарски. Вие сте знаеле и бугарски, а сте го знаеле дури и моето име – рекол Силјан...“

себе, „за да им речам доора вечер .

И штом се приближил пред нив, им се поклонил со рацете на градите и ја наведнал главата пред нив без да им рече „Добра вечер“

– Море што не проговориш, Силјане, што не речеш „Добра вечер“ – му рекол мажот – или „Помози Бог“? Дали онеме од тоа што в море си пливал, дали од друго нешто?

– Сакав, стрико, да проговорам, ама чинев не разбирате по мојот јазик бугарски. Вие сте знаеле и бугарски, а сте го знаеле дури и моето име – рекол Силјан. – Ви се молам стрико, од каде ме знаете, штом по име ме рековте? Јас вас до денеска не сум ве видел ни во некое село ни, пак, во некој град. Летоово јас со еден духовник го прошетав сиот наш вилает, по села и градови, но никаде како вас

Проблемите с тази уж невинна детска приказка не свършват дотук. В македонската медия „Дневник“ госпожа Соња Казиовска се възмуцава как е можело в изданието на оригиналният текст на издателска къща Лист „омилениот јунак на македонските деца,

прилепчанецот Силјан да биде Бугарин?!“

Not secure web.archive.org/web/20160304083751/http://star.dnevnik.com.mk/?pBroj=1770&st...

View site information

Насловна Број 1770 сабота, 18 март 2006

Македонија

отпечати ја статијата испрати ја статијата на пријател

ЛИТЕРАТУРА ЗА ДЕЦА

Силјан Штркот од Прилепско - Бугарин?!

Од сликовницата за Силјан Штркот, една од најпознатите македонски народни приказни, децата може да научат дека нивниот омилен јунак, прилепчанецот Силјан, е Бугарин. Во изданието на издавачот "Лист", Силјан признава дека неговиот јазик е бугарски. Приредувачот не се сетил во еден предговор да им објасни на збунетите деца и на нивните родители зошто Марко Цепенков, човекот што го "пронашол" Силјана, "дозволи" тој да се чувствува како Бугарин.

Во сликовницата, одејќи кон Крушево, главниот јунак, откако гледа многу луѓе на патот, си вели: "Што знам што луѓе ќе бидат? Ако се Бугари, арно - ќе се разберам...". Родители што ја купиле сликовницата велат дека нивните деца останале со подзинати усти додека им ја читале приказната, а и самите не биле помалку збунети и не знаеле што да им одговорот на децата кога ги прашале од каде е Силјан и како може неговиот мајчин јазик да е бугарски. И тие што велат дека знаат оти така пишува во оригиналната приказна што ја запишал Цепенков и дека така ја читале и во постарите изданија, тврдат дека се нашле во недоумица што и како да им објаснат на своите деца од претшколска возраст, бидејќи изданието е наменето токму за нив.

Сликовницата за Силјан Штркот е издание на НИК "Лист", а нејзин приредувач е Весна Ацевска. Приказната во посебна сликовница е објавена откако претходно била издадена во книгата на издавачот "Приказни од земјата Македонија". И големата книга ја има подготвено Ацевска. Во неа се наведени изданијата од кои се преземени приказните. Силјан Штркот е прераскажана на современ македонски јазик. Во сликовницата нема податоци ниту предговор или друго објаснување од приредувачот за бугарскиот мајчин јазик на Силјан Штркот.

Ацевска вчера одби да даде какво било објаснување зошто е одбрана таа

WebSearch Results
www.setimes.com

НАСЛОВНА

Anebnuk

АНТЕНА

on line

TeleKabel

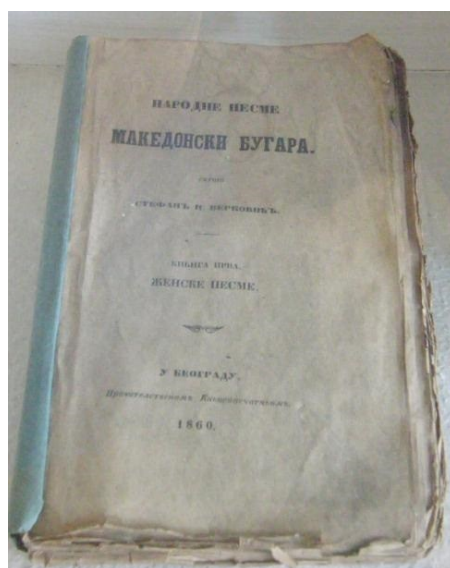
Adobe Flash Player is blocked

И още: „Од сликовницата за Силјан Штркот, една од најпознатите македонски народни приказни, децата може да научат дека нивниот омилен јунак, прилепчанецот Силјан, е Бугарин. Во изданието на издавачот “Лист”, Силјан признава дека неговиот јазик е бугарски. Приредувачот не се сетил во еден предговор да им објасни на збунетите деца и на нивните родители зошто Марко Цепенков, човекот што го “пронашол” Силјана, “дозволи” тој да се чувствува како Бугарин.“ „Родители што ја купиле сликовницата велат дека нивните деца останале со подзинати усти додека им ја читале приказната, а и самите не биле помалку збунети и не знаеле што да им одговорат на децата кога ги прашале од каде е Силјан и како може неговиот мајчин јазик да е бугарски.“

От горния пример може да се види до какво е довела македонското общество десетилетната пропаганда на македонизма – да се възмуцават, че въобще е допуснато в македонска приказка да се говори за българи, говорещи на български език!

Фалшификация 8. **Стефан Веркович** е виден фолклорист от босненско-хърватски произход. Изследва българския фолклор от Македония и Родопите. Сред по-известните му трудове са *“Народне песме македонски бугара”* издадена през 1860 г. в Белград, *“Описание быта болгар, населяющих Македонию”*, 1868 г. и др. Неговата най-известна творба *“Народне песме македонски бугара”* в Македония е издадена като *“Македонски народни песни”* от Кирил Пенушлиски, *който се води “основоположник на фолклористиката во Македонија”*.

Вляво е фалшифицираното издание от 1961 г. в Скопие, обявяващо книгата на С. Веркович като *„македонски народни песни“*. Вдясно можете да видите оригиналната корица на книгата, която съдържа 335 български народни песни от Серско, Разложко, Велешко, Дебърско, Валовишко и Прилепско.

Фалшификация 9. Академик Блаже Ристовски, главен редактор на първата “Македонска енциклопедия”, един от „бащите“ на днешната македонска литературна норма. Той носи отговорността за десетки исторически фалшификации и манипулации на исторически документи, където македонските българи са представени за „етнички македонци“, а техният български език за „македонски“. Нека видим само един пример. В своята книга „**МАКЕДОНСКИОТ ПРЕРОДБЕНСКИ XIX ВЕК**“ той представя едно писмо на големият български духовник Методий Кусев от град Прилеп до вестник „Македония“ на П.Р. Славейков. В него Ристовски манипулативно цитира следното: „Денеска во Охрид – продължува Кусев – засуни народниот глас во деновите на пресветлиот цар Султан нашиот татко А. Азис. Самите досегашни грчки учители, а особено 2-н Прличев, кој беше крунисан во Атина, проповедаше во грчки училишта за досегашните наши заблуди.

Днесъ въ Охридъ загърмѣ гласъ народенъ, при тихитѣ дни на Августѣйшиятъ ни Царь Султанъ А. Азисъ татко нашъ. Самитѣ до сегашнид грцкы учители, а особито Г. Прличевъ който быде вѣчанъ въ Атина за прочутѣтъ му поезиѣ „ἀρμα:σλό;“, проповѣдуватѣ въ грцкытъ училища съборно за до сегашното имъ (ны) заблуденіе. Сѣкж недѣлж се изговарятъ по църкытъ трогателны слова за пострадаието и досегашното ны боледуваише отъ грцишѣмътъ, и оти безъ друго трѣбать да го истуркаатъ съсемъ ти да видать бѣла видѣлнѣя. Но чужки многу имъ пречитъ Владыката, не оставайкымъ ти да си пѣжтъ слободно по църкытъ на материниѣтъ имъ языкъ, и имъ затворитъ училищата (разумѣва се Бугарскытъ), кое е противно и на царевытъ высовы ферманы (по Гркъ познатъ ли пѣщо?) и погазувать сичкытъ вътъ правдины, гледайкымъ съ четиры очи, спорѣдъ высокѣтъ заповѣдъ да не испушатъ нѣвакъ отъ рацѣтъ си и той градъ, градъ който съ своето подыгнуваише за гркѣнжиде е самийтъ ключъ, конто да развѣрзатъ сичкытъ матны и ошкетены, за Бугаритѣ църковны въпросы, рѣшива се съ единодушне сичкы, мало и голѣмо, женско и мажко да го истеражатъ и да си сакаатъ своитѣ правдинж, за кое и се пододож толку жалбы въ Цариградъ, и е отъ денесъж подъ судъ.

Секоја недела по црквите се пренесуваат трогателни говори за заблудите и досегашната болест од грцизмот и потребата таа сосема да се искорени за да се види бел ден...“
С многоточието си академикът удобно спестява на читателите продължението:

„Но чунки многу им пречит Владыката, не оставайки ги да си пѣят

слободно по църквите на матерният им език, и има затварят училищата (разумева ся Бугарските), кое е противно и на царските високи фермани (но Гърк познават ли нещо?) и погазуват сичките им правдини, гледайким се четири очи, според високата заповед да не испуцат никак от ръцете си и той град, град който съ своето подигнуване за гърковеде е самият ключ, който да развързат сичките мътни и оплетени, за Бугарите църковни въпроси, решиха се с единодушие сички, мало и големо, женско и мажско да го истерат и да си ската своите правдини, за кое и се подадоха толку жалби в Цариград, и е от денес под суд.”

Преди този пасаж има още един, който Ристевски не е счел за нужно да цитира:

„Ето днес гледаме с удоволствие много от тие до сегашни гръцки учители да опознават истината и да се просвещават юноши-те с големо усърдие и неуморимо старание на матерний им (Бугарский) език.“

...и в свободното, како що едно време, въ кое и самитъ тие се нахогъяха. Ето днесъ гледаме съ удоволствие много отъ тие до сегашни гръцки учители да опознававайтъ истинитъ и да просвѣщаваятъ юношъ-тъ съ големо усърдие и неуморимо старание на **матерний имъ (Бугарский) языкъ.**

Нататък Ристовски продължава с фалшификациите на писмото:

„Не само во Охрид, денеска се разбудуваат и ги бараат своите права и од цела Македонија. Сите гледаат да си отворат училищата, да се воведе служба во црквите на старословенскиот јазик, да не ги оставаат училищата и народните работи во рацете на еден-двајца што дошле од друго место, кои на секој начин гледаат да спречат се што е народно. Насекаде почнуваат да се воведуваат трговски книги не на грчки, туку на мајчин јазик. Мало и големо се весели под големата сенка на нашиот просветител царот С. А. Азис и се насладуваат на тоа дека си ја осознале својата народност”.“

В оригинала обаче пише друго:

“Не ет само Охрид що се разбудуват денеска и си барат своите

Не ет само Охридъ що се разбудуватъ денеска и си баратъ своитѣ правдини, но по сичка почти Македония глѣдатъ да се отворяѣтъ училища; да въвеждатъ по църквитѣ **Старо-Бугарскиятъ языкъ**, да не уставяѣтъ учебнитѣ заведения и общенароднитѣ работи въ рѣцетѣ на единъ двойца дошлици другородци, които глѣдаха и глѣдаѣтъ се що **е народно (Бугарско)** да непустатъ; на секаде глѣдашъ търговскитѣ тефтери (расписи) да се преправяѣтъ отъ **гърци на Бугарски**; мало и голѣмо се веселитъ подъ широкатъ сенка на Ав. ни Царъ С. А. Азисъ, и се изнаслаждаваѣтъ съ това що си опознало народност-та.

правдини, но на сичка почти Македония гледат да се отворят училища; да въвеждат по църквите Старо-Бугарският язык, да не уставят учебните заведения и общенародните работи в рѣцете на един двойца дошлици другородци, които гледаха и гледат се що е народно (Бугарско) да непустат; на секаде гледаш търговските тефтери (расписи) да се преправат от гърци на Бугарски; мало и големо се веселит под широката сенка на Ав. ни Цар Ц. А. Азис, и се изнаслаждават с това що си опознало народност-та.”

Фалшификация 10. Фалшификации в интернет портала „Нова Македонија“. В статия под наслов „Пишаниот македонски јазик бил присутен во Грција уште од 1817 година“ са вклучени няколко лъжи, въпреки краткото ѝ съдържание.

Лъжа 1) „Солунскиот шивачки еснаф во 1817 година го составил Памѣтница или споменица на живи и на мртви, на **македонски народен говор**. Во 1841 година бил преведен на грчки јазик за да може да биде читана во црквата од свештениците, бидејќи словенскиот јазик бил забранет (Ив. Снѣгаровъ, Солунъ въ българската духовна култура..., 27).“

Солунскиот шивачки еснаф во 1817 година го составил Паматница или споменица на живи и на мртви, на македонски народен говор. Во 1841 година бил преведен на грчки јазик за да може да биде читана во црквата од свештениците, бидејќи словенскиот јазик бил забранет (Ив. Снџгаровъ, Солунъ въ българската духовна култура..., 27).

Во 1866 година, Славка Држилович, ќерка на Константин (Динка) Држилович, отворила училиште во Солун. Славка предавала на македонски и грчки јазик

Авторите са посочили за източник на информацијата си „(Ив. Снџгаровъ, Солунъ въ българската духовна култура..., 27).“ Иван Снегаров е български историк от Охрид, којто през 1937 г. издава книгата си “Солун в Българската духовна култура. Исторически очерк и документи“. В тази книга обаче Снегаров јасно е написал:

“С јасно българско съзнание се отличавал солунският шивачки еснаф от дебрани, крушовчани и кичевци. През 1817 г. те си съставили на български език дарителен паметник (Паметница или споменица на живи и мртви)...“

трешнитѣ градове¹³). Съ јасно българско съзнание се отличавалъ солунскиятъ шивачки еснафъ отъ дебрани, крушовци и кичевци. Презъ 1817 г. тѣ си съставили на български езикъ дарителенъ паметникъ (Паматница или споменица на живи и на мртви), който въ 1841 г. билъ преведенъ на грѣцки¹⁴), за да се чете въ църква отъ свещеницитѣ, понеже не се позволявало да се чете на славянски¹⁵). Сжщиятъ еснафъ, обичайки своя родъ, както ни увѣрява Вело Негревъ, все повече мислѣлъ, какъ да направи въ Солунъ българска църква или бѣлг. училище, за да не изгуби езика си. Първиятъ известенъ

Лъжа 2): “Во 1852 година во печатницата на Киријак Држилович било печатено неделното евангелие на Павел Божигропски на македонски народен говор (Ив. Снџгаровъ, Солунъ въ българската духовна култура..., 32).”

евангелски четива. Во 1852 година во печатницата на Киријак Држилович било печатено неделното евангелие на Павел Божигропски на македонски народен говор (Ив. Снџгаровъ, Солунъ въ българската духовна култура..., 32).

Самият Снегаров не говори за никакъв “македонски језик” в книгата си, когато споменава за въпросното евангелие:

1868 г. тѣ сж мислѣли, че той е билъ първиятъ двигателъ на българщината въ Солунъ и Солунско⁵²). Кириякъ Държиловецъ, по потекло отъ воденското село Държилово⁵³), е отворилъ въ Солунъ грѣцка печатница⁵⁴), но издавалъ и български книги съ грѣцки букви, смѣтайки това като неизбѣженъ етапъ за утвърдяване на българската писменостъ въ южна Македония, задушвана отъ гърцизма. Такова негово издание въ 1852 г. е недѣлното евангелие на иером. Павелъ Божигробски, преведено на „богарски иезикъ“, както се казва въ заглавния му листъ⁵⁵). Може би, тамъ билъ напечатанъ законътъ отъ 25. VII. 1851 г. за битолскитѣ чифлигарски села, издаденъ на 2 августъ с. г. въ Солунъ на западно македонобългарско наречие съ грѣцки букви⁵⁶). Тая

Лъжа 3): „Според Снегаров, во печатницата на Држилович бил печатен и законот од 25 јули 1851 година за битолските чифлигарски села, издаден на 2 август во Солун на западно македонско наречје.“

Според Снегаров, во печатницата на Држилович бил печатен и законот од 25 јули 1851 година за битолските чифлигарски села, издаден на 2 август во Солун на западно македонско наречје. Во 1863 година, Евстатиј Киприади го превел зборникот

В книгата си Снегаров не говори просто за „западно македонско наречје“, споменавайки за Законът от 25 јули 1851 г. за битолските чифлигарски села. Той говори за „западно македонобългарско наречие“:

както се казва въ заглавния му листъ⁵⁵). Може би, тамъ билъ напечатанъ законътъ отъ 25. VII. 1851 г. за битолскитѣ чифлигарски села, издаденъ на 2 августъ с. г. въ Солунъ на западно македонобългарско наречие съ грѣцки букви⁵⁶). Тая двуезична печатница е работила до кѣмъ априлъ 1860 г. ⁵⁷),

Лъжа 4): „Во 1863 година, Евстатиј Киприади го превел зборникот од неделни евангелија на месниот македонски говор на грчки букви за употреба во солунското село Кулакија при црковното служење.“

“Откоа се настројавме од неговите поученија неколцина, почнавме да проповедуваме меѓу народот, да го истераме владиката, да го замениме грчкото учение... навистина малцина ја зафативме црковната работа и од најсиромаси, ами големо чудо направивме со истеруањето грчки владика и освојувањето црквата и училиштата.”

В оригинала на Цепенков обаче пише малко повеќе след многоточието, поставено от Китевски за скриване на неудобната истина:

“Отко[г]а се настройавме од неговите поучениа, неколцина почнавме да проповедуваме помеѓу народот, да го истераме владиката, да го замениме грчкото учение со бугарското; да [г]и замениме училиш[т]ните и црковните епитропи со бугарски, и други народни работи. Навистина малцина ја завативме црковната работа и од нај-сиромаси, ама големо чудо направивме со истеруањето грчкио владика и освојуањето цррквата и училищата.”

Отко[г]а се настройавме од неговите поучениа, неколцина почнавме да проповедуваме помеѓу народот, да го истераме владиката, да го замениме грчкото учение со бугарското; да [г]и замениме училиш[т]ните и црковните епитропи со бугарски, и други народни работи. Навистина малцина ја завативме црковната работа и од нај-сиромаси, ама големо чудо направивме со истеруањето грчкио владика и освојуањето цррквата и училищата. Ете, што рекле стари, од една искра се прап пламен. (За црковноо вопрос имам особно писано) <29>.

Фалшификација 12. „Св. Синод на Македонската православна црква“ издава през 1966г. книгата „Свети Климент Охридски, 916-1966“, по повод 1050 годишнината от смъртта на св. Климент Охридски. Преводът е на Климент Малевски, македонски свещеник, участвал в организирането на провъзгласяването на автокефалията на МПЦ, и Филип Каваев, роднина на братя Миладинови.

В своя вариант преводачите не съобщават от кой език превеждат, от кое издание и пр. Без съмнение те са използвали български преводи, предимно този на Д. Ласков. Изданието е без увод, без никакви текстологически и обяснителни бележки. Дори заглавието на житието му не е преведено цялото и точно. Климент е наречен „епископ словенски“, като са заместили „български“, както стои в оригинала. Ако погледнем първия превод на Пространното Климентово житие, направен от епископ

Партений Зографски през 1858 г., ще видим как той е превел според оригинала заглавието на житието:

„Житие и изповедание и за някои чудеса повествование иже во святых отца нашего Климента, архиепископа болгарскаго, сочинено от светейшаго и славнейшаго Теофилакта, архиепископа первия Юстиниани и всея Болгарии и майстора константинополских реторов.“

В забележка към изданието си преводачите пишат:

„Во грчките преписи и во словенските и бугарските преводи стои бугарски, но бидејќи во најстарите животописи стои словенски, а и самиот Климент се именувал словенски, тоа ние го зедовме за поверодостоен изразот словенски“.

На науката обаче не е известен нито един животопис на Климент, в който той да не е наречен български епископ, а „словенски“. Не само българските и славянските, но и латинските преводи го превеждат „български“, защото така стои в грчкиот оригинал. На много места в превода на книгата, издадена от МПЦ своеволно „българи“ и „български“ са заменени със „славјани“ и „славјански“.

Фалшификација 13. Печатът на **Първата българска печатница на Даскал Камче** в тиквешкото село Ваташа в Македонија от 1837г.

Ето какво пише на сайта Macedonium за даскал Камче, като същата информација може да биде откријата во многу официјални източници:

„Печатницата на Даскал Камче е втора македонска печатница по печатницата на Теодосија Синаитски. Некои бугарски пропагандисти настојуваат да ги извртат фактите на уфрлаат тези дека Даскал Камче ги учел децата на “бугарски јазик“ но всушност се фаќаат самите во фалсификатите зашто во 1830 год. додека Даскал Камче печател на македонски јазик ниту во самата Бугарија немало печатница а од учењето бугарски таму немало ниту помен.“

Насловна Македониум Сервиси Контакт Донирајте! English Пре

Македониум.org

- Историја
- Религија
- Архитектура
- Култура
- Етимологија
- Етнологија
- Пропаганда
- Новости
- За Македонија
- Македонизам

Анкета

Македониум прашува
Што сакате да читате на Македониум?

- Историја
- Пропаганда
- Религија
- Дали знаете дека?
- Култура
- Архитектура

Гласај!

Вкупно гласови : 7805
резултати

Македониум музика

Историја > Нов век > Македонски преродбеници

Даскал Камче поп Ангелов (1790 – 1855 год.)

Сподели на Facebook

Роден е во с. Курешница, Гевгелијско. Започнал сам да се учи но се школувал и во Србија каде завршил учителско школо. Подоцна е и на Св. Гора, каде добил поголемо образование, затоа за него народот вели дека тој бил "учен даскал".

1830 год. Даскал Камче од Белград купил печатница и ја носи во Ваташа каде ја поставува во близина на црквата и почнува да печати учителски и црковни книги. И покрај неговото настојување да го сочува своето дело во тајна, грчкиот владика разбрал во што се состои работата и го изгонил Камче од селото.

Печатницата на Даскал Камче е втора македонска печатница по печатницата на Теодосија Синаитски. Некои бугарски пропагандисти настојуваат да ги извртат фактите па уфрлаат тези дека Даскал Камче ги учел децата на "бугарски јазик" но всушност се факаат саните во фалсификатите зашто во 1830 год. додека Даскал Камче печател на македонски јазик ниту во самата Бугарија немало печатница а од учењето бугарски тану немало ниту помен.

Даскал Камче, ја носи една од првите печатници во Македонија во 1830 година

В превод това гласи: „Печатницата на Даскал Камче е втората македонска печатница след печатницата на Теодосий Синаитски. Някои български пропагандисти се опитват да изопачат фактите с тезата, че Даскал Камче е учил децата на „български език“, но всъщност те сами се оказват хванати във фалшификация, защото през 1830г., докато Даскал Камче печатал на македонски език, в България не е имало нито печатница, нито помен за изучаване на български език.“

Нека видим обаче каква всъщност е била печатницата на въпросния възрожденски деец и какъв е надписът върху неговия печат. Печатът е взет от Табло със заслужилите дейци от Тиквешко, издание на Тиквешкото благотворително братство. Към надписа на собственика на печатницата "ДАСКАЛЪ КАМЧЕ" е добавен текстът на "фирмата" му: " I. БЪЛ. [ГАРСКА]

ПЕЧАТНИЦА 1837г. с. ВАТАША". Между двата текста са изписани българските букви Ъ, ъ, А, Д, Ъ, О, Б, Ж, Ц, У, голяма част от които са изцяло непознати за днешните македонски граждани. Независимо от тези факти, българинът от Македония даскалъ Камче е обявен за "македонец", разбиран като "небългарин" във всички официални източници.

ПРИЛОЖЕНИЕ 3

ФАЛШИФИЦИРАНЕ И УНИЩОЖАВАНЕ НА КАМЕННИ НАДПИСИ

Съществуването на епиграфски паметници от епохата на Средновековието и Възраждането на територията на днешната РС Македония, които са написани на български език или в които се споменава „българин“, „български“ и „България“ винаги е било проблематично за югославските власти преди 1941 и след 1944 г. Поради тази причина редица надписи са подложени на унищожение или фалшифициране. Ще започнем с може би най-фрапантния пример за югославската политика на укриване и/или преиначаване на истината:

1. Каменен надпис от гр. Битоля на старобългарски език – т.нар. **„Битолска плоча на цар Йоан Владислав“**. Дълги години след откриването му е укриван, днес е изложен в музея без обяснителен текст. Историята на този изключително ценен епиграфски паметник и снимка на плочата са поместени на стр. 26.
2. **Каменен надпис на построената през 1863 г. църква „Света Неделя“ в Битоля**. На него е правен опит за заличаване на думата „българите“. Снимка на плочата е поместена на стр. 49.
3. Плоча от **гробницата при църквата „Св. Димитър“ в Скопие**. След откриването е пренесена в България, където се съхранява в Националния исторически музей в София. Снимка на плочата и нейната история е поместена на стр. 49.
4. **Надписа на църквата в село Прилепец**, близо до град Прилеп. При него думата „български“ не само, че е заличена, но върху нея е написано „македонски“, като тази фалшификация е видима и с просто око. Снимка на плочата е поместена на стр. 50.

Унищожаването и фалшифицирането на български възрожденски надписи е масова практика на територията на РС Македония от 1944 г. до днес. Унищожават се дори надгробни паметници, с цел да се заличи българската принадлежност на починалите.

5. Надгробна плоча на загиналите през 1904 г. революционери Никола Каранджулов, Найдо Пещалеев и Димитър Робев, написана на книжовен български език, е унищожена и заменена с нова, с надпис на „македонски“ език. Снимка на плочата е поместена на стр. 54.

6. Надгробна плоча на изтъкнатия революционер Мише Развигоров, загинал през 1907г. Унищожена след отделянето на днешната РС Македония от Югославия през 1991 г. Снимка на плочата е поместена на стр. 55.

7. Битолски надпис (1876 година) – плочата е строшена и захвърлена в двора на храма „Св. Димитър“ в Битоля, днешното ѝ състояние и местонахождение са неизвестни. Снимка на плочата и нейната история са поместени на стр. 52.

8. Скопски надпис от храма „Рождество на Пресвета Богородица“ Надписът гласи : *„Главна врата на Българската Народна Църква Рождество Пресвятия Богородици 20 юли 1879 л.“*. Към днешно време няма информация къде се намира тя. Снимка на плочата е поместена на стр. 53.

9. Надгробна плоча на свещеник Илия Габровалиев в с. Робово, Струмишко. Надписът на паметната плоча на гроба гласи:

„Тукъ почива свещеникъ Илия Ивановъ Габровалиевъ родом от с. Богданци, Гевгелиско. Единъ отъ първите борци (за българщината) въ Струмишко починалъ на 11 ноември 1911 година“. Снимка на плочата е поместена на стр. 51.

Освен тях се унищожават и всички съвременни надписи, които местни българи в РС Македония се опитват да поставят и които са посветени на революционни дейци, родени на територията на България. Такъв е случаят с пример

10. Паметна плоча на войводата от ВМОРО Тома Давидов.

Той е български военен и революционер, роден в Ловеч. Назначен е за войвода на Ревизионната чета на II-ри Битолски революционен окръг лично от Гоце Делчев. Загива през 1903 г. край село Оздолени, Охрид-ско в бой с башибозук. Погребан е в местността Градище в Слатинската планина, като неговият гроб се превръща в място за поклонение и до ден днешен. Местността се нарича Давидов гроб. На 15

март 2020 г. група граждани от Охрид, поставят паметна плоча на лобното място на войводата, с неговите думи:

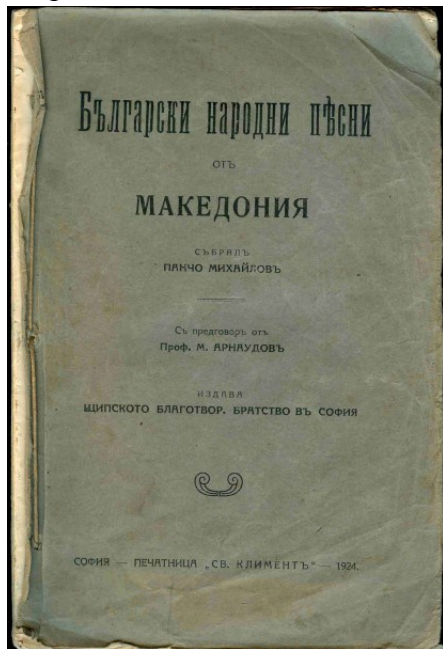
“Не сум од Македонија, но за слободата на Македонија сум подготвен секој момент да го дадам својот живот. Ќе отидам таму, меѓу народот на братска Македонија, да умрам, а не тука да ја трујам својата душа за неа.”

Въпреки, че възпоменателният надпис е изписан на скопската книжовна норма, две седмици по-късно той е унищожен от местни македонисти, които не са разкрити. С подобни действия се цели да се унищожи всеки спомен за каквато и да е връзка с България.

ПРИЛОЖЕНИЕ 4

СБОРНИЦИ С НАРОДНИ УМОТВОРЕНИЯ ОТ МАКЕДОНСКИ ДЕЙЦИ

Един от основните източници на информация за всеки език е неизчерпаемата съкровищница на народното творчество. То е носител на живите говори и на развитието им във времето. Тук представяме част от колекция от примери за книги, издадени от различни македонски дейци, които са събирали с много любов

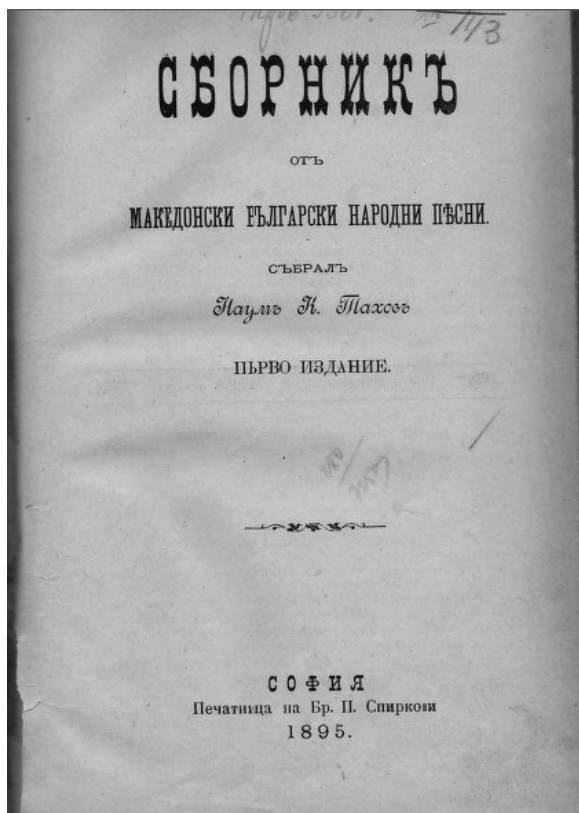
стотици песни, приказки, умотворения и шевици от своите родни краища, за да запазят това богатство за бъдните поколения.

1) *Български народни песни от Македония (1924) на Панчо Михайлов (1891-1925) от Щип, днес РС Македония.*

Авторът е доброволец в Македоно-одринското опълчение на Българската армия през Балканските войни, офицер от Българската армия през Първата световна война, Кочански околийски войвода на ВМРО, български учител и фолклорист. През 1924 година

Щипското благотворително братство в София издава неговия сборник с български народни песни от Македония. В книгата влизат записвани от Михайлов песни при обиколките му в Македония, предимно от Щипска, Скопска, Кратовска, Кочанска, Паланечка и Царевоселска-Малешевска околия. За събирането на песните допринасят и ВМРО войводите Мите Опилски от с. Опила, Кратовско, Евтим Полски от с. Нивичани, Кочанско, Димитър Паликрушев от Винаца и Григор Хаджикимов от Ново село, Щипско и др.

**2) “Сборник от Македонски Български Народни Песни” (1895)
от Наум Тахов от Крушево, Вардарска Македония**

Наум Тахов е поет, фоклорист и народен певец от Крушево. Издава няколко изключително ценни сборника с народни песни от родния си край, както и едни от първите грамофонни плочи с песни, посветени на Илинденско-преображенското въстание. Домът му на ул.Странджа 55 в софийския квартал Ючбунар служи за сборище на македонските революционери. Умира през 1913 г.

близо до Централна гара в София на връщане от куриерска мисия в Дупница. Наум Тахов е бил сляп по рождение, но е виждал, както е казвал и самият той, с “очите на душата си”.

През 1895 г. Тахов издава изключително редкия и ценен сборник с народни песни “Сборник от Македонски Български Народни Песни”. Съдържа 300 български и 40 влашки песни от Крушевско и Прилепско, събирани в продължение на седем години.

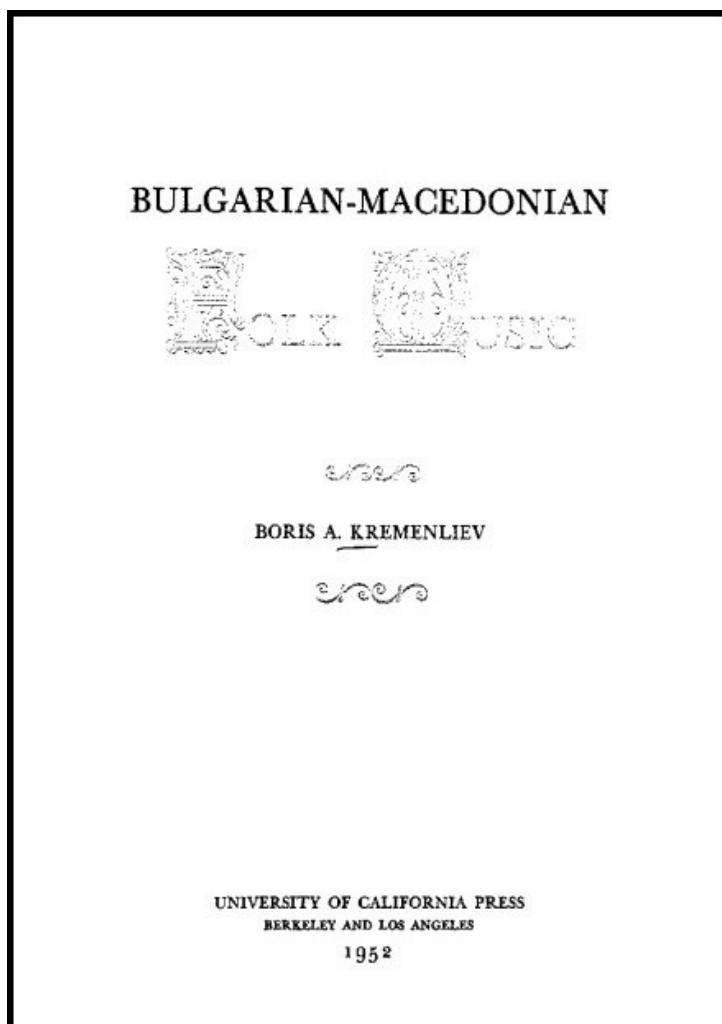
3) “Български народни песни” (1861) от Димитър и Константин Миладинови от Струга, Вардарска Македония

Книгата на братя Миладинови „Български народни песни“ вече бе разгледана в Гл. III, т. 4, стр.89 на настоящото издание.

4) *“Bulgarian-Macedonian Folk Music”* (1952) от Борис Кременлиев от Разлог, Пиринска Македония

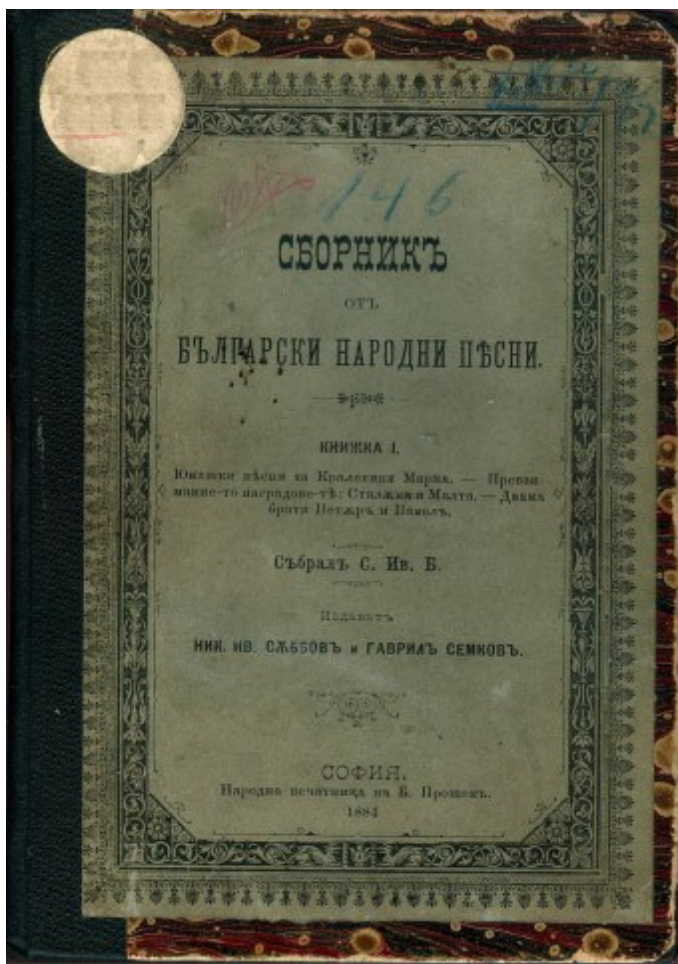
Борис Кременлиев е виден българо-американски композитор и музиколог, дългогодишен преподавател в Калифорнийския университет в Лос Анджелис. Номиниран е за Оскар за музиката си към филма *“The Tell Tale Heart”* (по Едгар Алън По) през 1953 година.

През 1952 година в Лос Анджелис Борис Кременлиев издава сборника си *“Bulgarian-Macedonian Folk Music”*:

5) “Сборник от български народни песни” (1884) от Серафим Боянов от с. Долно Драглище, Разложко, Пиринска Македония

Роденият в Разложко Серафим Иванов Боянов (1865 – 1937, София) е виден български просветен деец и фолклорист. Работи дълго време като учител в българските училища в Банско, Цариград, Копривщица, София и Златица и др. Участва в Сръбско-българската война като доброволец, учредява комитети на ВМОРО в Разложко, сътрудничи с фолклорни материали на Българското книжовно дружество (днешен БАН).

През 1884 година Серафим Боянов издава “Сборник от български народни песни” с песни посветени главно на Крали Марко. За издаването на сборника си Серафим Боянов получава средства от цяла България.

6) “Български македонски песни“, (1926) от Йосиф Чешмеджиев от Скопие, Вардарска Македония

Йосиф Чешмеджиев от град Скопие (1890-1964) е български композитор и диригент, учил музика при Атанас Бадев в Солун, в Българската духовна семинария в Цариград и в Лайцигската консерватория.

През 1926 година в София издава сборника “Български македонски песни“

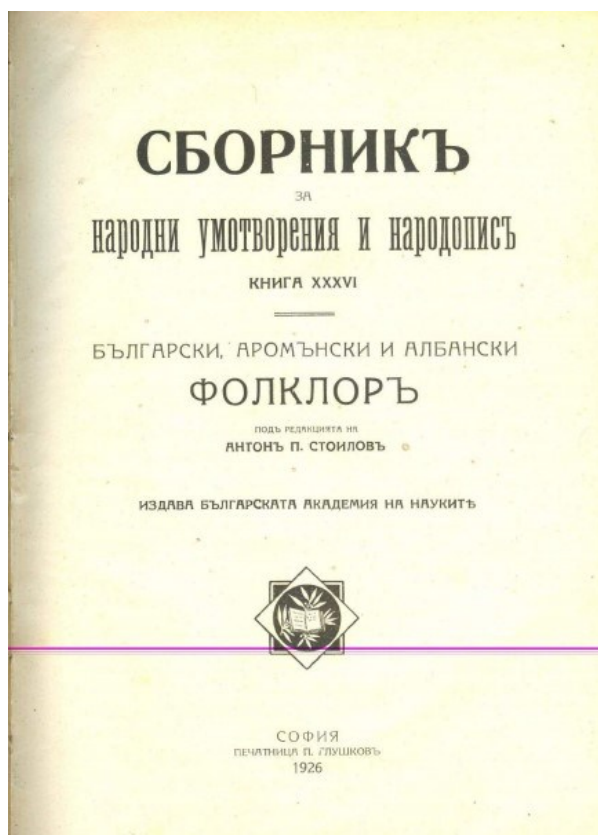

7) “Македонски български песни” (1934) на Петър Динев от с. Куманичево, Костурско, Егейска Македония

Петър Динев от с. Куманичево, Костурско, Егейска Македония е виден български музиколог и композитор, учредител на Дружеството на църковните хорове в България.

През годините Петър Динев хармонизира и обработва български народни песни от Македония. Част от тях са публикувани в сборника от 1934 година “Македонски български песни“

8) “Български, аромънски и албански фолклор”, (1926) от Антон Попстоилов от с. Лешко, Горноджумайско, Пиринска Македония

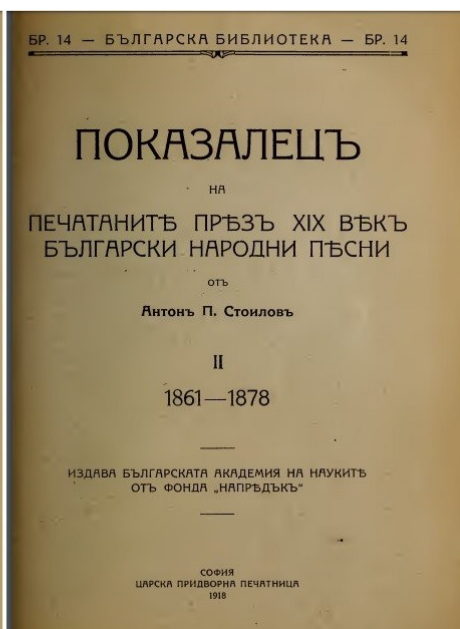
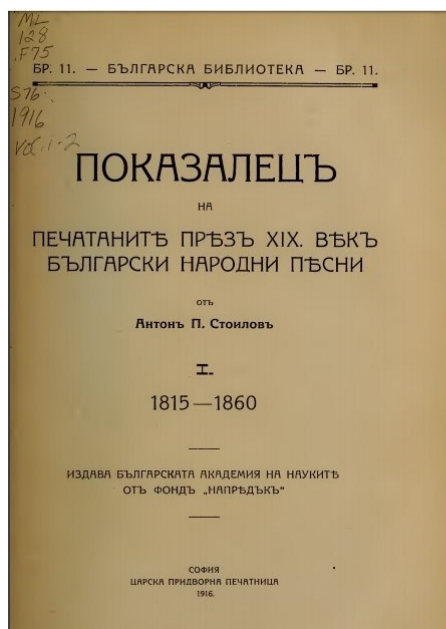
Антон Попстоилов Ников е виден български историк, фолклорист и етнограф, академик на Българската академия на науките от Пиринска Македония. През 1926 година в “Сборник за народни умотворения и народопис”, книга XXXVI под заглавие “Български, аромънски и албански фолклор” Антон Попстоилов публикува български, аромънски и

албански песни, приказки, вервания, обичаи, гатанки и игри събрани от различни краища на България и Македония:

9) “Показалец на печатаните през XIX век български народни песни. Том I. 1815-1860 и Том II. 1861-1878”, (1916 и 1918) от Антон Попстоилов от с. Лешко, Горноджумайско, Пиринска Македония

Издадени в два тома фундаментален труд на Антон Попстоилов “Показалец на печатаните през XIX век български народни песни” представлява първата библиография в българската фолклористика.

Том I излиза през 1916 година, а том II през 1918 година:

10) “Български книжовници от Македония; 1704-1878”, (1922) от Антон Попстоилов от с. Лешко, Горноджумайско, Пиринска Македония

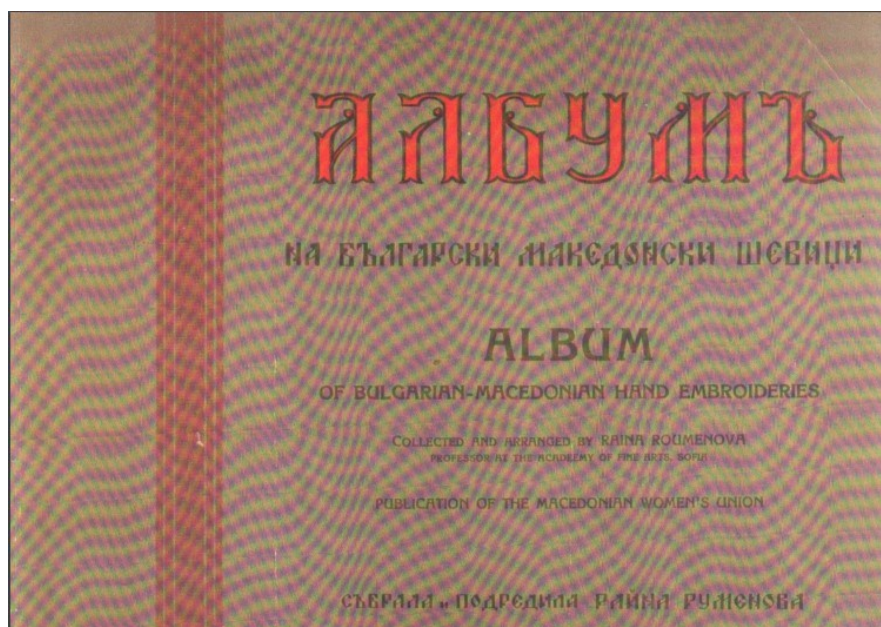
Един изключителен сборник от 1922 година с биографии на български книжовници от Македония. Както сам авторът Антон Попстоилов пояснява в предговора на книгата си:

„Като син на Македония, сметам, че изпълнявам свещен дълг с тоя труд към паметта на първите новобългарски книжовници, а на младото поколение пожелавам дълбоко да се проникне от дейността им:

там то ще научи, как са работили нашите деди и бащи, с каква любов и самоотвержност са служили роду си, какви идеали са ги движили и какво завещаха на поколението.“

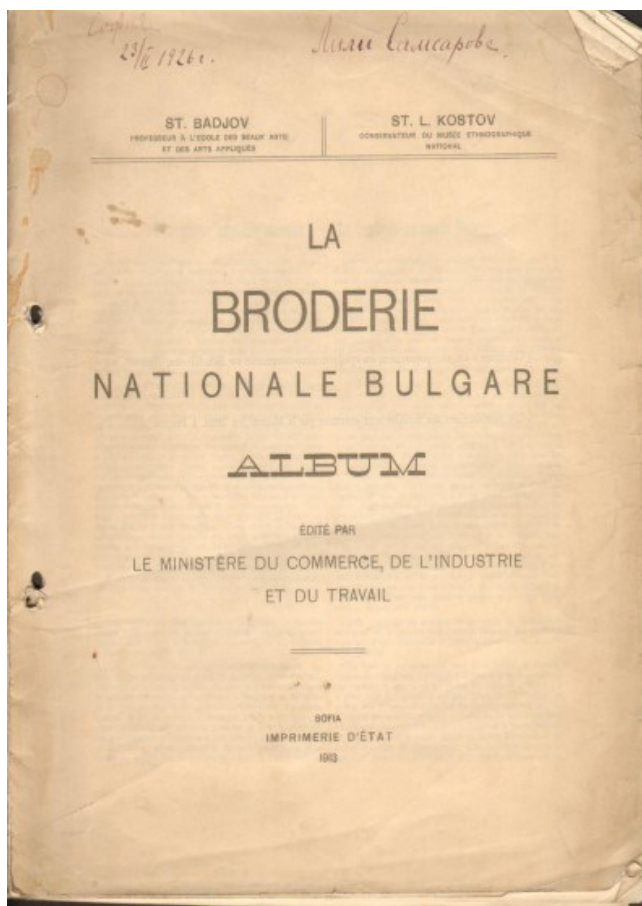
11) “Албум на български македонски шевици” (1932) от Македонски женски съюз

Македонският женски съюз е организация на жените бежанци от областта Македония, установили се в България, съществувала от 1926 до 1934 година. Организацията е близка до ВМРО, а още със създаването си през 1926 г. се присъединява към българската секция на Международната женска лига за мир и свобода. Съюзът създава свои клонове и дружества в България и зад граница като през 1933 година вече има 51 дружества и около 6000 членки. “Албум на български македонски шевици” е издаден през 1932 година Македонския женски съюз. Съдържа български народни шевици от македонския край.

12) *“La Broderie Nationale Bulgare Album”* (1913) от Стефан Баджов от Крушево, Вардарска Македония

Той е бил професор в Художественото индустриално училище в София и е автор на проекти на държавния герб на Царство България, на ордени, дипломи, грамоти, банкноти, акции, емблеми, пощенски марки и други. Рисува стенописите на църквата „Свети Седмочисленици“ и купола на църквата „Свети Никола Софийски“ в София, участва в реставрирането на стенописите в Боянската черква, както и в оформлението на интериора на дворците Врана, Царска Бистрица и Ситняково. Член-учредител на Македонския научен институт. След 1944 е репресиран от комунистите.

Стефан Баджов съвместно с писателя и етнограф Стефан Костов изследват и систематизират стари български бродерии, които през 1913 г. събират в първия български албум „Български народни шевици“:

13) “Сборник от български народни умотворения. Част първа. Простонародна българска поезия или български народни песни”, (1891) от Кузман Шапкарев от Охрид, Вардарска Македония. Факсимиле на корицата е поместено на стр. 103.

Кузман Шапкарев от град Охрид (1834-1909, София) е виден български възрожденски книжовник, фолклорист, редовен член на Българското книжовно дружество, днес БАН.

През 1891 година Кузман Шапкарев издава този изключителен сборник с български народни умотворения от Македония. Както той сам казва в предговора на сборника:

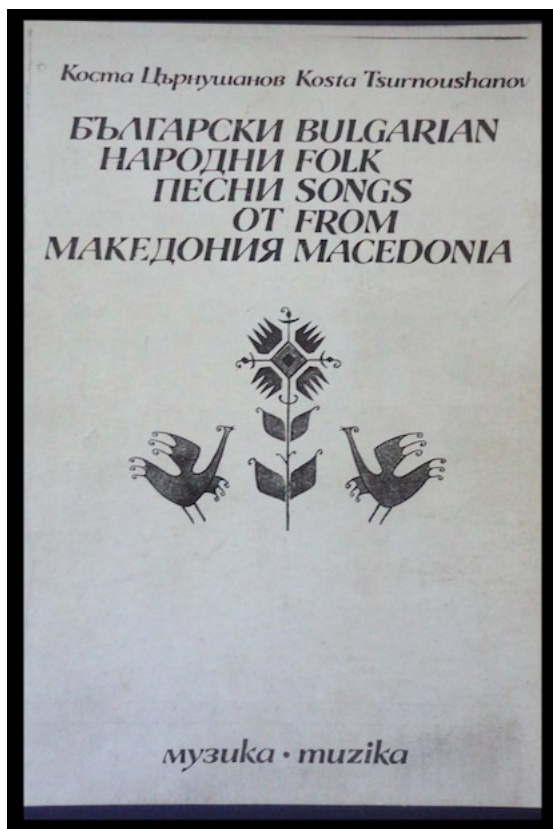
“...богатството на българските песни в Македония е неисцърпимо, а особито по селата и по-малките градове е изворът не само на песните, но и на всекакъв вид народни умотворения, приказки, н. п., пословици, гатанки, игри, обичаи, суеверия и пр., които вкуп очъртават народний ни бит и живот, а най-осезателно характеризират и определяват националността на населението, у което се намират.”

14) “Сборник от народни старини. Книжка III. Български народни приказки и верования. Събрал в Македония и издава К. А. Шапкарев”, (1885) от Кузман Шапкарев от Охрид, Вардарска Македония. Факсимиле на корицата е поместено на стр. 176.

Сборникът съдържа 81 български народни приказки от Македония, събрани предимно от Прилеп , Кукуш , Гевгели и Охрид.

15) “Български народни песни от Македония; Bulgarian folk songs from Macedonia”, София, 1990 година

Роденият в Прилеп Коста Георгиев Църнушанов (1903-1996, София) е общественик, деец на ВМРО, историк, публицист, фолклорист и един от основателите на ММТРО, младежката организация на ВМРО. През 1990 година в София Коста Църнушанов издава легендарния сборник “Български народни песни от Македония; Bulgarian folk songs from Macedonia“, който съдържа 1022 народни песни изпеани от македонските

революционери и общественици. "Намирам, че е необходимо този път да разкажа нещо повече за историята на изданието – за причините и обстоятелствата, които наложиха неговото съставяне. Първоначалната цел далеч, не беше да бъде той обнародван, а само да съхрани възможно повече от българската песенна съкровищница в родния ми край Македония, над който през есента на 1918 година отново надвисваше опасност

от чуждо иго. Българските училища бяха затворени, българската книга – унищожена или скрита в подземия и по тавани. Младежда бе подложена на денационализация, чрез училищата, книгата и другите културни средства. Само българското национално съзнание оставаше живо в младите души. И то започна да дири за себе си опора. Скритата българска книга бе отново извадена на бял свят и тайно разнасяна за прочит. Но това не беше достатъчно, а книгите при откриване бяха изложени на опасност и на всякакви нежелателни последици. Тогава оживя спасителният завет на безсмъртните братя Миладинови: "Отворете душите си за народната песен; с нея ние почнахме нашето народностно възраждане!". А тая песен беше край нас – жива, неуязвима, крилата, безсмъртна. Нея младежта в Македония най-първо противопостави на натрапваната чужда култура.

И започна събирането на най-хубавите песни – първо от родния кът, а след това от селата и от другите градове и околии. Песните се изучаваха на добре обмислени, организирани седенки и излети на младежта...

Особена роля започнаха да играят българските революционни песни, които дотогаваха се таяха в народните низини като подпочвени води: за Гоце Делчев, Йордан Пиперката, Димко Могилчето, Питу Гули, Васил Чекаларов, Тома Давидов, Параскев Цветков, Стефан Димитров, Леонид Янков, Гьорги Ацев, битката на “Ножот”, въстанието в Крушево и Смилево и пр. Оживяха образите на старите войводи, за които още живите възрастни революционни дейци разказваха като техни съратници или очевидци на събитията...

Така през 1924 година се постави началото на сборника, който оттогава взе все повече да расте, да се превръща по-сетне в постоянно хранилище на песни и мелодии от все нови и нови извори и да стане един вид огледало на душата на българина от Македония...”

В Скопие или се премълчава за съществуването на тези издания, или съдържащите се в тях песни се обявяват за македонски.

На фалшифициране са подложени и издания на чужди фолклористи, които смятат народните песни в Македония за български. Сборникът на видния фолклорист от босненско-хърватски произход Стефан Веркович, публикуван през 1860 г. с оригиналното заглавие „Народни песни на македонските българи“, е преиздаден в Скопие през 1961 г. с фалшифицираното заглавие „Македонски народни песни“. Въпреки че С. Веркович навсякъде говори за българи в Македония, днес в Скопие е обявен за „основоположник на фолклористиката во Македония“. Фалшификацията на неговата основна книга е представена на стр. 180.

ПРИЛОЖЕНИЕ 5

ИСТИНАТА ЗА РАННИТЕ МАКЕДОНИСТИ

Изнесените по-долу факти и цитати на македонски дейци и възрожденци за дейността, идеите и политическите зависимости на първите македонисти са непознати на по-голямата част от гражданите на РС Македония. Те не фигурират в учебниците, в книгите и изявленията на македонските учени, общественици и политици. Разкриваме истината, защото само тя може да разчупи оковите на заблудите, наложени със сила по времето на комунистическа Югославия.

В настоящото издание представяме съкратен вариант на историята на ранните македонисти. Пълният текст е наличен в електронния вариант на Бялата книга.

В наши дни ранните македонисти Коста Групче(в/ич) и Наум Евро(в/ич) са провъзгласени за „кодификатори“ на „македонския“ език от страна на МАНИ. За Георги Пулевски се преподава в македонските училища, но наученото за него далеч не е цялата истина. Творчеството на Кръсте Мисирков се изучава едностранчиво, без да се показва другата част от статиите и документите му, където той се обявява за етнически българин. Също така е неизвестно под чие влияние и за чии цели Мисирков е написал прословутата си книга „За македонските работи“. Накрая стигаме до личността на Блаже Конески, за когото в началното и средното образование в Северна Македония се дават оскъдни данни за произхода и живота му до 1941 г. и се крие факта, че той се застъпва за пълното приемане на сръбската азбука като азбука на новообразувания македонски литературен език през 1945 г.

Наум Еврович, Коста Групчевич и Темко Попович са първите „македонисти“. За дейността си те получават заплата от Сърбия, поради което с право могат да бъдат наречени сръбски агенти. Всички те прекарват по-голямата част от живота си в Сърбия и активно работят по прилагането на великосръбската доктрина, наречена впоследствие „македонизъм“. Те работят под прекия контрол на идеолога на македонизма – Стоян Новакович, който е

сръбски политик, учен, президент на Сръбската академия на науките.

Наум Еврович е студент в специалния отдел на Белградската семинария за македонци, основана от Стоян Новакович през 1873 година. Целта на този отдел, създаден за хора, родени в Македония, е те да бъдат изпратени по-късно обратно, за да разпространяват сръбската пропаганда. В 1886 г. в Белград се основава дружеството „Свети Сава“, чиято цел е чрез стипендии и други улеснения да привлече българските младежи от Македония за обучение в Сърбия. През същата година в Белград група македонски младежи приемат своя програма, съгласувана със сръбското правителство. В съответствие с програмата през същата година в Цариград е създадено Дружество на сърбо-македонците. През следващата година организацията вече разполага със свои клонове в Цариград, Солун и се опитва да пусне корени и в София.

В тази сръбска пропаганда изключително активен е Н. Еврович. На него, заедно с Коста Групчевич и Темко Попович, му е поставена задачата от името на „Асоциацията на сърбо-македонците“ в Цариград да издава вестник, който да се нарича „Македонски весник“. Стоян Новакович разкрива какъв е трябвало да бъде този вестник в писмо до Министерството на външните работи на Сърбия след една от срещите му с Еврович и Групчевич в Цариград:

„Междувременно може да се подходи към една част от плана, без никакъв страх, че ще навреди на нереализираните ни досега неща, но на които държим толкова много. Те са съгласни (Групчевич и Еврович) за собствената си отговорност като османски граждани да се опитат да получат одобрение за издаване на литературен седмичен или двуседмичен вестник на македонски диалект, който да публикува по нещо и на сръбски език и в който македонският диалект ще се наклони към сръбския, преминавайки към все по-чисто сръбски език“. (Дипломатически архив – Дубровник, отдел РР, Ф. 1 - 502/1887 г.).

Идеята за издаването на сръбски „Македонски вестник“ се проваля поради липса на интерес, поради което на Н. Еврович и К. Групчевич е поставена задачата да се отпечатат учебници на „македонски“ език в Цариград, които да бъдат разпространени в училищата в Македония. Главен организатор е сръбският консул

в Цариград Стоян Новакович. В свое писмо С. Новакович обяснява необходимостта от отпечатване на учебници на „македонски“ език и каква е целта на тези учебници:

„В този момент обръщам вашето внимание на необходимостта от специален македонски буквар за училищата в Македония, който трябва да бъде специално подготвен за разпространението на СЪРБСКА ГРАМОТНОСТ и СРЪБСКИ ЕЗИК в Македония. От тази гледна точка и по въпроса за разпространението на сръбското влияние в Македония, като реална основа трябва да се вземат следните точки:

- 1. Че македонският диалект е различен както от сръбския, така и от българския, но че има прилики и с двете.*
- 2. Че българската пропаганда досега е полагала големи грижи за това, по всички възможни начини да маркира и подчертае разликите между македонския диалект и сръбския език.*
- 3. Че в сръбски интерес е да следваме същия път, но търпеливо, солидно и систематично с нови оригинални средства, като използваме индивидуално това, което може да намали разликата между сръбския език и македонския диалект, противно на гореспоменатите български стремежи“.*

В тази посока ми се струва най-необходимо да се състави специален буквар на македонския диалект за Македония. В този буквар сръбският буквар трябва да бъде обединен с македонския, но така че македонският да представлява две трети, а сръбският една трета, и то във втората половина. Букварът трябва да бъде написан на сръбски правопис, с цялото необходимо внимание за истинска и добра транскрипция на македонския диалект.“ (Дипломатически архив - Дубровник, отдел РР, Ф. 1 -102/1888 г.).

Ето как е направена „кодификацията на македонската азбука и правопис“ (според МАНУ) чрез „Македонския буквар“ на Коста Групчевич и Наум Еврович от 1888 година. Нека видим още един документ:

"През май 1888 г. Стоян Новакович повика Коста Групчевич и Наум Еврович и им даде буквара на Стеван Чутуруило, за да съставят на негова основа македонския буквар. След почти месец работа те съставиха македонския буквар и го предадоха на Стоян Новакович, за да го оцени. Тъй като знанията им за състава на буквара не бяха толкова големи, те преработиха Буквара на Стеван Кутуруило, като направиха само

промени в употребата на азбуката, която искаха да адаптират към македонския език според знанията си. Навсякъде, където в думите от буквара на Стеван Чутурило е използвана буквата "ј", те я заместват с буквата "и", но също така използват буквите "ј" и "и". Изхвърлят буквите "Љ" и "Њ", а вместо това са използвали комбинация от „лъ = љ" и "нь = њ". Някъде са използвали омокотяващия знак "ь", а в някои думи в средата на думата са използвали буквата "ъ". Букварът им беше наречен „Македонски буквар“. Публикувано от Климент Джамбазовски - „Стоян Новакович и македонизмът“, „Историски часопис“, Белград 1965.

Но не само този буквар бива подготвен за осъществяването на плановете на македонизма. Сръбският министър на образованието наема гореспоменатия сръбски агент, роден в Крушево - Деспот Баджович, да направи и той един буквар. За опитния сръбски агент Баджович това не е първата подобна задача, тъй като през 1874г. по времето, когато е учител по сръбски език в Битоля, той подготвя „Буквар за сръбско-македонски начални училища“.

Деспот Баджович изпълнява задачата и съставя буквара си през 1888г., наречен „Буквар за македонски училища у Турској Царевини“. Обща черта на този буквар от Баджович и „Македонски буквар“ от Еврович и Групчевич е, че и двете са написани на македонския бърсяшко-миячки диалект. В крайна сметка обаче сръбското министерство на образованието избира трети буквар за нуждите на сръбската пропаганда в Македония. Това е букварът на Милойко Веселинович, наречен „Буквар за народне школе“, който е написан на овчеполско-струмишко наречие. Общо 17 000 копия от него са отпечатани и разпространени в Македония, най-вече в тогавашния битолски вилает на местата, където няма сръбски училища. Тези данни са и от споменатата вече книга на Климент Джамбазовски. В Цариград Н. Еврович, К. Групчевич и Т. Попович, по нареждане от Сърбия, работят активно също и за назначаването на сръбски епископи в Македония. Големият български възрожденец от Македония Кузман Шапкарев е добре запознат с работата на всички тези сръбски агенти. Ето какво пише Шапкарев в писмо до Марин Дринов от 10 септември 1888 г. за Т. Попович и К. Групчевич:

„Един изрод – Темко Попов, който е син на незаконния син на охридския гръцки владика, Стефан Владиков, пораниен предател на покойния Димитър Миладинов... Темко Попов и Коста Грубчев – днес тези двамата гложат костите на сръбското посолство в Цариград, лъжейки, че ще превърнат македонските българи в стари сърби“.

МАНУ посочва и „Речник од три јазика“ на Георги Пулевски от 1875г. Точно преди 50 години, през 1969г. във вестник "Нова Македонија" излиза статия за Георги Пулевски, озаглавена "Миячкият ѕидар - нај-видният македонски учебникар". Статията е публикувана в 11 продължения от 25 август до 4 септември, а неин автор е Петар Чакар. Авторът намерил дневника на Наум Еврович и за пръв път представи данни, записани в него. Това е същият Наум Еврович, който през 1888г. заедно с Коста Грубчевич ще напише "Македонски буквар" по искане на Стоян Новакович. От дневника на Еврович става ясно, че не Георги Пулевски, ами Наум Еврович и Цветко Попович съставят или поне помагат на Пулевски да състави Речника на три езика. Цветко Попович е един от физическите убийци на сръбския принц Михайло Обренович през 1868 година. След това събитие Наум Еврович, Георги Пулевски и Цветко Попович заедно избягват от Белград, където живеят дотогава, а Цветко Попович заминава да живее в Бигорския манастир. Тук той продължава да дава частни уроци на полуграмотния Георги Пулевски - нещо, което те вече са започнали като практика в Белград. "Речникът на три езика" естествено е издаден в Белград с помощта на Наум Еврович, а за издаването му даже заплаща Митрополитът на цяла Сърбия, Михаил.

Две години преди този речник, посочен от МАНУ, през 1873г. в Белград Георги Пулевски публикува "своя" труд, озаглавен "Речник на четири езика I. Сръбско-албански, II. Албански-Арнаутски, III. Турски, IV. Гръцки. Белград, 1873". Славянският език в този четириезичен речник е означен като сръбски, а пък две години по-късно същият този език става македонски. Както заключава Коста Църнушанов в цитираната по-горе негова книга, това съвпада по време с появата през 1874г. на „Буквар за сръбско-македонски начални училища“ на Деспот Баджович. В „Повелчта за македонският език“ от 3 декември 2019 г. МАНИ посочва и делото на Кръсте Мисирков като опит за кодифициране на македонският език. А цялата ранна дейност на Кр. Мисирков е

под прякото влияние на Н. Еврович и Стоян Новакович. Македонският изследовател Петар Чакар в статията си „Влиянието на Наум Евро в живота и творчеството на Кръсте Мисирков“, публикувана в скопския официоз „Нова Македония“ в 12 продължения (от 5 до 16 юни 1966) пише, че Наум Еврович се среща за първи път с Кръсте Мисирков в Белград през 1888 г. ,подчертавайки, че Наум Еврович ще се превърне в пътепоказател в живота на Кръсте Мисирков:

„Избирайки славянска филология, Мисирков тръгна по стъпките на Наум Евро и цялата друга общественно-политическа дейност в Русия той определя и осъществява под влиянието на Наум Евро“.

Аташето на сръбското консулство в Цариград - Наум Еврович, работи и като таен агент на руския консул в Цариград. Когато е открит от турската полиция, Еврович скача от втория етаж на хотел в Константинопол, но макар и тежко ранен, оцелява.

Авторът на споменатата статия - Петар Чакар пише, че руската дипломация изобщо не е очаквала да намери заместник на Наум Еврович, а заместник се явява най-добрият му ученик - Кръсте Мисирков, който е изпратен от Русия в Битоля.

Наум Еврович е изгонен от Цариград и интерниран в Струга, а сръбското правителство отпуска пенсия на верния си слуга. В същата статия на Петар Чакар ясно е записано за какво е мечтал Наум Еврович. В дискусия във вестник с български общественици, той пише във връзка с етническата и географска принадлежност на Струга:

„Нещо ме кара да вярвам, че Сърбия ще дойде по-скоро от България, тъй като последната е географски по-отдалечена от Струга“.

Желанието на сръбския агент Наум Еврович е изпълнено през есента на 1918 г., когато Струга и цяла Вардарска Македония попадат под сръбска окупация. Тогава Еврович е назначен за кмет на Струга, а след посещението му в Белград и срещата със стария му приятел, сръбския премиер Никола Пашич, пенсията му е увеличена. Наум Еврович умира през 1923 г. в Струга като сръбски функционер. Той оставя къщата си на внуците на Георги Пулевски, а всички книги от личната си библиотека завещава да бъдат дарени на библиотеката на сръбското шовинистично дружество „Свети Сава“ в Белград.

В своята „Повелба за македонския език“ МАНИ също пише, че стандартният македонски език е кодифициран от органите на Народна Република Македония през май 1945 г. Но в същото време премълчава за какво се е застъпвал Блаже Конески, смятан днес за негов създател, и от кой е направена окончателната кодификация на македонския език. Ето какво казва по различни поводи в живота си Блаже Конески – внук на най-известния сърбомански войвода – Глигор Соколович – Ляме.

Б. Конески е горд, че е учил в гимназията в Крагуевац: *„Това е иначе известна гимназия. Това е най-старата гимназия в Сърбия. Бях и в редакцията. Първите ми стихове на сърбохърватски бяха публикувани там, в тези списания... Знаех сръбските песни за Крали Марко. Не знаех македонски песни... Сръбската азбука върши работата много добре и е доста удобна, ...най-съвършената в света... В нашата практика сме имали случай да проверим две кирилицы: сръбската и българската. На всеки от нас е ясно колко по-лесно се учи и колко по-практична е азбуката на Вук от българската кирилица... Има една най-важна причина да приемем азбуката Вук. Тя е широко разпространена в Македония. Македонският народ е грамотен чрез тази азбука“.*

При участието си в езиковите комисии на АСНОМ, Блаже Конески се застъпва за пълното приемане на сръбската азбука. Затова решението на Първата езикова комисия да се запази буквата "Ъ" в азбуката е отхвърлено от Конески и други сърби от Комунистическата партия на Македония и Югославия. Втората езикова комисия на АСНОМ взема решение за пълно приемане на азбуката Вук Караджич, като се добави старославянската буква звука дз = s. Тъй като повечето македонски интелектуалци от това време се бунтуват срещу пълното въвеждане на сръбската азбука в македонския литературен език, цялата работа преминава в ръцете на шефа на АГИТПРОП на Комунистическата партия на Югославия, черногореца Милован Джилас. Той, заедно с други четирима сръбски професори по филология, вземат решението за окончателния вид на македонската азбука. В спуснатата от ЮКП азбука остават сръбските букви Љ, Њ, Ј, Џ и S, а сръбските букви Ћ и Ђ са модифицирани на К' и Г'. Изхвърлена е българската буква Ъ.

Разгледаните документи дават обяснение защо днес в Скопие се мълчи за тези аспекти от дейността на първите македонисти. В

същото време са обявени за „македонци“ лицата, които са се борили срещу македонизма и са отстоявали своята българска идентичност.

Кузман Шапкарев за моралния характер на агентите на сръбската пропаганда в Македония:

„Не си заслужува трудът да се говори за лица като Шуменковци, като за някакви важни производители на подобни въпроси. Познавам същия този Шуменков лично от 1878 г. в Белград. По същество той не е нищо повече от един прост селянин, кафеджия в кафене „Балкан“ на площад „Тарезия“ в Белград, човек без никаква грамотност, още по-малко идея, една безсъзнателна подкупена машина, управлявана от Милоевичевците да проповядва на своите прости съселани – млекари и фурнаджии, сръбската идея. Подобно на него в Белград има още един друг фурнаджия Кочо, роден в Кичево, който през 1878 г., седейки пред фурната си, намираща се на малкия пазар в Белград, подписва в подготвен мемоар имената на толкова македонци, колкото могъл да види на пазара, независимо дали са славяни или не и от което и да е македонско място, даже без тяхното знание, който уж от своя страна казват в мемоара, че като стари сърби те протестирали срещу всеки съюз на родината си, втора Сърбия – Македония, с българското княжество, следователно и подчинение на руснаците, а желаят съединение с майката (!) Сърбия, т.е. протестирали против Св. Стефанския договор. И това беше в навечерието на Берлинския конгрес. Тогава този фалшив документ, за съдържанието на който никой от записаните (не казвам подписалите се, защото никой не се е подписал), не е получил никакво уведомление, след което е бил предаден на Негово Светейшество княз Милан с молба да го изпрати в Берлинския ареонаг.*

Освен тези двамата, в Белград има още трима, братя Баджови, родени в Крушево, Охридска епархия - Деспот, Георги

* Тук ясно личи регионалният, а не етническият характер на използваното по онова време название „македонци“ – „независимо дали са славяни или не“. В своите документи македонското освободително движение заявява, че македонци са всички, родени в географската област Македония, без оглед на тяхната етническа принадлежност.

и Кузман. Ако не се лъжа, срещнах ги отдавна, особено с Георгия през 1878 г. в Белград, от когото можях да науча много неща от тайните на сръбската пропаганда, включително какви мерки трябва да се предприемат и какви средства да се използват, за да се вкарат в торбата и самите македонски общини. Впоследствие бях поканен да се присъединя към техния персонал, където ми се посочи и определена месечна заплата. Разбира се, аз не можях да приема поканата, защото няхах намерение да продавам съвестта си за метал.

Всъщност г-н Коста Групчев е обикновен шекерджия и нищо повече, който като младеж, уж от интелигенцията, винаги е искал да се включва и да се намесва в народно-църковните дела на родния си град. Той е същият, който се похвали, че през 1862-1863 г. уж бил подействал сред нашите съграждани за изгонването на сръбските учители и учителки, изпратени от Сърбия. Той е същият, който през 1886 г. взе живо участие в издаването на брошурата: „Сръбска пропаганда на Балканския полуостров“ от А.К.Т., София, книгопечатница Янко Ковачев, 1886. А от 1886 г. негодува срещу българския народ по единствената причина, че днешното българско правителство не го е възнаградило с някоя служба. Изведнъж, сякаш че целият български народ му е виновен, той се превърна в непримирим български враг и близък приятел и горец доброжелател на онова племе, което до вчера преследваше по всякакъв начин. И знаете ли защо? За триста, както казват лошите уста, кръгли! Браво на продажника, хаирлия да му бъде Юдиното желязо, както казват обикновените хора.

Тези няколко наистина тъжни истини за г-н К. Групчев пиша ги в присъствието и така да се каже под диктовката на по-големия му брат, уважавания г-н Иван Групчев, който, след като се видял с него в Цариград, е тук от известно време. Той говори със силно негодувание и абсолютно неодобрение за безразсъдството на брат си. Същият (Иван Групчев) има добротата да ми каже подробно, че вторият приятел на брат му по сърбофилство, Наум Евров от Струга, човек с най-нисък характер и безделник готованец, когото също познавам от 5-годишна възраст, от радост, види се, от големите (!) успехи, с които сърбизмът напредвал не само в Македония, отечество на Душановци, но и в столицата на османските халифи, преди няколко дни бил полудял, в резултат на което отишъл в

джамииите, за да приеме истинската ислямска вяра, а след това искал и да се хвърли в Босфора. Ето с какви дейци братята сърби се надяват да посърбят македонските българи. Ето какви личности г-н Драганов удостоява с причисляване към броя на „подвижниците на народните съдби“!

Кузман Шапкарев. Няколко думи над статиите на г-н П. Драганова в доклада на Светото славянско благословено общество. София, 1890 г.

Кръсте Мисирков за езика на населението в Македония.

Ето какво казва в прочутата си книга „За македонските работи“, издадена през 1903г., славеният като „македонецот на 20-ти век“ Кръсте Мисирков, чието име носи Институтът за „македонски език“ в Скопие. Първият цитат е от сканирания оригинал на книгата, след него е посочен съвременен текст от изданието на МАНУ.

по горе за комитетите т. е. тие сет готови да дадат на Европа секакви гаранции, Македонија да не се соединат со Бугарија, но они никој пат не ке склонат да се упразднат во Македонија бугарскиот јазик и бугарското име во полза на централното македонско наречје

8. Бугарскиот јазик и бугарското име

(Комитетите) сет готови да дадат на Европа секакви гаранции, Македонија да не се соединат со Бугарија, но они никој пат не ке склонат да се упразднат во Македонија бугарскиот јазик и бугарското име.

Както всеки може лесно да прочете, Мисирков признава, че „комитетите“ (ВМОРО, бел.ав.) са били готови на всякакви политически отстъпки, само и само да се запази употребата на българския език в областта. Основания за тази тяхна нагласа и потвърждение на неговите съждения намираме във втория цитат. В него Мисирков изтъква като риск за успеха на сръбската пропаганда факта, че при евентуален успех на Илинденско-Преображенското въстание, бъдещото автономно правителство

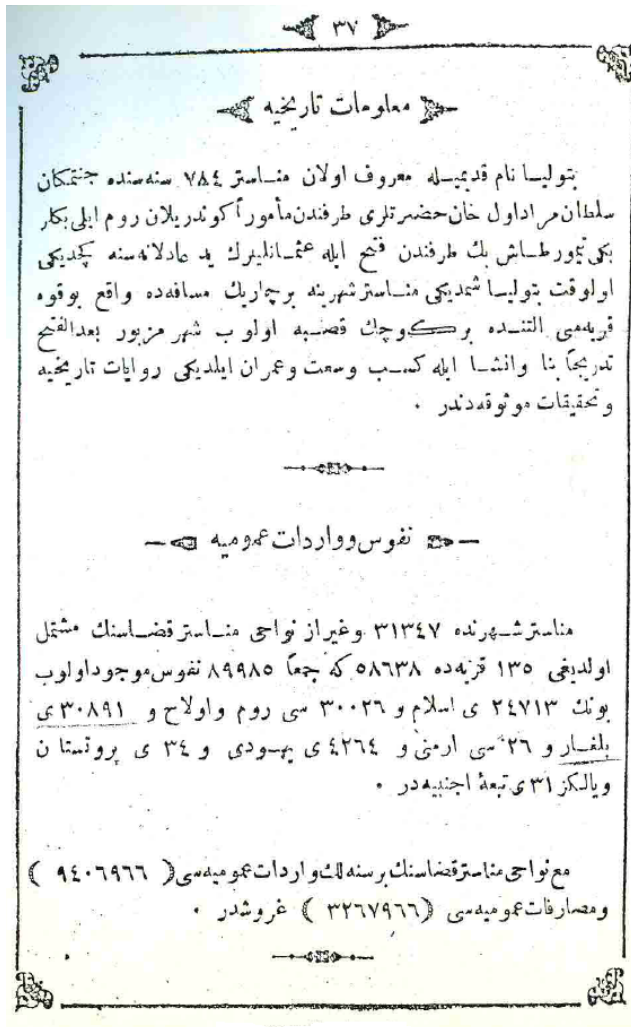
би избрало българския език за официален, като език на мнозинството.

чуждите интереси во Македонија. Ако востајин'ето восторжествува, не е ли јасно, оти за него ќе имаат да се благодарат на бугарите и за тоа тамо, каде сега србите конкурираат со своите пари и својата пропаганда, со бугарските пари и пропаганда, ќе изгубат секојо влијание на своите клиенти? Зар не му мислат србите, оти со успеат на востајин'ето, ако се питат: на кој јазик ќе требаат да зборуваат судијата, да речеме, во Тетово? — автономното прателство, кои ќе бидат од „болшинството“, ќе одговорат — на бугарски; истото ќе одговорат и местните жители, затоа во нивните очи, бугарите, а не србите, излезоа герои. Исто така, во полза на бугарите, ќе се реши и прашајин'ето за јазикот во градските и селските школи. А пошто во автономна Македонија ќе немаат место за пропагандите, то србите ќе требаат да отстапат местото на бугарите. Но ќе се со-

Ако востајин'ето восторжествува, не е ли јасно, оти за него ќе имаат да се благодарат на бугарите и за тоа тамо, каде сега србите конкурираат со своите пари и својата пропаганда, со бугарските пари и пропаганда ќе изгубат секојо влијание на своите клиенти? Зар не му мислат србите, оти со успеат на востајин'ето, ако се питат: на кој јазик ќе требаат да зборуваат судијата, да речеме, во Тетово? - автономното прателство, кои ќе бидат од „болшинството“, ќе одговорат - на бугарски; истото ќе одговорат и местните жители, затоа во нивните очи, бугарите, а не србите, излезоа герои. Исто така во полза на бугарите, ќе се реши и прашајин'ето за јазикот во градските и селските школи. А по што во автономна Македонија ќе немаат место за пропагандите, то србите ќе требаат да отстапат местото на бугарите.

ПРИЛОЖЕНИЕ 6

ОФИЦИАЛНА СТАТИСТИКА НА ОСМАНСКАТА
ИМПЕРИЯ ОТ 1902 Г. ЗА НАСЕЛЕНИЕТО НА НЯКОИ
РАЙОНИ, НАМИРАЩИ СЕ ДНЕС НА ТЕРИТОРИЯТА НА
РС МАКЕДОНИЈА

Град Битоля:

Мюсюлмани –
24713

Власи и гърци –
30036

Българи – 30891

Евреи – 4266

ОБЩО – 51124

{ بزلبه قضاخانه دائر ایضائات }

﴿ حدود ﴾

بزلبه قضای شمالاً قرقوه قضای و قورشوه ناحیه می شرقاً
سلانک ولایت تکوش و کوربلی قضاوی جنوباً ولایت مشارالیه
و دینه قضای و قرهجه اووه ناحیه می و مناسرتک فیانورینه قضاویه
محدودر .

بزلبه قصبه سی سطح بگردن ۸۴۵ متر و مرتفع اولوب ۴۱۰۱۲
عرض شمالی و ۱۸۰۳ طول شرقیه واقع و بلوارتیه می بقینده اووده
مینی اوایوب هرامی موسم شرقیه لطیف اولدیی کبی موسم ششاده دخی
معدندر .

{ معلومات تاریخیه }

بزلبه قصبه سنک ۷۸۴ سنه سنده چتکنان مطلقان مراد اول خان
حضر نازی طرفندن مأموراً کوندر بلان جور طاشن بک طرفندن فتح اولدیی
واولوقت قدم بزلبه قصبه می شمیدی بزلبه قصبه سنک جنوب طرفنده
بولوب شمیدی بزلبه قصبه می بعدالفتح تدریجاً بنا وانشا اولدیی
روایات تاریخیه دندر .

﴿ نفوس و واردات عمومیہ ﴾

بزلبه قصبه سنده ۱۸۲۷۹ و غیراز مورخوه بزلبه قضا سنک مشتل
اولدیی ۱۱۵۰۴۱۵ قریده که جمماً ۳۲۸۴۵ نفوس موجود اولوب
بزرگ ۱۴۲۷۹ ی اسلام ۹۵۵ ی روم و اولاح ۳۵۸۹۰ ی بلغاردر

Прилепска
околия:

Мюсюлмани – 14279
Власи и гърци – 955
Българи – 35890
ОБЩО – 51124

تبدیلی ملی بانانک بانیه و مناسرتایاتی اداره اییدی اناده اوخری به
مسلم تعیین ایدرک برخلی مدت اوخریده اجرای حکومت انش اولان قان
بردری جلال الدین بک طرفندن اوخری به ناظر تیماوزنده انشا ایدریش
اولان قرقازک اایوم موجود بولان خرابدی شایان تماشاً تاردندر .

﴿ نفوس و واردات عمومیہ ﴾

اوخری قصبه سنده ۱۱۵۷۲ و غیراز نواحی اوخری قضا سنک حاوی
اولدیی ۵۶ قریده ۱۴۸۴۴ که جمماً ۲۶۴۱۶ نفوس موجود اولوب بزرگ
۸۱۳۵ ی اسلام ۷۴۶ ی روم و اولاح ۱۷۵۳۵ ی بلغاردر .
مع نواحی اوخری قضا سنک برسنده لک واردات ۴۶ می ۳۰۹۳۰۳۵
و مصارفات مجلیه می ۳۵۱۴۰۳ غروشدیر .

{ اماکن امیریہ }

اوخری قصبه سنده تکمل و مجدد بر حکومت قونانی و عسا کردیشمنک
ایسه واسلمه حفظنده بخصوص برده دیوی واردر .

﴿ اماکن عمومیہ و سائرہ ﴾

نفوس اوخریده ۳۴۳۳ خانه ۴۵۰ دکان ۱۳ خان ۲ جام ۳۳ فرون
۱۴ نازینو بنیساته ۴ لکوفانطه و اشچی دکانی ۳ دقیق فایرشمی ۱
عارت ۲ اجزاخانه ۱ کبر ساعیت قزاقی ملقهده دخی ۱۸۹۸ خانه ۴۱
دکان ۹ خان ۱ شایق فایرشمی و می مرکز ۷۲ دکمرن ۹۰۴ انبار و صاناق
۳۱۰۰ قطعه باغ ۷۲ باشجه ۱۹۰۰۰ تیرلا ۶۳۶ چار ۲ مرغی ۱ اورمان
۷ غرعه ۲ دالبان ۱ قاضیخانه واردر .

Охридска
околия:

Мюсюлмани – 8135
Власи и гърци – 746
Българи – 17535
ОБЩО – 26416

رسنه ناحیه سته دائر ایضاحات

{ حدود }

رسنه ناحیه سی شمالاً اوخری جنوباً پرسپه ناحیه سی شرقاً مناسزه قضاسی غرباً استاروه و آورهجه قضایا به محدوددر .
 ناحیه مذکور همگ مرکزی پولان و ۰۶ و ۱۴ عرض شمالی و ۴۴ و ۱۹ طول شرقیه واقع اولان رسنه تبعیدی سطح بگردن ۱۷۰۸ متر و مرتفع پرسپه و اوخری کولاری اره سنده . بولان غیلانچه طغانک جانب شرقیه سنده و پرسپه کولنه یارم ساعت مسافده و مذکور طغانک اتکنده ناحیه سی اوواسته نظر بر موقع فرخزاده منبدر هواسی موسم صیفده ثابت لطیف اولدینی کی موسم شتاده دخی معتدلدر .

نفوس

رسنه قصبه سنده ۴۳۸۴ و مشتمل اولدینی ۳۲ قریده ۱۱۴۳۲ که جملاً ۱۵۸۱۶ نفوس موجود اولوب بونک ۳۲۶۱ سی اسلام ۳۷۰۸ سی روم ۸۸۴۷ سی بلغاردن .

اما کن عمومیه وسائره

نفس رسنه سنده ۴۸۳ خانه ۱۰۲ دکان ۱۴ فرون ۱۴ خان اجمام ۱ کارکیم ساعت قله سی ۲ اشچی دکانی ولسره قانله ۵ فازیو و چیشانه ۱ اجرانانه ۱ کر کفانه ۲ قره نوبخانه ۱ نوزافخانه ۱ دانه بانه قرای ملحه سنده دخی ۱۸۵۷ خانه ۱۹ خان ۲۰ دکان مع رسنه ۲۷ ذکر من ۲۰۳۱ انبار و صمصاناق ۱۹۲۴ قطعه باغ ۱۰۸۵ باغچه ۱۴۶۲۱ تولا ۲۷۵۰ چار ۳۷ سرخی ۴۱ اورمان ۸۲ عرصه واردر .

Ресенска
околия:

Мюсюлмани – 3261
Власи и гърци – 3708
Българи – 8847
ОБЩО – 15816

اعضا حسن افندی	اعضا یاکم انا
ع محمد	کاتب و صندوق امینی امین افندی
ع استر بو یقولانا	قوه میسر رجب انا

رئی اداره سی

مأور علی افندی

{ قرچوه قضا سته دائر ایضاحات }

{ حدود }

قرچوه قضاسی شمالاً قوصوه ولاینه مربوط بزورین سنجانی شرقاً قوصوه و سلایک ولاینلی جنوباً پرلیه قضاسی و مناسزه ملحق درجه ناحیه سی غرباً اوخری و دیره سنجانک نفس دیره و رفدر قضاسیه محدوددر .

قرچوه قصبه سی ۱۳ ۴۰ ۴۲ عرض شمالی و ۴۲ ۱۸ طول شرقیه واقع اوواده منی اولوب هواسی موسم صیفده لطیف موسم شتاده دخی معتدلدر .

نفوس و واردات عمومیه

قرچوه قصبه سنده ۳۸۹۹ و قرچوه قضا سنک حاوی اولدینی ۱۱۱ قریده ۳۰۳۲۳ که جملاً ۳۴۲۲۲ نفوس موجود اولوب بونک ۱۳۵۸۶ سی اسلام ۶۴ سی روم و اولاح ۲۰۵۲۲ سی بلغاردن .
 مع نواسی قرچوه قضا سنک برسنه لک واردات عمومیه سی ۲۲۷۸۴۱ و واردات محاسبه سی ۲۰۸۶۴۴ غرو شدر .

Кичевска
околия:

Мюсюлмани – 13586
Власи и гърци – 64
Българи – 20572
ОБЩО – 34222

Владо Тренески, Деян Танчовски, Ерлин Аго, Иван Николов,
Илия Стояновски, Методий Иванов, Румен Сребранов, Спас
Ташев

БЯЛА КНИГА ЗА ЕЗИКОВИЯ СПОР МЕЖДУ БЪЛГАРИЯ И
РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЯ

*

Рецензенти:

Проф. д-р Ана Кочева
Доц. д-р Лиляна Василева

*

Формат 70/100/16